



BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

Constantin
STAMATI-GIUREA

**RĂSUNETE
DIN BASARABIA**

LITERA

biblioteca  școlarului

Constantin
STAMATI-CIUREA



RĂSUNETE DIN BASARABIA



INTERNAȚIONAL

BUCUREȘTI — CHIȘINĂU

CUPRINS

<i>Tabel cronologic</i>	3
I. PROZ{ LITERAR{	
INTRODUCERE [la volumul <i>R[sunete din Basarabia</i> , Cern[u\i, 1898]	6
O V~N{ TOARE }N BASARABIA	9
FLORICICA CODRULUI	48
ISTORIA UNUI ~N AR	66
UN AJUN DE ANUL NOU	91
OMUL ENIGMATIC	101
DOU{ PRIMADONE	122
}N VIS +I AIEVEA	153
TESTAMENTUL +I MEMORIUL	
UNUI NEBUN	160
LUXUL	190
SOFIA KARPOV (fragment din romanul <i>Insula Sahalin. [ara misterioas[a exila\ilor)</i>	198
II. STUDII +I EPISTOLE	
CARPA II, BASARABIA +I UN REZUMAT ISTORIC ASUPRA CET{ ILOR EI	229
[C{ TRE SILVESTRU MORARIU-ANDRIEVICI]	255
C{ TRE N. R{ DULESCU-NIGER	257
<i>Note</i>	259
<i>Glosar</i>	266
<i>Aprecieri</i>	268

CZU 859.0 – 3
S 75

În acest volum, alcătuit de cercetătorul literar Vasile Ciocanu, sunt incluse, selectiv, o seamă de scrieri în proză ale lui Constantin Stamati-Ciurea, considerate partea cea mai durabilă a moștenirii sale literare. Textele au fost reproduse după edițiile îngrijite de autor și tipărite la Cernăuți la sfârșitul secolului al XIX-lea: *Caleidoscop literar*, 1895 și *Răsunete din Basarabia*, 1898.

S-au făcut unele redactări în consens cu normele ortografice în vigoare.

Coperta: *Isai Cîrmu*

ISBN 9975-74-137-1

© LITERA

TABEL CRONOLOGIC

- 1828 *4 mai* Se na=te la Chi=in[u,]n familia poetului Constantin Stamati =i al Ecaterinei Ciurea, viitorul prozator =i dramaturg Constantin Stamati-Ciurea.
- 1835 *9 februarie*]nceteaz[din via\[mam[-sa, la v`rsta de treizeci de ani.
- 1840-1850 Constantin Stamati-Ciurea face studii liceale la Paris, apround`ndu=-i apoi cuno=tin\ele]n jurisprunden\[=i filozofie.
- 1853 Debutiaz[la Chi=in[u cu piesa]ntr-un *act Cometa anului 1853 sau]nc[Mitrofanu=ca* (]n limba rus[) — o adaptare =i prelucrare a piesei *Neneaca, cucona=ul ei =i dasc[lul* de C. Stamati, nepublicat[la acea dat[. Din acela=i an dateaz[traducerea de c[tre C. Stamati-Ciurea,]n colaborare cu Nicolai Gherbanovski, a piesei lui Vasile Alecsandri *Piatra din cas*], traducere r[mas[]n manuscris.
- 1854 Constantin Stamati-Ciurea tip[re=te la Odesa,]n ruse=te, o serie de opere dramatice =i scrieri]n proz[: *Amintire despre o v`n[toare]n Basarabia, Femeia]n negru* =.a., inclusiv traducerile-prelucr[ri ale pieselor lui Alecsandri *Creditorii =i Un r[m]=ag*. Unele dintre piesele tip[rite au fost tot atunci]nscenate la teatrul din Chi=in[u.
- 1857 La Odesa apare]n ruse=te culegerea de schi\ve *Scene din via\la de provincie* =i piesa *Silven*.
- 1860 *9 mai* Se c[s]tore=te cu Maria Fi=er, stabilindu-se la mo=ia sa Caracu=enii din jude\ul Hotin (]n prezent satul poart[numele Caracu=enii Vechi, raionul Briceni).
- 1863 *30 noiembrie* Este ales membru activ al Comitetului Statistic al Basarabiei.
- 1863-1864 Constantin Stamati-Ciurea public[]n ziarul „Bessarabskie oblasti n`e vedomosti“, ce ap[rea la Chi=in[u, mai multe articole abord`nd probleme de ordin social =i economic: *Schi\[despre vegeta\ia =i agricul-*

tura Basarabiei, Unele momente din via\ a \[ranilor basarabeni =i despre pauperism =.a.

- 1869 *12 septembrie* La Ocni\ a se stinge din via\ [tat\ [l scriitorului, Constantin Stamati.
- 1880 Conform propriilor sale m\ rturisiri, Constantin Stamati-Ciurea tip[re=te la Viena o parte din scrierile sale \n limbile francez[=i german[.
- 1885-1892 Retip[re=te la Chi=in[u =i Odesa scrierile din tinere\ e =i public[alte lucr[ri \n limba rus[: povestirea *Victima veacului*, piesele *Moartea lui Lermontov*, *Parvenitul*, *C[r]bu=ul*, un =ir de fabule etc.
- 1888-1898 Constantin Stamati-Ciurea, \ncuscrit \ntre timp cu mitropolitul Bucovinei =i al Dalma\iei Silvestru Morariu-Andrievici, desf[=oar[o larg[activitate literar[\n limba rom`n[, traduc`nd din ruse=te majoritatea scrierilor sale =i elabor`nd altele noi, care apar \n publica\iile „Gazeta Bucovinei“, „Patria“ =i „}ncerc[ri literare“ din Cern[u\i, apoi se tip[resc \n bro=uri aparte =i \n volume: *Opuri dramatice* (1888, 1893), *Caleidoscop literar* (1895), *R[sunete din Basarabia* (1898). Vede lumina tiparului romanul *Insula Sahalin. \ara misterioas[a exila\ilor* (1894), semnat C. S.-Ciurea.
- Unele dintre schi\ele =i povestirile sale sunt retip[rite \n revistele „Vatra“, „Rom`nia literar[=i =tiin\ific[“, „Tribuna“, „Amicul copiilor“, unele piese fiind \nscenate la Cern[u\i.
- 1895 *22 iulie* Constantin Stamati-Ciurea e distins „pentru scrierile sale literare“ cu medalia „Bene merenti“, clasa I, de c\tre Maiestatea Sa regele Rom`niei.
- 1898 *22 februarie* Scriitorul se stinge din via\ [la Caracu=enii Vechi, unde a =i fost \nmorm`ntat.
- Actualmente la morm`ntul lui Constantin Stamati-Ciurea a fost \n[\at un bust al scriitorului.

I.
PROZ{
LITERAR{

INTRODUCERE

[la volumul *R/sunete din Basarabia*, Cern[ui, 1898]

CUPRINS

Renumi[i autori ru=i, Turgheniev =i Gogol, au descris cu m[iastra lor pan[vastele stepe ale patriei lor, Turgheniev]n *Memoriile unui v`n/tor* =i Gogol]n *Taras Bulba*.

Aceste admirabile opuri, ce le-am citit]nc[]n tinere\ile mele, m-au]ndemnat s[scriu =i eu impresiunile unei v`n[toare s[-v`r=ite de mine]n tov[r]=ie cu mai mul\i amici ai mei prin Basarabia, patria mea mai restr`ns[,]ncep`nd de la Chi=in[ui =i cutreier`nd stepele b[tr`nului Bugeac p`n[la gurile Dun[rii.

Descrierea primei mele excursiuni v`n[tore=ti, scris[]n limba ruseasc[=i publicat[]n anul 1853¹, a]nt`mpinat la cititorii din centrul imperiului cea mai c[lduroas[primire. Ru=ii din Basarabia, din contra, mi-au ar[tat f[\i= animozitatea lor, g[sind, se vede,]ndr[znea\]]ncercarea unui m[m]ligar, precum binevoiesc ei a ne numi, de a umbla pe c[ile eroilor literaturii lor. Aceea=i]nt`mpinare ostil[a aflat-o mai t`rziu, chiar la boierii rom`ni din Basarabia, comedia mea *Cometa de la 1853*, prin care biciuiam deplorabila educa\iune ce se da]ndecomun copiilor no=tri, l[sa\i pe m`nile unor servitori ignoran\i.

Eu]ns[, f[r] a da acestor ostilit[\i locale cea mai mic[aten\iune, am urmat calea apucat[, public`nd la Odesa]n decurs de 30 de ani o serie de piese teatrale, nuvele, fabule etc., toate]n limba ruseasc[.

Unele din opurile mele dramatice au fost jucate cu succes pe scenele celor mai]nsemnate ora=e ale]ntinsului imperiu, iar prin drama mea *Moartea lui Lermontov*, publicat[la 1884², pe care criticii ru=i o ranjeaz[³]ntre opurile clasice, cu toate c[reprezen-

tarea ei a fost interzis[de cenzur[, am ob\inut titlul de membru onorar al Academiei din Moscova (=edin\a de la 25 mai 1885)⁴.

Dedic`ndu-m[literaturii, n-am v`nat glorie sau profit. Am scris, pentru c[-mi pl[cea a scrie. Singurul impuls a fost inspira\ia ce-l cuprinde pe omul cult]n zorile tinere\ii sale. Aceast[flac[r[cereasc[, ce revars[dulcea ei lumin[peste prim[vara vie\ii omene=ti, cu toate c[se stinge la b[tr`ne\e, ne urm[re=te]nc[=i atunci ca lumina unei stele, ce se pierde]n albastre dep[rt[rii. Activitatea inspira\iei nu poate fi]nc[tu=at[nici de vreo for[\ ap[s[toare, nici de goala mizerie; acest adev[r l-au dovedit mul\i poe\i nenoroci\i de prin mansardele lor]ntunecate.

Am scris, deci, neput`nd rezista.

Opurile mele cele mai multe le-am publicat]n limba ruseasc[, pentru c[am fost crescut =i deprins cu aceast[limb[, a c[rei bog[\ie =i elasticitate permite exprimarea oric[rei idei]n modurile cele mai variate.

Spre a nu depinde de aspra cenzur[ruseasc[, am publicat unele scrieri]n limbile francez[=i german[la Viena, editura lui Reiss (1880)*. Ziarele vieneze „Le Danube“ =i „Neue freie Presse“ au

* }n limba francez[: 1) *Les enfants du condamné*; 2) *Alexis, fils de Pierre le Grand*; 3) *Un Krach et ses suites*; 4) *Tegetthoff au p\ole Nord*; 5) *L'Ermite du désert*; 6) *Scènes de la vie du grand empire du Nord*; 7) *Poésies* etc., etc. }n limba german[: *Tamar; Trauerspiel in vier Aufzügen*. }n limba rom`n[: A) Studii dramatice: I. *Eстетica =i realismul*, 3 acte. II. *C`inofilul*, 1 act. B) Drame: *R[zburarea unei nebune*, 3 acte. II. *Magdalina p[c[toas*, 3 acte. III *Logodnica \arului*, tragedie istoric[]n 4 acte =i 8 tablouri. C) Comedii: I. *Fricosul*, 2 acte. II. *Mademoiselle Mephistophele*, 1 act. III. *Singur[tatea unui holtei*, 1 act =i 1 pauz[. IV. *C[r[bu=ul*, 2 acte. V. *Parvenitul*, 2 acte. VI. *Bacilul amorului*, 1 act. D) *C\opii de pe natur* : I. *Un unchi =i trei nepoate*. II. *Trei bunici =i un nepot*. E) *Insula Sahalin*, /ara misterioas[a exila\ilor; roman contemporan, ca apendice la opul lui Kennan. F) *Caleidoscope literar*: I. *Luxul*. II. *Istoria unui `n`nar*. III. *Istoria unei mu=te*. IV. *]n vis =i aieva*. V. *Stafia*. VI. *Cucuiul*. VII. *Dou[primadone*. VIII. *Nepotul meu P[tr[chel*. IX. *Contrabandistul*. X. *O n[pl[ire literar*[. G) Trei suveniri: XI. *Victima veacului*. XII. *Omul enigmatic*. XIII. *Floricia codrului*.

analizat în modul cel mai amabil aceste lucrări. Mai ales sunt recunoscător dlui dr. Marzini, pe atunci prim-redactor al gazetei „Le Danube“, pentru binevoitoarea-i critică.

Ce s-atinge de scrierile mele în limba română, îmi era imposibil a le scoate la lumină. În toată Rusia nu exista o tipografie română, și eu, fiind lipsit de orice relațiuni cu regatul vecin, nu le puteam așeza la lesne publică în România. Abia după înscrisura mea cu decedatul arhiepiscop și mitropolit al Bucovinei și Dalmației, dr. Silvestru Morariu-Andrieș, îmi puse ilustrul prelat tipografia sa la dispoziție, oferindu-mi astfel posibilitatea a tipări o parte din manuscrisele mele în limba mea maternă.

Înalta distincțiune ce-mi făcu M. S. regele României, conferindu-mi în anul 1895 pentru scrierile mele literate medalia „Bene merenti“, mă încurajat să iau deciziunea, ca pe viitor, cât mă voi sluji încă puterile mele intelectuale, să mă consacru exclusiv literaturii române.

Poate că limba din scrierile mele române va face asupra cercurilor noastre literare, mai ales însă asupra supremului nostru areopag literar de pe malurile Dâmboviței, o stranie impresie. N-am putut scrie altminterea. Limba română rustică, precum o vorbește poporul nostru din Basarabia, a fost singurul izvor din care m-am adapat; n-am în patria mea nici un institut național, nici o coală populară mare; am fost și sunt o insulă solitară în imensul ocean al slavismului. Mai mult nu zic.

Ofer iubitorilor cititori români, în aceste pagini scrise fără nici o pretenție, narațiunea unei vânătoare prin Basarabia, făcută cu aceiași camarazi, care m-au întovărit și la prima mea excursiune, pe care am descris-o în limba rusească, precum amintisem mai sus. Doresc ca amintirile mele să deie vânătorilor români, care nu cunosc încă Basarabia, o idee despre bogățiile ce le-a conținut acest binecuvântat petic de pământ înainte de 40 de ani, bogății ce azi sunt dispărute, lăsând în memoria încărunților bătrânească impresia unui vis fermecat.

O V~N{ TOARE }N BASARABIA

CUPRINS

I

Cu des\elenirea c`mpiilor, cu]nmul\irea satelor pe locuri odinioar[pustii, cu extirparea p[durilor, apoi cu v`narea arbitrar[de oricine =i]n orice timp, f[r[restric\iuni sau vreun regulament, se-n\elege c[actualmente v`natul este mai de tot st`rpit, =i o excursiune v`n[toresc[nu va aduce nici rezultatul dorit, nici vreo pl[cere.

]n timpul de azi,]nt`mpin[m]n tot locul \[rani, braconieri derbedei, care de c`nd cu militarismul, sunt aproape to\i deprin=i cu pu=ca st`rpind f[r[cru\are tot ce le iese]nainte, a=a c[]n \inutul Hotinului =i al Sorociei, mai c[nici urm[n-a mai r[mas din p[s]rile de v`nat. Numai iarna mai vin din Podolia peste Nistrul]nghe\at droaie de lupi, fiind acolo oprit[arma de foc. Dar cei mai avani st`rpitori ai v`natului au fost p`n[pe la anii 1840 =i 1860 vecinii no=tri, proprietarii din Podolia, care \ineau]n arend[multe mo=ii din Basarabia, se-n\elege cu un pre\ de nimic[, pl[tind anual 3 p`n[la 4 franci hectarul. Ace=tia adunau iarna camarazii lor de peste Nistru, care cu mrejele lor prindeau de-a valma pot`rnichi =i g[inu=e s[lbaticice, care, ca =i corbii]n timp de iarn[, acopereau]n p`lcuri]ntregi p[durile de mesteac[n, cu ai c[ror muguri se hr[nesc. Pot`rnichile le prindeau pe la arii cu mrejele, iar[g[inu=ele le smomeau cu m[nunchiuri]mp[nate, ce le aninau de crengile mesteac[nilor, unse cu o substan\[cleioas[. Ele se adunau la momeala aceea, atrase prin sunetul unui fluiera=, ce imita glasul coco=eilor. Care se puneau pe creang[, acolo r[m`nea, iar[celelalte picau sub]mpu=c[tura flintelor, a=a c[din]ntreg c`rdul numai pu\ine sc[pau de v`n[tori, care adu-

n`nd]n cu=ti mii de perechi, le duceau la Var=ovia, unde le vindeau cu c`te dou[ruble perechea.

Iar nep[s]torii proprietari ai acelor mo=ii se uitau indiferen\i la acel jaf, ce scurgea comoara \[rii de un pre\ios product, care nu se va mai restabili niciodat[. Ei nu]n\elegeau c[h`trii arenda=i f[ceau comer\ din acea v`n[toare.

Dar, cum se vede, a=a a fost lumea =i a=a va fi]n toate apuc[turile ei omene=ti, dup[cum zice proverbul francez:

Le monde est une pipée

Où l'on est tour-à-tour chasseur et gibier⁴.

Fiind instinctul v`n[toresc sau, mai bine zis, l[comia de cucere,]nn[scut[omului, ea iese la iveal[]n diferite chipuri. Unii alearg[dup[v`nat, \intind]n p[s]rele, al\ii v`neaz[frumuse\ea,]mpu=c`nd cu fraze sentimentale, f[g[duin\e]nfocate sau cu *louis d'or²*=i g[lbena=i. Bancherii]mpu=c[]n creditori cu poli\ne nepl[tite, c[rturarii de la masa verde cu codici, diploma\ii cu note =i h`tre combina\ii. Damele]mpu=c[cu c[ut[turi nerezistibile, izvor`te din ginga=i ochi=ori, ce str[bat cuirasele inimilor celor mai c[lite. +i to\i ace=ti v`n[tori de ambe sexe sunt c`nd \inta=i, c`nd \int[.

Ovidiu,]n opurile lui *Ars amandi* =i *Remedia amoris*³, zice c[dibaciului v`n[tor =i curtezanului iscusit]i trebuiesc trei]nsu=iri: h`trie, r[bdare =i prevedere. Eu sunt de perfect acord cu marele poet, care a p[\it-o din cauza v`n[torii de amor, c[f[r[aceste calit[\i v`n[toarea are numai pu\ine =anse de reu=ire. C`teodat[pasiunea aceasta, dac[nu-i]nfr`nat[de r[bdare =i prevedere, poate aduce pe v`n[tor p`n[la nebunie =i la urm[ri periculoase, mai ales din cauz[c[l[comia de cucere e cea mai durabil[din toate pasiunile.

Aceasta o dovedesc mul\i octogenari, care mai c[pe br`nci se t`r`ie la v`nat, sper`nd a dob`ndi ceva, de nu pas[rea]ntreag[, atunci cel pu\in o peni\[de pe d`nsa, iar de la frumu=ic[de nu o s[rutare, m[car un z`mbet de speran\[; ce-i pas[lui dac[

acesta e chiar dispre\u00b1uitor? el =i-l t`lcuie=te]n folosul s[u =i pace. Dar iat[-m[r[t[ciit printre p[s[rele =i frumu=ele, uit`nd povestirea excursiunii v`n[torre=ti. Rog deci de iertare, reamintindu-i cititorului proverbul rom`nului: „Lupu= i schimb[p[rul, dar n[ravul ba“ =i acum m[re]ntorc la ceea ce am]nceput.

Patruzeci de kilometri de la Chi=in[u]nspre sud,]ncepe partea Basarabiei numit[Bugeac, cuv`nt t[t[resc ce vrea s[zic[„col\ de p[m`nt“. Dar acel col\ are o suprafa\ mai mare dec`t cel mai]nsemnat principat al Germaniei, cuprinz`nd la 150 kilometri p[tra\i de =esuri imense, care pe la anul 1860 erau locuite de abia vreo zece colonii de bulgari =i nem\i =i vreo c`teva sate de moldoveni.

Topografia Bugeacului nu-i pitoreasc[; el n-are mun\i, lacuri =i p[duri, el se compune din =esuri, curmate]n mari intervaluri de r`ule\ e. Pe la anul 1840, Bugeacul se putea numi un adev[rat Eldorado⁴ al v`n[torilor; cuprinz`nd mii de p[s[ri, ce se-nmul\eau prin abundentele ierburi ale acestor =esuri ce se]ntind p`n[la Dun[re cu ramifica\iunea apelor ei, care alc[tuiesc un labirint de insule, lacuri, b[l\i =i codri de stuf, gros ca pr[jjinile de stejar. Se-n\elege de sine c[pe aceste =esuri =i ape, unde domnea t[cere absolut[, unde tr[snetul pu=tii nu se auzea =i unde s[lb[t[ciunea rar c`nd vedea pe un om, se adunau din toate p[r\ile Asiei Mici, din Caucaz, Balcani =i Carpa\i, nourii de p[s[ri felurite, campestre =i de ap[, iar[]n stuf =i]ntre plantele din mla=tini se plodeau mul\ime de lupi, mistre\i*, vulpi, bursuci =i iepuri.

Apoi venea la r`nd grandioasa pesc[rie, special exploatat[de secta ruseasc[a nekrasov\ilor, care, izgoni\i pe la 1815 din centrul imperiului, se a=ezar[]n colonii la V`lcov, unde prindeau la g`rlele Dun[rii nisetri, moruni =i somni, iar[pe=tele mai m[runt, precum scrumbii, =tiuci, costr[=i =i crapi,]i s[rau]n poloboace, =i dup[ce se murau]n salamur[, scoteau costr[=ii =i crapii cei

* Porc s[lbatic solitar.

mai mari din poloboace, spre a-i usca la soare. Acest product e o marf[foarte profitabil[, ce se vinde cu mii =i mii de kilograme]n toat[Basarabia =i]n guvern[mintele]nvecinate, poporului rustic, mai ales]ns[taberei de cosa=i =i lucr[torilor de c`mp nomazi, dep[rtat[i de ale lor sate. A=a pe=te s[rat se pl[te=te pe la t`rguri de la 12-20 de franci 16 kilograme, iar[la V`lcov cu jum[tate de pre\.

Scrumbiile =i chefalii marina[i]n salamur[se expediaz[]nl[un-trul imperiului. Depozitul =i factoria pe=telui de Dun[re =i al celui din limanul Nistrului, apoi din lacurile Salsic, Catlabuh, Cugurlui, Ialpug =i al M[rii Negre, se afl[la Bazargiuc, 18 kilometri de la Chilia Nou[. Venitul ce-l d[acest ram de comer\ se urc[la sute de mii de ruble pe an, iar[venitul de pe s[r[turi la dou[milioane.

Dintre toate aceste pesc[rii, ce se fac cu mrejele =i cu felurite alte unelte, cea mai interesant[=i vrednic[de v[zut este pescuirea morunilor; nisetrilor, somnilor =i cicigilor, pe care nekrasov[ii]n timp de prim[var[]i prind la gurile Dun[rii, unde apele r`ului se]nt`lnesc cu apele M[rii Negre. Atunci ace=ti pe=ti colosali ies din mare =i se suie]n contra curgerii Dun[rii, spre a=i depune pe malurile ei =i prin stof icrele. Atunci cete nenum[rate de ace=ti pe=ti foiesc bezmetici, adic[amoreza[i, c[ci Cupidon, cum se vede, trage cu s[ge\ile =i]n pe=ti, ca =i]n toate creaturile pe p[m`nt. Nekrasov[ii, care =tiu aceasta, se =i folosesc de ocazie =i, p`ndindu-i pe la maluri cu luntrele,]nfig cu o deosebit[dib[cie harpunele]n ei, de al c[rora m[nunchi sunt legate fr`nghii lungi.

Momentul cel mai interesant este acela, c`nd morunul, nise-trul sau somnul, sim`indu-se dureros r[nit, se smuce=te cu a=a putere, c[r[stoarn[luntrea =i pescarii]n ap[. Dar pescarii deprin=i cu astfel de afaceri, de=i se cufund[, imediat]i vezi iar[=i plutind deasupra apei,]n`nd necontent]n m`n[cap[tul fr`nghiei de la harpun[. Monstrul, care nu rareori ajunge o lungime

de 4 ¹/₂ metri*, se zbuçium[]n toate p[r]ile, tr[g]nd dup[sine pe]not[tori; dar acestora le vin]n ajutor al\i camarazi cu lun-trele,]n care se suie =i acei din ap[.

+i acuma]ncepe cel mai ciudat sport pe suprafa\a apei.

Pescarii]=i dau toate silin\ele spre a trage victima la mal. Lupa ce se-nçinge acuma e nespus de interesant[: c`nd pescarii c`=tig[distan\[, c`nd monstrul, care cu]nnoite puteri se dep[r]teaz[de la mal spre ad`ncime, tr[g]nd luntrele dup[sine. Evolu\iile aceste se prelungesc c`teva ore. Sportsmenii din Londra scump ar pl[ti s[poat[asista la a=a priveli=te =i r[zboi,]n care este]ntrebuin\at[toat[puterea bra\ului =i toat[iscusin\a gimnasticii. Mai totdeauna pescarii r[m`n biruitori; dar se-nt`mpl[c[m[nunchile harpunelor se rup, atunci monstrul se cufund[]n ad`ncime =i scap[de prigonire. Spectacolul se termin[prin aceea c[victima, pierz`nd mult s`nge =i sl[bind]n mi=c[ri, se las[tras[la mal, unde prin c`teva lovituri cu v`slele peste cap, este ucis[=i scoas[pe uscat, transport`ndu-se apoi la Bazargiuc. De este]ns[a se duce mai departe, apoi n-o ucid, ci]i bag[]n baft[un burete muiat]n spirt care, ame\ind-o,]i paralyzeaz[mi=c[rile convulsive, =i]n a=a hal se aduc morunii =i nisetrii p`n[la Chi=in[u.

Pe la anii 1840, Bugeacul]nf[\i=a =esuri, ce aveau asem[nare cu preriile din America. Pe p[m`ntul \elinos cre=tea p[=une]mbel=ugat[=i s[\ioas[, pe care p[=teau turme de oi de Spania =i herghelii de cai de soiurile cele mai alese, ai c[ror proprietari erau magna\ii din Rusia ca, de pild[, principele Nar`=kin, contele Voron\ov =i bogatul grec din Basarabia Meleli. Ace=ti trei amatori de cai se]ntreceau]n]mbun[t\irea soiurilor,]mpreun`nd arm[sari arabi cu iepe engleze, unzure=ti =i ruse=ti de Viatka. Rezultatul ob\inut se judeca la concursurile hipice, \inu-

* Morunul, nisetrul =i somnul,]n v`rst[de 7-8 ani, ajung o m[rime de 4-5 metri =i o greutate de 288 de kilograme.

te în fiecare an în împrejurmile Chișinăului, la care se râmbeau⁵ sume de bani și o vază de argint curat, trimisă de la Petersburg, în preal de zece mii de ruble.

Cei mai fruntași proprietari de oi erau contele de Nesselrode și colonistul german Falzfein, care ținea oi în Bugeac și în guvernământul Hersonului.

Cătorind prin Bugeac, nu o dată stam uimit, privind cu admirație la acele colosale cîrduri de oi, în turme de la 20 până la 30 de mii de capete, iar căi până la o mie într-o herghelie, prin care zburdau armăsari aduși din Africa și Abisinia, în preal de 10 până la 12 mii de ruble armăsarul. Iar printre oile de merinos, albe ca omătul, cu lână matăsie, s'ltau berbeci de Angora și Asia Mică, în preal de 300-500 de ruble berbecul.

Acum spune-mi, cititorule, ori de n-am dreptate a numi Bugeacul de atunci un Eldorado în privința bogățiilor ce le conține, începând de la păsările zburătoare de vânt, mistreți, lupi, vulpi etc., până la peștii Dunării și ai lacurilor, și de la peștii până la hergheliile de cai și turmele de oi, ce puteau pe acele părți ale Basarabiei, podoabe prețioase ale acestei țări din centrul Europei, podoabe ce se puteau afla și vedea numai în Africa sau America.

Dar, în scurt, — ce-i jumătate de secol — toate s-au schimbat, s-au ters, au dispărut, lăsând numai o priincioasă amintire în cel ce le-a simțit. Păsările de vânt au zburat, s-au dus. Pescăritul mai că-i cu totul desființat, în urma concurenței ce i-o face uriașul fluviu Volga, îmbinat acuma prin calea ferată cu Dunărea și Basarabia. Hergheliile de cai și turmele de oi, strătorite fiind în pășuni, s-au ridicat de pe acele locuri, unde acuma tot la patru, cinci kilometri se vede brazda neagră a plugului și casele tupilate ale locuitorilor din nou veniți și așezați în acele părți.

Acuma, dimineața și seara, pe șesurile odinioare împestrite de flori, ce trimiteau cătorului prin adierea zefirului îm-

b[torul lor parfum, acum, pe acele =esuri se]ntinde ca o cea\ fumul suriu de tizic ce te]n[du=e cu mirosul lui nep[cut =i coroziv. El iese din hornurile \r[ne=ti =i ogr[zile lor pline de gunoaie.

V`n[torul nu mai aude glasurile m[gulitoare ale p[s[rilor de v`nat; numai cioc`rlia a mai r[mas, leg[n`ndu-se]n aer =i ciripind c`ntecul ei, ce-`i pare a povesti legenda anilor trecu`i. Dar =i ea, biata, nu-i mai mult sigur[, ori de]n timpul seceri=ului nu-i va fi sf[rmat cuibul sau m`nca`i pui=orii de c`ini fl[m`nzi, ce mu=luiesc derbedeu prin \arinile sem[nate, st`rpind ou[le =i pui=orii p[s[rilor de v`nat, ce au mai r[mas unde =i unde ca o raritate.

II

]ntr-o zi senin[de toamn[a anului 1854, se adunar[la locuin`a mea din Chi=in[u o companie de nou[camarazi spre a]ntreprinde o plimbare v`n[toreasc[prin Basarabia meridional[,]ncep`nd de la Bugeac p`n[la g`rlele Dun[rii.

La scar[a=teptau patru furgoane]nh[mate =i]nc[rcate cu unelte de v`nat, c`ini prepelicari =i proviziuni de m`ncare.]n sufrageria mea =edeau la dejun v`n[torii, gata de pornire.

Ar fi de prisos s[fac descrierea ochilor, a nasurilor =i a v`rstei camarazilor mei; astfel de detaluri nu pot avea nici o leg[tur[cu]nta expedi`iei. Voi aminti numai pe scurt, c[to`i erau tineri, voio=i =i s[n[to=i, iar mai presus de toate v`n[tori neobosi`i. C`t pentru pozi`ia lor social[, to`i apar`ineau clasei nobile =i culte: unii func`ionari, al`ii proprietari]n Basarabia, dar de diferite na`ionalit[`i.

+eful nostru era Spiridon, rom`n b[=tina=, c[pitan de cavalerie]n retragere, t`n[r foarte bogat, proprietar de c`teva mo=ii]n apropierea Chi=in[ului =i a Orheiului, galantom⁶ =i bonvivant⁷. Apoi vine la r`nd francezul Menier, agentul b[ncii funciare din Lyon cu filiala]n Odesa, t`n[r foarte vesel, tipul spiritului francez, m`nc[u =i gastronom des[v`r=it; Gr`unbaum, elve`ian, profesor

de limba german[la liceul din Odesa, carabinier de o dib[cie admirabil[, care nimerea cu glon\u00b9ul pas[rea]n zbor; Zaiko, rutean sau malorus, procuror la tribunalul din Chi=in[u; Ludwig, neam[, proprietar]n \inu00b9tul Akkermanului; Malinevici, proprietar]n \inu00b9tul Sorocii; Poraszkievicz, polon din Basarabia, proprietar din \inu00b9tul Hotinului; Vartic, rom\u00b9n, proprietar din \inu00b9tul Chi=in[ului, admirabil pu=ca= la p[s[ri de balt[, pentru care dib[cie noi]l poreclisem „becasul“; Varhovici, vechil pe mo=iile m[-n[stire=ti din Basarabia, =i,]n fine, eu.

+eful expedi\u00b9iei noastre, Spiridon, se-ngrijise cu galantomie de proviziunile de m\u00b9ncare pentru pustiuri. El =tia prea bine c[pl[cerile v\u00b9n[toarei noastre nu puteau s[se m[rgineasc[la dib[cia de a nimeri bine cu pu=ca, a dob\u00b9ndi c\u00b9t mai mult v\u00b9nat =i de a admira tablourile naturii, ci c[omul trebuie s[=i doarm[bine dup[osteneal[, =i, ce-i =i mai neap[rat de lips[, trebuie s[m[n\u00b9nce bine, fiindc[un v\u00b9n[tor h[mesit are asem[nare cu un condamnat la munca silnic[prin propria sa voin\u00b9].

=i aceasta o p[\esc mai to\u00b9i v\u00b9n[torii ce se pornesc la cutreierat c\u00b9mpiile =i b[\l\u00b9ile, numai cu o c\u00b9rmoaje de p\u00b9ine =i o bucat[de c\u00b9rna\ rece]n torb[.

Iat[pentru ce Spiridon g[si cu cale a]nzestra expedi\u00b9ia nostr[cu buc[tarul lui, un francez adus de la Paris, c[ruia]i]ncredin\u00b9 toate proviziunile culinare, b[uturile =i tac\u00b9murile. Toate aceste fur[]nc[rcate]n cel mai mare din furgoane, ce sem[na acuma a fi o magazie pe roate, fiindc[con\u00b9inea felurite b[c[nii, p\u00b9ini, mes[rii⁸, vina\ =i cutii cu sug[ri de Havana.

Acum v[pute\u00b9i]nchipui cu ce iu\eal[am plecat noi din Chi=in[u la 10 ore diminea\u00b9a,]ndat[dup[dejun. Spre sear[ajunser[m p\u00b9n[la mo=ia Manz\u00b9r, 40 de kilometri de la Chi=in[u, de unde]ncep c\u00b9mpiile Bugeacului.

Noi ne a=ezar[m lag[rul l\u00b9ng[un r\u00b9ule\, numit Cunduc. Dup[ce ne]ntinseser[m corturile, se pornir[opt din noi cu prepeli-

carii prin al[turi, spre a dob`ndi v`nat pentru osp[\, care]nvoit a fost s[se fac[la 9 ore seara.

Menier, ca gastronom, r[m[sese ajutor buc[tarului, iar[Spiridon, ca gospodar =i r`nduitor. Doi din vizitii se duseser[s[aduc[cu sarcina stuf =i buruieni pentru foc, unicul material pe acele c`mpii, unde nu cresc nici m[car ierbi lemnoase sau ciritei. Unul din vizitii ne cosise iarb[pentru culcu=urile noastre =i pentru hrana cailor lega\i de furgoane.

Eu mergeam prin iarba de mohor, pe urmele prepelicarului, care]ncepu a se tupila: atunci un frumos coco= de sp[rcoci zbucni din iarb[cu zgomot de aripi, dar imediat =i pic[sub]mpu=c[tura mea, fiindc[zborul lui are mult[asem[nare cu zborul cioc`rliei. Zdrelind din aripi, sp[rcociul se ridic[drept]n sus, apoi de la o]n[\ime de 40 de metri se sloboade piezi=]n jos, ascunz`ndu-se]n iarb[, din care ridic`nd capul s[u negru, las[s[r[sune un ton, ce are o stranie asem[nare cu cuv`ntul rusesc *preaci* (ascunde-te!).

]mpu=c[turile camarazilor urmau des una alteia]n toate p[r\ile, =i dup[o or[de v`n[toare,]ntor=i]n tab[r[, aveam dou[dropii, 6 sp[rcoci =i vreo 20 de prepeli\e gr[sulii.

Buc[tarul majordom⁹ imediat intr[]n func\iile sale culinare, ajutat de Menier, =i c`nd]nserase cu totul, p[l[l]iau sub cazane =i tingiri vreo c`teva focuri, din care se ridica fumul]n colonne albe spre cerul senin.

V`n[torii osteni\i se a=ezar[]n jurul focului, fiecare sau istorisind impresiunile sale, sau descriind]nsu=irile c`inilor =i ale pu=tilor,]ns[to\i veseli, =uguind =i r`z`nd, afar[de Zaiko, care se v[ita de b[t[turile de la picioare, ce-l ardeau, cum zicea el, ca focul.

Acuma iat[c[se pune =i Menier]ntre noi, cu pestelca la br`u, cu m`inile suflecate. „Me voilà, le marmiton du cordon bleu“¹⁰, zise el =i,]nturn`ndu-se spre Zaiko,]l]ntreb[: „Dar tu ce ai p[vit, c[te v[ic[re=ti a=a?“

— Of, b[t[urile, b[t[urile m[ard foc; nu m[pot urni =i m[tem c[va trebui s[m[desp[r\esc de voi, r[spunse Zaiko]ntristat.

— Atunci r[m`i]n locul meu =i prime=te steagul de marminton¹¹,]i zise Menier, d`ndu-i pestelca; iar ce s-atinge de b[t[uri, adaose el z`mbind, v[voi istorisi, camarazilor, o scen[tragicomic[, la care am asistat nu demult, c`nd m[dusei s[-l iau la v`n[toarea noastr[pe Calistrat; voi]l cunoa=te\i doar pe cela cu femeia h[r\[goas[? — Eu]l angajai s[ne serveasc[mai mult de c[l[uz prin Bugeac, unde fusese mul\i ani vechil la contele Nesselrode. Cu toate c[-i miop =i, de sine]n\eles, =i r[u pu=ca=, totu=i putea s[ne arate locurile cele mai bogate]n v`n[toare. Eu]i desemnai ziua vizitei mele,]n care trebuia s[fie gata de pornire.

Cunosc`nd intr[rile]n od[ile lui, m[]ndreptai spre cabinet, a c[rui u=[era deschis[. M[uit de pe prag =i ce v[d? Calistrat, r[sturnat pe o canapea, cu picioarele]n sus, gema dureros, c[ci buc[t[ri\`a lui, o matroan[zdrav[n[, se muncea]n zadar s[-i]ncal\`e botforii¹², care, usca\i fiind, nu intrau pe picioare. C`inele lui prepelicar, care]n\legea bine c[st[p`nul s[u se preg[te=te de v`nat, =edea l`ng[canapea =i b[tea cu coada]n podeal[. L`ng[fereastr[femeia lui Calistrat, Casandra, un colos de muiere, cu nasul v`n[t ca o p[tl[gic[, pe care erau a=eza\i ochelarii, lucra la un col\un, iar[ascuns dup[a ei pestelc[, fiul lor Nicola=, b[ie\el de vro =apte ani, se juca cu patrona=ul tatei, sco`nd patroanele =i de=ert`nd din ele haliciurile. Casandra, ici-colea, mai arunca c`te o c[ut[tur[du=m[noas[spre b[rbatul ei, care, ro=u ca un rac fiert, cu bobii de sudoare pe frunte =i obraz, g`f`ia necontenit =i gema de durerea ce-i pricinuia buc[t[ri\`a, muncindu-i picioarele cu botforii afurisi\i. Pe mine nu m[vedea nimene, c[ci m[oprisem pe prag, ceva ascuns dup[u=[, interes`ndu-m[s[v[d finalul acelei preg[tiri de v`n[toare.

— Of, mai]ncet, Catrino, strig[Calistrat cu o voce de iepure

prins de ogari. Ce dracu? Tu parc[\ii]n m`n[ni=te butuci de lemn, dar nu picioarele mele cu b[t]turi.

— Apoi cum s[\i le]ncal\, dac[nu intr[, r[spunde cu m`nie buc[t]ri\; mi-am rupt toate unghiile de la degete, c[nici cotlete n-oi mai putea face azi.

— Trebuie un=i botforii; du-te de ad[borcanul cu unsoare, ce l-am cump[rat ieri. Vezi doar c[pielea-i uscat[, =i de voi intra undeva, vor slobozi apa; apoi cum s[m[bag cu d`n=i]n balt[? zise Calistrat, r[sfir`nd m`inile.

— Dar la ce naiba s[te bagi numaidec`t]n balt[? se r[spunde Casandra cu o voce de bariton; parc[nu po\i umbla pe locuri uscate?

— Ce =tii tu despre v`n[toare, cap de femeie ce e=ti; beca\ii =i ra\ele =ed numai]n balt[,]n papur[=i stof.

— Taci, mangositule,]l]ntre rupe m`nioas[Casandra. Ce-i drept, nu =tiu unde ele =ed, =tiu]ns[c[deun[zi ai]mpu=cat]n stof]ntr-o bab[, =i]n loc de ra\e s[]batic, ai ucis ra\ele morarului. +i eu, s[]raca de mine, ca s[te scap de nevoi, am pl[tit babei ca s[tac[500 de ruble, iar[pentru ra\e 10 ruble, bani cu care puteam s[-mi]n casa un an de zile. Nu \i-i ru=ine obrazului, la v`rsta ta de 60 de ani, s[umbli teleleu prin glod =i b[]l\i,]ntov[r]=indu-te cu ni=te =tregari tineri, ce \i i-ai f[cut cama-razi?

— Ian tac[-\i gura! r[spunde Calistrat oft`nd; nu destul c[m[ard b[t]turile, c[nu =tiu pe ce lume-s, mai vii]nc[=i tu cu p[c]liturile tale. Du-te =i ad[unsoarea, r[]cni el c[tre buc[t]ri\,]mping`nd-o cu piciorul]n piept.

— Da de unde s-o aduc, replic[aceasta zv`rlind botforii c`t colea. Unsoarea a m`ncat-o javra asta de prepelicar. De nu crezi,]ntreab[de vizitiu, care abia, abia i-a putut scoate capul din borcan, cu care alerga schel[]nd prin ograd[.

— Minciuni spui, o]ntre rupe Calistrat; zi mai bine c[\i-ai uns capul cu unsoarea mea, ca s[]placi la moscali. Du-te =i-mi cheam[

pe vizitiu, el mai degrab[m-a]nc[l\va. Dar tu, Casandru\[, d[-mi deocamdat[g[v[no=elul t[u cu pomad[, ca s[mi-i ung, p`n[ce va veni vizitiul.

— V[zut-ai, m[rog, r[spunde Casandra, ie=ind din \`\`ni. Nu cumva ai nebunit? S[-i dau eu pomada mea de iasmin, pe care am pl[tit dou[ruble. Unge-i mai bine cu dohot!

Calistrat ofteaz[dureros =i, lu`nd pu=ca din cui,]ncepe a sufla]n \evi.

— Da ce-i asta? Seam[n[a fi astupat[. Ieri am cur[\it-o =i se r[sufla bine...

— Eu am b[gat]n \eav[aluat de f[in[,]i r[spunde Casandra, tem`ndu-m[ca nu cumva Nicola= s-o]ncarce; fiind b[iatul pozna=, tot la pu=c[se trage; i-a l[sat t[tu\`a clironomia¹³ soiului s[u:]n loc de minte nebunii.

Calistrat, spre a se]ncredina, bag[varga]n \eav[=i scoate din ea o mul`ime de ciuciu\`e de aluat; apoi cade disperat pe canapea, v[ic[r`ndu-se. Dar se vede c[ciuda]l scormonea, c[ci deodat[sare de pe canapea =i, botforii]ntr-o m`n[, iar pu=ca]n alta,]ncepe a morn[i:

— M[duc mai bine afar[pe t`rna\... b[t[turile m[ard, tu m[m[n`nci, sco\i sufletul din mine, c[nu mai pot suferi... Unde mi-i patronta=ul? Da\i-mi patronta=ul!! +i el se-nv`rte=te pe loc.

— Na-\i-! Na-\i-! +i amu lipse=te de aici!]i strig[Casandra =i, plec`ndu-se, ia de dup[fust[patronta=ul din m`na b[iatului =i-l arunc[cu putere]n Calistrat. }ns[]n loc de a-l p[li pe acesta, d[al[tura =i-l nimere=te pe prepelicar]n cap; acesta]ncepe a schel[l[i asurzitor, Nicola= pl`nge dup[juc[ria luat[, Calistrat r[cne=te =i suduie furios.

Auzind un astfel de concert, care negre=it c[la final trebuia s[se termine cu aplauz de palme =i oleac[de chic[ial[, am =ters-o la s[n[toasa =i, ajung`nd pe strad[, putui auzi c[la vocile consor\ilor se mai adaoser[]nc[dou[, a buc[t[r]i\`ei =i vizitiului, care luau =i ei parte, cum se vede, la asaltul general, ce se

s[v`r=ea cu tr[snete de lovituri =i duruituri de scaune pe podeal[. La urm[zboar[=i fereasta]n \[nd[ri =i pe strad[pic[botforul lui Calistrat.

Mult am mai r`s de istorisirea lui Menier, ce era negre=it de crezut, fiindu-ne bine cunoscut traiul conjugal al lui Calistrat.

Dar iat[c[din cort r[sun[semnalul tr`mbi\ei ce ne chem[la cin[. Atunci noi,]nzestra\i cu un apetit grozav, s[rir[m]ntr-o clip[]ncolo.

O! ce lux rustic, dar pl[cut! Pe un loc neted cosit, la lumina unui mare foc cu o flac[r[ce f`lf`ia]n]n[\ime de c`\iva metri, era a=ternut un mare covor, acoperit cu o fa\ de mas[alb[ca om[tul, =i pe ea a=ezate toate tac`murile de m`ncare =i vasele de b[ut. Lista bucatelor, de=i nu era complicat[, con\inea totu=i m`nc[ri gustoase. *Extra de hors d'oeuvre*¹⁴, o ciorb[-potranc[din dropii, cu orez =i dreas[cu al[m`i, un *salm*¹⁵ de sp[rcoci cu trifle, apoi prepeli\e]mp[nate cu sl[nin[, fripte pe frigare, rumeoare ca ni=te portocale. La desert, z[mo=i aromatici cu anana=ei, iar toate aceste bun[t\i proaspete =i gustoase,]nghi\ite]n acompaniamentul b[uturilor celor mai alese de vinuri, lichioruri =i cafele turce=ti. Iar[dup[cin[, tologi\i pe iarb[ca vechii romani]n al lor triclinium¹⁶, fumam cu desf[tare \ig[ri aromatice de Havana.

Nu-i o a=a idilic[mul\umire un rai p[m`ntesc]n care te sim\i]n libertate,]ntr-un larg spa\iu, unde nu domne=te eticheta sau]ndatoririle ce-\i leag[mi=c[rile =i unde e=ti departe de grijile casnice, de zgomotul ora=ului =i de Casandrele h[r\goase?

]ndat[dup[cin[ne a=ezar[m la culcare pe iarba proasp[t co-sit[=i mirositoare, sub cap snopi de mohor m[t[siu =i puhab, iar la aceste se mai ad[uga o doz[de osteneal[=i ceva ame\eal[de b[uturi.

C[tinel t[cerea nop\ii]ncepu a domni =i]n lag[rul nostru. Focurile bivuacului se stinser[, arunc`nd din timp]n timp c`te o limb[de flac[r[alb[struie =i sc`nteii ro=ietice, ce ca stelu\e de

aur topit sclipeau sus]n aer, sting`ndu-se pe r`nd.]n jur, unde =i unde, r[spundeau prepeli\ele, unindu-=i c`ntecelele cu d`rd`itura c`rsteilor de mla=tin[. P[s[relele aceste nevinovate nu ne inspirau groaza ce o simte c[l[torul pe vro oaz[din de=erturile Africii, unde zbiar[leii =i tigrii fiore=i. Nu, p[s[rile acele de=teptau]n noi speran\ a c[dup[trecerea nop\ii vor fi culese]n torba de v`nat.

Acum spune-mi, cititorule, ori de astfel de impresiuni se pot stinge din memoria celui ce le-a sim\it! D-ta, plimb`ndu-te pe pia\ a vreunei capitale, ai privit la bolta cereasc[numai de pe acel petic de loc]nconjurat de case uria=e, =i n-ai v[zut cerul]n toat[nem[rginita lui grande\; =i dac[dup[un bal, osteneala te-a dobor`t, =i ai adormit pe perini de puf, pe m[tase =i catifea, la gale=a lumin[a unei l[mpi cu abajur, atunci]nc[nu cuno=ti dulcele somn ce-l doarme v`n[torul afar[]n aerul limpede =i mirositor, la lumina stelelor, s[rutat pe trudit-a-i frunte de r[coritorul zefir al nop\ii, pe c`nd la capul lui r[sun[serenada greieru=ului campestru acompaniat de vocea prepeli\elor. Acest somn v`n[toresc se poate numi somnul fericitului, iar[cela al cavalerului dansator, somnul ostenitului...

III

A doua zi, c`nd ne-am trezit din ad`ncul somn ce ne cuprinsese, soarele era de mult r[s[rit. Majordomul nostru parizian preg[tise deja dejunul ce ne a=tepta: cafea, ciocolat[, ceai cu felurite biscocite¹⁷, c[rnuri reci =. m. a., iar[peste toate aceste friandeze¹⁸ aburea m[m[ligu\ a na\ional[, a=ezat[pe un blid =i]nconjurat[de diferite br`nzuri de oi =i de unt proasp[t. S[\iosul dejun l-am sf`r=it cu un pun= *à la duchesse*¹⁹, alc[tuit din felii de portocale presurate cu zah[r =i a=eizate]ntr-o vaz[umplut[pe jum[tate cu rum de Jamaica, ce arse]n vaz[p`n[ce se topi zah[rul, sting`ndu-se apoi cu c`teva butele de cel mai ales vin de Akkerman.

C`nd pun=ul gata]ncepu a r[sp`ndi aromaticul s[u miros, atunci Spiridon, umpl`ndu-ne pocalele, b[u]n s[n[tatea camarazilor =i reu=ita v`n[toarei. Un zgomotos vivat urm[acestor cuvinte. Scul`ndu-se apoi]n picioare, ne zise urm[toarele:

— Domnilor camarazi! Iat[trecut ca]n vis un an]ntreg, de c`nd am fost aduna[i]n prima excursiune v`n[toreasc[de prin Bugeac p`n[la g`rlele Dun[rii. Reu=ita de atunci ne-a l[sat priincoase amintiri, cu toate c[am fost supu=i multor neajunsuri =i ne]ndem`n[ri, mai ales din cauza diferitelor opiniuni contradictorie, iscate]n mijlocul nostru. Onorat fiind acum din partea D-voastre prin alegerea mea ca =ef al expedi[iei, m[simt]ndatorat a v[comunica de nou proiectul ce l-am urzit]nainte de pornirea noastr[,]n virtutea c[ruia trebuie pentru viitor evitat[=i cea mai mic[nedumerire]ntre noi, proiect ce vin a-l supune acum vot[rii generale. — Lu`nd asupra-mi sarcina de a griji de cele trebuincioase =i rezerv`ndu-mi dreptul dispozi[iunii precum =i al comandei asupra expedi[iei v`n[tore=ti, doresc din partea D-voastre o supunere absolut[. Mai]nt`i de toate s[nu cutreier[m mult timp =esurile Bugeacului f[r[\int[=i mar=rut[, f[r[a =ti unde mergem =i unde s[ne oprim. V`natul ce l-am f[cut p`n[acuma a fost numai un expedient pentru aprovizionarea buc[t[riei noastre, dar nu pentru ajungerea gloriei, ce o r`vne=te neobositul =i curajosul v`n[tor. Un a=a v`nat de p[s[rele campestre nu poate forma trofee dec`t pentru v`n[torii elegan[i de prin ora=e, ce umbl[la v`nat]n ghete lustruite =i m[nu=ele palide. Dar D-voastre trebuie s[fiv[departe de orice asem[nare cu acei voinici fanfaroni, ce]ncremenesc de spaim[cu pu=ca]n m`n[, c`nd v[d c[se apropie de ei vrun lup sau porc s[lbatic. A=adar[, dorin[a mea este ca episoadele v`n[torii noastre s[ne lase nu numai amintirea dib[ciei de a fi nimerit pas[rea]n zbor, ci =i sim[ul bravurii de a fi nimerit f[r[gre= s[lbatica fiar[, ce nu o dat[]l pune pe v`n[tor]n pericol de via\. Tocmai acele momente formeaz[actele pl[cerii pentru voinic, acte ce r[m`n pen-

tru totdeauna]ntip[rite memoriei adev[ratului v`n[tor. Astfel de impresiuni puternice le putem dob`ndi numai pe insulele =i mla=tinile Dun[rii, unde]n mul\ime se plodesc mistre\i, lupi =i vulpi. Dar fiindc[acele locuri sunt foarte]ncurcate =i sf`=iate de apele Dun[rii, ne trebuie, ca s[nu umbl[m bezmetici, un c[l]uz. Un astfel pre\ios tovar[= l-am g[sit]n persoana unui camarad al meu de serviciu, ce se afl[acuma la Chilia ca comandant al cazacilor gr[niceri. }nainte de pornire i-am comunicat dorin\a noastr[de a v`na pe acele locuri, =i el mi-a r[spuns]n termeni foarte amabili, c[e gata a ne sta la dispozi\ie cu cazacii s[i. Ce s-atinge de v`natul ce socotim a-l face]n codrii Orheiului de la Nistru p`n[la Prut,]l vom executa, de va permite timpul. +i]n acest[privin\ am f[cut preparativele necesare, adres`ndu-m[asemenea unui vechi camarad al meu, c[pitanului de husari Dicescul, proprietarul unei mari mo=ii]n codri, v`n[tor pasionat =i b[rbat ospital. El mi-a r[spuns c[ne a=teapt[cu bra\ele deschise. A=adar[, dac[programul meu v[este pl[cut, ve\i binevoi a-mi da consim\m`ntul, ca s[=tiu ce dispozi\ii am a lua pentru viitor.

Un vivat zgomotos r[sun[drept r[spuns din toate p[r\ile, acompaniat de h[m[itul ner[bd[torilor prepelicari, r[sp`ndindu-se departe]n pustiu.

Caravana noastr[se porni]n pas, fiindc[noi mergeam pe jos prin ierbi, adun`nd v`nat pentru pr`nz. Eu abia ce]mpu=casem un iepure, c`nd =i auzii]n dep[rtare un puternic =uier ca de o ma=in[de vapor. Neput`ndu-mi explica de unde vine acel =uier, m[uitai]n jur, c`nd deodat[v[zui foarte sus]n aer un lung =ir de ni=te p[s[ri ce sem[nau a cucoare; dar c`nd trecur[pe deasupra capului meu, m[]ncredin\i, c[sunt corle²⁰ de c`mp, mari ca ni=te g[inu=i, cu pliscul lung de 20 cm.

}n zadar g`ndeam s[trag cu pu=ca, fiind zborul lor]n mare]n]l\ime; m[c[inam c[nu puteam dob`ndi m[car un exemplar din acest v`nat, ce-l cuno=team numai din descrierile ornitologice,

c`nd iat[c[auzii r[sun`nd o]mpu=c[tur[din furgonul]n care =eeda Grünbaum:]n acel moment unul din corlani pic[de-a rostogolul, p[truns de glon\ul vestitului carabinier.

Intensitatea c[ldurii cre=tea din ceas]n ceas, devenind aproape insuportabil[. Prepelicarii cu limbile scoase]ncetar[de a mai adulmea prin ierburile =esului. Noi ne suir[m prin furgoane =i caravana]ncepu a= i accelera mersul. La amiaz[ne oprir[m cu popasul doi kilometri de la colonia nem\easc[Teplitz*. Grünbaum, care cuno=tea limba german[, merse]ncolo ca s[recuireze²¹ de la coloni=ti proviziuni de lapte =i ou[. Peste scurt se]ntoarse, acompaniat de vro c`teva matroane nem\e=ti cu panerelle umplute cu tot felul de lapte =i un ca=caval foarte gustos, ce-l numesc Emmenthaler, apoi doi c`rl[na=i =i c`iva harbuji colosali.

De mirare era, cu ce iscusin\ matroanele purtau pe al lor cap panerelle]nc[rcate, f[r[a le \ine cu m`nile, potrivit balansul greut[\ii cu mersul pa=ilor. Grünbaum mergea]nainte ca un tambur-major. Menier, v[z`nd ciudata procesiune,]ncepu a c`nta din tr`mbi\ a v`n[toreasc[un fel de mar=. Numai ce auzii c[se r[spunde =i Ludwig, lu`nd hoboii²²,]n care era des[v`r=it artist, =i inton`nd un mar= triumfal.

Dup[ce fur[pl[tite toate proviziunile =i puse la dispozi\ia majordomului,]ncepur[m a le cinsti pe nem\oai ce cu vin =i lichioruri]ntru at`ta,]nc`t ele,]nc`ntate de primirea nostr[=i ceva ciac`re, intonar[]n cor c`ntecul *Du, mein lieber Augustin*²³. Apoi se puse Ludwig, acompaniat de tr`mbi\ele noastre, s[c`nte un vals, iar Menier, cuprinz`nd, c`t ai bate]n palme, pe una din cele mai tinere nem\oai ce de talie,]ncepu a se]nv`rti cu d`nsa. Orchestra nostru improvizat]l auzir[coloni=tii, care cu fete =i fl[c[i alergar[spre noi. +i iat[c[se]ncepu cel mai umoristic

*Coloniile str[iniilor, ce s-au a=ezat]n Bugeac =i Basarabia meridional[, poart[]n semn de amintire a patriei acestora nume ca Paris, Mannheim, Berlin, Friedenthal etc.

bal campestru, la care Menier,]not`nd]n sudoare, s[rea]n c[ma=[ca un \ap, t`rmosind²⁴ dama lui]n toate p[r]ile =i f[c`nd pasurile cele mai extravagante spre mirarea tinerilor, care se si-leau s[-l imiteze.

Dar dup[o or[de o a=a bachanalie, Spiridon d[du cu tr`mbi\va semnalul de pornire. Publicul, at`t de nea=teptat improvizat, se dep[rt[, =i noi ne pornir[m mai departe. Trec`nd cale de vro zece kilometri, d[dur[m din nou]ntr-un =es pustiu =i f[r] urm[de locuin\].

Soarele]ncepu a se pleca spre apus, dar ar=i\va =i n[du=eala cre=teau mereu, ca =i c`nd venea dintr-un uria= cuptor. Dinspre apus o cea\ de nouri gro=i =i]ntuneca\i se ridica cu repejune,]ntinz`ndu-se peste orizont. S[ge\i de fulger spintecau din timp]n timp nouri, urmate de lungi intervale de tunet, dovad[c[vijelia era]nc[departe.

Atunci Spiridon d[du semnalul s[ne oprim. Domnilor, zise el, noi vom]nnopta aici, fiindc[vijelia ce vine dup[o a=a ar=i\ =i n[du=eal[, va fi cumplit[, =i noi trebuie c`t mai]n grab[s[ne preg[tim a]nt`mpina =uvoiul de ploaie, ce ne poate cauza pagube enorme =i mari calamit\i. Deci s[rim cu to\ii]n ajutor mutual, s[ne]ntindem corturile =i s[le]nt[rim bine. Proviiziile =i pu=tile trebuie bine acoperite, ca s[nu se ude. Mai departe e de neap[rat[lips[o baricad[de furgoane,]n care s[]nchidem caii; c[ci ace=tia prea lesne ar putea fugi de spaim[]n pustiu, l[s`ndu-ne pe jos. Deci la lucru cu to\ii, c[ci dup[al meu calcul ne r[m`ne numai o jum[tate de or[timp.

Imediat ne =i apucar[m de lucru, urm`nd cu stricte\le comanda, c`nd iat[c[Spiridon, care sta cu fa\va spre apus, exclam[cu]ngrijire:

— Fra\ilor, un =i mai mare pericol vine spre noi! +i el ar[t] cu m`na spre nouri mohor`\i ce acopereau soarele, arunc`nd pe =esuri o umbr[nocturn[. — Vede\i, acea cea\ surie ce se distinge destul de l[murit de nouri de ploaie, este fum. Ierbile =e-

sului, unde am l[sat focul nestins, s-au aprins]n urma noastr[=i pojarul vine spre noi. Dac[=uvoiul nu va stinge focul]nainte de ce acesta va ajunge la noi, atunci furgoanele cu praf, pu=ti =i provizii vor zbura]n v[zduh. Cosim deci c`t mai]n grab[iarba]n jurul furgoanelor, sc[p`nd astfel de pieire averea noastr[, de la care depinde viitorul expedi`iei.

+i imediat mohorul uscat din jurul taberei fu cosit, smuls =i t[iat, care cum putea. Noi lucram cu a=a s`rguin\[, c[eram uzi de sudoare, silindu-ne a c`=tiga ceva timp spre a a=eza corturile, de care ne apucaser[m mai]nainte. Noi ne zbuciumam]n toate p[r]ile cu o precipita`ie, precum o are omul numai]n momente de pericol, c[ci vijelia se apropia cu mare repejune: tunetul mugea tot mai puternic =i mai des, iar[pe fundul v`n[t al nourilor se desena o dung[ro=ie a pojari=tei mereu cresc`nde, =i limbi de foc se]ncruciau cu s[ge`ile de fulger, ce spintecau cl[bucii surii ai fumului.

]ns[nimic nu se mi=ca, nici un pai, =i p[m`ntul p[rea a a=tepta cu supunere urgia ce i-o trimitea cerul impun[tor. Apropierea momentului decisiv se anun\[prin un vuiet sinistru, =i vijelia dezl[n\uit[=i sc[pat[din]nchisoare, izbucni cu o putere]nfrico=at[. Un tr[snet de tunet zgudui =esul p`n[-n lung[dep[r]tare. Pojari=tea cu fl[c[ri]ncovoiate se]ntindea]nainte, arunc`nd troiene de sperl[=i sc`nteii, ce ne acopereau furgoanele. Corturile noastre, smucite din \[ru=i =i]nv[l[tucite]n ciuciule`e, se duser[de-a rostogolul la vale. Cu mult[trud[abia izbutir[m a ne t`r`i pe br`nci, tupil`ndu-ne sub furgoane, c[ci ploaia turna ca din cof[, cu fulgere =i tr[snete ca de o canonad[de sute de tunuri. Doi cai,]ngroz[i de s[lbatica furtun[, se smucir[]n toate p[r]ile =i, rup`nd c[pestrele, s[rir[din cercul de furgoane, apuc`nd-o la fug[=i disp[r`nd peste scurt]n cea\ a de fum =i de ploaie. Pojari=tea]ns[, ajung`nd p`n[la locul cosit,]nconjur[furgoanele ce se aprinser[]n unele p[r]i din sc`nteile picate, pe care]ns[ploaia le stinse.

Acea cump[n], precum o numesc moldovenii, a durat cam jum[tate de or[; apoi]ncepu a se potoli. Cerul se]nsenin[spre r[s]rit, iar c`nd]nserase cu totul, str[lucea luceaf[rul ca un mare diamant pe mantaua alb[strie a eterului.

Noi ie=ir[m de sub furgoane nu a=a de uzi ca m`nji\i de sperl[=i tin[, fiindc[=iroaiele se scurgeau din toate p[r]ile spre vale.

— Acuma, camarazilor, zise Spiridon, alerg[m dup[corturile ce le-a luat =uvoiul, c[ci dac[nu le dob`ndim]ndat[, apoi le duc apele]n Dun[re.

Doi vizitii o apucar[dup[caii fugi\i, camarazii se]mpr[=tiar[s[caute corturile, iar eu =i Zaiko r[maser[m ca santinele l`ng[furgoane. Abia pe la 10 ore seara se re]ntoarser[cerceta=ii, t`r`ind corturile]ntinate =i ude. Nimeni din noi nu se mai g`ndea la cin[, at`t de osteni\i eram, ci fiecare, intr`nd pe sub p[l]ncile furgoanelor, se a=eze[la culcat, =i peste scurt]ncepu a r[suna]n t[cerea pustiului horc[iala trudi\ilor dormitori.

C`nd ne trezir[m din somn, r[s[rea soarele pe cerul m`ndru =i senin. Diminea\ea era cald[=i frumoas[, dar aerul r[sp`ndea un miros nepl[cut de fum. Ce trist[priveli=te oferea acuma]mprejurimea! Acele =esuri bogate, pe care cu pu\ine ore]nainte se]ntindea un covor imens de ierbi mirositoare, prin care undulau spicurile aurite ale mohorului, aveau acuma aspectul unui lin\oliu negru-cenu=iu, din care se ridicau cl[buci de abur, ce se urm[reau ca ni=te fantasme p`n[]n dep[rtatele v[i. Nici un sunet, nici o mi=care, nici o voce de p[s]ric[nu se auzea]n acest vast cimitir. P`n[=i cioc`rlia, ce salut[cu ciripitul ei zorile dimine\ii, p[r[si =i ea acele locuri, peste care v[rsar[moarte dezl[n]uitele elemente. Atunci m[g`ndii la via\ea noastr[,]n care nu arareori vijelia pasiunilor ne nimice=te speran\ele, arz`ndu-ne organismul =i]mping`ndu-ne spre morm`nt.

Pe la 9 ore se re]ntoarser[]n fine =i vizitiii cu caii fugi\i, pe care]i g[sir[]ngloda\i]n vatra r`ului. Preparativele de plecare

terminate, caravana noastr[se puse]n mi=care, spre a p[r[si c` t mai]n grab[acele locuri triste =i devastate de foc.

La 5 ore seara ne oprir[m pe malul lacului Chitai, l`ng[colonia bulg[reasc[numit[„Vechiul Traian“, 20 de kilometri de la ora=ul Chilia Nou[. Popasul acesta era de neap[rat[lips[, c[ci to\i eram acoperi\i de sperl[=i glod din cap p`n-la picioare, av`nd asem[nare cu hornarii; deci trebuia s[ne sp[l]m.

Apa lacului e foarte limpede =i fundul lui acoperit de prundi=de mare. Cu pl[cere nespus[ne sc[l]dam]n cristalinul fluid, =i cine =tie c` t am mai fi r[mas acolo, de nu ne chema vocea vigi-lentului nostru =ef la pornire, fiindc[p`n[-n sear[]nc[trebuia s[ajungem la Chilia, spre a ne afla gazd[=i a recuira provizii de m`ncare, c[ci eram h[mesi\i de foame =i osteneal[. Dar bine zice proverbul: *Chaque medaille a ses revers*²⁵; dac[via\ a ar consta dintr-un singur =ir de pl[ceri, ar deveni la urm[monoton[, iar[monotonia ar na=te monstrul dez]nc`nt[rii, care]nghite f[r[cru\are toate iluziile vie\ii.

C`nd caravana noastr[intr[pe str[zile Chiliei, locuitorii nu dormeau]nc[=i derbedeii ora=ului, v[z`ndu-ne, se adunar[]n jurul nostru, presupun`nd]n noi o band[de actori ambulan\i sau o trup[de voltijori²⁶, lucru mai verosimil acesta, ce se impunea prin aspectul furgoanelor noastre pline de c`ini prepelici =i corturi de p`nz[. Gloata tot cre=tea, =i c`nd ajunser[m]nainte a hanului ce-l \inea un bulgar, fur[m n[v]li\i cu]ntreb[ri: cine suntem =i de unde venim? c`nd vom]ncepe reprezenta\iile? =. m. a. Dar imediat gloata n[zuielnic[se]mpr[=tie, c[ci un ofi\er de cazaci]nsòit de vro c`iva subalterni,]ncepu a-i arde cu biciurile pe cei mai obraznici. Acel ofi\er era c[pitanul Zguriev, care, s[rind de pe cal, cu un strig[t de bucurie]mbr[\i= pe Spiridon.

— Eu de mult te a=teptam,]i zise el, =i]ndat[ce am primit epistola ta, am]nchiriat acest han, care acum st[la dispozi\ia ta. Spune-mi numai, amice =i scumpe camarad, cu ce-\i pot servi momentan?

— Foc, provizii =i paturi, c[ci suntem rup\i de foame =i obosi\i, r[spunse Spiridon.

— Mergi de ad[]ndat[proviziile preg[tite, porunci c[pitanul corporalului s[u, care se =i dep[rt[]n fug[, iar[noi intrar[m]n otel, unde ne]nt`mpin[otelierul cu lampa aprins[]n m`n[.

Proviziile aduse fur[predate majordomului nostru, =i la 10 ore ne a=ezar[m la cin[cu un apetit grozav. Cina consta mai mult din pe=te; *extra de hors d'oeuvre*, aveam o ciorb[de cicig[*à la russe* (uha) cu ca=[de hri=c[*], o matlot²⁷ de scrumbie =i che-fali, friptur[de morun pe grate, *omelette soufflée*²⁸ =i deserturi, iar[ca adaos la vinurile noastre o duzin[de =ipuri de vin de Cotnar, c`=tigate de Zguriev de la un prieten de peste Dun[re.

Cinarea a durat cam p`n[pe la miez de noapte. Trudi\i precum eram, ne scular[m de la mas[cu to\ii afar[de Spiridon =i Zguriev, care, ca vechi camarazi de serviciu,]=i petrecur[p`n[-n zori de zi]ntre sunetul pocalelor =i dulci amintiri.

A doua zi hot[r`r[m a ne odihni c`teva zile spre a termina preg[tirile pentru v`n[toare. Mai]nt`i de toate trebuiau cur[\ite pu=tile =i carabinele, iar corturile sp[late, fiind negre =i murd[rite ca dup[un r[zboi. Mai departe aveam lips[de luntre de pu=ca=i pentru v`natul prin labirintele de stof ale lacurilor =i pentru prinderea somnilor, un sport acesta, ce promitea, dup[cum ne asigur[Zguriev, un spectacol rar =i interesant; iar ca ultim punct al programului se primi v`n[toarea de mistre\i =i lupi de pe insulele Dun[rii.

Acest program alc[tuit de versatul Zguriev era sub]mprejur[rile date at`t de ademenitor,]nc`t noi abia ne puteam pre-domni arz[toarea ner[bdare, ce ne turmenta; ne apropiam doar de \inta expedi\iunii noastre, de acel v`nat cu multiplele sale peripe\ii, surprinderi =i pericole,]n care se arat[voinicia v`n[-torului fa\ de disperata fiar[, ce c`teodat[]=i vinde foarte scump via\a, arunc`ndu-se cu turbare asupra prigonitorului ei.

* Un fel de m[m]lig[de hri=c[urluit[.

IV

Pentru omul activ, tr`ndava a=teptare e insuportabil[; spre a ne distrage ni`el, umblam deci toat[ziuica derbedei prin jurul =i interiorul Chiliei Nou[, ora= cu 8265 locuitori de diferite gin`i,]ntre care prepondereaz[mai ales bulgarii =i ru=ii-nekrasov`i. Cum se vede, acest punct a trebuit s[aib[]n vechime o mare]nsemn[tate, servind ca chei, ce=ei deschidea por`ile naviga`iunii dun[rene, c[ci =i acum a g`rle se nume=te Chilia. Ruinile cet[\`ii, ce se afl[]n distan`a de un kilometru de la ora= =i 36 de la Ismail, reprezenta un fel de avant-post pe cursul r`ului, control`nd navele =i plutele, ce se urc[pe Dun[re spre Ismail sau ies de acolo cu mersul]n contra cursului.

Ruinile cet[\`ii Chilia zac pe un loc, unde se]mpreun[patru g`rle ale Dun[rii, alc[tuind tot at`tea insule, =i anume Cofa, care-i cea mai lung[, apoi Chisli`a, Catic =i Jone=ti. Temelia cet[\`ii e]nconjurat[de un canal, iar o parte a zidului are drept reazem fundul unui mic golf, spre nord]ns[o mla=tin[de 18 kilometri =i 4 ¹/₂ kilometri l[rgime, ce se extinde p`n[la malurile lacurilor Chitai =i Catlabuh. — Spre sud, tot astfel de mocirle se trag p`n[la g`rle numit[Sulina cu insulele T[t[re=ti, Poiti`oleti =i Cetal, =i g`rle Sf. George. De la cetate p`n[la acea g`rl[poate fi]n linie dreapt[o distan`\[de 36 kilometri.

Priveli=tea de pe ruin[asupra acestei regiuni este una din cele mai monotone.]n lung =i lat nu z[re=te ochiul dec`t \`arini plane, triste =i g[lbii, traversate de vinele Dun[rii, ce curge ostenit[,]ncovoiindu-se]n toate p[r`ile. Colo-n dep[rtare se pierde orizontul]ntr-o dung[ro=ietic[a ciochinelor de stuf, ce predomne=te toat[vegeta`ia de pe acele locuri,]mpestrit[ici-colea cu p`lcuri de r[chi`i, s[lcii =i lozii.

Eu =i Gr`nbaum =edeam pe zidul ruinei, cufunda`i]n g`nduri. Cerul era senin, dar]n aer se sim`ea umezeal[cu miros de mare. Un lin v`nti=or leg[na oceanul de plante acvatice ale acelei

imense extinderi, produc`nd un ne]ncetat fo=net ca de hain[de m[tase. Pe g`rla r`ului treceau cu repejune luntre, barcase cu vintrele =i vapoare cu ogiaguri, din care ie=eau]n treac[t valori de fum negru. Sus]n aer se auzea piscul, c`r`itura =i =uierul feluritelor p[s[ri de balt[=i de mare, ce zburau]n cete nenum[rate]n toate direc\iunile. B`tlanii, erodii, nag`\ii, r`ndunelele de mare =i pescarii cu al lor \ip[t p[trunz[tor te impresionau]n modul cel mai nepl[cut.

Toate aceste mi=c[ri din v[zduh, de pe ap[=i uscat,]ntip[reau acestei regiuni caracterul unui pustiu posomor`t, impun[tor, dar f[r[m`ng`iere, un viu contrast cu]nfloritele =esuri ale Bugeacului, ce-\i leag[n[fantezia]n dulce reverie.

Se vede c[=i camaradul meu sta sub aceea=i impresiune, c[ci adres`ndu-mi-se]mi zise cu melancolie:

— Drept s[-\i spun, prietene, c[n-a= dori s[tr[iesc mult pe aceste locuri: ele]mi inspir[o triste\e nespus[, o ap[sare sufleteasc[, mai ales dac[cuget la patria mea cu falnicii ei mun\i, ce s[rut[cu ale lor v`rfuri nourii c[l[tori; compar`nd-o cu aceste mla=tini nesf`r=ite, simt ap[sarea unei oribile n[pl[iri²⁹.

— Te cred, amice, r[spunsei eu, cunoscut fiind c[munteanul nu sufer[stepele, precum nu sufer[marinarul continentul =i v[leanul mun\ii =i codrii. |i=oi aduce drept dovad[un fapt]nt`mplat.

Guvernul nostru a voit s[colonizeze Caucazul cu moldovenii halupnici din Basarabia, adic[cu cei ce n-au]nc[put la]mp[r\eala p[m`ntului luat de la proprietari. Privind la ace=ti nenoroci\i \[rani cu gloatele lor de copii, necunosc`nd nici o art[sau meserie, ci tr[ind ca p[lma=i numai din n[imeala m`inilor lor]n timp de var[, c`=tig`nd abia un franc pe zi, se credea general c[proiectul de emigra\ie, lansat odat[]ntre ace=ti nenoroci\i, va fi imediat]mbr[\i=at =i dus la]mplinire, =i aceasta cu at`t mai v`rtos, cu c`t administra\ia]i da fiec[rui din emigran\i gratuit 6 hectare de p[m`nt, eliber`ndu-i pe 6 ani de d[jdii =i pun`ndu-le

la dispoziție material de zidit case, unelte agricole =i s[m`n\[\ pentru cele 6 hectare. Astfel de]ndem`n[ri un proletar numai]n vis le poate vedea. — +i ce crezi?

C`teva familii se =i mutar[]n acele locuri]mbel=ugate cu vegeta\ia lor tropical[, unde cre=te m`ndrul fenice, bogatul m[slin =i castan, unde]n codrii seculari se]nal\ pe tulpina cedrilor vi\va de vie cu struguri gustoase de poam[s[lbatic[, =i unde vina\ele de Cahetin]ntrec]n calitate pe ale Fran\ei =i rivalizeaz[cu cele din Tenedos =i Cipria. +i acest Eldorado a produs]n \[ranul nostru din Basarabia aceea=i impresiune, ce o sim\i, prietene, acum. Urma urmelor a fost c[emigran\ii moldoveni, cu femeii =i copii, desagii pe umeri, s-au]ntors]nd[r[t la vechea lor mizerie, g[sind-o mai pl[cut[dec`t bog[\iile din raiul Caucazului. Spune-mi acum, nu-i aceasta o enigm[ciudat[a naturii omene=ti?

— Spre a cerca explica\ia acestei enigme,]mi zise Grünbaum, socot c[mai]nt`i trebuie l[murit[]nsemn[tatea cuvintelor *cosmopolit* =i *patriot*. Deviza cosmopolitului este: unde-i mai bine, acolo mi-i patria. Acest soi de oameni cred c[se trag mai ales din na\iunile nomadice ale Asiei, la care sim\urile predominante sunt cele senzualistice. Fiind necontenit nomazi, natura n-a putut dezr[d[cina din ei pasiunea pribegirii. Dac[afl[binele, ei caut[=i mai binele. Aceasta au dovedit-o emigra\iile istorice, din loc]n loc, din \ar[]n \ar[. Ei nu purtau cu sine]ndem`n[ri, ci numai]n sine cultul religios al unei dumnezeiri create de a lor imagina\ie,]ns[f[r[a se lega prin acest cult cu legea societ[\ii sau a se]ndatori spre ajutor mutual de filantropie, lucru ce ar l[n\ui libertatea mi=c[rilor nomade. +i spre a nu se muștra cu cugetul, ei supun idolul cererilor aceluia ce l-a creat, iar[]n caz de nereu=it[idolul este batjocorit =i biciuit, precum o fac ghileacii, ciuccii, camceadalii =i mai to\i idolatrii din nord =i s[l-baticii sudului.

Cu a=a principii de o libertate absolut[=i independent[

p[r[sir[ei \[rile]mbel=ugate din Asia, Siberia meridional[=i Caucaz, emigr`nd]n pustiurile M[rii Negre =i]naint`nd necontenit spre centrul Europei mai s[rmane]n ale vegeta\iei, unde nici o plant[hr[nitoare nu cre=te f[r[a fi stropit[cu sudoarea de pe fruntea laboriosului cultivator. +i iat[c[de pe plaiurile aceluia Eldorado al Caucazului se n[pustir[asupra Europei nenum[ratele oarde de huni =i mongoli, zdruncin`nd-o p`n[la Carpa\i, Balcani =i Sude\i, cucerind \[rile =i tr[ind ca fiarele s[lbatice din munca b[=tina=ilor. Apoi nu-i aceasta o enigm[, ce se poate explica numai prin faptul c[instinctul este produsul unei deprinderi]nr[d]cinate, ce trece din neam]n neam, din veacuri]n veacuri =i c[reia natura]i imprim[la urm[sigiliul unei legi nestr[-mutabile. — A=a-i =i patriotul cu deprinderile sale mo=tenite din veacuri. El poart[]n sine nu numai cultul religios, ci =i cultul]ndatoririlor reciproce, al]nrudirii de s`nge =i al ajutorului mutual de filantropie. Aceste sim\iri se nasc]n el din cultura intelectual[, ce-i inspir[dragoste pentru cuibul]n care s-a n[scut =i vatra]n care a tr[it. Ea-i infiltreaz[iubire c[tre confr\i, f[c`ndu-l s[respecteze cu umilin\ tradi\iile, legendele, povestirile neamului s[u =i mormintele,]n care se odihnesc oasele str[mo=ilor, p[rin\ilor =i fra\ilor s[i; el ador[amintirile gloriosului trecut al na\iunii sale, de care cu extaz vorbe=te, precum cu]ntristare poveste=te cataclismele ce i-au]ncrunat \ara, — toate aceste patriotul le las[ca mo=tenire din p[rin\i]n copii, din genera\ie]n genera\ie.

Astfel de patrio\i — dup[opinia mea — se afl[pe suprafa\ a p[m`ntului numai la trei na\iuni mari: gin\ile latin[, german[=i elen[. Deci nu-i de mirare c[rom`nii de aici s-au]ntors de la Caucaz, fiind de origine latin[.

Ori=icum at fi]ns[,]n tot omul, fie el c`t de cult, se mi=c[totu=i germenele instinctului de prad[.

— A=a este, cu aceasta m[unesc =i eu, adaoase Grünbaum, dar eu socot c[numai atunci, c`nd]n al lui neam s-a strecurat o

pic[tur[de s`nge str[in, din ginta neamurilor r[pitoare. Aceasta se dovede=te nu numai la om, ci se poate observa =i la animale, precum rezult[din experimentul]mpreun[rii lupoaicei cu c`inele, ce nu o dat[]l fac ciobanii, \in`nd la leg[toare lupoaica prins[de mic[. Prin a=a mod se dob`ndesc pentru st`ni =i turmele de oi c`ini corci\i foarte avani =i puternici, ce sunt]nc[mai sprinteni dec`t lupii; ieri Zguriev]mi spunea c[a dob`ndit a=a doi c`ini cu care v`neaz[porci s[lbatici =i care vor figura =i la v`n[toarea noastr[.

Venind vorba iar[=i la v`n[toare,]i zisei uit`ndu-m[la ornic:

— Haidem, acum sunt 4 dup[amiaz[zi, =i la cinci ne a=teapt[Spiridon cu masa.

Ne pornir[m. Ajun=i la gazda noastr[, aflar[m acolo aproape toat[notabilitatea ora=ului, cu prefectul =i =eful poli\iei, pofti\i de Spiridon =i Zguriev la osp[\]. Pe masa din sufragerie erau a=ezate 30 de tac`muri.]ntre alte delicatесе ce acopereau masa, se deosebea pe o mare tabl[o cicig[fiart[de lungimea unui metru,]mpodobit[cu felurite ornamente compuse =i executate de artistul nostru buc[tar, iar prin capetele mesei blide cu icre proaspete de nisetru; baterii de butele cu tot soiul de vinuri ridicau c[pu=oarele cu fesurile lor ro=ii =i metalice, ca =i c`nd ne chemau s[le destup[m. Galantul nostru =ef Spiridon oferi 20 de vedre de rachiu pentru suta de cazaci, aduna\i]n ograda otelului.

La orele 5^{1/4}]ncepu masa,]nt`i t[cut =i sub stricta observare a etichetei, apoi, ca de obicei, ceva mai vivace, iar dup[vro c`teva stacane zdravene, zgomotos =i f[r[rezerv[.

Zguriev, spre a ne surprinde]ntruc`tva, porunci cazacilor s[i s[ne c`nte]n cor. Atunci o sut[de glasuri intonar[melodii maloruse sau ucrainene, execut`ndu-le cu o perfec\iune at`t de admirabil[]nc`t te credeai]ntr-un concert de primul rang. Armoniile vibrau]n aer, c`nd]ntr-un puternic cor ie=it din piepturi de o\el, c`nd moderate, trec`nd]n quintete³⁰, apoi]n duete de un

andante dulce =i simpatic, de mole\va unui chin de amor =i de o melancolie, precum o au mai totdeauna popoarele ap[sate, ce au trecut prin crude ispite =i au gemut sub jugul tiranismului. Istoria unei na\iuni cu suferin\ele ei nu =i afl[expresiune numai]n legendele =i pove=tile ei, ci =i prin]ns[=i armonia muzical[a c\ntecelor r[mase de la b[tr`ni =i transmise posterit[\ii.

Apoi]ncepu dansul c[z[cesc, executat numai de c[tre doi din cei mai ale=i. Acest dans, pe care Menier l-a numit *le danse des possédés*³¹, reprezint[culmea dib[ciei, gimnasticii =i voiniciei. El n-are deloc asem[nare cu cancanul francez sau ghitina spaniol[, ale c[ror \int[]n toate mi=c[rile este]ndreptat[spre dezmiardarea desfr`nat[cu aplicare la pl[ceri de amor. Kazacika =i tropakul sunt dansurile ost[=e=ti ale nomazilor, care]n ale lor necontenite str[mut[ri priveau dansul ca mi=care de voinicie a purt[torului de arme; drept aceea femeile erau excluse de la dans,]nt`i ca fiin\e p`ng[rite, al doilea ca nedemne de a se lipi]n dans de b[rbat.

Acest princip predominea]n toat[Rusia p`n[la]n[\larea pe tron a reformatorului Petru cel Mare, care, introduc`nd]n a sa \ar[moravurile =i obiceiurile Europei civilizate, porunci printr-un ucuz tuturor notabilit[\ilor capitalei s[asiste cu femeile lor la un bal de curte,]ndator`nd pe to\i s[se arate la acea adunare nu]n anterie =i b[rbii lungi, ci]n costum de gal[, ra=i =i cu peruci à la Ludovic al XIV; cei ce nu se vor supune poroncii, vor fi adu=i cu sila pe pragul intr[rii la curte, unde gelatul le va t[ia b[rbile cu toporul. Nici unul n-a cutezat a se]mpotrivi poroncii irevocabile =i to\i chema\ii se adunar[la curte. Balul fu deschis prin]nsu=i monarhul cu so\ia sa =i to\i urmar[; astfel abia]n acea memorabil[noapte pentru prima oar[cuprins[cavalerii ru=i]n dans talia damelor ruse=ti, arunc`ndu-se sub tactul orchestru-lui]n acel colosal v`rtej, ambele sexe zbucium`ndu-se care cum putea, electriza\i de o sim\ire pl[cut[, p`n[atunci necunoscut[lor. — Sub pretext de a intra]n bun[voin\va c`rmuitorului, ur-

mar[apoi baluri private, =i iat[c[femeile din clasa nobil[ie=ir[la iveal[pe scena vie\ii sociale. Inova\iunile aceste numai cu anevoie trecur[]n straturile poporului de r`nd; chiar =i p`n[acum adev[ra\ii ru=i sectan\i se \in de principiul antic =i nu admit intrarea femeii]n dansul b[rba\ilor. Iat[de ce kazacika, tro-pakul =i lizghinka se danseaz[numai de b[rba\i; femeile]ns[joac[separat]ntr-un fel de hor[moldoveneasc[, \in`ndu-se de m`n[]n cerc =i totodat[c`nt`nd]n cor]n loc de muzic[. Acest dans se nume=te „horovod“.

Dup[ce acei doi solda\i terminar[jocul, fur[mul\umi\i prin o colect[de 50 de ruble. }ntorc`ndu-ne la mas[,]ncepur[m cu =ampania =i o mul\ime de toaste, la care r[spundeau cu zgomot tr`mbi\ele cazacilor.

Negre=it c[aceast[festivitate s[v`r=it[]ntr-un or[=el uitat de Dumnezeu =i de oameni]n mla=tinile Dun[rii a fost ceva extraordinar pentru Chilia, care poate c[a asistat odinioar[la astfel de pr[znuiri,]ns[demult, demult, c`nd trecea peste Dun[re corte-giul lui Traian sau al lui Carac\lla³².

Abia]nspre ziu[]ncepur[oaspe\ii a se]mpr[=tia,]ns[nu to\i; unii r[maser[a\ipi\i cu coatele pe mas[, al\ii sub mas[, c[ci gusturile sunt diferite, dup[ce trage omul vin.

V

A treia zi, noi de diminea\ [aduna\i pe t`rna\ul otelului, gustam dejunul, vorbind de impresiunile ce ne-a l[sat banchetul. Atunci Menier ne citi un pamflet compus de d`nsul asupra acestui eveniment memorabil pentru ora=ul Chilia, descriind cum prefectul =i poli\aimaistrul *a la brass\ee*³³, vroind a se re]ntoarce pe acas[, bojb[iau cu mersul nesigur prin]ntunericul de pe str[zi,]nglod`ndu-se]ntr-un h`ng[=³⁴, din care ie=ir[abia]n ziu[, m`nji\i din cap p`n[la picioare cu tin[; cum acei doi adminis-tratori ai ora=ului erau furio=i pe cazacii ce furaser[untura de

prin l[mpile fanarelor de pe str[zi, ca s[-i ung[ciubotele, =i cum am`ndoi ceac`rii se sf[dir[la urm[, poli\aimaistrul dovedind c[chemarea subalternilor s[i este s[privegheze noaptea pe strad[lini=tea or[=enilor, dar nu untura de prin fanare, lucrul acesta ce cade]n resortul =efului ora=ului, iar prefectul la r`ndul s[u demonstr`nd c[din cauza]ntunericii de pe str[zi se s[v`r=esc numai astfel de]nt`mpl[ri, ce intr[]n]ngrijirea poli\iei. A doua zi se amestecar[=i so\iile lor]n sfad[, sp[l`ndu-le la am`ndoi capul cu s[pun =i dojeni =i mustr`ndu-i c[ei, demnitarii ora=ului, se]mbat[ca hornarii, t[v[lindu-se prin noroiul de pe str[zi etc. Satira era scris[=i citit[cu at`ta umor,]nc`t ne pierdeam de r`s ascult`nd-o.

]narma\i cu carabine =i pumnale cercheze=ti, eram gata de pornire =i a=teptam numai sosirea lui Zguriev, dirigintul marii v`n[tori, care lu[asupra sa aranjamentul r`nduielilor, tactica =i strategia aceluia r[zel cu mistre\ii,]ncredin`\`ndu-ne c[avem a da asalt unei]ntregi turme de porci s[lbatici, ce se aflau pe insula Solone\, 5 kilometri de la Chilia, la care trebuiam s[trecem Dun[rea pe un pod plutitor, iar apoi cu luntrele]n c`teva locuri, fiind cea insul[]nl[n\uit[cu alte trei insule, anume Daler, Catic =i Cap de Drac,]ntre care]ns[Solone\ul este cea mai mare, av`nd o lungime de 7 kilometri =i $\frac{1}{2}$ l[rgime. Pe cea insul[erau]nsemnate locurile, unde avea s[urmeze primul atac, de la care at`rna toat[reu=ita, fiindc[porcii s[lbatici sunt]not[tori buni, care, v[z`ndu-se prizoni\i, trec]not cu mare repejune Dun[rea de cea parte.

Zguriev sosi]n galopul calului,]ntov[r[=it de doi cazaci, dintre care unul ducea de leg[toare doi c`ini mari, corci de lupi, cu care aveau asem[nare, deosebindu-se de ace=tia numai prin cozile lor mai sub\iri =i ceva b`rligate. Cel[lalt cazac \inea]n m`n[un =ip cu un lichior g[lbui.

Noi]nt`mpinar[m pe Zguriev cu un puternic vivat, iar el, s[rind de pe cal =i a=e z`ndu-se l`ng[noi, ne zise:

— Iat[-m] sosit, domnilor v`n[tori; asaltul v[a=teapt[=i dac[v[uni\i a v[supune comandai =i instruc\iei mele, apoi gata sunt a v[sluji. }nainte de toate aflu]ns[de neap[rat a v[face cunoscut c`teva detaluri ale v`n[torii]n stof la porci s[lbatici, fiare cu care nu-i prea de =uguit, c[ci cea mai mic[gre=eal[poate fi urmat[de o catastrof[. La codri, mistre\ul gonit de c[p[i sau h[ita=i se vede venind de departe, =i v`n[torul este oarecum preg[tit a-l]nt`mpina cu]mpu=c[tura;]n desimea stufului]ns[, unde nu vezi doi pa=i]naintea ta, fiara n[bu=e=te subit, pe nea=teptate, din care cauz[mul\i v`n[tori scap[momentul favorabil s-o \inteasc[, d`nd al[turea sau r[nind-o numai, =i atunci pericolul pentru v`n[tor e vederat; c[ci mistre\ul adult, de la 5 ani]nainte, este foarte s[lb[itic, nespus de h`tru =i are un auz =i adulmec subtil, dar pentru aceea vede r[u =i d[buzna acolo, unde]]ndreapt[auzul sau adulmecul. Deci imediat dup[]mpu=c[tur[, fie el nimerit sau nu, v`n[torul trebuie s[fac[o s[ritur[]n l[turi, fiindc[mistre\ul se arunc[c[tre locul, de unde s-a auzit zgomotul, dar odat[trec`nd,]napoi nu se mai]ntoarce. Fiara, ar[t`ndu-=i coasta, trebuie f[r[gre= \intit[sau dup[urechi sau la inim[, iar[deloc]n p`ntece sau]n =oldul de dinapoi. A=a]mpu=c[turi nesocotite pot aduce lupta cu pumnalul, ce nu este u=oar[. Asemene nu trebuie]ndreptat[]mpu=c[tura]n piept sau frunte, fiindc[foarte des glon\ul nu r[zbate prin ciolane sau sare recozet de pe a lui scaf[.

Iat[m[surile de paz[, c`nd ai a face cu mistre\ul adult, care-i foarte]ndr[zne\ =i nu se fere=te de v`n[tor, precum o fac lupii la goan[. Scroafa la a=a v`n[toare este mai fricoas[, parc[sim\indu-se lipsit[de arma de defens[, dar pentru aceea cu at`t mai avan[, c`nd, gonit[, alearg[dup[ea purceii sug[tori; atunci ea adulmec[de departe pe v`n[tor =i d[buzna asupra lui: de nu-i ucis[,]l r[stoarn[=i]l rupe cu din\ii de dinainte. Asemene v[rog ca nimene s[nu ias[din linia v`n[torilor, fiindc[]mpu=c[turile se fac cu glon\i, ce nu o dat[prin recozet pot aduce vreo

catastrof[. Bine ar fi s[nu desc[rca\i carabinele]n lupi: pe ace=cum[tri ce foiesc prin stuf,]i vom g[si oric`nd;]n timpul de acum mai ales, pielea lor este f[r[pre\. P[stra\i]nc[rc[turile pentru porcii s[lbatici, din ale c[ror c[rnuri a= dori s[duce\i la Chi=in[uc`teva polobocele cu jambon preg[tit de artistul vostru culinar.

Apoi, lu`nd butelia de la cazac, Zguriev adaose:

— Iat[, domnilor, =i prezervativul]n contra `n\arilor, c[ci nici de g`ndit este a intra]n stuf, f[r[a v[unge m`inile =i fa\ca cu acest[mixtur[, alc[tuit[din terpentin, unt de cui=oare =i *oleum caeputi*³⁵. A=adar, gata suntem de pornire; fie-ne lupta cu reu=it[, vivat! +i el]nghi\i un pahar de vin.

— Vivat, tr[iasc[bravul comandant, r[spunser[m noi, =i dup[ce de=ertar[m c`teva butele de vin, ne pornir[m.

Un pod plutitor ne a=tepta la mal, =i noi, trec`nd Dun[rea, ne cobor`r[m pe \[rmul insulei. Care fu]ns[mirarea noastr[de a nu vedea aice nici un fel de preg[tiere pentru v`n[toare. Zguriev,]n\eleg`nd g`ndul nostru, z`mbi h`tru =i ne zise:

— Nu v[mira\i, domnilor, c[nu g[si\i aice h[ita=ii, fiindc[]n zori de ziu[toate dispozi\iile au fost deja f[cute, =i la semnalul ce-l voi da, v`n[toarea va]ncepe. Deci merge\i dup[mine, ca fiecare s[se a=eze pe locul ce i-l voi]semna]n desimea stufului, iar doi din D=voastre, cei mai iscusi\i carabinieri, s[prind[pozi\ie pe malul g`rlei ca avant-post, p`ndind ie=irea din stuf a mistre\ilor adul\i, ce vor voi s[treac[]not de ceea parte.

Grünbaum]=i alese pozi\ia pe mal, iar[noi to\i ne]n=irar[m]n linie dreapt[prin stuf,]n distan\[\ de 100 de pa=i unul de altul.]n grab[camarazii se f[cur[nev[zu\i, pa=ii lor contenir[de a se mai auzi. +i acum iat[-m[singur]n mijlocul stuhului ca]ntr-o groap[, nev[z`nd nimic[, dec`t numai o parte de cer deasupra capului =i neauzind nici un sunet dec`t fo=n[itura stufului =i b`z`itura roiurilor de `n\ari, ce zburau ca o cea\]n jurul meu, dar nepun`ndu-se pe mine, prezervat fiind de unsoarea ce mi-o d[duce Zguriev. Atunci m[]ncredin\ai c[f[r[acel prezervativ

imediat a= fi fost potric[lit de milioane de \`n\`ari venino=i =i]nseta[i de s`nge, care, pot zice, domnesc absolut asupra acelor mla=tini.

St`nd pe loc]n singur[tate, o ciudat[impresiune m[cuprinse. }n mine lupta dorin\`a instinctului v`n[toresc de a-mi ar[ta voi-nicia, cu sfiala de a fi spintecat de fiar[, pe care poate c[nu voi obor]-o pe loc cu]mpu=c[tura, necesitat fiind apoi s[]ntrebuin-\`ez pumnalul, pe care nu-l m`nuiam deloc cu iscusin\`a taureodorilor Spaniei sau a cerchezilor Caucazului. Ardeam de ner[bdare, a=tept`nd semnalul de atac;]mi concentrasem tot auzul ca s[]prind m[car un c`t de mic zgomot de vietate,]ns[nimic[nu se auzea, totul era cufundat]ntr-o t[cerce de morm`nt, chiar =i p[s[rile acvatice p[reau a fi p[r[sit acele locuri at`t de s[]batice =i]ngrozitoare. Deodat[, iat[c[o tr`mbi\` r[sun[]n dep[rtare =i iubite r[cnete =i chiote]ntr-un muget colosal cutremurar[toat[supraf[a]a stufului. Vijelia de glasuri omene=ti, sunetele tr`mbi\`ei =i h[m[itul c`inilor se ad[ugau mereu.

Cu carabina gata de]mpu=cat, sim\`eam c[]nima mi se zbate cu gr[bire. }mpu=c[turile]ncepur[a se r[spunde din toate p[r]ile,]ndes`ndu-se mereu. Doi lupi =i o vulpe, furi=`ndu-se prin stuf, trecur[pe l`ng[mine, dar conform instruc\`iei primite,]i l[sai s[]treac[=i nu m-am c[]t de aceasta; c[ci iat[]n dreapta ivindu-se un mistre\` cu zgomot =i tr[snind prin stuf ce pica]n toate p[r]ile, adulmec`nd cu r`tul =i sclef[]nd din f[]lci. El era din cei adul\`i =i foarte mare. Cum se vede, era grozav de m`nios, c[ci fizionomia lui ur`cioas[te]nfiora; p[rul de pe ceaf[era zb`rlit, mi=c`ndu-se]nainte =i]napoi, iar urechile a`intite, parc[sim\`eau prezen\`a mea. Col\`ii lui mari ca doi pumnali erau acoperi\`i la gingini cu spum[de bale. }n acel moment r[sun[o]mpu=c[tur[de pe mal, cum mi se p[rea, din \`eava lui Gr[unbaum. Monstrul se opri pe loc,]ntorc`ndu=i capul]nspre partea]mpu=c[turii, favorabil moment, care]mi d[]du timp de a-l \`inti cu precizie dup[urechi: slobozind]mpu=c[tura, f[cui o s[ritur[]n l[]tuti, sco\`nd cu gr[bire pumnalul din teac[.

Fiara, cu o groh[itur[asemenea unui tunet dep[rtat, vroi a se izbi]nainte, dar se r[sturn[pe o coast[, s[p`nd cu col\ul]n p[m`nt, apoi]n grab[conteni mi=c[rile. Cu iu\eval[]nc[rc[i de nou carabina, dar mai lini=tit acuma, c[ci n-aveam mai mult grij[s[]ntrebuin\ez pumnalul, dac[fiara s-ar scula =i n[v]li asupra mea.

Ce pl[cere, c`nd dup[pericol te sim\i biruitor, c[ci iat[-m[acum =i pe mine figur`nd]n r`ndul eroilor acestei serioase v`n[toare. M[cortea³⁶ s[pun piciorul ca biruitor pe victima mea. Dar m[]ngrijii c[fiara poate c[nu-i]nc[des[v`r=it moart[. +i nici c[am gre=it v[z`nd-o cum c[tinel ridic[capul s[u s`ngerat. Atunci uitai tot pericolul, prev[z`nd c[o s[-mi scape =i eu voi r[m`ne ru=inat]naintea camarazilor; acest g`nd]mi a\`[curajul, =i-ntr-o s[ritur[apropiindu-m[de mistre\,]i zdrobii capul cu a doua]mpu=c[tur[. R[cnetele, chioatele =i]mpu=c[turile c[tinel]ncepur[a conteni =i peste scurt r[sun[nu departe tr`mbi\`a de rechemare.

Rezultatul =i dob`nda acelei mari v`n]tori au fost trei mistre\i de 10-12 ani, dintre care cel mai mare fu]mpu=cat de Grünbaum, av`nd o greutate de 300 kilograme =i o lungime de 2 metri, iar col\ii de la gingini p`n[la v`rf 22 centimetri; al doilea]n m[rime era cel]mpu=cat de mine =i unul de Ludwig. Scroafe erau 4 b[tr`ne, mistre\i tineri de la 3-4 ani unsprezece, 20 de purcei godaci, adic[de la 1-2 ani, 7 lupi, 3 vulpi, 2 bursuci b[tr`ni, vreo duzin[de iepuri =i o vidr[, a c[rei blan[e foarte scump pl[tit[de rabinii jidove=ti, ce=-i coase din ea un fel de cealma, pe care o poart[pe cap]n timpul s[v`r=irii oficiului]n sinagog[.

Dar o a=a mare v`n[toare nu putu s[treac[f[r[unele]nt`mpl[ri nepriincioase. Unul din h[ita=i a fost r[nit la picior de un glon\ bezmetic, doi v`n]tori \[rani r[ni\i de mistre\i, mai ales unul, a c[rui spinare fu sf`=iat[de la =old p`n[la ceaf[, iar un cazac ce prinse un purcel de picioare, fu r[sturnat de scroaf[=i fr[m`ntat cu r`tul, f[c`ndu-i straiete buc[]i =i c`teva vulne³⁷ pe piept.

Dar toate aceste triste accidente fur[uitate,]ndat[ce ne adunar[m la podul trec[toarei, unde st[tur[m uimi\i de o impozant[priveli=te. Spiridon =i Zaiko preg[tir[aici o ova\iune lui Zguriev, directorul v`n[toarei, form`nd]n mijlocul podului pluti-tor o piramid[din v`natul ucis. Pe culmea acelei piramide era a=ezat un fel de tron]mpletit din stof =i plante acvatice. Dup[ce ne adunar[m cu to\ii la acel loc, atunci la un semnal dat, Zgu-riev fu ridicat de noi pe bra\ele =i a=ezat]n triumf pe acel tron, pun`ndu-i-se pe cap o cunun[de papur[=i flori de nuf[r de balt[, iar]ntr-o m`n[carabina,]n cealalt[un pocal cu =ampanie.

Un puternic vivat, acompaniat de glasul tr`mbi\elor, r[sun[pe malurile Dun[rii, str[b[t`nd p`n[la zidurile Chiliei. Veselia]ncepu de nou, =i]ntre toaste fulminante =i ur[ri]n s[n[tatea =efului nostru se porni podul la vale pe curgerea apei, c`rmuit de iscusi\ii v`sla=i, care m`nuiau lope\ile]n tactul unui mar=ce-l c`ntau cazacii cu tr`mbi\ele.

Cu pl[cere m[uitam la figura athletic[a lui Zguriev cu fiziono-mia lui mar\ial[,]ns[simpatic[totodat[.]n voiniceasca sa poz[de comandor p[rea a fi zeul acestor \[rmuri s[lbatice cu vastele lor mla=tini, ce-i aduceau ca sacrificiu tot soiul de viet[\i din imen-sele lor extinderi.

C`nd ajunser[m la otel,]nserase deja, =i noi, obosi\i =i osteni\i de puternicele emo\iuni ale zilei, ne aruncar[m cu gr[bire]n bra\ele lui Morfeu, ce ne]nchise peste scurt truditel pleoape.

VI

Lacurile Elve\iei sunt pentru pictori =i poe\i raiuri p[m`nte=ti, pentru romantici=ti comori nesecabile, fiindc[compun]nc`nt[toare tablouri]ncadrate de uria=i mun\i cu ale lor m[guri, ce str[bat maiestuos nourii, lucind la soare cu ale lor plete de z[pad[.

Toate aceste colosale pl[smuiri geologice]l aduc pe turist la extazul admira\iunii, inspir`ndu-i g`nduri poetice. Iar de-i t`n[r =i amoretat, atunci a=a o priveli=te negre=it c[-i aprinde dorin\va de a petrece cu a sa amant[o via\ idilic[]n vreun s[la= de pe v`rful unei st`nci oable, „la ale c[rei temelii clocotesc cu muget apele ce vin din mun\i =i se revars[]n lac. Acolo amorea\ii]n fragede]mbr[\i=[ri =i dulci s[rut[ri drese cu lapte de la o c[pri\ ce pa=te nu departe, vor adormi cu jur[minte de fidelitate pe buze,]mpleti\i ca dou[ml[di\e ce ies dintr-o r[d[cin[“... De a=a fericire ne vorbe=te Florian³⁸]n romanele sale. Dar]l[s[m s[adoarm[aman\ii]mb[ta\i de nectarul amorului =i s[vedem ce face pictorul pe malul pitorescului lac? Zgribulit dinaintea plan=etei sale de pictur[=ede el cu s`rguin\[, adun`nd de pe palet[gradele diverse ale culorilor ce le]ntinde pe p`nz[, imit`nd cu precizie natura ce se oglinde=te]n ochii lui. El nu simte alta nimic. Toat[fiin\va lui e concentrat[]ntr-un singur g`nd,]n singura dorin\[\ ca tabloul lui s[fie aprobat de Academia de bele-arte, spre a dob`ndi medalia de aur =i laurii pompo=i, v`nz`ndu-l apoi cu mare pre\. Cu a=a speran\[\]=i hr[ne=te el organismul s[u h[mesit de foame, =ez`nd din zori de zi p`n[la asfin\it de soare pe acela=i loc, f[r[a gusta m[car din becisnicile provizii ce le \ine]ntr-o mic[desag[: c`teva cartoafe fripte =i o buc[\ic[de ca=caval. Dar el nu simte foamea, iluziile de aur i-au luat apetitul.

Iat[c[acum se ive=te pe mal v`n[torul pasionat. M`hnit =i obosit de osteneal[, se pune oft`nd pe malul lacului, arunc`nd cu ciud[torba v`n[toreasc[de pe sine, ce-i ast[dat[de=art[de v`nat, con\in`nd numai c`\iva c`rmoji de p`ine usact[. Din zori de zi p`n[]n sear[a cutreierat malurile pitorescului lac, f[r[a g[si o r[\u=c[m[car sau un c`rstel de balt[. El blestem[cu m`nie acest loc pitoresc, ce g`dil[numai vederea, ned`nd prilej m[car de o singur[]mpu=c[tur[. Tologit pe mal, se g`nde=te la un loc din alt[\ar[, unde ar putea]ndestula pasiunea sa v`n[toreasc[,

slobozind duzine de]mpu=c[turi pe or[=i]ntorc`ndu-se apoi]n triumf acas[cu torba plin[de p[s[ri de tot soiul.

Vras[*zic*], omenirea cu diferitele sale pasiuni =i tendin\e, admir[=i iube=te natura nu numai]n p[r\ile ei frumoase, ci =i]n cele ur`cioase. Din aceast[cauz[se nasc partide diametral opuse]n privin\a ideilor =i a sim\irilor: ideali=ti =i reali=ti, utopi=ti =i senzuali=ti, optimi=ti =i pesimi=ti =. m. a., care se combat]n debateri controversate, unul]mpotriva altuia, ajung`nd la du=m[nia cea mai]nver=unat[. +i, cum se vede, fiecare are drept]n opiniile sale. Amorezatul idealist admir[formele plastice =i gra\ioase ale femeii adorate, pe c`nd anatomul]nsetat de =tiin\a medical[scormone=te cu aviditate]n m[runtaiele ce eman[putrejunea unei a=a fiin\e. Pictorul e entuziasmat de tabloul unui lac]ntins cu apa sa transparent[=i alb[strie]n care se reflect[razele soarelui ce asfin\e=te dup[m[*gurile mun\ilor*, pe c`nd v`n[torul prefer[mai degrab[o balt[glodoas[cu emana\iunile sale nepl[cute, din care]ns[la orice pas zboar[vreo becas[sau ra\ s[*lbatic*], victime ce le culege cu]mpu=c[turi necontenite,]ndestul`ndu=ipl[*cerea cea mai aleas*], fiindc[fiecare]mpu=c[*tur[reu=it*] este pentru d`nsul echivalent[dulcii s[*rut[ri*, ce o ia amantul de pe buzele adoratei sale.

Apoi a=a un ideal v`n[*toresc unde aiurea se poate g[si*, dac[nu pe lacurile]mbuc[*turii Dun[rii*? Lu[m, de pild[, lacul Chitai. Plutind pe el]ntr-o luntre, vezi labirinte de stof ce cre=te]n insule fantastice pe luciul apei transparente ce se-ntinde loc de 10 kilometri p[*tra\i*. Ici z[*re=ti ca ni=te str[zi largi*, ce se]ncruce=eaz[]n diferite =ov[*ituri*, colo se deschide deodat[o uria=[*pia*],]n al c[*rei mijloc sunt a=eazate]n simetric[r`nduial[p`lcuri de stof*, ce seam[n[a fi urzeala unui templu fantastic. +i pe toate aceste str[*zi*, pie\e =i locuri de=erte se primbl[]not`nd o lume de p[s[ri de tot soiul =i gin\i,]mbr[*cate]n haine de culorile cele mai diferite*. Iat[c[*dintr-o mahala iese pe pia\ o turm[de lebede albe ca z[pada*, iar[de pe alt[*strad[se ivesc*, ca un regiment de

ro-iori, gotcile cu pieptul lor de culoarea j[raticului. Din toate p[r\ile vin =i se]ncruci=eaz[legioane de ra\e de sute de soiuri, b`tlanii =i pelicanii cu a lor ciudat[traist[de sub plisc,]n care adun[pe=tele prins. Pe deasupra capului]\i zboar[nouri de becazi, culici, corlani de balt[, pescari albi =i vine\i, r`ndunele de mare =.m.a. Dar ce mai concert haotic intoneaz[acest[lume de p[s[ri, chem`ndu-se =i]ndemn`ndu-se]n jargonul lor de \ipe-te =i c`r`ituri.

R[sun`nd prima noastr[]mpu=c[tur[, se]ntunec[soarele ca de o cortin[de aripi a p[s[rilor]nsp[im`ntate, ce se ridicar[din stuf, asurz`ndu-ne cu \ipetele lor de alarm[. Ajungea s[slobozi]mpu=c[tura f[r[a \inti =i victimele picau cu duzinele pe ap[.

Aceast[colosal[c[s[pie de p[s[ri se prelungi vreo dou[ore, p`n[ce ele, des[v`r=it speriate, se ridicar[sus]n aer,]ndrep-t`ndu-=i zborul spre alte locuri ale Dun[rii.

Rezultatul v`n[torii noastre au fost dou[luntre cu v`rf umplute cu ra\e, gotce, lebede =i c`\iva pelicani, din a c[rora piele cazacii au cusut pentru comandantul lor un foarte elegant pal-ton impermeabil, cu gulerul din g`turi de ra\e s[lbatice, ce f[cea un efect deosebit pe albul de z[pad[al penelor, fiind de culoarea zamfirului. Din dob`nda v`n[toarei o mic[parte fu]ntrebuin\at[pentru buc[t[ria noastr[, iar[cea mai mare parte trimis[pe=che=uri or[=enilor cunoscu\i.

Noi gata eram s[facem]nc[o v`n[toare, ce ne-a fost f[g[duit-o Zguriev, adic[la somni prin=i cu undi\,a, pe care pescarii aveau a-i scoate la mal, evolu\ie foarte interesant[ce seam[n[mult cu pesc[ria la moruni =i nisetri]n timp de prim[var[. Dar cu mult[p[rere de r[u trebui[m s[ne]ntoarcem pe acas[, fiindc[]ncepur[ploile de toamn[cu neguri]ntunecate, ce ies din mla-tinile =i b[\ile Dun[rii. Deci dup[dispozi\ia =efului nostru, ma-jordomul cu provizii, c`ini =i arm[tur[se porni la Chi=in[u sub a lui priveghere =i comand[, iar noi to\i ne]mb[rcar[m pe cel mai mare vapor al Lloydului austriac „Cleopatra“, ce porne=te

de la Viena cu itinerarul Pesta, Gala\i, Chilia, Ismail =i Odesa. Acea c[l[torie]n vesela noastr[companie am petrecut-o cu mult[pl[cere. Ajung`nd la Odesa, ne-am r[zle\it, =ase de ai no=tri au r[mas]n ora=, iar[Spiridon, Varhovici, Zaiko =i eu ne-am]ntors la Chi=in[u.

Luarea de r[mas bun am s[v`r-it-o la Odesa, unde]n cel mai ales restaurant am dat colectiv]n onoarea lui Spiridon o cin[grandioas[,]nzestrat[cu toate atributele =i muzic[militar[. Multe toaste au fost ridicate, iar la urm[toastul f[g[duin\ei]nvoitoare, ca, dac[ne va fi cu putin\[, s[ne adun[m la o v`n[toare]n nordul Basarabiei,]ncep`nd de la codrii Orheiului p`n[la p[durile Buhotin, grani\`a uscat[]ntre Bucovina =i \inutul Hotinului.

VII

Desigur c[memoriul meu v`n[toresc nu va aduce pl[cere fiec[rui cititor, ci poate numai adev[ra\ilor v`n[tori, nu acelor de gal[,]n m[nu=i palide =i ghetel[lustruite, ci v`n[torilor pasiona\i, care gata sunt pentru c`teva]mpu=c[turi s[-=i martirizeze picioarele, cutreier`nd mun\i =i v[i, =esuri =i b[l\i, suferind ar=i\[, frig =i sete, numai ca torba lor s[fie plin[cu victime agonisite]n sudoarea frun\ii.

Astor fel de schingiuiiri sunt supu=i mai to\i v`n[torii pasiona\i, nu numai cei ce v`neaz[p[s[ri, ci =i frumu=ele, alerg`nd cu dor =i oft[ri pe urmele cochetelor, ce-i momesc cu h`tre z`mbiri, precum momesc pasiunile pe cei]n=ela\i de bog[\ii, glori[i =i renume. La urm[]ns[toate aceste combina\ii se supun proverbului:

*Le monde est une pipée,
Où l'on est tour-à-tour chasseur et gibier.*

FLORICICA CODRULUI

Legendă

CUPRINS

I

În timpul robiei poporului rusesc* gemeau sub al ei jug apăsător optzeci de milioane de suflete pe un teritoriu întins, începând de la zidurile Chinei până la malurile Nistrului, un teritoriu colosal în mărimea lui. Boierul era servul țării, iar poporul de rând sclavul boierului.

Acea epocă plină de desfătare era fericită pentru boierimea nobilă, care se folosea în plin de puterea mai că nemărginită ce o avea peste robii săi... Boierii trăiau în orgii și în risipă, negând la interesele patriei, chibzând că, dacă terenul lor este neatârnat și robii supuși lor, trebuie să fie țara în bună orânduială. Iar la caz de război cu turcul păgân, boierimea ducea la câștigie legioane de robi pentru statul militar, și cu asta scăpa de datoriile lor în caz de război față cu țara, zicând că sângele nobil trebuie păstrat în țară ca un produs scump, iar nu vândut în luptă de-a valma cu moșiciei, ba încă cu antihristii și nebotezași**. Astăzi nedreptate provenea mai mult din cauza că feudalii Rusiei nu aveau asemănare cu vechii feudali războinici ai Germaniei, ci mai lesne se pot compara cu sibiții romani sau, mai bine zis, cu bonzii căpâții lui Bachus și Venus, pentru că pe altarul acestor două zeițe boierimea consuma răuri de bătăuți și multe frumoase femei: căci pe timpul acela se prețuia femeia ca un produs de consumat în toate împrejurările precum și bătăuțele în toate vechimele lor.

* Vezi: *Memoirs d'un de mes voyages en Russie*, 1852, de autor.

** În ideile de atunci oricine nu era de religie ortodoxă orientală se considera ca antihrist.

Vinul atrage voluptatea, iar voluptatea este însetat de vin, a=a gl[suia axioma veche, =i] în temeiul acestei axiome se s[v`r=eau cele mai monstruoase bacanalii, c[roră urmau cele mai ur`cioase cruzimi s[v`r=ite pe seama robilor supu=i, care ca =i gladiatorii romani f[ceau cu chinurile lor pl[ceră cere c[l[ilor privilegia\i. Deci =i acuma există] înc[mul\i invalizi ai sibaritismului de atunci, c[roră le apar prin vis zilele fericite ale timpului trecut, =i la ale c[ror vedenii z`mbesc] înc[cu pl[ceră. Iar pe b[tr`nii lor din poporul de r`nd] i trec fiori reci, c`nd v[d prin somn acele timpuri cu spectrul robiei, întinz`nd spre ei cu o ghear[obezile, cu alta ar[t`ndu-le biciul c[l[ului, =i ca fo=ti robi r[cnind cu disperare se trezesc, rotind] în jur o c[ut[tur[s[lbatic[, nevenindu-le a crede] înc[] în realitatea libert[\i.

Subita metamorfoz[s-a s[v`r=it de liberatorul Alexandru II. El cu curajul unui domesticitor, apropiindu-se de colosala colivie de fier, în care l`ncezeau de veacuri milioane de robi, \inti cu o rug[ochii s[i spre cer =i, cu o m`n[f[c`ndu=i cruce, cu cealalt[deschise poarta acelei colivii. Milioane de voci ale robilor rugir[de bucurie, n[bu=ind la ie=ire ca un avalan=, ca o mare ie=it[, ce sp[rg`ndu=i pragurile spr[vale, r[stoarn[totul ce-i st[] în cale. A=a =i torentul furios =i orb al poporului liberat zdrobi] în repejunea sa impetuoas[] însu=i pe domesticitorul s[u.

Toate aceste acte colosale se s[v`r=ir[cu o a=a spontaneitate, c[chiar istoria s-a oprit uimit[cu condeii] în m`n[. C[ci nu se] mplini nici jum[tate de veac, c`nd tot aceea=i boierime feudal[sibarit[]=i lep[d[anterioarele t[t[re=ti =i,] mbr[c`ndu-se de mod[, ast[zi] înc[petrece la benchetele, nu ale str[nepo\ilor, ci ale drep\ilor ei fii] întor=i de la Paris, =i se desfă[] în ale lor domenii nu cu cobzari, ci cu orchestre de mod[, cu b[uturi, nu de brag[, ci din viile franceze, cu femei, nu roabe, ci femei de mod[cobor`te din Parnas pe sc[ri\e de aur =i pietre scumpe... }ns[b[tr`nii de pe timpul robiei privesc la aceste bacanalii rafinate, posomor`ndu-se, neg[sind] în ele pl[ceră, c[ci prin fumul orgiilor actuale le

apar pe pere\i cuvintele legii penale, precum le-a v[zut Baltazar² la al s[u banchet istoric. Se-n\elege c[a trecut timpul robiei, c`nd chiar visul celei mai criminale pl[ceri se pref[cea]n realitate f[r[control =i f[r[pedeaps[din partea zei\ei Themis³.

A=a, de pild[, tr[ia atunci]n r[sf[\are marele boier Andrei Klimenko, proprietar puternic al unui =ir de mo=i pe malurile Niprului. Avu\ia acestui Crezus⁴ era de dimensiuni colosale,]ncep`nd de la a lui corpolen\[p`n[la cea mai ne]semnat[proprietate. Pe el]l numir[corifeul boierimii din Ucraina. Re=edin\va sa era o cas[sau, mai bine zis, o mul\ime de od[i lipite una de alta, alc[tuind un ciudat labirint de vreo sut[de desp[r]ituri]n=irate f[r[simetrie sau vreo idee arhitectonic[. Cu toate acestea, erau curat \nute de o droaie de slujitori ale=i din miile de robi.

Boierul Klimenko petrecu o via\[de]mbuibare, =i casa lui era un fel de birt pentru to\i migie=ii, ce doreau s[m[n`nce =i s[beie bine. Pivni\ele lui, de dimensiunile catacombelor din Roma, con\ineau]n sine toate darurile lui Bachus. Iar[ce se at`rn[de accesoriile de v`nat, apoi ele se alc[tuiau dintr-o turm[de c`ini de felurite soiuri,]ncep`nd de la colosalii z[vozi p`n[la cei mai mici mop=i =i cotei. Boierul Klimenko era om galantom pentru robii s[i, dar asemenea =i un c[l]u avan pentru cea mai mic[gre=eal[.

Toamna dup[seceri= se deschidea pe mo=iile lui v`n[toarea, =i atunci re=edin\va boierului Klimenko reprezenta un for colosal, unde se aduna boierimea din toate olaturile, aduc`nd slujitori, v`n[tori, vizitii, lachei =i c`ineri cu c`ini de v`nat.

R[cnetele, \ipetele =i chioatele lor,]ntorloc`ndu-se cu urletele c`inilor, nechezul cailor =i sunetul tr`mbi\elor de v`nat, alc[tuiau un zgomot asurzitor, din care se deosebeau sudalmele]mb[-ta\ilor ce ie=eau din pivni\ele deschise la to\i; =i cu c`t era mai s[lbatic[dezarmonia, cu at`t g[sea boierimea mai mult[pl[cere. A=a =i =fii popoarelor s[lbaticice asistau cu extaz la dansurile re-

ligioase, ce se s[v`r=eau cu acela=i zgomot]n prezen\va lor. Se vede dar, c[=i auzul are cultul s[u, precum =i creierii, c[ci ceea ce pare ciudat =i s[lbatic omului civilizatat, pare armonios =i ales omului primitiv.

]n cele mai mari od[i ale proprietarului Klimenko erau]n=irate mese cu bucatele cele mai gustoase =i cu b[uturile cele mai alese, iar[benchetul =i be\ia contenea de abia spre zori de zi c`nd to\i consumatorii ca dup[un r[zboi =edeau tr`nti\i mor\i be\i pe sub mese, prin jil\uri =i]n toate ungherele casei, unde pe care]l r[sturna des[v`r=it ame\eala.

La 1 septembrie boierul Andrei Klimenko serba ziua na=terii sale. La aceast[serbare erau trimise sute de invit[ri tuturor vecinilor, la prieteni =i cunoscu\i. O mul\ime de butoaie cu p[ur[erau]n=irate pe la r[sp`ntiile drumurilor spre a ilumina calea. Doi ur=i adu=i de la Perma erau slobozi\i]n codri, unde se aflau =i o mul\ime de vieri =i c[priori. O ceat[de v`n[tori se]ndeletnicea cu]ntinderea re\elelor pe marginile codrului pentru h`n\uia la v`natului.

+eful v`n[torilor era un om t`n[r de vreo 25 de ani, nalt de stat, cu tipul frumos, cu plete negre, cu ochii asemenea negri =i mari,]mpodobi\i cu spr`ncene]ncordate; iar[mustea\va lui, r[sucit[deasupra unei guri mititele,]i da o expresiune de voinicie =i curaj. St[p`nul lui]l numea Hri\ko, iar[slujitorii cur\ii]l porecleau baistruc, necunosc`ndu-l de copil legiuit, c[ci el a fost lep[dat de prunc mic =i g[sit]n ieslele grajdului boierului Klimenko.

De copil mic Hri\ko se f[cu juc[ria =i distrac\ia slujitorilor cur\ii, iar[la urm[, c`nd copilul ajunsese]n v`rst[de 10 ani,]l lu[Klimenko]n re=edin\va sa]n func\iunea de paj. Trecur[ani =i Hri\ko din b[ietan se alese un fl[c[uandru iste\ =i dibaci la v`n[tori a=a, c[ajunsese la demnitatea a fi favoritul boierului Klimenko. +i mai ales =i-a c`=tigat bun[voin\va la un v`nat, c`nd st[p`nul s[u, fiind cam ceac`r,]mpu=c[de aproape]ntr-un vier

s[blatic, dar[, nenimerindu-l, fiara furioas[l-a fost r[sturnat jos voind s[-l spintece, c`nd deodat[Hri\ko, cu repejunea unui fulger s[rind c[lare pe fiar[, i-a]nfipt]n inim[pumnalul s[u de v`nat, =i cu ast[bravur[sc[p[pe st[p`nul s[u de moarte. Din acea zi memorabil[Hri\ko se f[cu des[v`r=it favoritul cur\ii, primind pe=che= un strai cu prozomente poleite =i denumirea de =ef al v`n[torilor. Ast[]naintare produse invidia tuturor v`n[torilor care nu-l cru\au cu cele mai veninoase lu[ri]n r`s, ating`ndu-se, dar cu paz[, =i de reputa\ia boierului Klimenko, care drept zic`nd nu era f[r] pat[, cu toate c[trecuse v`rta de 50 de ani.

Boierul Klimenko era unicul succesori la o avere colosal[=i nu se =tie pentru ce el a preferat cultul lui Bachus lan\urilor Hymeneii; se vede]ns[c[era de opinia c[cultul unuia nu se potrivea cu adora\ia altuia =i ast[idee l-a silit s[r[m`ie holtei b[tr`n. Pe de alt[parte era el om de natur[rece, =i s[ge\ile de foc ale amorului se stingeau lovind]n gr[simea corpulentului sibirit. Ca s[inspire el vreo pasiune unei femei era cu neputin\[, fiindc[de t`n[r Klimenko era foarte ur`cios. De stat mic, dar sp[tos, de o obezitate cumplit[, cu ochii mititei, cu pupilele galbene ca de motan, cu pleoapele umflate de gr[sime, cu nasul gros =i turtit, iar[n[rile lui ca dou[tr`mbi\e]ntorlocate; toate aceste cusururi crescur[]nc[la b[tr`ne\e a=a, c[acest Crezus era at`t de ur`cios,]nc`t inspira repulsiunea cea mai complet[.

Codrii cei mai]nsemna\i ai Ucrainei se numeau Volodar =i apar\ineau de-a lungul =i de-a curmezi=ul boierului Klimenko. Ei se]n=irau pe tot orizontul]ntr-o dung[verde =i con\ineau]n sine locuri de aspecte]nc`nt[toare, precum asemenea =i desimi at`t de firoase =i]ntunecoase,]nc`t razele soarelui nu mai str[-b[teau]n ele. Acolo era culcu=ul =i vizuniile fiarelor, de care nici v`n[torii nu se bizuiau a se apropia f[r] arme bune.

]n zilele senine =i f[r] v`ntoase se z[rea cum se urcau din acel spa\iu de verdea\ spre albastrul cerului st`lpi de fum alb

ce ie=eau din bojdecile p[urarilor ale=i din robii boiere=ti. Apele tulburi ale r`ului Ross curgeau la marginile acestor codri, iar[la o cotitur[a r`ului l`ng[o st`nc[alb[pe o poieni\[sta o bojdec[afumat[=i neagr[a unui p[urar. Soarele era la apus =i amurgul serii c[tinel acoperea]n umbr[bojdeuca s[racului. Lini=tea]n al[turi era]nterrupt[numai de zbieratul a dou[oi\ce ce p[=teau]n poieni\[. Pe pragul bojdeucei =eeda un b[tr`n]n c[ma=[rufoas[,]ncins cu un curmei. B[tr`nul avea ca la 70 de ani,]ns[era]nc[musculos =i \an\o=. El st[tea pe g`nduri \intind o c[ut[tur[]n cursul r`ului, cu o m`n[\inea pe genunchii s[i o cobz[ale c[rei strune le atingea c[tinel cu degetele zb`rcite =i negre, =i morm[ia cu o voce]n[du=it[un fel de c`ntec, cum se vede, inspirat de g`ndurile unui trist suvenir, c[ci ofta din ad`ncul pieptului, apoi inton`nd pe instrumentul s[u un acord cu o voce puternic[de bariton c`nta:

*/ar[, \ar[blestemat[,
Tu picat-ai]n robii
+i de hatmani lep[dat[
E=ti cuprins[de urgii.*

C`nt`nd se opri deodat[=i trase cu urechea la zgomotul tro-potului unui cal, ce str[b]tea cu repejune codrul spre bojdec[, =i se ar[t] mai t`rziu pe potica =uvuiet[un c[l]re\ \in`nd cu o m`n[fr`ul calului, iar[cu cealalt[ap[r`ndu=] fa\ a de crengile copacilor din calea sa. C[l]re\ul era Hri\ko; el sosind dinaintea bojdecii s[ri din =a =i, apropiindu-se de b[tr`n, cu respect]i s[rut[m`na.

— Bine te-am g[sit, mo=ule Nikita, zise oaspele pun`ndu-se pe prisp[.

— Bine ai venit, f[tul meu,]i r[spunse b[tr`nul; ce]nt`mplare te aduce la mine, c[ci nu te a=teptam ast[zi?

— St[p`nul nostru preg[te=te pe m`ine o v`n[toare mare =i eu, trec`nd nu departe de aici, m-am ab[tut la d-ta, r[spunse

Hri\ko oft`nd cu triste\e =i uit`ndu-se]n jur. Dar unde e=ti, Catri-nu\[? adoase el cu]ngrijire.

— S-a dus la cules hribi, dar n-a z[bovi mult,]i r[spunse b[tr`nul uit`ndu-se cam pe furi= la el.

— O, de-ar veni mai cur`nd, c[ci tare n-am vreme =i a= dori s[-i vorbesc ceva]n grab[.

— Ce grab[mare ai?]l]nterupse Nikita, au doar[s-a]n-t`mplat ceva la curte? c[ci nu degeaba]i calcul sc[ldat]n spume, ridic[-i m[car =aua =i las[-l s[pasc[ni\el.

Hri\ko lu[tarni\va de pe cal =i-i d[du drumul pe poieni\[. Apoi]ntorc`ndu-se spre mo=ul Nikita se puse l`ng[el.

— +i ce se mai aude pe la voi?]ntreb[b[tr`nul.

— Ca totdeauna nimic[bun, r[spunse Hri\ko, a c[rui fa\[se posomor].

Nikita c[ut[cu]ngrijire la el, apoi pun`nd cobza la o parte]i zise cu triste\e:

— +i ce-i de mirat dac[nu po\i a=tepta vreun bine? Dez-mierd[rile boierilor, cu care ne fericesc ei c`teodat[din ur`t, toate se sf`r=esc cu vergi =i bice,]mi e deci lucru de mirare c[p`n[acuma]nc[nu \i s-au num[rat =i \ie vreo c`teva sute!

— +-apoi de ce s[fiu b[tut, c`nd eu]mi]mplinesc cu toat[s`rguin\va datoriile serviciului?

— Ia a=a din haz... adic[s[arate la ceilal\i c[=i spetele fa- voritului nu sunt scutite de lovituri. A=a, dragul meu, boierilor le vin c`teodat[toane ciudate. Am p[\it-o nu o dat[]n tinere\ve c`nd eram cobzar la curte. +i de aceea cum te-am v[zut te-am cunoscut pe fa\[c[ai p[\it ceva sau ai s-o p[\e=ti.

— Ai dreptate, mo=ule Nikita,]i r[spunse Hri\ko cu un oftat. O presim\ire]mi =opte=te de ceva r[u cu]nceputul banchetelor la curte.

— +i pentru ce g`nde=ti a=a?

— Pentru c[toat[tinere\ea de boieri, trec`nd la v`nat prin

codrii ace=tia, pot s[deie de urmele unui v`nat ce nu am de g`nd s[-l las]n m`nile lor. Iat[asta m[]ngrije=te.

— Gre=e=ti, dragul meu,]nterupse Nikita,]n\eleg de cine vorbe=ti, dar geaba-\i ba\i capul, c[ci sunt]n codrii no=tri locuri at`t de nep[trunse,]nc`t ne este foarte u=or a ascunde urmele odorului t[u: =i de la tine asemenea at`rn[s[nu-i prea apropii de bojdeuca mea. Iar[]n urm[, f[tul meu, noi trebuie s[facem cap[t vorbei cu c[s[toria ta, c[ci mai cur`nd sau mai t`rziu se poate]nt`mpla aceea de care te temi a=a de mult.

— O, Doamne! c`nd m[g`ndesc la aceasta, chiar]mi vine ame\eal[. De ce n-a= putea, c[s[torit cu Catrinu\a, s[tr[iesc]ntr-o \ar[unde nimeni n-ar]ndr[zni s[mi-o r[peasc[. Iar[dac[mi-a= duce femeia la curte, mi-ar lua-o negre=it, desp[r\indu-m[de ea. E destul s[plac[numai unuia din boieri, care]ndat[ar =i cump[ra-o cu bani sau]n schimb de la st[p`nul nostru. O! blestemat fie ceasul]n care m-am n[scut =i cei ce m-au lep[dat]n ieslele grajdului boieresc, adaose Hri\ko cu disperare.

— Totu=i nu te po\i pl`nge de soarta ta, c[ci tr[ie=ti]n bine, deosebindu-te de al\i robi ce p[timesc schingiuri =i foame.

— +i ce-mi pas[de binele trupesc, dac[inima mea e schingiuit[, =i lacrimi n[bu=ir[din ochii lui. Dar deodat[tres[ri =i trase cu urechea, c[ci nu]n mare dep[rtare se auzi un g\as melodios, vocea Catrinu\ei, care cobora potica codrului c`nt`nd. Iar ecoul codrului]i r[spundea =i totul sem[na sunetului limpede al unui clopo\el. C`ntecul deveni din ce]n ce mai l[murit, put`ndu-se distinge urm[toarele cuvinte:

*Florica codrului,
Ce cre=ti singuric[
Sub razele soarelui
Pe-a codrului potic[,
Trist[-vi va fi soarta*

Dac[-ai fi merit[
V`ndut[ca marf[
S[fii os`ndit[.*

Ea c`nta cu pasiune p[=ind pe g`nduri spre casa p[rinteasc[.

Natura creatoare nu=î alege locurile privilegiate spre a=î dezveli podoabele sale. +î floarea codrului nu o dat[rivalizeaz[cu planta cultivat[sub vitrinele palatului. Catrinu\,a, fiica codrului, cu frumuse\ea sa putea sta]n r`nd cu cele mai alese fiin\e, ce str[luceau]n saloane cu a lor forme =î gra\ii]nc`nt[toare. Catrinu\,a se deosebea numai cu costumul ei cel simplu =î cu mi=c[rile ei nestudiate, cu coloratura obrazilor ei dogori\i de soare, ce da]nc[mai mult[vigoare frumuse\ii corecte a unui profil clasic, gra\ioas[]nchipuire, ce poe\ii orientului o chemau nu o dat[]n versurile lor]nfocate. Ochii ei negri, umbri\i de gene lungi, exprimau o c[ut[tur[gale=[=î p[trunz[toare, iar[p[rul ei era de o m[rime at`t de abundent[,]nc`t]mpletit =î adunat]ntr-o coad[ajungea p`n[la p[m`nt.

Deci Catrinu\,a]nainta cufundat[]n g`nduri cu ochii]inti\i la p[m`nt, c`nd deodat[nechezatul calului lui Hri\ko a f[cut-o s[tresar[. Ea]=î]ndrept[ochii spre bojdeuc[=î, cunosc`nd calul, a ghicit c[]re\ul, =î o z`mbire de pl[cere se ivi pe guri\,a ei. Ea gr[bi spre poieni\[, unde o]nt`mpin[Hri\ko =î o lu[de m`n[.

— O, de c`nd te a=tept,]i zise el, s[fiu aici =î s[nu te v[]ndat[!

— Of, ce grab[, r[spunse Catrinu\,a r`z`nd, tu doreai s[m[vezi]ndat[, dar venirea ta de ast[zi nu este prea grabnic[?

— Doamne! ce sunt eu vinovat dac[]ndeletnicirile la curte nu-mi dau r[gaz, =î tocmai acuma c`nd v`n[toarea cea mare se apropie, zace mult[r[spundere pe capul meu,]nc`t nu-mi r[m`ne timp de prisos.

— +î pe c`nd se va aduna boierimea la v`nat?

* C`ntec vechi malorus.

— De ast[zi peste o s[pt[m`n[,]ns[de m`ine chiar]ncep a sosi oaspe\ii cei din apropiere.

— Ce minunat[adunare va fi aceasta, =i cum a= dori s[privesc la curte sosirea at`tor boieri, zise Catrinu\ a cu naivitate.

— Ba nu, puicu\ a mea, r[spunse Hri\ko posomor`ndu-se, nici tu nu trebuie s[vezi pe boierii v`n[tori, nici ei pe tine.

— +i pentru ce?

— Pentru c[te pot v`na prea u=or.

— V[zut-ai, m[rog, r[spunse Catrinu\ a d`nd din umeri, parc[eu sunt c[prioar[s[lbatic[? Ce =ag[! +i cu o mi=care repede]i aplic[lui Hri\ko o sf`rl[]n v`rful nasului.

— Ori=icum, de=i nu e=ti pentru ei o c[prioar[s[lbatic[, apoi negre=it o poam[gustoas[, r[spunse Hri\ko oft`nd.

— Ian las[, lingu=itorule! nu m[mai face poam[gustoas[. Dar s[uit[m v`natul. Spune-mi mai bine c`nd m[vei duce la b`lciul de la Svirsk, ca s[=mi cumperi cordele =i papuci ro=ii de nunt[. G`ndesc c[]n grab[nu m[vei duce, c[ci e=ti zg`rcit de bani =i nu vrei ca mireasa ta s[fie frumos]mbr[cat[, tem`ndu-te c[voi pl[cea vreunii boierna= tinerel ce umb[pe la b`lciuri dup[fete frumoase, a=a c[am ghicit? Astfel vorbind apuc[pe Hri\ko de v`rful must[\ilor, r[sucindu-le]n degete. T`n[rul fl[c[u]i prinse cu o m`n[degetele, iar[cu ceealalt[o trase pe genunchi =i, fermecat de privirea ei,]=i plec[capul pe um[rul ei.

— Dar,]s zg`rcit, r[spunse el, c[ci tu-mi e=ti toat[avu\ia mea, care n=a= da-o]n schimb nici pe toate mo=iile boierului nostru. +i iat[pentru ce m[]nfiorez, c`nd m[bate g`ndul c[te pot pierde.

— Uit[-te, m[rog, ce g`nd!

— A=a, zise Hri\ko, \ine minte c[acest g`nd m[prigone=te p`n[=i]n somn. Nu o dat[te v[d prin vis]n bra\ele unui boier, =i atunci cu spuma la gur[sunt silit s[privesc cu umilin\ cum tu te lup\i resping`nd dezmierd[rile sale. O! atunci sar din pat nebun de durere =i alerg prin codru, astup`ndu-mi urechile prin

care p[trund \ipetele tale de desperare. Nespus e atunci chinul meu. +i Hri\ko]=i]ntoarse fa\ a ascunz`ndu-=i lacrimile ce-l po-didir[.

— Contene=te... zise Catrina oft`nd dureros. Se uit[cu comp[timire la el, l[rgindu-i-se pupilele ochilor sub ap[sarea nespusei spaiume ce o cuprinse.

— Nu-mi mai vorbi astfel de cuvinte]nfrico=ate ce fac de-mi furnic[tot trupul de fiori, =i ea, lipindu-se de Hri\ko, tres[ri iluminat[de o idee subit[=i]i vorbi:

— +tii ce, iubite, s[fugim de sub robie, c[ci]mi e fric[s[nu se]nt`mple cumva precizarea ta. Tata ne-a dat binecuv`ntarea sa =i]n cugetul nostru poate]nlocui binecuv`ntarea preotului s[tesc. Tu m[iube=ti =i eu asemenea pe tine, cu ale noastre bra\ e ce =tiu ce-i sila =i ce-i munca nu vom pieri de foame. Mai ast[-iarn[st[team cu t[tuca la foc =i el]mi povestea p[t[raniile lui din c[l[toriile sale ca c[r[u=]n \[rile str[ine. Deci =tiu c[este o \ar[unde oamenii de teapa noastr[sunt slobozi ca p[s[rile lui Dumnezeu, ca v`ntul ce zboar[]n pustiuri, =i c[acea \ar[nu este departe de aici, c[ci ea se afl[pe malul Prutului =i se nume=te Rom`nia. }ncolo deci! acolo-i sc[parea noastr[, =i nu-mai acolo eu voi fi a ta, f[r[ca cineva s[aib[puterea a ne desp[r]i.

Hri\ko ascult[cu luare-aminte cuvintele iubitei sale, el cu pl[cere ar fi zburat ca g`ndul]n acea \ar[fericit[, de unde]i z`mbea neat`rnarea, unde proprietatea inimii sale ar fi scutit[de orice r[pire. Cu ochii \inti\i spre buzele ei, el aduna ca o albin[de pe ele dulcea speran\[de un viitor fericit pe l`ng[iadul ce-l a=tepta aici.

— +i tu nu =uguie=ti?]ntreb[el dup[o mic[t[cere, spre a se]ncredina de hot[r`rea tinerei feti\ e.

— Nu, r[spunse ea din toat[inima.

— Dar ce ar zice tat[l t[u de fapta noastr[?

— Va zice c[a=a o s[fie, se auzi glasul lui Nikita care, ie=ind

În acel moment din bojdeuc[, prinse de veste vorba tinerilor amorea\i. Merge\i, copiii mei! fi\i noroci\i, sc[pa\i din jugul robiei. Bunii cre=tini v[vor ar[ta calea, deci gr[bi\i p`n[ce nu sose=te v`n[toarea =i, sco`nd din chimir o mic[punguli\[, urm[: iar asta s[v[fie de drum, c`\iva galbeni agonisi\i în tinere\ile mele în \ara spre care pleca\i. V[dau punguli\va =i Dumnezeu s[v[ocroteasc[, iar eu poate în cur`nd m[voi uni cu voi în alt[lume, unde nimeni nu ne-a desp[r\i, unde cel mic cu cel mare stau al[tura uni\i prin fapte bune. +i Nikita]=i plec[fa\va zb`rcit[de b[tr`ne\e deasupra capetelor copiilor iubi\i, care]ngenunchind cu cuviin\]i s[ratau picioarele.

Într-o clip[calul era]n=euat =i aceste dou[fiin\ve pornir[cu speran\e în viitor, =i o stelu\] str[lucea în a lor imagina\ie, ca =i luntra=ul care,]mping`nd luntrea pe luciul unei m[ri nem[rginite,]=i \inte=te c[ut[tura spre un far în dep[rtare.

Hri\ko =i Catrinu\va precedeau c[tinel adesea]ntorc`ndu-=i ochii plini de lacrimi spre bietul b[tr`n, care, lu`ndu-=i cobza,]i petrecea cu un c`ntec trist de r[mas bun. Umbrele celor dou[fiin\ve iubite se ivir[]nc[de c`teva ori printre crengile copacilor, apoi disp[urur[]nvelite de amurgul serii ce se a=ternea pe potica codrului. Atunci vocea bietului Nikita]ncepu a tremura ca =i strunele cobzei sale, =i c`ntecul lui se sf`r=i]ntr-un suspin duros, apoi sc[p`nd cobza din m`n[pic[pe pragul u=i s[rut`nd cu buzele urmele fiicei sale =i b`iguind: Singur! singur pe ast[lume, =i un =iroi de lacrimi n[bu=i pe fa\va sa nec[jit[.

De trei zile =i trei nop\i pere\ii cur\ii boierului Klimenko se cutremurau sub zgomotul muzicii =i vuietul vocilor boierimii adunate în ospel\ie. Orchestra compus[din robi sub direc\ia unui profesor de muzic[adus de la Praga era de vreo 50 de oameni. Toat[tinerimea boiereasc[=i to\i holteii b[tr`ni al Litvaniei benchetuiau la o mas[]ntins[,]nc[rcat[cu toate bun[t\ile de m`ncare =i de b[uturi. Curgeau =iroaie de vinuri din butelii =i din paharele pr[v\lite. Era o orgie monstruoas[în onorul am-

fitrionului b[tr`n. Conversația cea mai h`d[, poveștile cele mai f[r[de rușine zburau în toate p[r]ile, =i c`teodat[puternicul hotot al musafirilor asurzea zgomotul orchestrei. Toți erau cu chef, numai amfitrionul b[tr`n p[rea posomor`t, lovind cu ciud[c`teodat[cu puternicul s[u pumn în mas[=i r[sturn`nd =iruri de butelii cu vinuri scumpe, care în c[derea lor se stricau rev[r-s`nd felurite arome ame`itoare. Iar[din c`nd în c`nd vocea lui de bivoli se ridica în sud[lmi, din care se înveleaga motivul m`niei sale: Pu=chiul! lup ne]mbl`nzit! tic[losul! am s[-l jupoi de viu pe ho\ul nemul\umitor!

— Destul! destul! Bachus al Ucrainei,]l]nterupte un t`n[r blond, un proprietar megie=. Poate c[l-au m`ncat lupii sau l-a spintecat vreun vier s[lbatic. +i la urm[de ce s[te superi de un lucru at`t de ne]nsemnat? Noi =i f[r[renumitul t[u v`n[tor am reu=it de minune. Cincisprezece lupi prin=i de vii în la[, cinci vieri =i doi ur=i uci=i. Ce-ți mai poște=te inima?

— Ce nemul\umitor! ce nemul\umitor! r[gea boierul Klimenko; asta m[scormone=te; a fugit, f[r[]ndoial[. M`ncat de lupi, zici tu? nici vorb[, c[ci s-ar fi g[sit m[car potcoavele calului. Dar nu mi-a sc[pa, daose el ca =i cum s-ar m`ng`ia; am trimis o sut[de cazaci pe urmele lui*, promi`ndu-le un premiu mare, dac[-l vor aduce, fie chiar mort. Da! am s[m[r[zbun, oh! am s[m[r[zbun, chiar cu m`na mea am s[-i storc s`ngele sf`=iindu-i spinarea... da... da... cu m`na mea... La această perspectiv[fa\ a sa ur`cioas[se]nsenin[de o z`mbire diavoleasc[=i, r[sucindu=i m`necile anterioarei, cu pl[cere anticipa ac\iunea pedepsei s[v`r=ite de el]nsu=i.

— Piei, drace! prietene, nu te mai]ndr[ci,]i r[]cni drept în

* Magna\ii ruse=ti aveau dreptul s[]ie în serviciul lor sate de cazaci c[l]ri, robi]mbr[ca\i în straie c[z]ce=ti,]ns[f[r[alt[arm[dec`t biciul (*nahaica*). Ace=ti cazaci în revolu\ia polonez[]narma\i de boierime luptar[în contra armiei imperiale.

ureche un alt t`n[r megie=, clipind cu ochii =i de abia b`iguind de be\ie. N-ar fi mare folos dac[l-ai c[s[pi pe Hri\ko. |i-a= zice ceva mai bun... Am z[rit prin droaia roabelor tale una cu ochi=ori negri, care nu e de obrazul t[u, mo=neagule, deci s[facem schimb. Eu]\i dau pentru d`nsa arm[sarul meu ce l-ai v[zut, pin-tenog cu stea]n frunte, z[u, din s`nge ar[pesc.

— Vivat! r[cni deodat[toat[compania beat[, ridic`nd paharele]n sus, s[bem, s[bem ad[lma= la schimbarea f[cut[... S[tr[iasc[proprietarul arm[sarului ar[pesc!... =i]nc[mul\i ani st[p`nul ochi=orilor negri! adaose un al doilea. S[tr[iasc[amfitrionul nostru Andrei, vivat!... +i loviturile paharelor, r[cnetele de veselie, zgomotul darabanelor =i al orchestrei se sleir[]ntr-o dizarmonie s[lbatic[asurzitoare.

— Fie! hot[r] boierul Klimenko, dup[ce se potoli zgomotul]nc`tva. S[o aduc[]ncoace, porunci el droaiei de slujitori ce sta la spinarea lui.

]n c`teva minute intr[]n salonul de benchet o femeie t`n[r[]n costum na\ional, p[=i spre st[p`nul ei =i]ngenunchind]i s[rut[picioarele. Apoi, ridic`ndu-se =i]ncruci=`nd m`inile la piept, st[tu f[r[mi=care, a=tept`nd porunca.

— Hanzia!]i zise cu asprime boierul Klimenko, de ast[zi]nainte tu nu mai e=ti roaba mea, ci roaba acestui boier, =i ar[t[cu degetul spre t`n[rul brunet. De acum el este st[p`nul t[u =i tu proprietatea lui.

T`n[ra copil[se uit[cu indiferen\[la noul s[u tiran =i, ap-ropiindu-se de el tot cu aceea=i mi=care automatic[,]ngenunche =i]i s[rut[turetcile botforilor]n care era]nc[l\at.

— Vivat! bravo! strigar[musafirii. Bucur[-te, fecioar[, c[ai sc[pat de postul mare... +i cu aceast[ironie batjocoritoare s-a s[v`r=it actul de schimb]n toate formele legiuite.

Apoi din butelii]n pahare =i din toaste]n toaste toat[aceast[companie abia tocmai dup[miezul nop\ii]ncepu a conteni. Zgo-
motul vocilor amor\i, limbile se legar[. R[cnetele =i c`ntecele

conținut[prin pauze îndelungate =i la urmă[sub apă[sarea alcoolului toate mi=c[riile se paraliză[într-un somn letargic. Tuturor li s-au tăiat picioarele, unul căzu sub masă[, altul zăcea cu capul pe masă[, unii pe podea[, alții pe scaune =i o horă[ială[generală[răsuna[în spațiul salonă[îmbuibat de mirosul feluritelor băuturi =i mucuri de lumânări arse, ce clipeau când =i când prin sfeșnice =i candelabre.

În ograda curții =i afară[asemenea predomină o tăcere întreruptă[numai de urletele câinilor satului, ce simăeau emanațiunea strărilor de lupi jupoiți =i aruncați pe gunoierul grajdului boieresc.

III

Noaptea era liniștită[=i senină[. Luna plină[revărsa lumina sa galeă[pe câmpii =i miriștile aurite. În depărtare pe orizont se deosebeau în undulație contururile codrilor. Totul era cufundat în tăcere, numai grierul câmpului, cântărea năvălitor de toamnă[răsună ca un clopote[în depărtare. Unde =i unde printre clădirile pășunilor clipea ca niște steluțe flăcără focurilor aștate de secerători, care obosea noaptea în câmp. Vântul de toamnă[cu a sa suflare rece prevestea în zare o brumă[îmbelugată[.

Dar ce-i cu tinerii fugari, care cu o grăbire a-a de mare părăsira! Ei, cufundându-se în codru, călătoriră[neconținut pînă[spre miez de noapte; cu o mână[înăea Hrișko pe Catrina pe =a, cu cealaltă[cârmuia calul cu frâul. Biata copilă[obosită[=i părăsira[de frigul nopții tremura ca de friguri. Hrișko, care cunoștea toate potecile codrului, îndreptă[calul spre cursul râului într-un loc, unde =tia că[-l poate trece în vad, ieșind atunci din hotarele domeniilor lui Klimenko. Ajungând la o stâncă[oabă[, ei se opriră[=i amândoi se coborâră[de pe cal, iar Hrișko așă[un foc de vreascuri uscate, apoi, luând dintr-un sacu=or câșiva cârmoji de până[, se împărăsiră[amândoi cu cina săracului. Dar în timpul amorului jun ei se simăeau fericiți negândind la pericol, nesimind

foame, c[ci amorul]i hr[nea cu nectarul s[u vivific. Cu toat[nep[sarea tinere\ii, Hri\ko era trist =i dus pe g`nduri. El =tia bine c` t de mare va fi ciuda st[p`nului s[u pentru c[a fugit tocmai]n ziua v`n[torii, deci \in`nd]n bra\e pe iubita sa tr[gea cu urechea cu]ngrijire la cel mai mic zgomot sau mi=care, ce se auzea]n mijlocul t[cerii domnitoare]n jurul lui;]ns[numai prin intervale se auzea tristul vaiet al buhnei]n despic[turile st`ncii, sau fo=netul unui =oarece prin frunzele uscate picate de pe copaci.

Catrinu\,a, culcat[cu capul pe genunchii lui Hri\ko =i sim\ind c[ldura priincioas[ce venea de la foc, admise de somnul dulce al nevinov[\iei ca pruncul la s`nul mamei sale, sim\indu-se ocrotit[de bra\ul puternic al iubitului s[u. Hri\ko se uita \int[la capul iubitei sale cu distrac\ie,]mpl`nt`nd degetele]n m`ndrul ei p[r. Nu o dat[lipsea de buzele sale p[rul ei, ce-i pica]n unde pe genunchi, cu capul plecat =i pe g`nduri meditau ei la acea \ar[fericit[spre care se]ndreptau, dar subit se m`hni, g`ndul lui aduc`ndu-=i aminte de pedeapsa ce-l a=teapt[pentru fapta sa. El =tia c[]n urma lui sunt trimi=i gona=ii ca s[-l prind[=i c[, odat[picat]n m`inile lor, nu putea a=tepta nici o]ndurare de la st[p`nul s[u. Dar el ca gladiatorul curajos, ce p[=e=te]nt`ia=i dat[pe aren[]n lupta cu fiarele, nu se]ngrijea de via\,a lui, ci de via\,a iubitei sale, c[ci pe el]l a=tepta biciuiala, iar pe ea t[iatul p[rului din cap =i predarea pentru desf[tarea cazacilor tineri. Astfel de pedeaps[compunea o formul[a statutului penal a=ezat de boierimea st[p`n[asupra robilor culpabili. Cu aceste g`nduri se]ncordau ochii lui Hri\ko =i cu o durere de desperare str`ngea la pieptul s[u capul Catrinei, ca =i c`nd ar voi s[deschid[acel piept =i s[o ascund[]n el. Apoi c[tinel plec`ndu-se spre buzele ei ni\el deschise, depuse o s[rutare =i r[mase cu o pl[cere ne-spuse[]n acea poz[]ncremenit, sorbind a ei r[suflare. Deodat[tres[ri, ridic`nd capul =i tr[g`nd cu urechea.]n acela=i moment calul s[u, ce p[=tea]n poian[, ridic[asemenea capul =i, a\`nd urechile, nechez[]ncet.

Se auzi tropotul a o mulțime de c[ɪ]r[ɛ]i din toate p[r]ile. C[ɪ]r[ɛ]ii se apropiau cu repejunea unui vifor, compun`nd un cerc,]n care trebuia s[] fie]nchis fugarul.

Hri\ko]n\elese]ndat[tactica lor h`tr[=i, scul`ndu-se cu gr[bire, trezi pe Catrinu\a din somn. Ea cu ochii somnoro=i se scul[uit`ndu-se]n jur =i ne]n\eleg`nd nimic[.

— S[fugim, strig[Hri\ko, c[ɪ]r[ɛ]ii ne ajung! De-acuma ori moarte ori via[, cu aceste cuvinte =i cu dib[cia unui clovn s[ri pe cal, tr[g`nd dup[el pe Catrinu\a, apoi]n fuga mare porni spre codru.

Dar era prea t`rziu. Glasurile s[]batice ale cazacilor r[sunau]n t[] cerea nop[]i, c[]ci]l z[rise =i,]ndemn`ndu-se unul pe altul cu hule =i chiete, se silir[a-i t[]ia drumul a=a, c[]n mijlocul acestor pustiuri ale codrilor seculari]ncepu un crunt v`nat al omului dup[om f[r[]ndurare, inspira\i unii de dorul premiului, al\ii de dorul a=i p[]stra via\a. De mai mult timp =ansele se combinau deopotriv[, c[]ci nenorocitul fugar, prev[z`nd c[] nu are sc[]pare,]n fuga mare]=i]ncol[]ci g`tul cu p[rul iubitei sale f[c`nd din el un la` bine str`ns, apoi]ndrept[calul]nd[r]t spre st`nca pr[p]stioas[.

Cercul cazacilor se]ngusta cu iu\eal[, unul din ei se apropie a=a de aproape,]nc`t]ntindea chiar m`na s[]l apuce de plete; dar fugarul s[ri cu calul drept pe v`rful st`ncii, apoi,]nfig`ndu-i pintenii]n coaste,]l sili s[] p[]easc[]nainte. Bietul dobitoc, sim\ind pericolul, se ridic[]n dou[picioare tremur`nd din tot trupul =i, tres[rind de lovitura biciului lui Hri\ko,]=i pierdu cump[]tul, disp[r`nd]n pr[]pastie cu sarcina pe el... O clip[=i din apele r`ului Ross se auzi zbucnetul unui corp greu ce picase dintr-o mare]n[]time.

IV

A doua zi pescarii Niprului, arunc`nd mrejele]n apele r`ului, scoase la mal cadavrele]neca\ilor. Hri\ko era legat de leg[turile Hymeneii \esute de natur[din p[rul miresei sale, unindu-se cu ea precum pe p[m`nt asemenea =i]n]mp[r]via drep\ilor.

Tot]n acel loc, unde au fost ei g[si\i, se afl[=i ast[zi o pe=ter[ad`nc[, pe jum[tate]necat[]n ap[, numit[pe=tera Sirenei. Iar c`nd v`ntul zbcium[apele r`ului, valurile se izbesc pe plesnet]n]ntunericul acelei v[g]uni, =i atunci din fundul ei se aude un sunet trist =i melodios, ca =i cum ar fi de sub p[m`nt. Locuitorii malurilor r`ului cred cu supersti\ie]n legenda c[acea voce e vocea sirenei Niprului ce ademene=te pe c[l]tor aproape de mal ca s[-i]ncol[t]ceasc[p[rul =i s[-l] duc[]n fundul apelor]n palaturile sale de rubini =i de topazi.

Peste c`teva zile se duse unul din p[durarii codrului boierului Klimenko s[vad[pe camaradul s[u Nikita. Dar]n loc de bojdeuc[g[si numai o gr[m]joar[de cenu=[. El se opri uimit, uit`ndu-se]n jur, c`nd aten\iunea sa fu atras[de o ceat[de corbi, care cu c`r`ituri asurzitoare se]nv`rtea]n aer deasupra st`ncii de l`ng[bojdeuc[. El se sui pe v`rful st`ncii =i plec`ndu-se se uit[]n jos. Atunci z[ri cadavrul s`ngeros al bietului Nikita, care, rostogolit prin bolovanii ascu\i\i cu m[dul[rele zdrobite, sp`nzura de c[ma=[deasupra pr[pastiei. Iar[un vultur,]nfig`ndu-=i c[ngile]n orbitele ochilor, cu aripile]ntinse]=i ap[ra nutrimentul s`ngerat de asaltul corbilor, care c`r`ind de invidie]i trimiteau ale lor sudalme.

Deci cuvintele profetice ale b[tr`nului se]mplinir[. Sufletul lui a zburat s[]nt`mpine]n spa\iul ceresc sufletul iubitei sale fiice, al *floricelei codrului*.

ISTORIA UNUI | ~N | AR

CUPRINS

N[scut pe suprafa\ a celui mai pitoresc lac de pe v[ile Ca=mirului, pe s`nul florii *lotus'*, ce=-i]ntinde buchetele sale mirositoare pe luciul oglinzii apelor acelui lac, nu am uitat cele mai m[runte detalieri ale momentului c`nd am intrat]n via\[; c[ci cu toate c[via\ a noastr[este scurt[=i]n compara\ie cu via\ a omului se poate numi numai o clipeal[, pentru aceea noi avem numai dou[perioade]n via\[, adic[tinere\ea =i moartea, pe c`nd la oameni de la tinere\e p`n[la moarte se trage tristul =i]ndelungatul period al b[tr`ne\ilor cu suferin\ele lor de neputin\ e trupe=ti, cu deziluzii amare, cu doruri ale trecutelor fericiri, care li se arat[]n dep[rtare, sting`ndu-se cu ultimele raze ale fl[c[rii june\ii.

Dar =i june\ea lor e adeseori jalnic[, fiind n[v[lit[de miriade de du=mani microscopici, ce le rod m[runtaiele, gospod[rind]n ale lor maiuri, alc[tuiesc v[g[uni ca =i molusculele de m[rgean, ce zidesc]n fundul oceanului st`nci ciudate; =i sumea\ a frunte, ce poart[o coroan[de rege, se pleac[spre morm`nt, vestejindu-se ca o floare atins[la r[d[cin[de un vierme nev[zut.

O, dac[ar]n\elege oamenii mai bine via\ a noastr[, legea noastr[din veacuri nestr[mutat[, =i s-ar]ncredin\ a, c[nu ei, uria=ii crea\iei, st[p`nesc lumea, ci noi, fericii, care]n legioane nenum[rate cre=tem =i ne]nmul\im, hr[nindu-ne din s`ngele lor, nep[s`ndu-ne nici de puterea, nici de mintea lor.

Noi tr[im f[r[a ne g`ndi la viitor. Viitorul nostru este pentru noi asigurat =i reglementat de mama natur[, care ne]ndatore=te s[iubim la timp,]nmul\indu-ne, =i s[murim la timp, re]nviind

iar[=i]n noi reproduceri nenum[rate. Noi nu sim\im chinurile suflute=ti ale mustri[rii de cuget, ale invidiei, ale nesa\ului de avu\ii =i onoruri; noi nu ne]ngrijim c[oare unde vom g[si hrana de toate zilele; aripile ne duc unde ne duce apetitul,]n palatul regesc sau]n bordeiul s[racului,]n cabinetul filozofului sau la umbra cedrului, unde se odihne=te elefantul.

}nzestra\i cu un palo= ascu\it, bortelim cu el f[r[p[sare]n nasul regelui sau al filozofului, iar neg[sindu-i, apoi]n hobotul elefantului sau]n alt[fiar[. Se-n\elege c[, cu c`t este pielea mai fraged[, ajungem mai degrab[la globule\ele s`ngelui, pe care]l sorbim cu deliciu. De aceea p[trundem mai cu preferin\]n loca=uri unde tr[iesc oamenii]n trufie =i lux, fiind pielea lor fraged[=i]ngr[=at[prin produse cosmetice =i scutit[de ar=i\la soarelui.

Noi, \`n\arii, nu ne na=tem]n dureri =i chinuri ca oamenii, ci primim via\a]n cel dint`i moment =i vedem cu extaz]nt`ia raz[a luminii, ce ne]nc[lze=te =i s[v`r=e=te pe loc]ntregimea creaturii noastre.

A=a g`ndeam]n cel dint`i moment al tinere\ii, leg[nat de iluzii]nc`nt[toare, dar vai! tr[ind m-am]ncredin\at c`t de amar m-am]n=elat. Experien\ a mi-a dovedit c[=i]n via\ a noastr[sunt lacrimi de dureri, c[=i zborul nostru]l urm[re=te fantoma mor\ii f[r[timp =i c[ne prigonesc du=mani aprigi =i ne]ndura\i.

Din 500 de ou=oare, depuse de frageda noastr[mam[, cel dint`i a fost al meu, care plutea pe suprafa\ a apei, =i abia ce]l atinse aerul cald =i uscat, sim\ii]ndat[cum via\ a se trezi]n mine,]mpr[=tiindu-se prin toate m[dul[rele trupului meu]nghemuit. Lumina str[b[tea abia palid prin pielicica transparent[a larvei]n care m[aflam]nchis a=a de str`mt]nc`t abia m[puteam mi=ca. O dorin\] nespus[m[apucase s[ies c`t mai cur`nd din acea]nchisoare nesuferit[=i, ca os`nditul arestant ce]ncearc[a sf[r`ma gratiile de fier ale temni\ei, m[sileam cu genunchii din r[sputeri s[sparg]nvelitoarea mea. Dar silin\ele mele erau za-

darnice, c[ci pielicica]nvelitoarei]n care m[aflam, fiind elastic[, se-ntindea f[r[s[se rup[. Atunci]n desperare mi-am scos palo=ul din teac[=i am]nceput cu s`rguin\[a borteli]n larv[. }mi succese² a face o deschiz[tur[prin care putui scoate capul afar[. Atunci r[masem]ncremenit de grandiosul tablou, ce se dezvelea]n jurul meu. Pe un cer senin str[lucitul soare]mpr[=tia cu intensitate valori de lumin[arz[toare. Supraf[va oglindie a apelor era acoperit[de frunzele lotosului]nflorit, ca un covor m[re\`esut de z`ne =i pe care nici un domnitor p[m`ntesc nu puse piciorul s[u profan. Iar printre buchetele acelor flori se jucau zbur`nd prin aer roiuri de muschi\`e felurite;]n dreapta alte roiuri de g`ze d[n`uiau cotilionul cu nenum[rate schimb[ri =i evolu\`ii,]n st`nga voinicii no=tri `n`ari s[v`r=eau ni=te manevre de atac asupra unui broscoi ce se l[f[ia cu p`ntecele la soare. Ace=tia erau tinerii solda\`i ce]nv[\`au tactica militar[. Mai departe pe luciul apei se]ntindeau ca o cea\` miriade de bacile =i monade, ale c[ror corpuri cristaline vopseau apa]n felurite culori metalice. F[c`nd]nc[c`teva silin\`i,]n sf`r=it am ie=it din larv[=i ostenit m-am a=ezat]n ea ca]ntr-o luntre rezem`ndu-m[pe picioarele de dinapoi. }ncepui a-mi]ndrepta aripile ce nu apucase a se]nv`rto=a de soare, iar cu picioarele de dinainte]mi scliviseam³ antenele. +terg`ndu-mi palo=ul de umezeal[, am voit s[-l trag]nd[r[t, dar dintr-o mi=care neghioab[]ntri=oara s-a plecat pe coast[. Atunci auzii din floarea lotusului glasul mamei mele, ce striga cu]ngrijire: te vei r[sturna =i te vei]neca, fiul meu, ast`mp[r[-te =i stai nemi=cat, p`n[ce aripile tale se vor]nv`rto=a =i atunci zboar[la mine, av`nd a-\`i da c`teva pove\`e, ce ne dicteaz[natura din neam]n neam.

}n cur`nd m-am sim\`it]n putere de a]ntreprinde zborul, dar mai]nt`i mi-am cercat aripile =i,]ntinz`ndu-le,]ncepui a b`z`i cu ele at`t de armonios, c[singur r[m[sei]nc`ntat. Bzzz...]n felurite tonuri muzicale, zb`rn`iam cu o inspira\`ie poetic[,]ncep`nd]nt`i imnul de fal[al creatorului lumii. Nu =tiu, dac[eu

am]mprumutat ideea din oratoriul lui Haydn⁴, sau Haydn de la mine, dar imnul a fost grandios =i minunat. Dup[o pauz[, am c`ntat un mar= militar al coloanelor noastre de atac ce merg cu asalt la orgiile noastre de s`nge. +i]n urm[am sf`r=it repertoriul meu vocal cu o roman\ plin[de sim`ire, adresat[viitoarei mele iubite, st[p`nei inimii mele. Aceast[melodie am c`ntat-o cu at`ta sentiment c[, apropiindu-m[de mama mea, o g[sii l[crim`nd de p[trundere. Cu fr[gezime netezindu-m[cu picioru=ul pe cap, mi-a zis: „Ascult`ndu-te, fiul meu, sunt p[truns[p`n[-n suflet de b`z`itura ta melodioas[=i\i prevestesc, dragul meu, un viitor mare ca c`nt[re\, dar totodat[sunt m`hnit[,]n\eleg`nd c[]n tine se dezvolt[un suflet poetic. Trebuie s[=tii, f[tul meu, c[astfel de creaturi petrec o via\ tic[loas[, din cauz[c[devin l[s]tori, neb[g`nd]n seam[s[-i hr[neasc[corpul, ci fl[m`nzi duc via\a numai cu oft[ri =i dorin\e efemere. Pe de alt[parte, fiind poet, tu nu e=ti demn de-a te numi privilegiat sug[tor de s`nge, =i voca\iunea ta nu corespunde genealogiei noastre istorice, c[ci str[mo=ii t[i =i-au]mplinit datoriile lor cu glorie, sug`nd nobilul s`nge al celor mai onora\i cet[\eni ai \[rii, necru\`nd nici pe cei mai mari demnitari ai statului. Ei sugeau de-a valma pe]n\elep\ii filozofi =i brahmini, precum =i pe frumoasele femei de la curte. Iar tat[l t[u a fost mare=alul \`n\arilor, care a biruit, cu legiunile sale, o=tirile lui Rama, care voia s[treac[cu armata sa istmul ml[=tinis spre Iava. Atunci voinicele legiuni ale tat[lui t[u, atac`ndu-i, le-a supt s`ngele]ntr-at`ta,]nc`t toat[armata lui Rama a fost silit[s[se retrag[ru=inat[. }n acel r[zboi memorabil am dovedit =i eu un curaj de eroin[, sfredelind cu palo=ul meu nasul lui Rama =i slobozindu-i]n ran[un a=a venin, de mai c[era s[-i putrezeasc[nasul; norocul lui]ns[c[ajunse la timp]n haremul s[u, unde cad`nele cu leacuri =i desc`ntece l-au sc[pat de la moarte =i cu nasul]ntreg. Asta \i-o spun, pentru ca s[=tii c[puterea noastr[este stra=nic[. Noi,]mp[n`nd palo=ul]n venin sau lu`nd pe el bacile destructive, le

putem introduce în s`ngele mamiferelor =i du=manilor no=tri, cauz`nd în ei boale epidemice, ce-i st`rpesc de-a valma. Oamenii mor, nev[z`nd pe minerii ce-iucid, c[ci vederea omeneasc[e t`mpit[, neput`nd str[bate cu v[zutul pe cele mai mici crea`ii ale naturii. Cu c`t animalul e mai voluminos, cu at`t e vederea lui mai m[rginit[. Noi vedem aceea ce nu vede nici pas[rea, =i pas[rea vede aceea ce nu poate vedea nici omul. Uit[-te pe luciul apei sub umbra unei r[d[cini putrede, cum se deosebe=te o pat[mohor`t[ce se mi=c[, acolo sunt bacilele holerei. Mai departe alt[pat[verde, compus[din ciupercile microscopice ale figurilor galbene. O, ce nu ar da oamenii s[vad[structura lor ciudat[precum o vedem noi“.

— +i de unde te-ai f[cut tu, mam[, at`t de]nv[\\at[? o]ntrebai cu respect.

— Din =coala naturii, pe care oamenii, imit`nd-o, o numesc academie de istorie natural[, =i nu o dat[=ez`nd pe nasul celui mai renumit bacteriolog m[t[v[leam de r`s, ascult`nd palavrele sale ce le turna de pe catedr[adep`ilor s[i, care]l ascultau cu gura c[scat[,]ncrmeni`i de mirare; iar stenografii scriau cu gr[bire fiecare cuv`nt, cu scop de-a l[sa posterit[\\ii minciunile tip[rite =i aprobate de lume. Acest]nv[\\at]ncerca s[documenteze c[a ajuns cu ajutorul unei sticlu`e, ce o numea microscop, p`n[la ultimul hotar al crea`iei microscopice =i c[de acum oamenii nu vor mai muri de boale contagioase. Deci, fiul meu, tot ce vezi cu am`ndoi ochii]ncrusta`i c`te cu 500 de pupile =i fie=tecare pupil[m[rind vederea de 500 ori,]nchipuie=te-\\i c[toat[aceast[lume,]n care foiesc felurite crea`iuni ce se zbat =i se zbucium[]ntr-o lupt[etern[pentru existen\\[, se sf`r=esc m`nc`ndu-se unul pe altul, cei mai puternici]nghi`ind pe cei mai slabi, spre a le ocupa locurile. To`i sunt]ndemna`i de instinctul st`rpirii,]ncep`nd de la urie=ii crea`iei p`n[la ultimul atom ce se mi=c[purt`nd]n sine via\\. Prive=te, de pild[, la sprintena libel[, ce ca fulgerul trece prin aer, ea este pantera `n`arilor, =i

vai de unul din noi, c`nd o va]nt`mpina]n cale:]l prinde cum prinde uliul porumbelul =i-l]nghite. +i dac[ace=ti muscoid nu ar fi mai pu\ini la num[r dec`t noi, atunci genera\ia `n\arilor s-ar =terge de pe fa\ a p[m`ntului. Iat[pe frunza lotusului abia se vede urz[tura mrejelor de p[ianjen. Amar de bietul `n\ar ce se va anina cu picioru=ul de vreun fir cleios. Ochiul priveghetor al du=manului, ce p`nde=te victima ca tigrul,]ntr-o s[ritur[]l prinde =i]l m[n`nc[. Tocmai de o a=a crunt[moarte a pierit =i tat[]t[u. Cu ce durere]mi aduc aminte de sf`r=itul lui tragic...

Oft`nd mama ad`nc =i =terg`ndu=ochii de lacrimile ce o n[bu=ir[,]ncepu dup[o pauz[a continua: „Noi zburam]mpreun[printre crengu\ele]mpletite ale lianei, tat[]t[u b`z`ind favoritul s[u mar= militar. El nici nu lua seama]ncotro]=i]ndreapt[zborul, fiind de caracter nep[s]tor, =i nu o dat[numai prin privegherea mea sc[pa de pieire. Z[rii de departe]ntre dou[cren-gi mrejele geometric \esute de un nemernic =i b[rd[h[nos p[ianjen, =i strigai din r[sputeri s[se p[zeasc[de p[ianjenul ce sta]n cale, dar el, tot c`nt`nd, a cl[tinat negativ cu capul =i a zburat]nainte. Gr[bindu-m[a-l ajunge,]l rugai s[c`rneasc[ceva la st`nga. Dar el]mi b`iguia ceva f[r]]n\eles, zic`ndu-mi: „Drag[, mi s-a t`mpit vederea, sunt cu des[v`r=ire ame\it, =i =tii tu din ce]mi vine ame\eala? Din cauz[c[sunt beat!“

— Tu e=ti beat? am strigat cu mirare, =i de unde? cum?

— Trec`nd pe l`ng[un drum, am dat de un englez dormind la umbr[. Avea un nas ro= ca trandafirul. Deci eu, fiind fl[m`nd, m-am a=ezat pe nas =i]ncepui a suga cu aviditate, nelu`nd seama, c[s`ngele lui era amestecat cu grog. Acest s`nge m-a]nfo-cat a=a, c[mi veni o dorin\[nespus[s[]nfig palo=ul]n b[r-d[hanul acestui p[ianjen ce sp`nzura]n mijlocul mrejelor sale, ca ho\ul ce a=teapt[la potec[pe bietul c[l]tor.

M-am]nfiorat de aceste cuvinte, zic`ndu-i: „Scumpul meu b[rbat, te conjur, nu f[asta, fii cuminte, las[]n pace acea di-hanie ur`cioas[“. Dar cine e]n stare s[aduc[pe un beat la

ra\iune, =i]nc[pe un caracter ar\gos, cum era tat[l t[u. Smulg`ndu-se din bra\ele mele cu palo=ul ridicat, cu o b`z`itur[r[zboinic[a n[v[lit asupra p[ianjenului; acesta era]ns[b[tr`n =i avea piele groas[, a=a c[palo=ul s-a]ndoit, nestr[b[t`ndu-l. Atunci tat[l t[u, furios, voia a-i da a doua lovitur[]n coast[, dar s-a aninat cu o arip[de cleioasa mrejj[, =i atunci p[ianjenul i-a]nfipt c[ngile]n spinare. Un vaiet jalnic mi-a p[truns auzul, cu]nfiorare am]nchis ochii, iar c`nd i-am deschis, v[zui pe tat[l t[u f[r[via\[, cu palo=ul plecat, cu picioru=ele sp`nzur`nde]ntre c[ngile ur`ciosului p[ianjen ce-l sugea. A=a a fost moartea erocului t[u tat[, din cauza nasului englezesc.“

Zic`nd aceste, izbucnir[lacrimi din ochii mamei mele, =i eu asemene l[crimam c[tinel, ne=tiind cum s-o m`ng`i. Dar iat[c[deodat[se f[cu l`ng[noi un zgomot de b`z`ituri, ce-l f[cea o coloan[a familiei noastre, abia ie=it[din larve. Tot acest nou popor se]nv`rtea]ntr-o veselie nebuneasc[, fiecare cet\vean c`nt`nd]n felurite tonuri. Aceste tonuri produceau o disonan\[at`t de cumplit[,]nc`t eu ca cunosc[tor de muzic[]mi astupai urechile. Iar ei strigau: „Vivat monarhia!“, al\ii: „Vivat constitu\ia!“, iar cei mai liberali — „Vivat republica!“. Unii r[cneau c[trebuie reformat[legea `n\reasc[.]n grab[c`nt[rile aceste se pref[cur[]n urlete =i]ngroziri, =i revolu\ia era gata s[]nceap[. Dar]n\eleapta mama noastr[s-a sculat =i, a=e`z`ndu-se maiestuos pe pistilul floarei lotusului, a ridicat palo=ul s[ua ca sceptrul unui domnitor =i de pe tronul ei rosti urm[torul mesaj: „Dragii mei copii =i voinicile popor `n\resc! V[felicit de ziua na=terii fericite ce deriv[din iscusin\a mea a ascunde larvele de l[comia broa=telor. Dar periodul pericolului a trecut =i voi a\i ie=it la lumina libert[\ii, independen\i =i puternici. Deci cre=te\i =i v[]nmul\i ca nisipul malurilor acestui lac. S[tr[iasc[neamul `n\arilor!“ Vivat! strigar[to\i]ntr-un glas! „Deci nu uita\i, scumpii mei copii, adaose mama dup[o pauz[, c[voi sunte\i de cea mai nobil[ras[a mu=telor r[zboinice, voi, ca hoardele nomade ale lui Ta-

merlan,]n s`nge v[g[si\i hrana =i]n s`nge v[este via\ a. Voi nu ave\i nici leg[turi de familie, nici vatr[, nici cas[. Spa\iul, arpile =i palo=ul v[sunt elementul. Voi nu sunte\i ca p`ng[ritele furnici ce poart[]n spinare sarcini grele ale vie\ii =i muncesc p`n[la moarte, spre a aduna]n]itni\ comori =i avu\ii.

R[zboiul]n contra mamiferelor din veacul nostru este declarat de noi. Noi prefer[m a alege oamenii ce se sug unul pe altul, cei mai puternici biruind pe cei mai slabi,]ngr[=`ndu-se de m[duva lor. Apoi noi tocmai pe aceia s[-i atac[m, fiind s`ngele lor mai gustos, alc[tuit din cele mai alese elemente vitale. }ns[nu uita\i, copiii mei, c[unde este o adunare de legioane de indivizi cu felurite idei =i tendin\ e, =i spre a compune un ordu⁵ de b[taie general, trebuie s[fie numit cineva comandant de armat[, sub a c[rui disciplin[s[v[supune\i cu to\ii. El va fi]ndatorit s[p[streze drepturile fiec[ruia =i s[v[ocroteasc[prin tactica strategic[=i diplomatic[de invaziunea du-manilor ce ne]nconjoar[=i care, ap[r`ndu-i s`ngele, sunt sili\i s[sug[pe al vostru. A=a este legea general[a naturii. Deci aici fa\ cu voi iat[fiul meu cel]nt`i n[scut, — ar[t`nd spre mine. Cont`nd pe el,]l desemnez de =eful armatei, =i cred c[te une=ti cu asta, adre-s`ndu-se la mine“.

Atunci,]ngenunchind]nainteai ei, am r[spuns cu umilin\[: „Nu]ndr[znesc a contrazice deciziunile D-voastr[, mam[=i regin[, cutez numai a V[m[rturisi c[nu sunt demn de comandant, av`nd aplicarea s[fiu c[l]tor]n contempla\iunea frumuse\ilor naturii, care m-a adus la extaz de la cel dint`i moment al vie\ii mele. Deci d[-mi voie a abdica la drepturile de mare=al, rug`ndu-V[a desemna]n locul meu pe unul din fra\ii mei cei mai tineri, dup[majoritatea voturilor date de mul\ime.“

Mama regin[s-a cam posomor`t, zic`ndu-mi: „Alegerea prin bile nu este]n sistemul meu politic, o a=a alegere poate na=te invidii =i du-m[nii ce sunt periculoase]n adunarea purt[torilor de arme. Deci, spre a evita un conflict, eu cu puterea mea auto-

crat[desemnez pe unul din fra\ii t[i ce s-a n[scut dup[tine. Unde este el? S[r[spund[!“

— Bzzz... zb`rn`i cu un glas b[rb[tesc un `n`ar gr[suliu ce =ede a]ntr-o poz[voiniceasc[pe marginea unei frunze de lotus.

— Apoi fii tu! — porunci mama, numai p[ze=te armata de p[ianjeni =i de englezi be\i. Pleac[, caut[-\i o mireas[, pr[znuie=te-\i nunta, ca s[aibi succesori legiu\i, spre a evita la moartea mea o revolu\ie din cauza sufragiului universal.

— Bzzz... Vivat! strigar[]ntr-un glas cu to\ii, ridic`ndu-se]n aer ca o ceat[compact[,]n mijlocul c[reia se-nv`rtea d[n\uind fratele meu.

— Acuma,]mi zise mama cu un oftat dureros, a sosit momentul s[-mi iau ziua bun[de la tine, d`ndu-\i binecuv`ntarea, spre a s[v`r=i c[l]toria]n \[ri dep[rtate, unde soarta te trage. +i,]mbr[\i=`ndu-m[cu picioru=ele, m-a s[rutat cu fr[gezime, apoi cu gr[bire =i-a]ndreptat zborul]n urma coloanei `n\re=ti.

Eu r[]m[sei singur ca un orfan, =i numai c`nd m-am]ncredin\at c[toate leg[turile de familie sunt rupte, c`nd m-am v[zut p[r]sit pentru vecie, atunci am sim\it c`t de periculoas[este cariera de turist ce-mi alesesem. Dar nu r[]m[sei mult timp ad`ncit]n g`nduri =i, arunc`nd]nc[o c[ut[tur[pe locul na=terii mele, mi-am luat ziua bun[de la scumpa patrie =i cu un suspin dureros mi-am]ntins zborul]n spa\iul nem[rginit.]n[l`ndu-m[deasupra suprafe\ei p[m`ntului, zefirul de sear[]mi]nlesnea zborul. Cu ce deliciu nespas admiram tabloul]nc`nt[tor ce se dezvelea sub mine =i]n dep[rtare. El era alc[tuit de verde\ a codrilor]n felurite nuan\ e =i]nchis de cordelele albastre ale r`urilor; iar pe undele]mpestri\ite de festonurile]ncrestate ale lacurilor reflectau ca ni=te oglinzi colosale razele aurite ale soarelui apun[tor. Zbur`nd]n]n[l\ime, sim\eam multe lovituri de ni=te corpule\ e ce mi se a=ezau pe spinare =i aripi, mul\imea lor cre=tea mereu,]nc`t greutatea lor]ncepu a m[ap[sa]n jos. Atunci prin iscusin\ a ce avem noi de a da diafragmei ochilor puterea celui mai mare microscop, m-am uitat cu luare-aminte la acele corpule\ e, =i cu

mirare am observat c[aceste corpule\ e sunt adunate din microbii bacililor =i din colbul rodnic al florilor care prin curentul aerului zburau]n]n[\imeea atmosferei]mpreun[cu mine =i pe mine. Am fost silit s[]ncetez zborul =i, pun`ndu-m[pe v`rful unui cedru,]ncepu i a le scutura de pe mine, medit`nd c`t e de m[rea\ natura, trimi`nd pretutindene microscopicii ei agen\i, pe unii ca un colb rodnic pentru noi crea\iuni, pe al\ii ca bacili epidemici, s[d[r`me pe cele vechi.

Dar]n meditarea mea]n metafizica zidirii contenii pe loc, c`nd v[zui m[rea\ a lun[ce se ivea de dup[orizont]n cortegiul s[u de stele pe un tron de noura=i puhabi ce sem[nau a argint topit]n felurite arabesce. Ea rev[rsa o lumin[gale=[printre arborii de sandal,]ncununa\i cu ghirlande de vanilii =i orhidee, ale c[rora emana\iuni odorificante se]mpr[=tiau prin zefirul nop\ii]n jurul meu. Totul era]nvelit]ntr-o mreaj[de lumin[fosforescent[, iar frunzele copacilor p[reau c[=optesc]ntr-o fo=nire misterioas[. Extazul poetic m[cuprinse, inimioara mea se zb[tea de dorul amorului, =i c`ntai cu un glas de tenor o nocturn[pasionat[. Zzzz... chemam eu]n caden\ e =i tremoli pe idealul meu. +i iat[c[nu departe de mine, din floarea unei orhidee, a r[sunat tot acela=i c`ntec pasionat, dar]n modula\ii de sfial[, a=a c[eu am]n\eles]ndat[c[sub\irele soprano zi-zi-zi... este glasul unei \n\[roaice c`nt[re\ e ce-mi r[spundea la chemarea mea de amor. Deci, spre a o]ncuraja, i-am c`ntat o roman\]mprovizat[a=a:

*Zi-zi-zi,
De-ai veni,
Te-a= iubi
+i ocroti,
Zi-zi-zi...*

Abia ce s-au sf`r=it ultimele tonuri, c`nd l`ng[mine zdrelir[]ntr-un *frou-frou* aripioarele ei de m[tase. M-am]ntors. Ah! ce fericire! Dinaintea mea sta o frumoas[\n\[ri\ cu ochi=orii pleca\i =i acoperi\i de antenele m[t[sii. Ce talie de viespe, ce

grație în toate mi-c[rile ei. Razele lunii, ondul`nd pe aripioarele ei, p[reau a fi unde de argint topit. Nu m[puteam st[p`ni de flac[ra amorului ce ardea, =i cu o voce pasionat[o]ntrebai: „De unde vii, fiin[]nc`nt[toare, =i cine e-ti, silfid[aerian[?”

— O c[l[toare urgisit[, o v[duv[desperat[ce=-i pl`nge moartea f[r[timp a scumpului s[u so\, ce a pierit de palma unui englez.

— Cum, iar englezul e cauza? am]nterupt-o eu cu m`nie. Au doar[=i pe so\ul t[u l-a ajuns aceea=i soart[, care a fost a tat[lui meu? Spune-mi, nepre\uito, ca s[ne m`ng`iem reciproc, c[ci eu sunt orfan, r[t[cind prin lume ca =i tine, =i gata fiind s[-\i fiu ocrotitor chiar cu sacrificiul vie\ii mele.

— Istoria mea e scurt[,]mi r[spunse ea cu]ntristare. Cauza nenorocirii mele a fost chiar so\ul meu, mare=alul armatei. R[posatul era de caracter ar[agos =i pe l`ng[toate amarnic m`nc[cios. El nu se mul\umea cu s`ngele supt din popor, ci c[uta s`nge englezesc,]ncredin`ndu-ne c[este mai dulce, fiindc[englezii se hr[nesc cu plump-pudding⁶ =i beau multe lichioruri. Nimeni din noi nu]ndr[znea s[-i contrazic[, mai ales eu, care-l iubeam ca sufletul meu, dar m[temeam de el ca de moarte. Deci iat[c[]ntr-o zi, adun`ndu-ne pe to\i, ne-a dus]n lag[rul englezesc. Ne-a dat semnalul de atac, =i noi cu to\ii am n[bu=it]n cortul colonelului, care era un om t`n[r, gras, cu obrazii ro=i =i sub\ire la piei[. L-am g[sit dormind cu fa\=a-n sus. Deci, sub sunetul mar=ului militar, am]nceput a-l sfredeli din toate p[r\ile. El, m`nios morn[]nd prin somn, se]ntorcea c`nd pe-o parte, c`nd pe cealalt[parte.]n sf`r=it, trezindu-se de]mpuns[tura dureroas[ce i-o c[uz[so\ul meu pe obraz, ridic[c[tinel palma. Eu prev[zui tactica englezului =i strigai so\ului meu: p[ze-te-te! Dar]n b`z`itura general[glasul meu nu l-a auzit. Deodat[r[sun[un plesnet, =i so\ul meu se pref[cu]n pulbere. Despera\ia trupelor noastre era nespus[; ele deciser[s[-=i r[zbune moartea =efului lor =i]ncepur[de-a valma a borteli pe englez]n ochi,]n

nas =i urechi, aduc`ndu-l la o m`nie turbat[. Atunci el, lu`nd ni=te c[rbuni aprin=i, arunc[pe ei colb de tabac, din care cauz[am]nceput a ne]n[du=i de fumul tutunului =i am fugit cu gr[bire din cort. Dar vai de noi! Ivindu-se un mare v`nt, ne-a]mpr[=tiat ca colbul prin spa\iu. +i iat[c[acum m[g[sesc aici, ne=tiind unde m[aflu, singuratic[, f[r[ocrotire =i putere s[-mi g[sesc hrana de toate zilele.“

Cu aceste cuvinte]ncepu a pl`nge amar, =terg`ndu-=i cu picioru=ele lacrimile ce curgeau din ochii ei dr[g]la=i.

— Nu, silfida mea, i-am zis,]mbr[\i=`nd-o, odat[ce soarta ne-a]mpreunat, eu nu te voi l[sa singur[, ci r[m`n al t[u p`n[la moarte. Ea]mi z`mbi dulce cu lacrimi]n ochi, apropiindu-se cu gra\ie de mine. Cu o s[ritur[grabnic[o ridicai]n bra\e =i]n s[rut[ri de dezmiardare am adormit osteni\i =i ame\i de nectarul amorului. Cu ziua, c`nd ne-am trezit, am sim\it o foame nesuferit[, mai ales silfida mea, nefiind sentimental[, avea un apetit grozav, se vede c[era molipsit[de b[rbatul ei r[posat cu l[comia de m`ncare, c[ci rug`nd-o s[mergem s[dejun[m miere din potirul unei l[crimioare, ea]mi r[spunse cu mic[schimosire ironica]: „Ah, iubite, a= schimba bucuros dejunul ce-mi propui cu nasul unui englez,]n ce=cu\ a l[crimioarei vom g[si numai o b[utur[r[coritoare, iar nu o m`ncare gustoas[=i cu sa\.“

— Apoi, drag[, unde s[g[sim noi un nas de englez]n ace=ti codri pustii, am]ntrebat-o, netezind-o pe cap.

— Ce-mi pas[! caut[-l unde =tii,]mi r[spunse ea cu glas iritat. Tu e=ti de acum so\ul =i tutorul meu, vas[zic[e=ti]ndatorit a-mi c[uta o hran[aleas[=i s[\ioas[. De ce dar por\i gloriosul nume de sug[tor de s`nge; sau poate e=ti vegetarian ca vitele rumeg[toare? Tu =tii bine c[, spre a da via\[organismului nostru, este neap[rat ca hrana s[fie de s`nge, altmintrelea noi gogim, ne topim sl[bind cu puterile, =i nu uita c[mie]mi trebuie=te =i a ta t[rie, fiind eu]nc[tineric[=i frumoas[. La aceste

cuvinte]mi z`mbi cu cochet[rie... „Ia pild[, adaose ea, de la oamennii]nsura\i cu femeii tinerele.“

— Bine, dr[gu\[, i-am r[spuns eu, uimit de at`ta]n\elepciune]n cap femeiesc. Dac[m[voi l[sa s[m[sugi, apoi]n mine vei g[si s`nge de o cantitate foarte mic[, =i eu sl[bind, se]n\elege c[urm[rile vor fi stingerea fl[c[rii amorului...

— De asta nu te]ngriji,]mi r[spunse ea cu un z`mbet viclean. Eu]i voi p[stra puterile, numai te previn ca s[nu fii gelos, v[z`ndu-m[]nconjurat[de adoratori bine hr[ni\i, pe care am de g`nd s[-i]in]n jurul meu din dragoste c[tre tine.

— Cum? Vras[zic[, va trebui s[port dou[r`nduri de antene? am]ntrebat-o g`ng[vind =i...

— Negre=it, a=a se cade, m-a]nterupt ea, r`z`nd de a mea naivitate, o pereche]i va sluji spre a pip[i hrana, iar a doua pereche ca ornament demnului b[rbat ce s-a]nvrednicit s[-=i dob`ndeasc[o femeie frumoas[. Astfel de demnitare este]nalt pre\uit[de aceia ce nu vor s[se]nsoare. Ei pun un asemenea decor pe capul b[rb[ivilor galantomi, care aduc]n comunitate scumpa lor proprietate. Deci ori=ice sacrificiu este decorat. Patria d[decora\ii pentru aceia ce-=i expun via\a pentru ea. Decora\ii primesc =i aceia ce sacrific[capitaluri b[ne=ti pentru binele comun. Deci eu socot, c[pentru tine sunt eu un capital scump. Sau voie=ti s[m[]ii de o d`rval[? Apoi dac[este a=a, eu zbor de la tine. Cu comoara frumoase\ii mele voi g[si adoratori mai demni dec`t tine, c[ci, precum v[d, tu e=ti un mi=el, h[mesindu-m[de foame =i hr[nindu-m[numai cu s[rut[ri]nfocate =i vorbe dulci. A=a nu-mi place, divor\ez de tine, m[duc =i te lep[d. — Cu aceste cuvinte]=i]tinse aripile spre a pleca.

Atunci]n despera\ia mea]i picai]n genunchi, zic`ndu-i:

— Nu, suflate! nu, drag[! nu m[p[r[si, c[ci mor f[r[tine.]ng[duie pu\in; plec spre a-\i c[uta m[car o pic[tur[de s`nge proasp[t.

— Apoi pleac[,]mi zise,]mping`ndu-m[de spete, =i caut[

s[fie s`ngele de la un englez t`n[r. }ntoarce-te c`t mai cur`nd, c[ci mor de foame.

M[gr[bii cu zborul, cercet`nd prin toate cotloanele codrului]nzestrat cu felurite vegeta\ii. Dar iat[c[deodat[sub bolta de verdea\[,]ntr-un scr`nciob de crengu\e]mpletite cu vanilie, v[zui dormind cu fa\ a]n sus o maimu\[. Apropiindu-m[pe furi= de ea, i-am]nfipt palo=ul]n v`rful nasului =i, lu`ndu-i o bun[por\iune de s`nge, am adus-o cu gr[bire silfidei mele. Ea cu]nsetare a]nghit-o, dar imediat]ncepu a scuipa cu o\[r`re.

— Ce fel de mixtur[gre\oas[mi-ai adus la dejun? m-a]ntrebat ea cu m`nie, au voie=ti s[m[otr[ve=ti?

— Ce spui, dr[gu\[, i-am r[spuns]ncrement de mirare. Au doar[nu cuno=ti c[te hr[nesc cu s`nge de maimu\[, ce este tot at`ta ca s`ngele englezului Darwin?

— Ce b`rfe=ti! m[]ntrerupse ea, scuip`ndu-m[chiar]ntre ochi. Au doar[imita\iunea este adev[rul? Ascult[, domnule \`n\ar! Dac[soco\i s[m[ame\=e=ti cu filozofia lui Darwin, f[c`nd din maimu\[\`n\ari =i din \`n\ari arm[sari, apoi pierzi tot respectul meu. Dup[lege trebuie — f[r] a rezona — a iubi, a ne hr[ni =i a ne]nmul\i. }n aceast[trinitate se]ncheie toat[filozofia \`n\[reasc[, altmintrelea cine se deprinde a intra]n dispute, se face liberal, adic[egoist, vr`nd a se dezlega de]ndatoriri, cer`nd de la al\ii s[le]mplinesc[pl[cerile.

— Minunat lucru! am]ndr[znit a-i zice, cum de voi, femeile, sunte\i toate de o opinie. +i mama mea avea aceea=i opiniune. C`nd mi-am luat ziua bun[de la ea =i i-am m[rturisit c[]n suflet sunt poet, a pl`ns...

— Cum? a strigat so\ia mea cu]nsp[im`ntare, tu e=ti poet? tu poet? adause ea, privindu-m[cu dezgust.

— Apoi ce te temi de mine, dr[gu\[,]i r[spunsei cam confuz. +i ce este de mirat, c`nd un \`n\ar e =i poet?

Cu triste\=e a ridicat din umeri, cl[tin`nd din cap.

— Eu nicidecum nu sunt mirat[, r[spunse ea, c[e=ti molip-

sit de acea boal[, pe care o nume=ti poezie. Toate creaturile au boalele lor, f[r[care nu ar fi mortalitatea. Natura prin nenum[ra\ii s[i agen\i microscopici trimite microbii =i bacilii]n jitni\va colosal[a crea\iei, spre a st`rpi prisosul. Aici agen\ii intr[nu numai]n m[dularele viet[\ilor, ci =i p`n[]n creieri. Deci, dac[exist[bacilul turbatului, de ce nu poate s[existe =i bacilul poeziei? Poate c[tu, sug`nd s`nge din fruntea unui englez, ai]nghi\it =i vreun bacil de poezie, care, intr`nd]n creierii t[i, te-a f[cut s[c[piezi.

Aceast[sarcasm[veninos[m-a adus la disperare, =i cu ciud[i-am r[spuns:

— Ce contrast reprezin\i tu, drag[,]ntre frumuse\ea ta =i realismul t[u!

— Tu e=ti un `n`nar retrograd,]mi zise ea cu dispre\, =i voie=ti a]n\elege c[a=a e veacul, c[gra\iile =i formele corpului nostru sunt pre\uite acum numai spre a stimula voluptatea, spre a cauza]nmul\irea, iar nu spre a inspira sc[derea, prin idei putrede =i de=erte ale veacurilor idealismului.

— Fie =i a=a; dar ce-\i pas[\ie, dac[eu sunt poet? i-am r[spuns,]ncep`nd a m[irita de cinismul iubitei mele ce m-a r[nit]n amorul meu propriu de poet idealist.

— O, taci, nu-mi vorbi de poezii, m-a]nterupt ea cu iu\eal[, c[ci m[apuc[istericalele;]ndat[ce tu e=ti poet, toat[via\va mea va trebui s[r[m`n fl[m`nd[]mpreun[cu tine. Poetul este domol =i cru\ s`ngele altora, spre a se da de hran[tuturor acelor ce vor a-l suga. Nu degeaba e=ti tu a=a de uscat =i sl[bu\, capul t[u e plin de bacilii poeziei... Vai mie! ce soart[m-a ajuns! =i]ncepu a boci, acopeindu= i ochii cu picioru=ul.

Ce p[cat a dat peste mine, g`ndeam eu. C[ci, unindu-mi soarta cu o cochet[realist[, ba]nc[cu toane, m[voi]neca]n lacrimile ei, neav`nd m[car timp s[gust cu tihn[dragostea]nso\irii. Ce folos po\i avea de o femeie frumoas[necontenit bozumflat[? S[te ui\i numai la ea de departe, f[r[s[]ndr[zne=ti a-i da m[car o

s[rutare! Mai bine mi-ar fi mers r[m`n`nd holtei! Iar acum sunt silit s[g`ndesc cu ce s[]ndestulez cererile so`iei, cum s[potolesc necontenitele ei capricii! S[m[zbat prin lume, c[ut`ndu-i nasuri gustoase ce-i vor]ndestula apetitul ei nes[\ios? Of! of! oftam eu c[tinel, st`nd pe g`nduri: s[r[m`n l`ng[ea, sau s[o lep[d pe furi= =i s[zbor unde m[vor duce ochii?

Noi =edeam]ntor=i cu spatele unul c[tre altul, cu capetele plecate, eu m`hnit, ea m`nioas[, eu oft`nd, ea suspin`nd, =i am`ndoi totodat[h[mesi\i de foame. M[uitam la un broscoi b[rd[h[nos ce se l[f[ia la soare =i din care puteam suge ceva hran[, dar m[temeam s[nu m[vad[dulcineea mea =i s[m[resping[de la sine ca pe un spurcat. G`ndind eu]n momentul acela la broscoi, ea medita negre=it la vreun englez tinerel =i gr[suliu, dovad[c[=-i lingea antenele cu aviditate.

Dar iat[c[deodat[r[sunar[]n dep[rtare sunetele unui orchestru `n\[resc, c`nt[nd un vals. Silfida mea tres[ri ca mu=cat[de un =arpe, ochi=orii]i sc`nteiau de bucurie =i, iut`nd m`nia =i foamea,]ncepu a=i drege toaleta, adic[a se]narma cu atributurile cochet[riei,]ncre`indu=i frizura, netezindu=i aripioarele =i cerc`nd cu picioru=e felurite poze gra\ioase, ridic`nd ca o balerin[c`nd pe unul, c`nd pe altul]n sus. Iat[c[]n sf`r=it de dup[o cunun[de orhidee se ivi o ceat[de `n\ari, dans`nd un vals. „Nunt[! Nunt[! strig[so\ia mea cu bucurie uit`nd lacrimile v[rsate. Ah, drag[!] mi zise ea dulce, tare a= voi s[joc, haidem acolo!“

Eu]ncepui a o]ncredin\ a c[nu este cuviincios a intra la o nunt[, la care nu suntem invita\i, ce dup[eticheta `n\[reasc[ar fi o]ndr[zneal[nespus[... un act de batjocur[... Dar]nd[-r[tnica mea so\ie nici n-a vrut s[m[asculte =i]n grab[a intrat]ntre dansatori, unde o cuprinse imediat de talie un `n\ar gr[suliu cu antenele r[sucite ca must[\ile unui ungur, cu o aripioar[cam aruncat[pe um[r,]n modul minteanului unui husar, =i iat[c[se =i pornir[la s[rit,]nv`rtindu-se ca ni-te titirezi, c[

abia se v[zur[picioru=e-le lor mititele. Eu nu eram niciodat[amator de dans, g[sind aceste s[rituri de nebune=ti =i de ni=te pozne. Dar privind-o c` t e de fericit[=i vesel[]n bra\ele cavalerului, de care se aninase ca floarea orhideii de trunchiul unui copac, o invidie nespus[m[cuprinse. Ea trecea iute din bra\e]n bra\e, r`z`nd =i =uguind cu cei mai ale=i cavaleri, nici nu sem[na a fi fl[m`nd[, dup[o lips[de hran[at` t de]ndelungat[. Atunci tocmai m-am]ncredin\at c[cocheta tot cochet[r[m`ne; uit[-te la ea prin microscop sau prin telescop, tot vei vedea cocheta. Cavalerii o]nv`rteau]n toate p[r\ile, mai c[nu o r[sturnar[, =i ea dansa necontenit, f[r[pauz[=i odihn[! Barbarii ace=tia]mi vor omor] iubita, g`ndeam eu =i, folosindu-m[de un moment c`nd ea]=i]ndrepta o aripioar[cam bo[it[, i-am =optit la ureche c[am g[sit pentru d`nsa un nas de milord adev[rat. Cu acest[glum[socoteam s[-i z[d[r[sc apetitul, atr[g`nd-o iar[=i la mine. Dar mirarea mea a fost nespus[c`nd ea, posomor`ndu-se, mi-a r[spuns cu r[ceal[:

— Apoi mergi =i\i ia dejunul de pe nasul milordului, c[ci eu de mult sunt poftit[la mas[]n haremul lui Raji, nu departe de aici, unde noi cu toat[nunta zbur[m s[sugem s`ngele din frumosele lui cad`ne cu piel\`a lor alb[.

— Atunci =i eu voi zbura acolo]mpreun[cu tine, cum s[te las singuric[?

— Fie =i a=a, mi-a r[spuns cu oare=icare ciud[,]ns[cum ai zis tu]nainte, asta ar fi contra etichetei `n\`re=ti, c[ci tu nu e=ti invitat.

— Tu asemenea nu ai fost invitat[! am observat eu.

— Asta nu are a face nimic[; noi, femeile frumu=e-le, ne folosim de deosebite drepturi. Cum vezi, cavalerii m-au]nt`mpinat cu mare entuziasm.

— A=a este,]ns[o femeie]ntr-o adunare necunoscut[, poate...

— Ho! stai! m-a]ntrerupt ea cu gr[bire, tocmai o a=a femeie ce intr[nea=teptat[]ntr-o adunare, produce =i cel mai mare efect.

Dar, cum v[ed, tu e=ti un \`n\`ar mucalit, adic[, mai bine zis, un \`n\`ar tic[los, care, ca zg`rcitul, vrea s[-i p[streze comoara g[sit[pe drum, f[r[s[o]mp[r\`easc[cu al[ii. Au doar[tu soco\i c[, fiind eu so\ia ta, sunt =i a ta proprietate? O, nu, dr[gu\! Filozofia modern[g[se=te c[fiecare proprietate este un furt cauzat jiti\vei comune prin =iretlic,]nt`mplare sau din orice fel de cauz[. Proprietatea sa poate s[o numeasc[numai individualitatea goal[, precum s-a n[scut,]ndatorit[s[-i caute hrana cum va putea, iar tot prisosul este al comunit[.ii. Dar la urm[nu te]ngriji, gelosule! Tu r[m`i aici, iar eu m[voi duce cu nunta, =i m`ine diminea\[,]ntorc`ndu-m[]ntreag[=i bine hr[nit[, voi pleca cu tine, nedesp[r\it[de tine ori=iunde m[vei duce. A=a, drag[, nu te]ntrista, fii cuminte ca un b[rbat]n\`elept! =i, d`ndu-mi pe frunte o s[rutare, s-a]ntors la nunt[, care degrab[]n sunetul unui mar= militar a]nceput a se dep[rta.]n mijlocul coloanei vedeam pe so\ia mea]n bra\ele husarului cu antenele r[sucite. Ea]mi trimitea cu picioru=ul c`teva s[rut[ri aeriene.

R[m[sei iar[=i singur, =i cu ochii \inti\i]n dep[rtare g`ndeam: sau s[r[m`n pe loc, a=tept`ndu-mi iubita, sau s[c[l[toresc mai departe?]n sf`r=it, m-am hot[r`t. Lumea e mare =i nu e lips[de femei frumoase cu suflete mai sim\itoare =i idei mai estetice. Eu singur nu eram frumos la trup, fiind uscat =i cu picioarele prea lungi, dar cu vocea mea sonor[de c`nt[re\ eram sigur c[voi p[trunde femeile p`n[la inim[, aprinz`ndu-le sim\irile cu roman\`e]nfocate. Cu aceste idei m-am urcat]n spa\iul nem[rginit al eterului =i,]mpins de un v`nt lin, am ajuns spre sear[la malurile r`ului Ganges, unde m-am a=ezat s[m[odihnesc pe v`rful capi=tei Oranjeba]n capitala Benares.]n acea zi se serba la hindu=i o procesiune religioas[, cu idolul Ganesa, a dumnezeirii a totului ce este]nceput. La acea serbare asistau cei mai]semna\i brahmini sacrificatori =i sfintele baiadere, tinere fecioare =i v[dane, toate de o frumuse\`e aleas[. Era mai ales una ce se nu-

mea Taji-Bibi, =i aceasta mi-a pl[cut deosebit. Ea era preoteasa principal[a capi=tii.

Tabloul procesiunii era minunat; mai ales c[]ntr-amurg tot ora-ul era iluminat cu focuri bengalice. Eu]ns[, admir`nd serbarea, nu sc[pam din vedere =i pe frumoasa Taji-Bibi; uit`ndu-m[lung la ea, mi-am]nt[r]tat apetitul a=a de tare, c[m-am cobor`t de pe v`rful capi=tii drept pe umerii ei albi =i puhabi,]ncep`nd a-i sfredeli cu l[comie. Aceast[opera\ie o f[ceam =i cu oare=icare ciud[, g`ndind c[, fiind ea din soiul sexului frumos omenesc, trebuie s[aib[tot acele idei u=oare ca =i cocheta mea `n\[reasc[, ce m-a lep[dat. +i]n grab[m-am]ncredina\at c[presupusul nu m-a]n=elat. Taji-Bibi \ntea ochii cu toat[cucerin\va la ur`ciosul idol cu botul de elefant,]ns[cu toate aceste arunca c`te o c`ut[tur[h`tr[spre un t`n[r frumos cu barba neagr[=i frumoas[, ce-i sta]nainte. Acest t`n[r sacerdot, uit`ndu-se la d`nsa, pare c[o]nghie\ea cu c[ut[tura lui]nfocat[, =i cu toate aceste eu sugeam f[r[grij[din s`ngele ei dulce =i curat. Biata copil[nu putea s[m[alunge, ne]ndr[znind a=] schimba prin vreo mi=care poza ei religioas[, =i suferea durerea]mpuns[turii mele, oft`nd =i ridic`nd ochii la cer. Sacerdotul, g`ndind c[acest oftat]i este lui adresat, sc`nteia din ochi, z`mbind de fericire. Atunci reflectam eu cum sunt b[rbai de n[t[r[i]n privin\va oft[rilor ce ies din guri\ele frumoaselor femei, crez`nd c[aceste oft[ri trebuie s[fie numaidec`t o leg[tur[a inimii, atunci c`nd ea provine nu o dat[dintr-o]mpuns[tur[a unei insecte ca mine...

Deci,]ndop`ndu-m[destul cu s`ngele ei, am zburat s[tul de pe umerii ei =i m-am a=ezat spre a mistui pe botul idolului. O, dac[m-ar fi v[zut atunci mama cu ce alai m[purtau]n procesiune! Cei mai demni cet[\eni m[purtau cu idolul pe umeri, =i credeam c[sunt aieve Zeu. Deci nu o dat[fac oamenii dintr-un `n\ar un arm[sar.

]n sf`r=it, procesiunea, acompaniat[fiind de inmuri c`ntate de baiadere, s-a oprit pe malul r`ului. Sacerdotul arunc[idolul

cu toate podoabele]n fundul apei, de unde ar avea s[re]nvie, dup[credin\ a budi=tilor, spre rena=terea omenimii, spre fericirea =i bel=ugul \[rii. Eu, nedorind a m[]neca cu idolul, m-am ridicat]n sus =i m-am a=ezat pe capul frumoasei Taji-Bibi, care s-a]ntors cu mine]n bogatele ei apartamente]n palatul lui Maha-Raji.

Ce lux! ce decor]nc`nt[tor]n acest apartament! mai ales]n dormitor unde, intr`nd,]ncepuse a se dezbr[ca de mantie =i celelalte insigne de preoteas[. Printr-o mare fereastr[deschis[luna trimea razele sale argintii pe s`nul =i umerii ei goi, ce sem[nau ciopli\i din marmur[.]nvelindu-se]ntr-o fot[transparent[, cu p[rul despletit, a\ipi]ntr-o poz[gra\ioas[pe puhabele covoare de bengal.

Cu toate c[eram un pigmeu]n compara\ie cu uria=ul frumuse\ii ce-l priveam, dar m[jur pe grozavul palo= al r[posatului meu tat[c[nu m[puteam st[p`ni de ispit[=i, zbur`nd deasupra c[pu=orului ei, i-am c`ntat un imn adresat frumuse\ii, apoi m-am a=ezat pe guri\ a ei =i]ncepui cu deliciu a suga din buzi=oare. Deodat[]ns[b`z`i l`ng[mine un `n`ar gros =i b[r-d[h[nos cu palo=ul ridicat =i cu ochii sc`nteind de invidie. El se repezi la mine cu iu\eala unui =oim =i c`t pe ce s[-mi]nfig[palo=ul]n coast[, dar eu, cu gr[bire s[rind]ntr-o parte, m-am pus]mpotriv[=i a=teptam lupta. Am]n\eles]ndat[c[inamicul era un rival ce-mi oprea participarea la s`ngele din trupul frumoasei dorminde, =i asemenea am cunoscut c[acel rival era n[scut]n harem, c[ci]mbr[c[mintea lui lucea de cur[\enie, fiecare p[r de pe must[\ile lui era pom[dui =i]ncre\it, iar t[lpile picioru=elor rumenite din cauza deselor plimb[ri pe obrajii sulimeni\i ai cad`nelor.]ntr-un cuv`nt, el era elegantul salonului, lionul budoarelor, copilul trufiei =i al luxului, pe c`nd eu eram fiul codrului, dogor`t de soare, n[scut pe valurile furtunatice ale lacului =i deprins cu o via\ nomad[prin spa\iul nem[rginit al aerului. Pentru aceea]ns[aveam eu agerimea unui clown, puterea

unui atlet, =i nu m[temeam de adversarul meu, cu toate c[era de stat mai mare dec`t mine.

— Cine e-ti tu? cu ce drepturi ai]ndr[znit s[intri aici? m-a]ntrebat elegantul haremului cu un glas plin de turbare.

— Eu sunt fiul marelui voievod `n[resc din provincia Bengalului, i-am r[spuns eu, =i c[l]toresc din pl[cere; iar aici am intrat, pentru c[a=a am voit!

— Lipse-te din acest palat, strig[el, lovind cu piciorul]n p[m`nt. Tu ai intrat aici pe furi=, f[r[a trece prin carantin[=i po`i aduce pe ale tale antene bacili ce-mi vor molipsi cad`nele haremului. Caut[la picioarele tale m`njite, la arpile tale ce sunt acoperite de colbul ciupercilor veninoase, =i]ndr[zne=ti]nc[a suga buzele sfintei ficioare, cu al c[rei s`nge m[hr[nesc eu singur. Afar[de aici, sau voi da ordin eunucilor s[te afume, r[p[nosule! — Cu aceste cuvinte voi s[ridice aripioara, ca prin o b`z`itur[s[deie semnalul de alarm[, dar eu cu o s[ritur[de tigrul-am apucat de g`t =i]ncepui a-l n[du=i, iar c`nd i-am dar drumul, el conteni de a mi=ca cu picioru=ele, c[z`nd mort la p[m`nt.

Uit`ndu-m[la cadavrul palid, lungit pe p[m`nt, sim`ii o mustrare de cuget dureroas[, c[ci dac[ar fi fost el mai delicat cu mine, noi ne-am fi]mprietenit am`ndoi, tr[ind]n pace =i sug`nd pe frumoasa Taji-Bibi, care la urm[, deprinz`ndu-se cu noi, ar fi g[sit lucrul cu cale. A=a m[]ncredin`ase la urm[un `n`ar de lumea mare, c[astfel de lucruri se]nt`mpl[adese]n lume. Nu era]ndoial[c[puteam r[m`ne]n locul r[posatului elegant, dar via`a haremului nu mi-a pl[cut, p[r`ndu-mi prea dulce =i monoton[. A=a o via`[nu se unea cu instinctul meu vagabond. }n aceste ziduri grandioase cu pere`i de mozaic m[sim`eam ca]ntr-o temni[, lipsit de libertate =i de impresiuni nea=teptate. Aici, unde domina amorul sclav =i cump[rat,]mi p[rea c[sunt]n obezi. Iar c`nd frumoasa Taji-Bibi s-a sculat din somn =i =i-a aprins calianul, fumul a]nceput a m[n[du=i =i am zburat pe fereastr[,

hot[r` t a nu m[mai]ntoarce]ntr-un loca= unde orele seam[n[a zile, iar zilele cu anii. +i iat[c[iar[=i]ncepui a c[l[tori prin spa`iul nem[rginit, dus pe aripile v`ntului trec[tor.

Zbur`nd]n bobot, tristele idei de poet iar[=i m[cuprinse. Eu g`ndeam, au doar[]mi e merit s[nu pot g[si o iubit[nef[\\arnic[. +i iat[c[suvenirele mele s-au]ntors iar[=i la silfida ce m-a p[r[sit =i pe care am iubit-o a=a de tare. Nu este]ndoial[c[cea dint`i sc`nteie a amorului r[m`ne nestins[]n inim[. Ca =i flac[ra unui incendiu ce las[sub neagra cenu=[sc`nteia ascuns[, a=a aducerea-aminte a`\\[cu suvenir flac[ra ce se stinge numai atunci, c`nd moartea curm[g`ndul =i]nghea\\[inima.]n acel moment a= fi suportat cele mai grele schingiuri, numai s[o v[d odat[=i s[o str`ng la pieptul meu. T`njind dup[ea, eu m[uscam, pierz`nd apetitul =i nem`nc`nd zile]ntregi, doar[c[=mi potoleam setea cu roua dimine`ii. Bine]mi zicea mama, c[s[fii poet va s[zic[s[fii os`ndit pe toat[via`a a te chinui]n dorin`e zadarnice de speran`e =ugube`le, s[a=tep`i]n]ntuneric un viitor necunoscut. Pentru ce, g`ndeam eu, nu e]n fire statornicie? Pentru ce nu e pus num[r dorin`elor? sf`r=it m[gulirilor? Pentru c[atunci, neav`nd via`a o atragere spre dorin`e, c[tre care ea ve=nic se mi=c[, ar sta]n\\epenit[pe loc]n a ei dezvelire. Paralizat[nu ar mai cerca s[mearg[, ci s-ar opri ca pendula unui ceasornic cu mecanismul stricat. E adev[rat c[atunci via`a ar conteni de a se d[r`ma, dar pe de alt[parte s-ar curma =i reproducerea ce iese nou[din d[r`m[turile vechi.

A=a filozofam eu nu o dat[, f[c`ndu-mi]ntrebarea de ce sunt \\`n`ar, =i nu elefant, =i de ce elefantul nu este \\`n`ar. Dar totdeauna veneam la acel r[spuns, c[at`t elefantul c`t =i \\`n`arul sunt expu=i putrejunii c`nd le pic[soarta. +i de ce s[a=tept[m]n chinuri acea soart[, c`nd]n fine tot vine somnul etern, odihna suferin`elor vie`ii.

Desperarea m[cuprinse =i ideea de sinucidere]ncepu c[tinel a m[atrage. +ez`nd pe spinul unui cactus colosal, m[uitam la

megie=ul meu, un p[ianjen care, ascuns]n mrejele sale, se uita cu ferocitate la fiecare mi=care a mea. Ochii lui str[luceau din vizunia]ntunecat[ca doi brilian\i, atr[g`ndu-m[la sine, pare c[-mi zicea: vin[, drag[,]ncoace, p[=e=te numai ceva mai aproape, =i eu]\i voi dezlega teorema chestiei putrejunii. Eram gata s[m[arunc]n mrejele sale, c`nd deodat[o b`z`itur[dureroas[r[sun[l`ng[mine, =i]ntorc`ndu-m[, r[m[sei]ncrement de mirare, v[z`nd]naintea mea tot pe acel `n`ar husar, care mi-ar[pit pe cocheta mea silfid[]n dans. Dar cum se schimbase el de]nfrico=at? Cu ochii plesni\i, cu r[ni deschise la picioare =i cu aripile bortelitate.

— Eu pare c[te cunosc, i-am zis, dorind a afla ceva de iubita mea.

— +i d-ta]mi e=ti ceva cunoscut, r[spunse el gem`nd.

— Ad[-\i aminte de nunt[, c`nd ai luat]n dans pe o frumoas[`n`n[ri\] =i apoi cu to\ii a\i plecat spre haremul unui Raji, unde avea\i s[gusta\i cina de sear[a nun\ii din s`ngele frumoaselor cad`ne.

— Oh, nu-mi aduce aminte de acel loc fatal, mi-a r[spuns el, unde mai to\i din noi au pierit. Unicul eu am sc[pat, =i vezi]n ce hal?

Inima mi se zb[tu de]ngrijire, auzind aceste cuvinte. Cum, vras[zic[, =i so\ia mea e moart[?]l]ntrebai g`ng[vind de spaim[.

— Ce so\ie? m[]ntreb[el cu mirare.

— D-apoi frumoase\ea aceea, c[reia]i f[ceai curte la nunt[!

— A, da! r[spunse el gem`nd. Ea, s[rmana, e]nfrico=at ciuntit[=i, retr[g`ndu-se de lume, tr[ie=te ca o c[lug[ri\]n potirul unei lalele.

— Te implor, spune-mi mai l[murit, ce s-a]nt`mplat cu d`nsa, c[ci alerg s[-i dau ajutor.

—]n zadar]i va fi osteneala, mi-a r[spuns el. Ea este a=a de r[nit[, c[nu =tiu de vei g[si-o]nc[]n via\. Aceasta s-a]nt`mplat astfel: c`nd nunta noastr[a intrat]n palatul lui Maha-Raji, am

dat peste o mare tulburare din cauz[c[o musc[veninoas[a]mpuns o cad`n[frumoas[=i i-a transmis]n s`nge bacilul carbunculului, din care cauz[cad`na murise]n cur`nd. Deci nunta sosise tocmai]n momentul c`nd scoteau trupul mort al cad`nei. Noi to`i, cam speria`i, ne-am a=ezat pe cortinele sicriului, c`nd nu =tiu de unde venise un englez ce `inea]n m`n[un =ip, de care era aninat[o minge, =i]ndrept`nd pliscul =ipului spre noi, a]nceput a ne]mpro=ca cu o mixtur[at`t de arz[toare,]nc`t, ating`nd un strop pe unul din noi, acesta r[m`nea mort pe loc. Mie mi-au plesnit ochii, strivindu-mi =i aripile, iar[ce prive=te pe so`ia d-tale, a fost ciupit[la fa\[ca stricat[de v[rsat,]nc`t ai cunoa=te-o cu anevoie, ba]nc[e =chioap[=i chioar[.

— +i unde este acea lalea,]n care zace ea?]ntrebai eu cu]ngrijire.

— Floarea aceea se afl[tocmai dinaintea ferestrelor haremului lui Raji =i...

Dar eu nu l-am mai ascultat, ci gr[bii zborul spre locul indicat.]n grab[am ajuns la palat]n gr[dinile cele tufoase =i la coroanele de flori mirositoare.]n adev[r,]naintea ferestrelor deschise ale haremului se]ntindea un strat numai de lalele]nflorite]n felurite culori.]n mijlocul lor un havuz urca apele sale limpezi, sc`nteind cu pic[turile la razele soarelui. L`ng[acest havuz =edeau tologite pe covoare scumpe frumoasele cad`ne, fum`nd din culianuri. Ale lor trupuri gra`ioase transp[reau prin `es[turile u=oare de m[tase, care le]nveleau. Eu]ns[nu eram inspirat de admira`iune, *ci m[gr[beam* s[g[sesc pe nenorocita mea silfid[.]n sf`r=it, auzii din ce=cu\ a unei lalele o oftare =i]n urm[gemete dureroase. M[uitai]n potirul florii =i tres[rii]nsp[im`ntat, v[z`nd pe biata mea so`ie culcat[cu c[pu=orul rezemat de pistilul florii, cu picioru=e]ncruci=ate pe piept =i cu ochii stin=i. Tot trupul ei era a=a de uscat, ca un fir de m[tase. Eu o ridicai]n grab[, str`ng`nd-o la pieptul meu. Ea, pip[indu-m[cu antenele, m-a recunoscut, zic`ndu-mi cu un glas slab: „M[sf`r=esc,

iubitive, la]nmorm`ntarea mea s[aduci muzica =i pe trupul meu sf`=iat de r[ni s[arunci un v[l ro=u. Capul s[-mi piepteni dup[moda nou[, iar la]nmorm`ntare s[invi\i c`t mai mul\i cavaleri, adres`ndu-le din partea mea cel de pe urm[adio“. Mai =opti]nc[c`teva cuvinte, din care am putut]n\elege: vals... husar... =i gla-sul ei se stinse cu ultima sc`nteie a vie\ii.]n disperarea mea pl`ngeam, dar totodat[g`ndind c[cocheta, p[=ind peste pragul mor\ii, tot cu cochet[rii]=i ia ziua bun[de la zilele fericite ale june\ii =i p`n[la moarte r[m`ne sclav[supus[legii cochet[riei...

* * *

Un mare zgomot al unei c[r\i *Lumea microscopic*[a lui Eger, ce picase de pe m[su\ a de l`ng[patul meu, m[trezise din somn. Deschiz`nd ochii, m[uitai]n jur. Pe m[su\ ardea]nc[lumina, pe a c[reia margine b`z`ia aninat de un picioru= un biet \`n\ar ce c[tinel se p`rlea la para luminii. Vas[zic[, aceasta a fost un vis al ideilor mele concentrate din via\ a \`n\arilor, pe care, citind-o, adormisem. +i toat[povestirea \`n\arului a fost b`z`itura lui l`ng[mukul lum`n[rii. A=a se vede c-a fost, c[ci]mi aduc aminte c[, picur`nd cu lum`narea, m[uitam la bietul \`n\ar, cum f[cea felurite silin\ e s[-=i scoat[picioru=ele din stearina topit[ce-l]ncle=tase. Eu cu oare=icare ciud[g`ndeam: Ah,]nsetatule de s`ngele meu, voie=ti s[scapi, ca la urm[s[m[sugi! Nu=vi voi da drumul, ho\ule, vei pieri ca =i mul\i din confra\ii t[i ce sug s`nge nevinovat. +i a=a g`ndind, m-am]ntors pe alt[parte, adormind.]ns[g`ndul meu nu adormise, visul cu istoria \`n\arului reflecta aievea ca o oglind[via\ a lui =i ale sale drame in-time. C[ci =i]n lumea microscopic[se s[v`r=esc tot acelea=i dureri, tot acelea=i zile senine =i zile nenorocite cum =i la creaturile uria=e, pretutindeni supuse tot la acelea=i chinuri =i dureri, tot la acea=i na=tere =i moarte.

UN AJUN DE ANUL NOU

CUPRINS

Prin iscusin\ a picturii decorative, a mecanicii =i =tiin\elor fizice, producem noi pe scena teatral[]n cadru mic minunatele iluziuni, copiate dup[] natur[, imit`nd schimb[rile =i mi=c[rile, ce se s[v`r=esc]n perioadele elementelor tulburate.

Priveli=tea este adus[la a=a mare perfec\iune,]nc` t]n mijlocul iernii, pe c`nd afar[viscole=te =i gerul frige p`rjol, privitorul, l[f[indu-se]n loja sa somptuoas[,]n care abure=te o c[l]dur[ca]n luna lui mai, simte p`n[=i mirosul de vioarele =i l[crimioare, care-i vine de la o dam[megie=[, elegant[=i cu un buchet mare]n m`n[. Cortina se ridic[=i el vede aieva o furtun[pe mare cu fulgere =i tr[snete, sau viscol de nea, ce se spulber[]n pustiu,]nghe`nd de viu =i]ngrop`nd]n troian pe c[l]torul r[t]cit.

Deci t`rgove\ul birocrat sau locuitorul ner[z]le`it din ora= nu o dat[cu]nfiorare]=i]nchipuie pe acel nenorocit, care pe nea=teptate a fost prins de turbatele valuri sau viscole,]n care el e]mpins la pieire, trec`nd prin orele fioroase de schingiuri ca ale iadului, =i ajung`nd la nesim\irea agoniei, apoi la somnul etern.

Astfel de pericol e mai]ngrozitor dec`t cel mai crunt asalt din r[]bel, unde omul, fie c`t de mi=cat =i fricos, totu=i, sim\indu-se]n mijlocul camarazilor, pe nevrute se electrizeaz[de la cei mai curajo=i, prime=te oare=care voinicie =i,]mpins de impulsul general, cu supunere =i f[r[a=i da seama, p[=e=te]nainte prin ploaia de glon\i =i re\eaua de baionete.

De aceste g`nduri eram cuprins c`nd odat[, duc`ndu-m[de la Odesa]n ospe\ie de Anul Nou la una din fiicele mele, m[ritat[]n Austria, m[aflam iarna]n c[l]torie pe calea ferat[. Calea]ns[era]n multe locuri troienit[=i trenul at`t]nt`rziase,]nc`t

r[masem]nc[pe drum tocmai de ajun. Cu ciud[]mi f[ceam]nsumi mustr[ri, de ce, l[s`ndu-m[pe t`njal[, nu m-am pornit cu c`teva zile]nainte. M`nia mea se a`a]nc[=i de frigul din cupeu,]n care, nefiind]nc[]lzit, era frig ca =i afar[.]nvelindu-m[]n blana mea, a=teptam cu ner[bdare pe conductor, c[rui eram gata s[-i fac o bun[reprimand[¹ pentru neglijen`a cea mare, c`nd iat[-l c[intr[]n cupeul meu foarte]ngrijat, zic`ndu-mi cu gr[bire:

— Noi, domnule, ne afl[m aici la jum[tate de drum]ntre dou[sta\iuni =i ne oprim numai un minut, apoi iar[=i ne]ntoarcem]nd[r]t la sta\ia cea mare, ca s[]lu[m ajutor, fiind calea mai departe cu totul troienit[. Aceasta v[fac cunoscut, fiindc[poate dori\i a v[cobor] aici spre a merge mai departe cu sania p`n[la t`rgu=orul megie=, distan\[de doi kilometri, unde ve\i g[si gazd[sau la otel, sau mai lesne la proprietarul mo=iei, care este foarte primitor de str[ini, fiind singuratic =i holtei.

— Bine, zisei c[tre conductor, mai]nt`i nu =tiu de voi g[si aici s[]nii, al doilea nu cunosc pe proprietar =i nici nu =tiu cum]l cheam[.

— S[]nii \[r]ne=ti se g[]sesc aici venite cu lucr[torii ce r`nesc om[tul,]mi r[]spunse el, iar[proprietar este colonelul Priboianu. Alalt[ieri a trecut el pe aici cu o mul\ime de oaspe\i, ce i-a luat la curtea sa. Mai ales face\i, domnule, cum dori\i, sau cobor`i-v[], sau r[m`ne\i. Mult de g`ndit nu ave\i timp. Cu aceste cuvinte ie=i conductorul gr[bit din cupeu.

Ce nea=teptat[surpriz[! Colonelul]mi era bine cunoscut =i nu o dat[la]nt`nrire m[]ngaja s[]vin la el la]var[pe c`teva zile; dar ne=tiind la care mo=ie s[-l aflu acas[, nu m[]hot[r`sei s[]ntreprind c[l]]toria. Colonelul Priboianu era foarte bogat, avea mo=ii]n diferite districte. El era ca to\i oamenii pe care norocul]i dezmiard[: cheltuitor =i]n colosalele sale nebunii neb[]g[tor de seam[. Cu toate c[]avea v`rsta de cincizeci de ani, extravagantele =i p[]vaniile sale nu mai aveau sf`r=it, a=a c[]peste c`]viva ani b[]tu la talp[o clironomie de peste dou[milioane ce

le avuse de la un unchi bogat, în locul c[rei r[s[ri alta,]ndoit de mare, de la o bunic[. M[voi duce la el, hot[r`i eu, neav`nd timp de a m[r[zg`ndi, =i cu gr[bire]mi lu[i bagajul portativ de pe poli`a vagonului.

Dar c`nd m-am cobor`t pe platform[=i m-am v[zut noaptea în v[lm[=agul cumplit al viscolului, care mai c[nu m[r[sturna de pe picioare, atunci cu p[rere de r[u mi-am]ntors c[ut[tura spre cupeul]n care eram ad[postit =i voiam s[m[]ntorc]nd[r[t. Era]ns[prea t`rziu. Locomotiva slobozi un =uier]ndelungat =i neagra umbr[a ei cu =irul de vagoane disp[ru de]nainte ochilor mei]n cea`a de om[t. Lanternele se stinser[=i c`iva slujitori, chiar =i ei se f[cur[nev[zu`i, ascunz`ndu-se prin ale lor loca=uri. R[m]sei singur pe loc ca]ntr-un pustiu.

Un v`nt furios, ce spulbera fulgi de om[t moale =i cleios, repede m[acoperi din cap p`n[]n picioare, iar[frigul p[trunz[tor, ca un =arpe lunecos, se furi=[prin cele mai mici descus[turi ale bl[nii, trec`ndu-mi cu fiori de ghea` pe dup[guler =i m`neci =i furnic`ndu-mi tot trupul.

St[tui c`tva timp]n nedumerire. Ce s[fac? Unde s[-mi aflui ad[postul? Apoi, plec`ndu-m[, ridicai bagajul de l`ng[picioare cu g`ndul ca s[m[duc la sta`ie, unde, fie ea c`t de mic[, a= fi fost m[car scutit de viscol =i om[t.

— Poate c[uta`i prilej?]mi zise subit la spinare o voce necunoscut[.

Eu m-am]ntors =i z[rrii prin genele mele lipite de udeal[o mare m[t[hal[alb[de om[t, care]mi sta]nainte cu o lopat[]n m`n[.

— Cine e=ti dumneata?]l]ntrebai.

— Suntem c`iva \[rani din olaturi², veni`i aici la lucru, =tiind c[calea este troienit[.

Eu m-am uitat]n jur cu oarecare sfial[=i]n adev[r z[rrii prin p`cla de om[t c`teva umbre de oameni ce se moco=eau pe l`ng[o gloab[]nh[mat[la o s[niu`.

Nu aveam ce face =i m-am hot[r` t s[m[pun]n cale cu \[ranul ce-mi vorbise, ca pentru un bac=i= bun s[m[duc[p`n[]n t`rgu=orul megie= la vreun han, dac[proprietarul de acolo nu m[va primi peste noapte la sine.

— Bine,]mi zise, sui`i-v[]n s[niu\], vom merge drept la proprietarul, care este acas[, fiindc[mul`i fl[c[i =i din satul nostru s-au dus s[-i colinde de ajun. +i \[ranul, lu`ndu-mi bagajul, p[=i]nainte, iar eu]n urma sa. Trec`nd pe l`ng[unica lantern[, ce r[mase nestins[la marginea platformei, cu sfial[m-am uitat la c[l[uzul meu,]n a c[rui seam[]mi]ncredina`m, pot zice, via`a; m-am lini=tit]ns[, c`nd am v[zut c[e un b[tr`n respectabil cu barb[mare alb[, cu spetele]ncovoiate, dar cu mersul sigur =i puternic.

Cu greu p[=eam prin om[tul care se tot ad[ugea =i, c`nd am ajuns la s[niu\], eram des[v`r=it obosit, =i un oftat de u=urin\] mi se rostogoli de pe buze, c`nd m-am v[zut a=ezat]n ea, cu picioarele v`r`te]n paiele co=ului.

— Mo=ule!]ntrebai, oare nu vom r[t[ci]n acest viscol?

— De asta nu m[]ngrijesc, r[spunse el, gloaba mea nu-mi va face sminteal[; dobitocul la a=a]nt`mplare =tie =i cunoa=te mai bine unde merge dec`t omul.

— C`nd vom ajunge, degrab[?

— De aici nu e departe. S[ne fereasc[]ns[Dumnezeu de alt[primejdie, c`nd vom trece coala prin p[dure. — +i el ar[t[cu m`na]n fund spre orizont.

— Ce primejdie poate fi?]l]ntrebai cu]ngrijire.

— Apoi d[, m[cam tem s[nu deie peste noi vreo puini\] de lupi.

— Apoi, dac[este a=a, mai bine voi r[m`ne la gar[, =i m[g[team a m[cobor] din s[niu\].

— +ezi, domnule, =ezi! m[opri cu m`na \[ranul b[tr`n, una ca asta nu se va]nt`mpla, c[ci de mul`i ani nu se aude de lupi. Colonelul Priboianu]i st`rpe=te de-a valma de pe toate olaturile

mo=iilor sale. El pentru această treab[\line z[vozi adu=i de peste mare de departe, pl[ti\i fiecare cu c`te pre\ul de patru perechi de boi.

Eu iar [=i m-am lini=tit =i m[zgribulii cu supunere]n s[niu\]. Mo=neagul plesni din limb[la adresa calului =i acesta]n trap accelerat porni]nainte. }mi }mbodolii fa\ a cu gulerul bl[nii. Nu vedeam nimic[. }mi p[rea c[m[aflu]n luntrea lui Haron³, ce luneca cu mine]n pr[p[stiile Hadesului⁴. Trecu ca o or[de c[l]torie ce-mi p[ru o eternitate =i, cuprins de oarecare tulburare spiritual[, ridicai ceva gulerul ce-mi acoperea ochii =i m[uitai]mprejur.

O, ce fioros tablou!... Criv[\ul sufla cu turbare, ridic`nd valuri de om[t ce ca ni=te stafii albe se urm[reau unul dup[altul, pierz`ndu-se]n dep[rtare pe orizont. Pe cerul]ntunecat lunecau ca ni=te cortine negre nouri]nc[rca\i cu om[t. Stuful uscat ce crescuse de-a lungul unei mla=tine]nghe\ate, sub ap[sarea vije-liei]=i pleca v`rfurile stufoase, zbucium`ndu-se cu fo=nituri, ce sem[nau unor suspine sinistre. Nu departe se z[rea, ca o dung[neagr[, p[duricea ce se desemna pe orizontul mohor`t. +i iat[c[de acolo]n r[stimpuri se auzeau urletele lupilor fl[m`nzi. Se vede c[calul]n\elese]nsemn[tatea]ngrozitoarelor urlete, c[ci o porni la fug[turbat[. S[niu\ a spinteca om[tul cu o repeziciune ame\itoare =i la cea mai mic[c`rnitur[sau lovitur[a t[lpilor]n vreo cioat[de copac puteam fi aruncat din ea pe om[t, spre a fi sf`=iat de lupi, care, cum am]n\eles, ne adulmecaser[=i alergau din toate puterile, ca s[ne ajung[.

— Mo=ule, mo=ule! auzi lupii? strigai eu cu]ngrijire.

El nu-mi r[spunse]ndat[, ci lep[d`nd h[\urile]=i b[tu m` inile de umeri, ca s[le]nc[lzeasc[.

— Mo=ule! strigai iar [=i, nu auzi urletele?

A=teptam r[spunsul ca un inculpat verdictul de liberare sau de moarte. C[ci ideea de-a m[sim\i m`ncat de viu]mi trecea ca

furnicile prin trup =i mi se suia p[rul]n v`rful capului, g`ndind la o a=a]ndelungat[=i dureroas[agonie.

— Ei, apoi? r[spunse el cu voce r[gu=it[, gloaba mea de mult]i sim\`e=te; nu vezi cum a prins-o la fug[?]

—]ns[lupii fug mai tare =i ne pot ajunge, observai eu.

— Atunci p`rdalnicii pot s[ne =i m[n`nce, r[spunse el cu un hohot sc`r\`it, ca o roat[neuns[, — uit[-te la dreapta! adaose el.

]ntorsei capul =i v[zui pe orizont o zare ro=ie ca de un incendiu.

— Ce arde acolo?]ntrebai.

— Ian nu tot vorbi, r[spunse b[tr`nul cu iritare.

Se vede c[eu]i]ntrerupsei ruga, c[ci b[gai de seam[c[]=i f[cea cruce. Apoi, dup[o pauz[, el]mi zise:

— Acolo ard butii cu catran dinaintea cur\`ii colonelului.]i-am spus c[el are ast[-noapte o serbare. Dac[numai nu ne vor m`nca lupii, c`nd vom ajunge acolo, voi trage =i eu o du=c[bun[de holerc[. Haide, haide, cotonogule! nu te da, c[te ajung lupii! =i el iar[plesni din limb[,]ndemn`nd din nou calul la fug[.

R[m[sei confuz de indiferen\`a mo=neagului]n fa\`a sor\`ii care ne a=tepta. C[ci tr[g`nd cu urechea m-am]ncredin\`at c[lupii ne ajung, fiindc[urletele deveneau mai l[murite =i mai]ngrozitoare.

Dar[de ce nu se teme el?]mi f[ceam]ntrebarea. Nu se teme,]mi r[spunsei]nsumi, pentru c[ace=ti oameni muncitori, care toat[via\`a o petrec]n pericole =i lupte cu elementele =i]n zilnic[munc[,]ntru at`ta se deprind cu totul ce]ngroze=te,]nc`t devin fatali=ti. Neav`nd timp de a cugeta la chestii filozofice, ei se dedau cu indiferen\` curentului mi=c[rilor vie\`ii cu feluritele ei schimb[ri, l[s`nd dezlegarea lor]n seama lui Dumnezeu, adic[a fatalit[]i, g`ndind c[ce trebuie s[fie, se =i]mpline=te f[r[ca mintea omeneasc[s[poat[pune piedici. Aceast[amor\`eal[a intelectului provine =i din ne]ndem`n[rile vie\`ii =i ale organismului obosit, pe care natura, spre a-l re]nnoi =i ajuta,]l aduce la indiferen\` intelectual[, ce este o a\`ipire =i odihn[moral[. Eu

cu oare-icare invidie g`ndeam de ce nu m[pot sprijini =i eu]n a=a o indiferen[, ci din contra, imagina\ia mea aprinz`ndu-se de]ngrozirea pericolului, pare c[sim\eam deja col\ii fiarelor cum mi se]nfig dureros]n c[rnurile mele. Dezvelindu-mi fa\ a de gule-rul bl[nii, cu spaim[priveam]mprejur.

Lupii ne ajunser[. C`\iva din ei, alerg`nd dinaintea calului, vroiau s[-i curme drumul. Iar[unul mai]ndr[zn\ f[cu o s[ritur[]n sus spre botul gloabei, vroind s[o apuce de n[ri; imediat]ns[r[mase r[sturnat =i c[lc at de copitele calului, care trase s[niu\ a peste el, l[s`ndu-l]n urm[l[it]n om[t, unde camarazii s[i =i]ncepur[a-l sc[rm[na.]ntr-aceea zarea de foc mereu]=i ad[ugea lumina sa ro=ietic[=i mirosul de catran ajunse p`n[la noi.

B[tr`nul slobozi iar[=i un chiot puternic, ce era ca un semnal]n\eles de departe, c[ci imediat dinspre zarea de foc r[spunse un cor de chiote =i r[cnete amenin\[toare. Lupii, care]nconjurau s[niu\ a, pe=in se f[cur[nev[zu\i.

C`nd am tras la scara cur\ii boierului, v[zui o mul\ime de \[rani]nv`rtindu-se printre poloboacele cu catran aprins. Ei beau din butelii =i jucau prin om[t.

Nu apucasei a m[cobor] din s[niu\[, c]nd dou[slugi]n livrele, mai c[ridic`ndu-m[pe sus, m[duser[]ntr-o odaie spa\ioas[,]n care, dezbr[c`ndu-mi blana,]mi aruncar[pe umeri un fel de mantie ca de domino, poftindu-m[s[-i urmez]n marele salon, unde dl Priboianu primea musafirii.

— +i de ce aceast[mantie?]ntrebai cu mirare. Merge\i mai]nt`i de m[anun\ a\i dlui colonel, zisei mai departe, numindu-mi numele.

— De prisos este!]mi r[spunse, cum am]n\eles, majordomul colonelului. Oricine ar sosi]n ast[noapte, este binevenit; spre a da]ns[]ndem`nare]mbr[c[mintei acelor din musafiri, care nu vin costuma\i, le d[m c`te o mantie de domino, ca s[-i acopere ve=mintele de voiaj.

C`nd u=a salonului se deschise]nainte a mea, r[m[sei pe prag

uimit de o nea=teptat[priveli=te, care sem[na cu o fantasma-gorie.

Pe o estrad[, ce se]n[l\va la mijlocul salonului, acoperit[cu scumpe covoare, era a=ezat un tron,]mpodobit cu cununi =i buchete de flori. Pe tron =eedea un copilandru]mbr[cat]ntr-un costum mitologic, presurat cu fluturi de aur. Pe capul lui str[lucea o coroan[de stelu\e, cum se p[rea, electrice, pentru c[lumina lor era orbitoare; =i din ele se alc[tuia cifra anului nou. Tot tavanul salonului, precum =i pere\ii, acoperi\i de ni=te cortine =i draperii mohor\te, imaginau o capi=te idolatr[⁵. Salonul p[rea a fi pustiu; t[crea din el nu era]ntrerupt[de nici o voce, de nici un zgomot. Nu vedeam dec\`t pe copilandrul care =eedea ca]nlemnit, f[r[mi=care,]ntocmai ca un idol p[g`n. }n poza sa neclintit[p[rea c[a=tepta ceva. Dar iat[c[ridic[c[tinel m`na dreapt[,]n care \inea un toiag, =i automatic f[cu cu el un semn,]nv`r-tindu-l deasupra capului. Atunci pare c[din sus]n dep[rtare r[sunau]n intervale regulate una dup[alta dou[sprezece lovituri de clopot. Subit de pe tavan draperiile se retraser[, l[s`nd liber un cer senin presurat cu stele.

Copilandru f[cu a doua mi=care cu toiagul spre =irul cortinelor de pe pere\i, =i acestea imediat se retraser[=i o mul\ime de public]n diferite ve=minte =i costume cu g[l[gie nabu=i]n salon. }ndat[m[v[zui]nconjurat,]mpins cu coatele, izbit]n toate p[r\ile de adun[tura nebunatic[, ce se silea care mai degrab[s[ajung[la tronul copilandrului, ca s[ieie din m`na lui o floricit[, pe care femeile o aninau la cap, iar b[rba\ii la piept. P[rea c[toate gin\ile =i clasele de oameni se aflau]n aceast[mare adunare costumat[,]ncep`nd de la capetele]ncoronate p`n[la modestul plugar. Observai numai c[mul\imea se]mp[r\ea]n dou[tabere. Pe una o conducea o femeie frumoas[]n costumul z`nei Minerva; pe a doua, fantoma mor\ii]nvelit[]n giulgiu alb, purt`nd coasa pe um[r. Cei din ceata prim[,]nchin`ndu-se copilandrului, primeau de la el o floare, cei din ceata a doua — c`te o

lum`nare aprins[. Zei\`a Minerva f[cu un semn de comand[=i ceata se =i a=eZ[de-a lungul salonului precum]n a=teptarea unei procesiuni ce trebuia s[urmeze. Fantoma mor\`ii se apropie de u=a din fund =i, deschiz`nd-o cu m`na sa de schelet, scrise deasupra cu litere de foc: „Por\`ile eternit[\`ii“. Apoi cu degetele sale de oase sun[]n pl[seaua coasei. Atunci pe u=a de vis-à-vis a salonului]ncepu a]nainta o procesiune ciudat[: Napoleon al III-lea]nh[mat la o targ[cu ghiulele de tunuri, pu=ti =i pistoale, cu grea munc[=i]ngreb[no=it, de-abia t`r`ia targa pe care se]n[l\`a un steag negru, pe care era scris cu litere ro=ii „Militarismul“. C`nd Napoleon se opri ceva, ca s[se odihneasc[, atunci femeii ur`cioase ca furiile, cu =erpi — drept p[r —]n cap,]l]mpingeau de spete]nainte, ar[t`ndu-i por\`ile eternit[\`ii, la care priveghea spectrul mor\`ii. V[dane]n doliu, b[tr`ni c[run\`i]n c`rje, copii mici]n rufe, cu dojeniri =i blestemuri urmau]n trista =i ur`cioasa procesiune, care]n grab[intr[pe por\`ile eternit[\`ii. Acestor urmau to\`i acei ce \`ineau lum`n[rile]n m`n[;]ntre r[-posa\`i se vedeau generali, mini=tri =i func\`ionari politici: a\`[\`torii calamit[\`ilor universale.

Pe acela=i drum urm[apoi o alt[ceremonie alegoric[, =i mai cuidat[.]nainte mergea un =ir de arapi]narma\`i, petrec`nd cu alai pe sultanul neputincios, ce, abia t`r`indu=i picioarele, se rezema de bra\`ele zeit[\`ilor regine, ce reprezentau puterile europene. Ele]l duceau spre por\`ile eternit[\`ii, unele sprijinindu-l, altele ridic`ndu-i hlamida, ce se t`r`ia dup[el =i care era cusut din buc[\`i de stof[cu inscrip\`ia numirilor diferitelor provincii, ce alc[tuiesc imperiul otoman. Dup[zei\`ele]ncoronate mergeau o mul\`ime de cad`ne]n haine albe =i cu fe\`e acoperite. Sultantul, ajung`nd la por\`ile eternit[\`ii, se opri, neput`ndu-se hot[r] de a p[=i pragul.]ntorc`ndu-se c[tre zei\`ele]ncoronate, le f[cu un gest de implorare. Ele]ns[]l]mpinser[]nainte, smulg`ndu-i de pe umere hlamida, =i,]mp[r]indu-se cu buc[\`ile, se retraser[]n r`ndul privitorilor, sf[ituindu-se]ntreolalt[, trec`nd]n revist[=i schimb`nd buc[\`ile de stof[. C`nd ultima cad`n[intr[prin

por\ile eternit[\ii, u=ile ei se]nchiser[=i literele de foc se stin-ser[.

Una din zei\e se apropie de tronul copilandrului,]i lu[din m`n[toiagul =i scrise pe aceea=i u=[cu litere de foc: „*Bizan\ia, capitala universal[liber[.*“ Celelalte zei\e din buc[\ile de stof[alc[tuir[un steag, care]l]nfipser[deasupra u=ii. Pe steag era scris: „*Confedera\ia balcanic[.*“ Copilandrul, scul`ndu-se de pe tron, ridic[m`nile]n sus ca la binecuv`ntare, =i un orchestru nev[zut inton[o hor[]nc`nt[toare. Zei\ele regine, lu`ndu-se de m`n[,]ncepur[a dansa]n jurul tronului. Deodat[una din regine, ce se deosebea de celelalte, purt`nd deasupra m[re\ei sale frun\i flac[ra geniului poeziei, m[\inti cu o c[ut[tur[binevoitoare, =i cu o z`mbire de]ncurajare]mi]ntinse m`nu\,a,]ndemn`ndu-m[la joc. De extazul sufletesc inima mi se zb[tu]n piept =i prin un impuls de fericire m[repezii]nainte, c`nd subit sim\ii c[dou[m`ini ca dou[capcane de fier m[oprir[pe loc, strig`ndu-mi la ureche cu o voce de bivol: „Stai! Unde porne=ti? Arat[pa=a-portul!“

... Cu un r[cnet de durere =i iritare tres[rii =i m[uitai]mprejur.

„Nu se poate! nu se poate, ca s[fie asta numai un vis“, morm[iam =terg`ndu-mi ochii; repede]ns[m-am]ncredin\at c[m[aflam tot]n acela=i cupeu de]nainte. M[treziser[din somn mog`rlanii de jandarmi, care]mi cereau pa=aportul ca s[m[lase s[trec frontiera Austriei.

OMUL ENIGMATIC

Balad[]n proz[

CUPRINS

Trecuse ora a opta de sear[sau, mai bine zis, de noapte, c[ci, fiind iarna,]nserase de mult. Pe str[zile ora=ului spulbera viscolul o cea\[compact[de om[t, prin care c`nd =i c`nd sclipeau luminile fanarelor]n=irate pe marginea trotuarelor. Criv[\ul sufla url`nd cu turbare pe str[zile pustii, iar[]n odaia unde m[aflam se zbuciumau cu un vaiet jalnic obloanele ferestrelor din afar[.

Totul era cufundat]n t[cere, c[ci unde predomin[vocea de urgie a elementelor tulburate, vocea crea\unii tace cu supunere, cunosc`nd]n ele puterea suprem[ne]ndurat[!

Ce chin, ce supliciu, ce ap[sare dureroas[produce un astfel de timp asupra organismului unui biet om, dac[tot aceea=i tulburare se s[v`r=e=te]n sufletul s[u. Au nu este dar omul un cosmos mic cu zilele sale senine de prim[var[, cu razele luminoase ale speran\elor june\ii, cu al lui c`ntec de privighetoare ce este vocea inimii, spun`ndu-=i iluziile fericirii. Cu sufletul s[u zboar[atuncea]n eternul nem[rginit, leg[n`ndu-se]n aer ca cioc`rlia deasupra cuibu=orului, pe care amorul i l-a preg[tit din florile vie\ii =i]n care s[-l a=tepte iubita sa.

Dar iat[c[deodat[se=ntunec[seninul, iluziile dispar, criv[\ul realismului cu o suflare rece]i]nghea\[c[ldura inimii, smulg`ndu-i florile speran\elor. Du=mana soart[]i zdrobe=te aripile =i el cade ca Icar al fabulei]n chinurile unui viitor aprig, care chinuri i-au preg[tit o]nt`mplare neprev[zut[... a=a este =i vijelia unui uragan ce n[bu=e=te nea=teptat pe un cer senin =i limpede.

În astfel de poziții mă aflam =i eu, în`nd încă în m`n[epistolă în care ea îmi trimitea verdictul amorului ei, care mă os`ndea la desp[r]ire etern[. „}ntre noi totul s-a sf`r=it, îmi scria ea, eu sunt logodit[în contra voinței mele, adio pentru totdeauna“. O greutate nespuse îmi apăsa pieptul =i o fierbin`eală cumplită îmi ardea tot trupul. Mă sim`eam în[du=it =i, f[r] s[=tiu ce fac =i unde mă duc, am ie=it pe strad[. Un spulber de om[t mă împro=c[în fa[, orbindu-mi vederea, iar[suflarea cea rece a criv[ului mă p[trunsesese p`n[la oase. Dar ce-mi p[sa... eu voiam să mor de o moarte u=oară, voiam să merg tot înainte p`n[ce să ngele se va închea în vinele mele =i somnul etern mă va răsturna f[r] sim`ire în vreun troian.

Găsi o pl[cere nespuse în ideea sinuciderii, închipuindu-mi cum voi fi peste puîn timp acoperit cu ve=m`ntul funebru =i nep[tat al om[tului, bocit de vocea uraganului. Cum va depune Silvia pe fruntea mea cea rece o s[rutare înfocat[=i cum vor străbate lacrimile ei fierbin`i p`n[la inima mea înghe[at[. Ea se va apropia f[r] sfial[de mine, nev[z`nd cadavrul ce emană putrejune, ci o statuie încremenit[, pe ale c[rei buze s-a sleit o z`mbire împreună cu numele ei.

O, junime! O, ce nebunie ne]n`leas[. Cam de unde provine ea? Filozofia modernă ne explică c[sinuciderea provine de la dezgustul vieții, c[via]a este un nectar, care dacă-l bei lăcom p`n[-n fund =i neav`ndu-l mai mult, traiul devine nesuferit. Ne spune încă c[la unul cupa cu acel nectar este plină =i îndelungată, la altul însă numai pentru o înghi]itur[. Iar[legenda veacurilor trecute ne spune c[demonul atrage pe sinuciga= spre a-i răpi sufletul, c[-l urmăre=te pretutindene p`n[la ultimul moment, măgulind =i av`ndu-i pl[cerea de a muri.

Eu mergeam repede p[=ind tot înainte, c`nd deodată m-am oprit în loc de o putere ce-mi apăsa um[rul.

— Stai, unde te duci? Vin[după mine! strig[o voce îngrozitoare.

}ntorc`ndu-m[, v[zui]naintea mea un individ de o statur[colosal[=i]nvelit]ntr-o blan[de urs negru. Prin p`cla viscolului nu era cu putin\[de a-i cunoa=te fa\, dar am sim`it]n el o putere predominant[, care pe loc mi-a inspirat supunere. Nu este sc[pare de d`nsul, g`ndeam]n urm[, trebuie s[fie vreun sergent de poli\ie, care prin instinctul s[u practic ghice=te g`ndul unui criminal =i m[duce la sec\ia poli\iei. Deci f[r[vreo]mpotrivire] urmai. Unde m[ducea =i pe ce strad[m[aflam nu puteam =ti, c[ci numai zgomotul mersului s[u puternic m[f[cea s[-l urmez. Dup[c`tva timp se opri necunoscutul dinaintea unei case, scoase cheia din buzunar =i, descuind u=a, am`ndoi am intrat]n o tind[]ntunecat[. El mergea tor]nainte, iar eu dup[d`nsul, p`n[ce am ajuns la alt[u=[]n care el lovi de c`teva ori cu pumnul. U=a se deschise =i eu m-am v[zut]ntr-o odaie de tot]ntuneric[, c[ci era luminat[numai de focul ce ardea]n c[min. Ast[]nt`lnire ciudat[=i neprev[zut[c[l[torie d[du ideilor mele tulburate cu totul alt[impulsione. Ra\iunea mi s-a l[murit pe loc =i eu am]n\eles c[nu m[aflu la sec\ia poli\iei, ci]n casa unui om privat. Atunci numai m-am uitat cu curiozitate la individul care m-a adus]ntr-o cas[necunoscut[. El]=i lep[d[blana pe un scaun =i, apropiindu-se de c[min, arunc[]n el c`teva vreascuri uscate care, aprinz`ndu-se, i-au luminat fa\,a. Am r[mas uimit, cunosc`nd]n el pe Romfort, ce locuia nu de mult]n ora=ul Odesa, sub nume de agent al fabricii Ramson & Simpson din Londra. Cu c`teva luni mai]n urm[f[cusem cu el cuno=tin\[, c[l[torind]mpreun[pe un vapor ce pleca de la Ialta spre Odesa. }nt`ia noastr[]nt`lnire mi-a l[sat]n memorie o ciudat[impresiune, pentru c[tocmai]n mijlocul m[rii a suferit vaporul nostru o n[stru=nic[tempestate. Catargul central se rupsesse]n dou[=i valurile]n lame furioase n[bu=eau pe puntea navei. Spaima era general[=i to\i pasagerii se ocrotir[prin cabine, numai unul Romfort, \in`ndu-se cu o m`n[de un odgon, privea cu o pl[cere s[lbatic[]n jurul s[u. Fizionomia lui exprima atunci un deliciu nespus,

precum sim\=te acela ce concentrat]n sine ascult[acordele]nc`nt[toare ale unui concert artistic. C[pitanul navei, trec`nd pe l`ng[d`nsul,]l credea nebun =i, d`nd din umeri,]i arunc[o c[ut[tur[dispre\uitoare. De=i g`ndi c[pitanul aceasta, eu]ns[g`ndeam altmintrelea, c[ci impresiunea ce o f[cu Romfort asupra mea n-a fost de compasiune, ci mai lesne de]nfiorare. M-a fost cuprins un dezgust, v[z`nd pe acest om ce privea cu at`ta cinism la o calamitate de pieire a at`tor existen\=e nevinovate, at`tor speran\=e poate]n veci]necate. Ce om!? Sim\ea el oare]n sine o putere extraordinar[, care,]n caz de cufundare a navei, ar fi fost]n stare a-l pune pe mal nest`lcit? Astfel de ipotez[era nebunatic[, fiind malurile]ndep[rtate cu vreo c`teva sute de kilometri. A=tepta el oare momentul dorit s[se]nece? Lucru]ndoielnic, c[ci se \inea de funie ca s[nu pice]n mare; vas[zic[, ideea de sinucidere era departe de el. A=adar[, dup[concluziile mele a=tepta el mai degrab[cu deliciu momentul catastrofei, ca s[vad[victimele]ngh\ite pe r`nd de valuri. El dorea s[aud[ultimele r[cnete de desperare, ultimele agonii ale]neca\ilor, =i la urm[singur s[se cufunde]n morm`ntul lichid al m[rii, nu cu un suspin de p[rere de r[u, ci cu un r`s de batjocur[adresat vie\ii sale trecute. A=a am]n\eles pe acest om ciudat =i, o\[r`ndum[, m[]ntorsei de la el =i trecui]n cabin[.]n sala de m`ncare ne-am adunat cu to\ii la dejun. M[a=ezai]n cap[tul mesei, c`nd Romfort, intr`nd]n sal[, se puse pe scaunul de l`ng[mine. Ce schimbare]n fizionomia sa nu de mult at`t de s[lbatic[=i acum at`t de bl`nd[=i binevoitoare.

— Ei, domnule,]mi zise el, \i-a trecut spaima =i \i-a venit apetitul de a gusta ceva?

— Socot c[=i d-tale, i-am r[spuns cu oare=icare ironie.

— Da, apetitul f[r[spaim[, adaoase el z`mbind.

Mi-a p[rut apropos s[-i dau a]n\elege de conduita lui at`t de ciudat[]n timpul uraganului.

— Asta am luat-o seama noaptea, v[z`ndu-te pe puntea navei...]i f[cui aluziune.

— Da,]mi r[spunse el ceva pe g`nduri, am socotit c[uraganul va continua =i ast[zi, dar am gre=it.

— Cum? D-ta ai dorit poate asta?]i zisei cu totul consternat.

— Poate c[am =i dorit-o,]mi r[spunse el cu s`nge rece, pentru c[c[l[toria pe mare devine monoton[dac[elementele nu-i dau o impulsione mai grandioas[.

— Bun[impulsione, replicai ei cu ciud[. Ne-am fi putut cu-funda cu to\ii.

El cl[tin[negativ din cap =i zise: Nu socot, mie-mi e bine cu-noscut[construc\ia navelor, c[ci am petrecut mul\i ani]n serviciul flotei noastre engleze, deci am inspectat cu de-am[nuntul vaporul acesta =i l-am g[sit]n bun[construc\ie, doar[lovindu-se de o st`nc[submarin[ar fi fost cu putin\] s[se zdrobeasc[. Dar]n urm[de multe ori se ive=te pericolul nea=teptat tocmai acolo unde nici prin vis nu ne trece. De exemplu, mul\i au trecut, c[l[torind cu drumul de fier, pe nea=teptate de la somn la moarte, =i mul\i chiar nesp[la\i de p[cate, adaose el z`mbind.

— D-ta dar, cum se vede, e=ti foarte curajos!

— Nu pot afirma aceasta, c[ci]n r[zboi n-am fost, dar socot c[nu m-a= teme, cu toate c[a ucide oameni f[r] scop, f[r] ciud[, necunosc`ndu-i m[car, numai din principiul unei idei c`teodat[neghioabe =i gre=ite]n sensul diplomatic, e un eroism dobito-cesc.

Nu =tiu de ce, dai ideile lui de umanitate mi-au p[rut suspicioase.

— Apoi d-ta e=ti filantrop?]l]ntrebai.

— Dup[]mprejur[ri,]ns[sunt de principiul c[oamenii ar trebui s[se ajute, iar[nu s[se sugrume.

— Omul r[u g[se=te sens]n faptele sale criminale.

— +i a=a se cade, fiindc[asta este legea general[a tuturor crea\iunilor de a se ucide]ntre ele, acesta este ordrul predomi-

nant pe p[m`nt,]n aer =i]n ap[. Din familia pe=tilor se deosebe=te rechinul, din a fiarelor tigrul, din a p[s]rilor vulturul, din a oamenilor ho\ul. Dar se-nvelege c[oamenii, fiind cei mai consumatori din jitni\a naturii, sunt inspira\i de a st`rpi mai colectiv din aviditatea st[p`nirii prin crunte r[zboaie, prin ho\ii privilegiate, onorate, decorate, scrise cu litere de aur =i de s`nge]n analele istoriei. Plugarul]=i leap[d[plugul s[u pe brazd[=i, lu`nd sabia]n m`n[, r[pe=te de la megie=ul s[u terenul sem[nat gata. Ho\ul p`nde=te la potic[pe c[l]tor, r[pindu-i via\a cu punga deodat[. +i unul =i altul sunt confra\i]n sensul r[pirii. A=a a fost omenirea, a=a este =i a=a va fi. +i m[car c[legea pedepse=te foarte aspru pr[d]ciunile, chiar pr[d]ciunea singur[este o lege, fiindc[orice proprietate este]n principiu o pr[d]ciune. Cel ce g[se=te]nt`i inspir[invidie celui ce-l urm[re=te, =i cel de pe urm[caut[prilej dorind s[-l prade pe cel dint`i.

Voi s[contrazic ideile lui at`t de ciudate, c`nd deodat[clopotul vaporului vesti intrarea sa]n portul Odesei. Cu o exclama\iune de mul\umire s[rir[to\i c[l]torii de la mas[, n[bu=ind pe puntea vaporului. Cel]nt`i am sosit eu acolo, cu aviditate privind malurile portului, unde ca]ntr-un furnicar se mi=cau felurite grupe de oameni, ce]nc[rcau]n cor[bii produsele \[rii. Inima mi se zb[tea, c[ci o mic[distan\[m[desp[r]ea de a mea iubit[; zburam cu g`ndul spre ea =i]n decursul unei ore \ineam chiar m`nu\ele scumpei mele Silvii]ntre ale mele, acoperindu-le cu s[rut[ri]nfocate. O! Ce fericire!...

+ase luni trecur[=i iat[c[speran\ele mele at`t de]nflorite,]n cursul anului se ve=tezir[=i tot aceea=i ce se s[v`r=e=te acum]n elemente se s[v`r=ea =i]n sufletul meu zdrobit. Iat[-m[dar iar[=i fa\]n fa\ cu acel om enigmatic pe care l-am v[zut]nt`ia=i dat[pe mare ca o fantasm[]n mijlocul elementelor tulburate. El este tot acela, cu fizionomia sa s[lbatic[, cu c[ut[tura sa p[trunz[toare, cu z`mbirea sa de ur[, cu r`sul de batjocur[.

El puse pe al meu um[r m`na sa uscat[ca de schelet, cu degetele lungi =i str`mbe ca ni=te c`rlige.

— +ezi,]mi zise cu un ton impun[tor.

Eu picai]n jil\ul de dinaintea c[minului =i pe nevrute]nchisei ochii, c[ci sim\eam o fric[nespus[, ce-mi furnica sub piele. Aceast[sim\ire]ns[conteni]n grab[, urm`ndu-i o c[ldur[priincioas[, ce c[tinel se sui de la picioare la cap, succedat[de o g`dilitur[la t`mple at`t de nepl[cut[, c[-mi provoc[un r`s spasmodic. Deschisei ochii, dar ciudate =i ne]n\elese iluziuni ap[rur[]n vederea mea, c[ci ici m[vedeam rezemat de c[min, color[sturnat]n jil\ =i dinaintea mea pe Romfort =ez`nd ceva plecat spre fa\la mea. El m[p[trundea cu privirea ager[a ochilor s[]i negri ca pana corbului, rezem`ndu-=i m`inile pe genunchii mei. Ce transfigura\ie subit[]n fizionomia sa. Ce expresiune de bun[-tate =i comp[timire!... Fa\la lui era a=a de aproape de a mea,]nc` t]i sim\ii r[suflarea =i nesuferind m[d[dui]nd[r[t f[c`nd o silin-\[s[m[scol, dar el m[opri de m`n[.

— Stai! unde vrei s[te duci?

— Vreau s[ies de aici! b`iguui eu.

— Ca s[degeri pe strad[,]mi zise, dar eu nu te voi l[sa.

— +i de ce s[m[opre=ti, dac[vreau s[mor?

— Asta am]n\eles-o, dar pentru ce s[mori?

— Pentru c[speran\ele-mi sunt zdrobite =i via\la-mi este un chin.

— Speran\ele-s capriciile vie\ii,]mi zise el, iar[via\la o deprindere de a tr[i. Deci dac[te-ai deprins cu via\la, cum socot, de vreo dou[zeci =i cinci de ani, apoi capriciul este]nc[]n putere, c[ci nu de mult p[reai fericit =i acum o idee prunc[]=i bate joc de ra\iunea b[tr`n[.

— Ast[idee prunc[, ce o hr[neam cu al meu s`nge, ce o]nc[lzeam]n al meu suflet, mi s-a n[scut din inim[, =i acum,]nmorm`nt`nd-o, voiesc s[mor cu ea.

— +i ce nume poart[acea idee?

— Silvia, =optii.

— Aha! Iar[=i am ghicit...]mi zise el. Chestia amorului, al acestui prunc ie=it din leag[nul raiului =i hr[nit la s`nul furiilor din iad. Eu l-am v[zut acolo =i-l cunosc pe acest]nger diavolesc, ce-=i face pl[cerea a v[rsa]n s`ngele omenirii veninul uciga=, pun`nd pe fruntea victimei cununi de flori. Silvia te-a tr[dat. Apoi de ce s[nu faci o silin\[de a-\i revendica drepturile ce le aveai la acea Silvie, mai ales purt`ndu-i o pasiune at`t de statornic[p`n[la u=ile ve=niciei, spre care mergeai s[le deschizi... R[u voiai s[faci, c[ci instinctul mediteaz[s[lupt[m pentru via\[p`n' la ultimul moment. +i chiar mama natur[ne]nva\[din copil[rie s[]not[m din ad`ncimea unde soarta ne arunc[. Nu e dar[mi=elie s[ne ducem la fund, f[r[a face o mi=care, f[r' a cere ajutor?

— De acum este t`rziu, ea se m[rit[=i]ntre noi se ridic[o straj[inaccessibil[.

— Str[jile cu care se]nconjur[o femeie sunt solide ca mrejele de p[ianjen =i, cu toate c[-s bine \esute, ra\iunea u=or le p[trunde. Ele]i sunt date femeii numai ca o podoab[spre a ademeni pe om ca s[o ieie. Deci s[cerc[m!

— Ce s[cerc[m?]l]ntrebai cu mirare.

— S[mergem la nunta ei,]mi zise el cu z`mbire.

— Eu, la nunta ei? O! niciodat[!...

— }n de=ert te iritezi, uit`nd c[c`teodat[ultimul moment ne aduce acea reu=it[, dup[care am alergat toat[via\a. Asta s-a v[zut nu o dat[. Silvia, precum]n\eleg, nu-i]nc[cununat[. De la loca=ul ei p`n[la u=a templului este o distan\[, iar[de la u=a templului p`n[la altar e o alt[distan\[, deci ca s[treac[ea acel interval,]i trebuie ceva timp =i tocmai acel timp]\i poate da =ansele de c`=tig. Mi-i mil[de d-ta =i stau gata s[te ajut oferindu-m[s[te introduc la nunta ei...

— Cum! D-ta! strigai cu mirare s[rind din jil[, asta nu este de crezut...

— Dar nici nu e de necrezut, c[ci eu sunt invitat la nunta ei,

Ami r[spunse el cu un r` s mali\ios. Iar[de nu m[crezi, poftim de cite=te, =i, sco\`nd din buzunar un bilet, mi-l d[du.

Eu, cu m`na tremur`nd[lu`ndu-l, citii invitarea litografiat[pe bilet.

Domnului James Romfort!

Isidor Newton, inginer mecanic din America, are deosebita onoare a V[anun\la serbarea cununiei sale cu domni=oara Silvia Zambrini =i V[invit[la balul nun\ii, ce va avea loc]n casa p[rin\ilor miresei la 9 noiembrie 188 10 ore seara.*

Speran\la desperatului este ca sc`nteia aruncat[]n pulber[rii; ea trece momentan prin organismul lui electriz`ndu-l, d`ndu-i putere, energie =i curaj. A=a am ren[scut eu]ncredin`\`ndu-m[cum c[cuvintele lui nu sunt glum[. C[pot s[m[apropii de Silvia, c[pot s[m[ating de a ei fiin\[, c[pot,]n fine, s[o cuprind]n bra\e =i prin vreo arm[uciga=[s[murim]mpreun[nedesp[r\i\i p`n[la ultima agonie. Deci iat[cum s-a pref[cut]n mine proiectul de sinucidere]n ideea de uciga=. Inima-mi tres[ri de pl[cere, dar ast[idee o t[inuui, tem`ndu-m[s[nu fie recuzat[de acest om enigmatic, ce sta]naintea mea.

— M[unesc! m[unesc! r[spunsei eu scul`ndu-m[repede.

— Apoi ia blana mea =i mergi acas[de te]mbrac[, c[ci socot c[nu va fi elegant s[te ar[\i la balul nun\ii]ntr-un a=a costum de r` s. }ntr-un p[trar de or[voi veni s[te iau cu echipajul. Mergi, adause el, arunc`ndu-mi pe umeri blana, timpul este scurt =i orice minut e pre\ios.

Eu am ie=it pe strad[. Tot acela=i viscol m[]nt`mpin[, dar eu eram bine]mbr[cat. Prin p`cla colbului de om[t z[rii un birjar ce sta la col\ul str[zii =i,]nvoindu-m[la plat[,]n grab[am ajuns acas[]n odaia mea, din care ie=isem ca s[nu m[mai]ntorc. Deci iat[-m[iar[=i cu speran\e noi, dar sinistre, cu alte proiecte, dar mai fugoase, mai complicate]n]mplinirea lor. Mai]nainte

doream o moarte simpl[, misterioas[, necunoscut[de mine, f[r[zgomot, f[r[urm[ri. Acum, din contra, voiam s[s[v`r=esc o catastrof[grozav[, neauzit[, pompoas[,]n mijlocul unei adun[ri elegante,]n tumultul r[cnetelor =i al blestemelor. O! ce pl[cere!... Eu z`mbii cu z`mbirea gelatului, c`nd prin lovitura-i icusit[zboar[de sub sabia capul condamnatului... Lu`nd arma uciga=[de pe cui, am inspectat bateriile revolverului de-s bine]nc[r cate, =i cu o deosebit[aten`iune l-am pus]n buzunarul fracului. O! g`ndeam, a`\`ndu-mi ura pentru mai mult curaj. O, tu Silvie! m[rit`ndu-te ai fi uitat de bietul p[r[sit, tu ai fi r`s la urm[de nebulia lui, r[pindu=-i via`a pentru tine. Lacrimile ar fi fost =terse de pe obrazii t[i prin s[rut[rile consortelui; p[rerea ta de r[u s-ar fi alinat]n]nfocatele lui]mbr[=i=ri... Mor`ii s[se uite e legea naturii, =i cum de nu am]n`eles-o void s[mor prin sinucidere. O! ce dobitocie! dar acum]ncalte voi muri nel[s`nd pe p[m`nt nimic[ce mi-a fost pre`ios... tot voi lua cu mine. Sufletul meu nu va avea nevoie s[=-i lase patria etern[, ca s[se]ntoarc[pe urmele tale. Umbra mea nu va p[timi tortura v[z`ndu`i buzele sorbite de buzele unui rival. Spectrul meu nu te va vedea adormit[]n mijlocul nop`ii cu p[rul despletit, iluminat[de o candel[, odihnindu`i c[pu=orul pe s`nul acelu rival... O! ce am[r[-ciune! Astfel z[d[r`ndu-m[, ajunsei]n turbare, =i]n a=teptarea lui Romfort minutele]mi p[reau veacuri. Eu umblam ca un tigrul fl[m`nd]n colivia sa de fier, ascult`nd c`nd la fereastr[, c`nd la u=[cea mai mic[mi=care de pe strad[. Dar nimic[... Afar[predomina tot acela=i urlet fioros al uraganului, tot acel jalnic bocet al lui]n ogeagul sobei, ce ca un mar= funebru se]nso`i cu g`ndurile mele de uciga=.]n sf`r=it, se auzi din strad[scr`=netul ro`ilor prin om[t =i duruitura unui echipaj se opri la peronul casei]n care locuiam.

Am alergat cu gr[bire =i am deschis u=a. C[lidura od[ii,]nt`mpin`ndu-se cu frigul de afar[, produse cl[buci de aburi =i din ei ca dintr-un nor subit se ar[t[dinaintea mea Romfort

]mbr[cat tot]n negru. Fizionomia lui exprima iar[=i acea pl[cere s[]lbatic[=i diavoleasc[v[]zut[de mine pe mare. Fa\ a lui era palid[-v`n[t[ca a unui cadavru ce a]nceput a putrezi. El, f[r[a deschide gura, cu o voce de ventriloc,]mi zise numai: „Mer-gem!“...

Noi am sosit.

La scar[a=tepta o caret[]nh[mat[cu patru cai negri de mare pre\, iar[vizitiul, un arap negru ca t[ciunele, era]mbr[cat]n livrea ro=ie cu prozumente aurite. Noi am intrat]n caret[=i abia era oblonul ei]nchis, c`nd caii cu repejunea unui vifor se pornir[.

— Pare c[ne r[pesc caii, zisei ceva nelini=tit.

— Nu te teme,]mi r[spunse Romfort, a=a este mersul lor.

— Apoi astfel ne putem r[sturna.

— Niciodat[. Pe p[m`nt se poate, anin`ndu-se de ceva, dar]n aer calea este neted[=i f[r[]pedici.

— Eu nu]n\eleg ce vrei s[]zici cu asta.

— C[vom ajunge]ntregi la \inta noastr[.

— +i ai cui]s caii =i echipajul?

— Ai mei, adic[, se gr[bi el a ad[uga, numai pe ast[sear[, dar ei sunt proprietatea mirelui Silviei.

— +i cum de i-ai luat de la el?

— Foarte simplu de]n\eles. Pentru c[sunt poftit la ast[nunt[nu numai ca un cunoscut, ci ca amicul casei =i nun mare.

— Deci cum vine c[d-ta te interesezi at`t de cauza mea, fiindu-\i eu de abia cunoscut?

— Ia a=a, neav`nd ce face sau, mai bine zis, din ur`t voiesc s[fac un bine u=ur`nd cu asta monotonia ce m[]apas[. Eu te-am v[]zut at`t de disperat, gata a s[v`r=i sinucidul, apoi sc[-p`ndu-te de moarte, voiesc s[te v[d =i fericit. Iat[dar o distrac-\iune de pasiunea arz[toare a cuno=tin\ei de bine =i de r[u ce m[]consum[. Eu m-am cufundat ca cercet[tor]n =tiin\ele ome-ne=ti, c[ut`nd]n ele plinul]n\elepciunii =i am g[]sit numai aviditatea egoismului. Eu am r[]sfoit inimile lor ca pe o carte =i am

citit]n ele numai de=ert[ciune, invidie, fal[=i tr[dare. Eu, ca utopistul ce caut[insula imaginar[a unei ve=nice fericiri, am c[utat]n sufelele omene=ti m[rg[ritarul idealismului =i am g[sit]n ele numai noroiul realismului. Obosit]n silin\ e zadarnice, am vrut s[-mi re]nnoiesc trecutul, s[m[]ntorc iar[=i la fericita ne]ngrijire a june\ii =i, lu`nd cupa cu nectarul dulce al volupt[\ii, am dus-o la buze, vr`nd]nc[a iubi, dar[cu o\[r`re eu iar[=i am zv`rlit-o, c[ci ea con\inea veninul amar al tr[d[rii =i al nestabilit[\ii. Deci,]n ur[c[tre omenire, eu m-am silit s[le nimicesc multora fericirea, st`ndu-le ca ho\ul pe calea ce-i duce spre reu=it[. Eu f[r[]ndurare le schingiuiam inimile, v[rs`ndu-le pe r[nile deschise veninul geloziei, – dar =i r[ul mi s-a ur`t. }i invidiez desparerea, c[ci ea este o sim\ire a vie\ii =i orice simte tr[ie=te tot]naint`nd, pe c`nd eu stau pe loc, neput`nd a face cu sim\irile mele m[car o mi=care, precum este]ngropatul de viu sub greutatea p[m`ntului ce-l apas[. Dar apropo! adause el sco`nd din buzunar un bilet, am uitat s[-\i]nm`nez invitarea la nunt[, care mi-a fost trimis mirele Silviei]mpreun[cu echipajul deodat[. Cu aceste cuvinte]mi d[du biletul de invitare la adresa mea.

— O, nu! r[spunsei arunc`nd biletul din m`n[, asta nu e o invitare, ci o ironie neiertat[, =i lacrimile m[n[bu=ir[.

— Fericit[nebunie a dragostei,]mi r[spunse el z`mbind. „Dar lini=te=te=te =i-\i =terge ochii, c[ci va fi un lucru de mirare s[]ntre cineva la o nunt[cu ochii plini de lacrimi =i cu o fizionomie tulburat[. Deci gr[be=te=te, c[ci am ajuns!“

+i]n adev[r echipajul se opri la peronul casei p[rin\ilor Silviei. Un =ir lung de echipaje st[teau pe strad[, iar[pe sc[rile de la intrare =i]n galeriile care duceau]n salon sta o mul\ime de servitori]n livrele bogate, introduc`nd oaspe\ii. Intr`nd noi]n anticamer[, ne-au luat lacheii bl[nile; pe c`nd u=ierul puse m`na pe m[nunchiul de cristal de la]ncuietoearea u=ei spre a o deschide, eu pusei m`na mea pe piept, c[p[t`nd o palpita\ie de inim[.]n dreapta pe peretele anticamerei era a=ezat[o oglind[mare cu

toate accesoriile de toalet[. M-am uitat]n ea cu]nfiorare, f[c`nd un pas]nd[r[t, fiind]nsp[im`ntat de fizionomia mea. Aveam asem[nare cu un cadavru cu ochii deschi=i, mreji\i de moarte. O idee subit[]mi p[trunse mintea s[m[]ntorc... s[fug iar[=i pe strad[. Romfort]ns[f[cu u=ierului un semn, =i u=a se deschise.

Iluminarea salonului era a=a de str[lucit[,]nc`t m[sim\eam orbit, iar]n auzul meu r[suna armonia]nc`nt[toare a unui vals.

— Ei ce!]mi zise Romfort, au nu cumva g`nde=ti s[r[m`i aici]n\epenit ca un orb ce =i-a pierdut toiagul? +i c[tinel m[]mpinse de umeri]nainte.

]n mijlocul salonului st[tea o grup[de b[rba\i,]n jurul c[roră se]nv`rteau perechile. Eu voiam s[m[ascund de Romfort]n acea grup[, dar]n zadar, c[ci]n grab[m-a g[sit =i, lu`ndu-m[de m`n[, m[trase din grupul privitorilor.

— Unde m[duci? I-am]ntrebat tremur`nd peste tot trupul.

— Te duc unde trebuie,]mi r[spunse el, sc`nteind cu ochii de m`nie. D-ta ai uitat tot felul de conveni\e, compromi`ndu-m[pe mine. D-ta g`nde=ti c[intr`nd]n salon vei benchetui pe socoteal[str[in[, f[r[a ar[ta cea mai mic[amabilitate celor ce te-au poftit]ncoace. Eticheta pretinde s[felicitezi pe mireas[, ai]n\eles?

— O, niciodat[asta nu voi face, r[spunsei cu sup[rare, silindu-m[a-mi smulge m`na dintr-a lui, dar]n zadar, c[ci el o \inea ca]ntr-o capcan[de fier.

— V[zut-ai,]mi zise el cu o z`mbire ironic[; voie=ti]nc[s[te lup\i cu mine. D-ta sameni acuma unui =colar dus de urechi la =coal[. Apoi ia seama, c[ci de la m`n[la urechi nu este prea departe. Mai bine nu te]mpotrivi, ci mergi dup[mine, eu te voi duce,]nfocatul copil,]n =coala vie\ii, unde vei]nv[\a mai de aproape =i mai cu luare-aminte caracterul femeiesc.

Contenind de a m[]mpotrivi, m-am supus voin\ei lui =i, cu anevoie str[b[t`nd adunarea compact[a invita\ilor buc=i\i]n salon, ne-am oprit]n sf`r=it dinaintea unei u=i]ncuiate. Romfort o

deschise =i,]mping`ndu-m[de umeri]ntr-o odaie, a]ncuiat u=a =i disp[ru. M[aflam]ntr-un buduar iluminat de o lamp[ce]mpr[=tia o lumin[gale=[ca a lunii =i abia ridicai ochii, c`nd tres[rui v[z`nd... Ah, Dumnezeule! pe cine?... Pe Silvia]n ve-minte de mireas[=ez`nd nemi=cat[]nainte a unei oglinzi. Ea st[tea m`hnit[pe g`nduri, cu capul rezemat pe m`n[. Ochii ei frumo=i \inti\i spre fereastr[p[reau c[zboar[cu g`ndul]n dep[rtare.

O, ce fiin\[perfect[era aceast[femeie]n poza aceluia moment! Era]ngerul exilat din paradis care, curb`ndu=i aripile ostenite de zborul spre p[m`nt, arunc[cu triste\e o c[ut[tur[spre cer, trimi`nd ultimul adio unei patrii]n care nu se va mai]ntoarce: iar patria cereasc[a inimii este amorul.

Privind-o, nu m[sim\eam pe p[m`nt,]mi p[rea c[sufletul meu ce flutura pe buzele ei deschise ea l-a sorbit]n sine prin un suspin din s`nul ei alb.

Silvia, voind s[se scoale, se uit[]n oglind[=i, v[z`ndu-m[ca pe un spectru, pic[]nd[r]t cu un r[cnet de spaim[.

— Un mort aici! strig[ea acoperindu=i fa\ a cu m`inile. Iar eu picai la picioarele ei.

— Silvio! Silvio! o chemai, greu suspin`nd.

Ea]mi recunoscua vocea =i, ridic`nd capul, se uit[la mine.

— D-ta aici?]mi zise ea tremur`nd. Nu! asta nu se poate, a=a o]ndr[zneal[de la un om nobil. Dep[rteaz[-te, te rog, nu m[aduce la pieire...]ntre noi toate s-au sf`r=it... Asta \i-am declarat-o prin epistola ce \i-am trimis. +i lacrimile cu suspinurile]i curmar[vocea.

— Silvio!]i r[spunsei eu cu desperare, tu]mi vorbe=ti a=a? Buzele tale, care nu demult m[ad[pau cu nectarul speran\ei,]mi pronun\[acum a sentin\ a asta crud[? Au doar[nu te iubesc destul, hr[nind cu s`ngele meu o pasiune ce m[chinuie=te? Supus ca un sclav, orice dorin\[a ta era pentru mine o lege, netr[d`ndu-te m[car cu g`ndul. Tu te m`ndreai mai]nainte cu

dragostea mea ca =i cu un m[rg[ritar nepre\uit de pe fruntea ta, =i acuma, schimb`ndu-l pe cunun[de mireas[alc[tuit[din frunze efemere, m[respingi de la tine?

— }ns[eu te-am iubit!]mi r[spunse ea]n[bu=it[de suspine.

Cu aceste cuvinte]mi]nvenin[ea]nc[mai mult r[nile inimii mele.

— Tu m-ai iubit! strigai eu cu iu\eal[. +i tu]mi spui asta]n momentul c`nd m[p[r[se=ti pentru altul?

— Trebuie, sunt silit[...

— Tu trebuie? e=ti silit[? replicai gem`nd de durere; tu ai uitat de jur[m`ntul t[u, care este]ncrustat aici prin stigma de foc a amorului, =i eu]i ar[ta]i pieptul. Acel jur[m`nt de aici nu se va =terge, fiind scris nu pe nisip, ci altoit pe inima mea...]n suflul meu.

— Iart[-m[, se rug[ea cu un =opot, dar asta \i-am declarat-o]n epistol[.

— Mi-ai declarat, dar prea t`rziu, tu =tiai hot[r`rea p[rin\ilor fa\[de tine,]ns[ai t[inoit-o]naintea mea, g`ndind, nesocotito, c[pasiunea mea e at`t de domoal[ca =i a ta, plec`ndu-se sub capriciul femeiesc. Prin cochet[ria ta m-ai atras]n templul amorului, leg`ndu-m[cu promisiuni pe altarul de sacrificii ce l-ai aprins cu c[ut]tura ta de foc. Acuma dar g`nde=ti a stinge acel foc numai cu dou[lacrimi ce curg din ochii t[i aprinz[tori? Tu ai crezut c[e a=a de u=or a-mi smulge din piept amorul, precum]\i smulg eu de pe a ta frunte aceast[cunun[de mireas[? +i cu o mi=care repede i-am smuls de pe cap cununa de mireas[. P[rul ei blond c[zu]n mii de cosi\e pe al ei s`n =i pe umerii cei albi ca crinul.

— Nu! urmai ajung`nd la desperare turbat[, tu nu vei fi proprietatea altuia =i dac[soarta a hot[r`t s[ne desp[r\easc[pe p[m`nt, atunci las[s[zboare]n cer suflutele noastre]mpreunate. +i ap[sai \eava revolverului de fruntea ei. Dar o putere nev[zut[]mi smuci arma din m`n[, care cu o detun[tur[grozav[

lu[foc, trec`nd glonteale prin fereastr[. Fumul prafului]mi t`mpi vederea, =i]n zgomotul asurzitor al]mpu=c[turii se auzi r`sul]n hohot al lui Romfort. Silvia pic[jos le=inat[.

— Da, d-ta, dle, faci o ciudat[curte femeilor frumoase,]mi zise Romfort, ie=ind nu =tiu de unde =i ridic`nd cu bra`ele sale pe Silvia ca pe o pan[.

— Ce vrei s[faci, strigai revenindu-mi]n fire.

— O fapt[pripit[!]mi r[spunse el, s[fugim de aici c`t mai]n grab[. Ce soco`i, c[oamenii sunt surzi, c[n-au auzit detu-n[tura?]n moment vor n[bu=i u=a to`i musafirii.

La aceste cuvinte deschise o u=[mascat[=i noi tustrei intrasem]ntr-o tind[]ntunecoas[, apoi, cobor`ndu-ne pe sc[ri, ie=ir[m repede pe strad[. Echipajul care ne aduse a=tepta la scar[. Romfort deschise u=a cupeului =i dintr-o s[ritur[se afla cu Silvia]n tr[sur[, eu i-am urmat, u=a se]nchise =i caii pornir[cu aceea=i repejune]nfrico=at[cu care ne-au adus.

— Bine c[am sc[pat cu to`ii,]mi zise Romfort cu mul`umire, de acuma ea este a d-tale,]ncredin`eaz[-te singur =i, a=e`nd-o pe bra`ele mele, daose: \ine-\i odorul, pentru c[aceast[fiin\ e prea inocent[ca s[fie]n bra`ele mele. Iar c`nd]=i va sf`r=i tinere`ile, la b[tr`ne`e voi fi eu adoratorul ei.

M-am uitat la el cu mirare.

— Apoi cum g`nde=ti? r[spunse el la mirarea mea. Cauza e foarte l[murit[; eu, fiind dez]nc`ntat de frumoase`a femeiasc[, se-n`leage c[pre`uiesc]n ele numai sufletul lor. Femeia]n tinere`e]nflore=te ca o plant[mirositoare, la b[tr`ne`e anii]i rup c`te o petal[din a ei coral[, p`n[ce las[din ea un spin]nghimp[tor de care v[dep[rta`i voi, flutura=ii, cu repulsiune. Pentru mine, din contra, timpul lor de tinere`e nu-mi aduce nici un folos. Sufletul]n ele este]nc[pu`in dezvelit pentru fapte bune =i p[cate. Iar[c`nd obr[jeii rumeori se ve=tejesc, buzele coralii lipsite de sprijinul din`ilor de m[rg[ritar se cufund[palide]n cavitatea gurii, c`nd albea`a =i fr[gezimea pielii de pe trup se preface]n stren`e

de pergament bo\it, c`nd z`mbirea]nc`nt[toare produce o schimoseal[ur`t[, c`nd ochii odinioar[]nfoca\i clipesc cu o c[u-t[tur[rece]n orbitele lor vinete, c`nd vocea lor amor\=te devenind horc[itoare... atunci numai este femeia]n deplin[dezvoltare,]nflorind ca o floare sub un schelet uitat]n pustii. Atunci de-abia reiese suflul ei de sub masca ur`cioas[a b[tr`ne\ii, ce o pune amorul ca de batjocur[pe fosta lui favorit[. A=a au fost]n floarea tinere\ii toate fermec[toarele, vr[jitoarele =i strigoaicele. Ele reprezint[vechimea experien\ei =i sunt p[catul]mpeli\at.

Cuvintele lui]mi p[reau at`t de enigmatice =i ne]n\elese,]nc`t, neav`nd ce-i r[spunde, d[dui numai din umeri. Apoi, plec`ndu-m[spre fa\ Silviei, i-am ascultat cu]ngrijire r[suflarea, p[r`ndu-mi c[\in]n bra\ele mele un le= de care vorbea el.

— A=a c[=i par ciudat, urm[el, pentru c[nu m-ai]n\eles. Aceasta este o h`tr[justificare a ne=tiin\ei omene=ti. Dar spune-mi, te rog, ce fel de vitejii ai vrut s[ne ar[\i nu demult, c`nd, de nu veneam la timp =i nu te-a= fi lovit peste m`n[, putea s[treac[glonte pe prin fereastr[, ci prin c[pu=orul iubitei tale; iar[plumbul]n capul unei femei tinere e mai greu dec`t g`ndul de tr[dare.

— O, nu-mi aduce aminte de fapta mea grozav[, sau mi-a p[rea c[\in]n bra\ele cadavrului adoratei mele, r[spunsei eu pun`nd m`na pe pieptul Silviei. Inima ei abia se mi=ca. Dumnezeu! strigai]n desperare,]mi pare c[se sf`r=ete.

— Apoi la o a=a]nt`mplare nu chema pe Dumnezeu, ci mai degrab[pe mine, ca s[te fac a]n\elege c[trecerea de la moarte spre via\ este mai grea dec`t de la via\ la moarte. Dar lini=te-te, nu peste mult se va trezi.

Eu deschisei fereastra caretei, m[uitai afar[=i v`ntul geros m[lovi]n fa\. C`mpurile acoperite de om[t se pierdeau]ntr-un orizont]ntunecat. Cerul]ncepu= a se]nsenina, iar[nourii gro=i =i negri se zbciumau]n spa\iul bol\ii eterului, demasc`nd prin

intervale discul lunii descresc`nde =i]nsemn`nd miezul nop`ii. Caii cu o repejune nespus[duceau careta spre o p[dure. Crengile copacilor acoperite de promoroac[se desenau albe pe fundul]ntunecos al orizontului. Iar stejarii]nainta`i pe marginile codrului p[reau ca ni=te fantome]nvelite]n lin`oaie albe p[zind intrarea]n ace=ti codri misterio=i. }n jur era totul mort, nici cel mai mic zg`mot, nici un semn de via`[, nici m[car jalnicul vuiet al buhnei nu]ntrerupse t[cerea de morm`nt a acestei nop`i de iarn[]n pustiuri. P`n[=i uraganul contenise suflarea sa de uria=.

Noi am intrat]n cea p[dure sau, mai bine zis, treceam peste ea, c[ci uit`ndu-m[pe fereastr[]mi p[rea c[zburam pe deasupra stejariilor seculari, a c[roa v`rfuri c`nd =i c`nd anin`ndu-se zg`riau fundul caretei. Eu, nevr`nd, apucaii pe Romfort de m`n[, dar[tres[rii, c[ci m`na lui era at`t de rece,]nc`t m[cuprinse un frig peste tot trupul.

— A=a c[-i frig,]mi zise el cu un r`s ciudat...]nchide fereastr, c[ci Silvia poate s[r[ceasc[.

— Unde mergem, =i unde ne afl[m?]]l]ntrebai cu o voce tremur`nd[.

— Noi ne afl[m acuma de la ora=]ntr-o dep[rtare de 15 mii de kilometri, =i mergem]n ospelie la l[ca=ul meu]n al =aselea planet de la soare, al zecelea de la lun[, trec`nd, se-n`leage, prin fundul p[m`ntului.

— Dar noi zbur[m prin aer? b`iguii eu g`ng[vind, c[ci de spaim[mi se paralizase =i limba din gur[.

— Se prea poate, dar asta o fac din precau`ie, c[ci noi]n graba pornirii nu ne-am preg[tit cu pa=apoarte, f[r' de care putem fi aresta`i pe la hotarele]mp[r`nilor, mai ales fiindc[]n aer nu avem a]nt`mpina nici vam[, nici func`ionari =i sc[p[m de prigonirea b[rbatului Silviei, ce alearg[dup[noi ca un turbat.

Din profund[mirare]ncepusem a deveni neghiob. Dar iat[c[Silvia f[cuse o mi=care =i eu uit`nd toate m-am plecat s[-i as-

cult r[suflarea. C[tinel]=i venea ea]n fire =i, deschiz`nd ochii, m-a]ntrebat cu mirare unde ne afl[m.

— Cu mine =i la al meu piept, r[spunsei eu depun`nd o s[rutare pe fruntea ei, =i de acuma nici o putere nu ne va desp[r\i.

— Afar[de puterea supranatural[, adaoase Romfort cu un r`s s[lbatic.

Silvia]i arunc[o c[ut[tur[. O raz[palid[a lunii, str[b[t`nd prin fereastra caretei, lumin[fa\va acestui om enigmatic, =i ochii Silviei se]nt`lnir[cu pupilele lui fosforescente.

— O! cine este el? O fric[de moarte m[cuprinde, =opti Silvia ascunz`ndu-=i capul la s`nul meu.

— Eu sunt gata la chemare! r[spunse o voce ce-mi p[ru c[vine de afar[.

Deschisei iar[=i fereastra caretei, =i m-am uitat]n spa\iu. Tot aceea=i pustietate acoperit[de om[t, se vede c[am trecut peste codru =i ne apropiam acuma de un cimitir, ale c[rui cruci]nc[rcate de om[t aveau o form[ciudat[. Apoi urnele, statuile monumentelor de marmur[troienite la temelii reprezentau un haos, ca =i c`nd acele zidiri ar fi fost rostogolite de mor\ii ie=i\i de sub pietrele sepulcrale.]n mijlocul acestui ora= funebru al r[posa\ilor se distingeau pe]ntunericul orizont pere\ii =i colnadele albe ale unei biserici cu a ei cupol[poleit[, cu ale ei cruci care se urcau spre cer, =i pe care luceau tremur`nd palidele raze ale lunii.]n acest templu se s[v`r=ea tocmai oficiul de zori de zi, c[ci v`ntul aducea prin ondula\iuni armoniile c`nt[rilor biserice=ti, care cu sunetul unei harfe vibrau]n aer prin mijlocul t[cerii de morm`nt ce domnea jur-]mprejur. }mi p[rea c[]ngerul mor\ii]n cortegiul s[u format de sufletele r[posa\ilor, flutur`nd asupra mormintelor lor, c`nta psalmul ve=niciei pomeniri. Toate aceste le priveam de sus, le auzeam =i o spaim[panic[m[p[trunse p`n[la ciolane. }ntorc`ndu-m[, m[uitai la Romfort... O, ce grozav[metamorfoz[... dinaintea mea nu mai era acum James Romfort, ci demonul]n persoan[. Cu ochii lui de foc,]n

care se exprimau ura =i invidia, cu p[rul lui pe cap pref[cut]n =erpi ce se]ncol[ceau pe umerii s[i, cu bafta lui c[scat[, din care zbugnea o v[paie ro=ie ca din hornul iadului, el striga cu vocea lui ca tr[snetul de tunet:

— }ntr-un moment vom ajunge =i atunci sunte\i am`ndoi ai mei.

Eu am g`ndit la rug[, voind a m[ocroti cu semnul crucii, dar]n zadar, c[ci nu mi-am putut dezlipi m`na de la trupul Silviei, m`na mea era]n\epenit[, ca =i c`nd ar fi fost nedemn[s[]nchipuie]ntr-un a=a moment emblema credin\ei]n lupta cerului cu iadul, \in`nd cu acea m`n[emblema p[catului. Numai]nfrico=atul r`s de batjocur[al demonului r[spunse la g`ndul meu, sun`nd ca un clopot de alarm[]n auzul meu. R[ceala morm`ntului m[cuprinse. Limba mi se]ncle=t[]n gur[=i abia putui s[=optesc Silviei: „Roag[-te pentru noi“ =i prin ame\eala ce ne-au fost cuprins auzeam numai cuvintele Silviei, ruga c[tre Dumnezeuire =i strig[tul detun[tor al demonului ce porunce: „Lua\i]n st`nga, c[ci ne vom lovi, paratonerul crucii ne atrage“.

— Dumnezeule! fie-\i mil[de noi, se ruga Silvia. Iar[alt[voce puternic[, zbur`nd prin aer, striga: „]n zadar, Asmodei,]ngerul ne ajunge“. +i]n acela=i moment careta]n zborul s[u de fulger, lovindu-se]n crucea]nfipt[pe cupola templului, se sf[rm[]n buc[\i.

Abia avusem timp s[str`ng]n bra\ele mele pe Silvia, c`nd careta disp[ru, =i noi am`ndoi ne alunecam de-a rostogolul pe luciul cupolei. Din cauza repejunii cu care picam, mi se =terse suflarea, apoi, lovindu-m[cu capul de ornamentul unei coloane, sc[pai din bra\e pe Silvia, auzii zgomotul de c[dere al unui corp cu un vaiet de durere. Atunci cu un r[cnet de desperare m-am trezit.

M[uitai]n jur, nimeni nu era]n odaie. }n c[min focul se stinse de mult, =i prin geamurile ferestrelor se strecura lumina palid[a zorilor de diminea\.

De pe fruntea mea curgeau sudori reci, =i]n tot trupul sim\eam o sl[biciune nespus[. M-am ridicat din jil\ul]n care adormisem, c`nd deodat[]mi pic[de pe genunchi o h`rtie. Am ridicat-o =i citii urm[toarele:

„Prin somnul ipnotismului te-am trimis la nunta Silviei. Nu =tiu cum ai petrecut timpul, dar,]ntorc`ndu-te la realitate, te sf[tuiesc ca, dac[dore=ti a tr[i, s[te porne=ti imediat la Ialta. Distrac\ia =i clima te vor vindeca de pasiunea unui amor care te va aduce f[r[]ndoial[la un sinucid, =i poate c[de-a doua oar[nu te voi]nt`lni s[te pot sc[pa. Trenul accelerat pleac[la 9 ore. C[l[torie bun[.

*James Romfort,
inginer mecanic“.*

La 9 ore diminea\[precis m[aflam]n cupeul vagonului...

Trecur[doi ani =i,]ntorc`ndu-m[de la Nizza, unde petrecusem tot timpul, am aflat c[Silvia, m[rit`ndu-se, a plecat imediat dup[cununie cu b[rbatul ei la America. Iar[ce se atinge de Romfort, toate cercet[rile mele, s[aflu domiciliul s[u, au fost zadarnice. Nimene nu =tia s[-mi spuie nimic[de d`nsul, c[ci acest om enigmatic s-a f[cut nev[zut.

DOU{ PRIMADONE

CUPRINS

I

Dona Burakova

+tiut este c[oamenii b[tr`ni, osteni\i de o via\]ndelungat[=i dormit`nd pe ruinele trecutei lor activit[\i, necontenit se pl`ng de starea prezent[=i laud[ceea ce a fost. Ei cu oare=icare deosebit[stim[]=i aduc aminte de acel timp, =i epilogul convorbirii lor se sf`r=ete mai totdeauna cu o trist[oftare adresat[suvenirilor anilor trecu\i. T`n[ra genera\ie, din respect c[tre p[rul c[runt, nu contrazice, ci cu ironie z`mbe=te pe furi=, ascult[flec[ria =i g`nde=te... oare ce g`nde=te?

D-ta, cititorule, dac[e=ti t`n[r, =tii ce g`nde=te. +tii bine c[to\i mo=egii sunt guralivi, =tii c[ei m[car prin aduceri aminte]=i mai mi=c[sim\irile paralizate de greutatea anilor =i a neputin\ei, punctul de unde nu-i departe ultima sta\iune a omului b[tr`n, morm`ntul ce se afl[]ntr-un pustiu imens f[r] verdea[, la care ajunge trec`nd peste colina de flori a tinere\ii. Deci povestirea]nt`mpl[rilor din tinere\ile trecute nu o dat[este interesant[, =i junimea o ascult[cu pl[cere.

V[ofer, a=adar[, =i eu un episod din]nt`mpl[rile mele, pe c`nd cu drept de intrare frecventam culisele teatrului, cu timiditate f[c`nd curte frumu=elei primadone Dunea Burakova, ce figura]ntr-o trup[de actori lirico-dramatici veni\i ca oaspe\i]n ora=ul provincial O*** sub direc\ia unui actor b[tr`n din capital[, care se numea Burakov — tat[] primadonei Dunea.

]n timpul acela edificiul teatrului or[=enesc arse =i reprezenta\iile se d[deau]ntr-o cas[privat[, din care cauz[trupa de opere italiene plecase din ora=, =i teatrul era ocupat]n intervale de actori ambulan\i de operete, drame =i vodeviluri. Ru=ii sunt

pasiona\i pentru teatru, =i m[car c[trupa se alc[tuia din arti=ti nedemni ce jucau f[r[diferen\| tot felul de roluri dramatice =i lirice, totu=i teatrul era totdeauna buc=it de public, adun`ndu-se numai pentru a privi jocul Dunei Burakova, al c[rei talent mai]nainte str[lucea pe scena teatrului din Petersburg. Nu se =tie]ns[din ce cauz[ea fu izgonit[din capital[, =i acuma, vr`nd-nevr`nd, era silit[s[joace]n provincie cu to\i golanii angaja\i de tat[l ei, care nu=i putea lua arti=ti mai buni, fiindc[finan\ele]i erau slabe.

Eu mi-am adus aminte de dona Burakova prin]nt`mplare. C[ci scotocind]ntr-o lad[uitat[h`r\oagele mele scrise cu 40 de ani]napoi, am dat peste un afi=teatral]ng[lbenit de timp =i muceg[it, ce anun\ea reprezenta\ia urm[toare:

Sala teatrului or[=enesc din O***

Societatea arti=tilor de drame =i operete

Mar\i]n 6 decembrie 1853

]n beneficiul D o a m n e i B u r a k o v a
Se va juca piesa renumitului Schakespeare

H A M L E T

Dram[]n 5 acte cu decora\iuni grandioase, costume bogate
=i lumina\iune str[lucit[]n sal[

Persoanele:

Claudius, regele Danemaricii..... dl Burakov
Hamlet, fiul regelui r[posat..... dl Kulakov
Polonius..... dl Merzliakov
Horatius..... dl Hudiakov
Laertius..... dl Kosleakov
Ofelia dna Burakova.
Bernardo Francisco etc...

Tocmai]n acea sear[, dup[sf`r=itul dramei, avea s[se joace unul din vodevilurile mele. Deci]n ziua aceea la repeti\ia general[a lui *Hamlet*,]n interesul meu am intrat]n dosul culisei, =i ceea ce v[zui =i auzii la acea repeti\ie]mi produse o a=a pl[cere, cum nu am avut nici la o reprezenta\ie buf[a teatrului din Paris. C[ci mersul piesei era]ntrerupt]n pasajele cele mai patetice de interesele pecuniare ale arti=tilor, =i sublimul dramatic se lovea cu realismul cel mai umoristic din via\a arti=tilor ruse=ti. Pe l`ng[asta, ciudat era =i decorul scenei. Nimic nu era pus]n r`ndual[, ci toate obiectele z[ceau aruncate]n toate p[r\ile =i]nc[unul peste altul.]n fundul scenei se vedea o bucat[de p`nz[m`njit[cu vopsea albastr[]nchipuind marea cu valurile, al[turea era o trean\[ce]nchipuia o parte dintr-un castel, mai departe un codru, o cascad[=i o pe=ter[, toate bucatele =i una peste alta, un adev[rat haos pierdut]n]ntunecime.

La dreapta at`rna un nor dintr-un copac rezemat de coloana unei zidiri, iar la st`nga luna, f[cut[din o h`rtie uns[cu seu =i]ntins[pe un cerc, z[cea aruncat[pe un poloboc, de dup[care se ivea soarele tot din h`rtie transparent[m`njit[cu ro=u. Pe v`rful unui munte se afla o pereche de pantaloni =i o c[ciul[flocoas[cerchezeasc[. Pretutindeni prin unghere se vedeau aruncate oale cu boieli, scaune stricate =i pr[v[lite, butelii — se]n\elege, de=erte — fr`nghii, scripe\i, sc[ri etc... =i pe scen[era frig ca afar[.]n mijlocul scenei, la o m[su\[de lemn, =edeia suflerul]mbr[cat]ntr-un cojoc: el citea rolurile din un caiet]naintea unei lum`n[ri de seu]nfipt[]n g`tul unei butelii. Actorii, ce reprezentau persoanele piesei, pu\in ce-l ascultau. Ei]n momentul de interval vorbeau =i tractau de interesele lor mutuale.

Bernardo (*dup[sufler*). Cine vine?

(*De dup[culise iute intr[pe scen[femeia lui Bernardo,]n m`n[cu un co=,]n care sunt c[p[\`ni de curechi.*) Eu, Pavlu=a, zice ea lui Bernardo, am venit s[-mi mai dai vreo c`teva ruble s[cump[r] c[p[\`ni de curechi, nu-mi ajunge s[umplu putina de murat... =i...

Bernardo (*Imping`nd-o de spate afar[*). Ie=i de aici, toanto, c[te va vedea directorul, du-te acas[, eu acu=i voi veni... (*Femeia iese, el dup[sufler*): Cine vine?

Francisco. Stai =i r[spunde, cine e=ti!

Bernardo. S[tr[iasc[regele!

V[zut-ai, blestematul nu vrea s[-mi deie rachiu pe datorie!
Intrerupe pe Bernardo o voce amor[it[de dup[culis[.

Francisco. Bernardo!

Vocea amor[it[. Ba nu. Mortcu, cr`=marul din col\.

Bernardo (*dup[sufler*). El]nsu=i...

(*Pe scen[intr[cam ceac`r un must[cios cu voce amor[it[.]*) El]nsu=i, puchiosul de perciunat, m[]ncredin`eaz[c[c[ciula lui Vaniu=ka nu face un s`ngeap de rachiu...

Vaniu=ka (*ce =ede pe o lai\[, sare de pe loc =i se apropie de must[ciosul strig`nd*). Cum? Nu demult mi-ai b[ut cizmele, be\ivule, =i acum mi-ai dus la birt c[ciula?

Must[coisul. Ei, ei... ce pagub[! Dar eu nu-\i zic nimic c[-mi por\i de c`teva zile paltonul cel nou. Na-\i dar c[ciula, zg`rcitule!

El o arunc[=i, Vaniu=ka neput`nd-o prinde, c[ciula pic[]ntr-o oal[cu boieli.

Vaniu=ka furios trage o palm[must[ciosului, =i]ntre am`ndoi se]ncepe lupt[=i sudalme.

Suflerul, deprins cu a=a scene,]=i reazem[capul de m`n[=i cu indiferen\[a=teapt[sf`r=itul luptei. P[ruiala devenea tot mai serioas[. Must[ciosul cu violen\[da br`nci lui Vaniu=ka, care c[zu lovindu-se]n masa suflerului. M[su\ a se r[stoarn[, lum`narea de pe ea se stinge =i to\i r[m`n]n]ntuneric. Dar subit scena se lumineaz[cu un chibrit aprins de directorul, =i to\i arti=tii fug prin culis[.

Directorul (*plesnind din palme*). Os`ndeasc[-v[Dumnezeu, blestema\ilor, a=a]nv[\a\i voi rolurile! Unde-i Hamlet? Hei, tu! unde dracu te ascunzi?

Hamlet. Iat[-m], dle director! (*Iese din culis[.]*)

Directorul. Unde umbli, rufosule, mai bine te-ai face sacagiu dec`t actor pe scen[! De ce nu]nve\i rolul?

Hamlet. Am a=teptat intrarea!

Directorul. Zi mai bine intrarea]n birt. Dar asculta\i ce v[spun: dac[]l v[d]nc[pe unul din voi la repeti\ii ceac`r, s[=ti\i c[v[tai la to\i leafa pe o lun[. (*C[tre sufler*). Cite=te rolul lui Hamlet =i Ofelia. Hei, Duneo, unde e=ti!

— Eu sunt aici! r[spunde vocea armonioas[a Dunei, iat[-m] c[vin! (*Directorul se dep[rteaz[.]*)

Actul III

Scena I

Hamlet (*dup[sufler*). A fi ori a nu fi, de asta e vorba; ce poate s[fie pentru un suflet mai sublim dec`t s[suferi ne]nduratele lovituri ale soartei...

]n momentul aceluia monolog pe scen[vine un t`n[r elegant, pe care Burakova v[z`ndu-l alearg[la el =i]i scoate=te buzunarele cer`ndu-i cofeturi. Hamlet asemenea cu un gest tragic]i cere o \igaret[. Elegantul scoate din buzunar o bombonier[=i d[actorilor c`te o bomboan[, iar suflerul, fiind trecut cu vederea, m`nios bate]n mas[cu caietul strig`nd: Domnilor, \ine\i-v[de roluri... nici unul nu =ti\i rolurile... ave\i s[m`nca\i papara de la dl director. Doamna Burakova, \i-a venit r`ndul...

Burakova (*cu gr[bire apropiindu-se de sufler,]i d[un m[r]*). Nu te m`nia, dr[gu\[, na-\i un m[r]!

Suflerul mu=c[din m[r =i cite=te rolul.

Ofelia (*dup[sufler*). E=ti s[n[tos, principe?

Hamlet. Mul\umesc, m[aflu bine!

Ofelia. Principe, eu de mult am vrut s[v[]ntorc darul ce a\i binevoit a mi-l promite drept suvenir. (*Repede se]ntoarce]ntr-un picior =i, alerg`nd spre elegantul, i se uit[cu ging[=ie]n*

ochi.) Ah, scumpule pui=or, apropo de suvenir, tu mi-ai f[g[duit o rochie de moar antic; zburdalnicule, \i-ai uitat f[g[duin\ a. Eu nu mai vreau cofeturi, eu vreau rochia, vreau numaidec` t... (*lovind cu piciorul =i cu pumnul \n palm/*) iar[de nu, \i jur r[zbunare. Ei, spune-mi, a=a-i c[voi c[p[ta rochia?!...

Suflerul. Da contene=ti, doamn[, cu =[gile?... ceial\i a=teapt[intrarea \n roluri.

Burakova (*alerg`nd spre sufler, \i =opte=te la ureche*). Te rog, dr[gu\[, las[-m[un moment s[\nduplec pe Aristid, =i z[u c[\i voi da \nc[un meri=or... da gustos... (*\=i s[rut[degetele, apoi \ntorc`ndu-se c[tre elegantul*) Hot[r[=te mai degrab[, vezi c[nu am timp de a=teptat!...

Suflerul (*aparte*). S[r[cu\ule, precum \mi pare, e=ti sub\ire la chimir.

Elegantul (*falnic c[tre Burakova*). Ei, da m[iube=ti ceva?

Burakova. Auzit-ai, m[rog, el \nc[m[\ntreab[... crocodil m`nc[u de inimi femeie=ti. Da cerul =i toate stelele s[-mi cad[pe cap, dac[din dragoste c[tre tine =i pentru o rent[de zece mii de ruble ce mi-i da, nu a= sacrifica totul... m[jur!

Suflerul (*o \ntrerupe scul`ndu-se de pe scaun*). Dar eu m[jur pe leafa mea, c[-mi lep[d \ns[rcinarea =i m[duc acas[...

Burakova (*cu ner[bdare c[tre elegantul*). R[spunde \ntr-un fel, ce stai, pare c[\i s-a legat limba \n gur[!

Suflerul (*aparte*). \i-ai g[sit galantomul.

Elegantul (*apropiindu-se de Burakova, \i s[rut[m`na*). Apoi f[g[duiesc c[ast[zi dup[spectacol stofa de rochie va fi la picioarele tale =i... tu a mea?

Burakova. A ta, a ta! (*aparte*). La asta vom mai g`ndi... (*c[tre ceial\i*). Auzi\i, dlor, martori sunte\i!

To\i r[cnesc deodat[. S[tr[iasc[!... (*v[z`nd pe directorul c[intr[m`nios pe scen/*). S[tr[iasc[regele... ura!

Directorul. Ce va s[zic[asta c[striga\i ca nebunii ura!... De c`nd se strig[\n *Hamlet* ura?!...

Polonius. Hamlet trebuie s[r`d[cu hohot: ha, ha, ha!, dar noi am socotit s[strig[m ura!

Directorul. V[zut-ai ce]ndreptare! (*Se apropie de sufler =i se uit[]n caiet.*) Unde te afli cu repeti`ia? (*Frunz[rind filele.*) Dumnezeule, ei]nc[abia trec]n actul al treilea. Of, p[catele mele, ce necaz cu tr`ntorii [=tia!

Suflerul (*cu m`nie*). Au doar[eu sunt vinovat dac[dumnealor nu vor s[repeteze? Eu mi-am uscat pieptul, sufl`nd c`te un rol de zece ori... (*Directorul]l]nterupe.*) Destul, iar[te-ai pornit la m[cinat? D[-mi caietul =i lipse=te de aici. (*C[tre ceilal`i.*) De acum eu voi sufla rolurile, veni`i mai aproape =i s[vedem de v[ve`i bizui, dracilor, s[=ugu`i cu mine. (*C[tre fiic[-sa.*) Tu du-te =i-`i f[toaleta! (*C[tre Hamlet.*) Ia seama, =tregarule, la acest monolog!]n cela r`nd m-ai dat de ru=ine, c[ci,]n loc de a striga „Crim[!]nclia`i u=ile!“ tu ai b`rfit pe dos, strig`nd „U=ile!]nclia`i crima!“ =i c`te de aceste pozne]mi face`i,]nc`t dac[publicul nu ar proteja pe copila mea Dunea, de mult ar fi aruncat]n voi cu ou[crude =i barabule fierte, iar[poli`ia m-ar sili s[]ncetez. Atunci, blestema`ilor, a`i pieri de foame, sau v-a`i face hornari pe la jidani. }ncepe dar monologul cu un gest eroic...

Hamlet. Crim[!]nclia`i u=ile, nime s[nu intre, c[uta`i pe uciga=ul!...

Directorul (*strig[*). Laert, Laert! unde te-ai ascuns?

Laert (*repede alearg[de dup[culis[, dar,]mpiedic`ndu-se de o fr`nghie, cade de-a lungul pe scen[. To`i r`d cu hohot.*)

Directorul. Apoi =ezi cum e]n rolul r[nitului, =i vorbe=te cu voce de agonie!

Laert (*cu voce amor`it[*). Uciga=ul este dinaintea ta, Hamlet, tu e=ti r[nit de moarte, c[ci vinul...

Directorul (*lovind cu pumnul]n mas[*). Veninul, surdule, veninul, iar[nu vinul: v[zut-ai, m[rog, be`ivul numai la vin g`nde=te. Apropie-te!

Laert (*se scoala* [=i se apropie de directorul]). Veninul e]n s`ngele t[u, spada a fost otr[vit[.

Hamlet. Otrav[! apoi s[lucr[m (*love-te pe rege cu spada*).

Regele (*c[tre director*). Dle director, eu de acuma am murit, rolul meu este sf`r=it, da\i-mi voie s[m[duc la birtul din col; eu ast[zi]nc[nu am luat nimic]n gur[.

Directorul. Du-te =i caut[s[-\i torni]n gur[=i s[te]ntorci tr[snit.

Regele. Cum se poate una ca asta?

Directorul. Hai du-te, ie=i afar[! (*Regele iese*.)

Orzie =i al\ii. Tr[dare!... (*Pe scen[intr[Fortimbrus cu c[ciula pe urechi =i ceac`r*.)

Directorul. Da tu unde te-ai c`rpit a=a?

Fortimbrus. Cum se poate, eu nu am pus pe limb[nici o pic[tur[.

Directorul. Ba ai turnat]n g`ti\...]ncepe-\i rolul!

Fortimbrus. La tristul dar al mor\ii supu=i s[ne plec[m =i ve=nica poman[...

Directorul (*s[rind de pe scaun, strig[furios*). Pomenire, blestematul... da s[te aud[Dumnezeu s[umbli dup[poman[pe str[zi. O, voi satanelor, dracilor, ce m[schingiu\i ca]n iad, se vede c[calicia v[atrage cu g`ndul la poman[! Ce va zice publicul la a=a absurdit[\i? Negre=it c[fluieratul m[a=teapt[. Of, of, of, p[catele mele!...

=i cine =tie c`t timp s-ar fi c[inat directorul, dac[n-ar fi fost]nterupt de un mare tr[snet al unei decora\ii picate. Mecanicul sc[pase din m`n[odgonul, de care era aninat[o b`rn[. Lovitura]n podeaua scenei a fost at`t de puternic[, c[toate accesoriile se pr[v[lir[=i se gr[m[dir[una peste alta =i o negur[de colb]nveli pe to\i actorii, care, fugind de pe scen[, se adunar[]n odaia de toalet[, iar pe scen[r[maser[numai servitorii lu\i dintre solda\ii garnizoanei =i lampistul. Ei se apucar[de f[cut r`nduial[=i de a=ezat decorurile, fiindc[]n cur`nd avea s[se]nceap[reprezenta\ia.

Te poftesc, cititorule, s[vizit[m m[car cu g`ndul acea odaie de toalet[]n care sunt aduna[i arti=tii, acea camer[misterioas[a]naltelor inspira[ii =i a ale=ilor corifei teatrali, unde eroii veacurilor trecute =ed ascun=i dup[culisa =i cortina scenei, a=tept`nd ridicarea ei s[re]nvie =i s[]nceap[activitatea cu ale lor pasiuni, dorin\e =i de=ert[ciuni, lupt`nd pentru glorie =i independen\[. C[ci autorul cu condeiu s[u]i dezgroap[din morminte,]i desfa=[din giulgiul funebru, le arunc[pe umere hlamide regale =i pe m`ndrele frun[i coroane cu diamante, iar din \[rna frumuse[ii de odinioar[]ntrupeaz[pe gra\ioasa eroin[, care prin puterea farmecului subjug[la picioarele sale pe fiorosul paladin. A=a geniul autorului realizeaz[pove=tile evenimentelor trecute]ntr-o realitate vizibil[, faptic[, ce se prevede prin iluziunea jocului iscusit al imitatorilor. Deci dac[esteticul simte extazul admir[rii la privirea unui tablou istoric depins¹ pe p`nz[, apoi ce trebuie el s[simt[la ridicarea cortinei, privind]nvierea aceluia tablou! Privind]n descrierea unui mic pasaj din repeti\ia lui *Hamlet*]nchipuirea clasicismului]n formele celui mai umoristic comism, binevoie=te acum, cititorule, a trece cu suvenirele mele]n odaia de toalet[a actorilor cu o or[]nainte de ridicarea cortinei =i]nceputul reprezenta\iei lui *Hamlet*.

]nchipuie=te\i o odaie mare]n care sunt ticsite a`tea obiecte,]nc`t cu greu va fi a le g[si numirile p`n[=i]n dic\ionarul universal. De-a lungul a trei pere[i sunt aruncate atributele accesorii =i hainele teatrale precum: co=[rci, coifuri, steaguri, pistoale, s[bii, pumnale, unelte de ale inchizi\iei, mantii, instrumente muzicale, giulgiuri, tronuri, jamboane =i c`rna\e din papir, m[=ti, cununi de lauri, b[rbii, must[\i, cozi =i felurite piei de fiare, ceal-male turce=ti etc... Mai departe l`ng[al patrulea perete e o mas[fe=telit[de felurite boieli =i pe ea sunt]n=irate atributele de sulimeneal[=i grim[seal[, consist`nd din felurite ulcicu\e cu alb, ro=u, negru, v`n[t =i albastru, apoi periu\e, piepteni, cle=ti=oare de]ncrevit p[rul, foarfeci, cu\ita=e, peruci de tot colorul etc. +i

prin acest haos de m[run\i=uri cu gravitate se plimb[favoritul arti=tilor, un motan b[tr`n cu coada]n sus =i mieun`nd c`teodat[. Pe o lai\[l`ng[mas[=ed de-a r`ndul arti=tii cufunda\i]n]ndeletnicirea cu toaleta. Actorii pribegi nu sunt preten\io=i, ci se mul\umesc cu pu\in. Ei alc[tuiesc un fel de societate de munc[mutual[, ajut`ndu-se unul pe altul]n func\iile lor. Tabloul devine foarte ciudat]n momentele preg[tirii de a ie=i pe scen[.

La cap[tul mesei, dinaintea unei buc[\i de oglind[stricat[=i]nfipt[cu col\ul ascu\it]ntr-o sfecl[, artistul, ce trebuie s[joace pe regele, cu o deosebit[silin\[face frizura lui Hamlet =i totodat[a=eaz[o peruc[pe capul lui Polonius. Mai departe Laert cu o jum[tate de musta\[]nceiat[, m`nios =i suduind, caut[pe sub mas[ceealalt[jum[tate r[t[ci].]n dreapta Horatius, =ez`nd turce=te cu nasul m`njit numai cu alb, cu o deosebit[aten\iune c`rpe=te o pereche de col\uni rup\i. L`ng[d`nsul Marcelis =i Bernardo g`f`ind ajut[unul pe altul s[se]mbrace]n uniformele vechii g[rzi a lui Napoleon, ce le sunt foarte str`mte]n spate. +i la urm[tabloul se]nceie cu o deosebit[grup[de arti=ti, care cu r`s]n hohot]mbrac[]n giulgiu pe un soldat de garnizoan[, ce avea s[reprezenteze umbra tat[ului lui Hamlet. Convorbirea arti=tilor va fi prea desfr`nat[pentru a o copia, =i de aceea mai bine s[intr[m]n odaia de toalet[a donei Burakova. Din acest[misterioas[camer[ie=ea pe scen[idealul perfec\iunii arti=tilor de provincie personificat]n dona Burakova cu talentul ei elastic, ce cu succes se]ndoia ca ml[di\la la tot felul de roluri,]ncep`nd de la partiturile vocale de operete p`n[la cele de cuplete de vodeviluri, iar]n drame de la Margareta din *Faust* p`n[la Fedra lui Racine.

]n cabinetul ei de toalet[, afar[de c`teva m[=ti, capele =i capoturi, nu se g[seau alte podoabe, fiindc[toaletele mai alese actri\ele de provincie le \in pe acas[.]n fundul od[iei pe o mas[sunt a=ezate felurite cutiu\e =i flacoane, bolduri, foarfeci =i vopseli,]n mijlocul mesei e o oglind[cu dou[vase de flori pe

de l[turi. Pe podea e a=ternut un covor cam =ters =i ros, pe care se joac[doi cotei, proprietate neap[rat[a actri\elor. }n col\ul od[ii arde foc]ntr-o sobu=oar[de spij[,]mpr[=tiind o priincioas[c[ldur[. Dinaintea acestei sobe Burakova, tologit[]ntr-un jil[, fumeaz[o \igaret[, uit`ndu-se la para focului =i ad`ncit[]n g`nduri. Ea este o femeie foarte frumu=ic[, ochi=orii ei negri =i iste\i exprim[multe din cele ce guri\va ei ro=ie cu din\i ca de m[rg[ritare nu vrea s[spun[. Nasul ei cam b`rligat e a=ezat]ntre doi obr[jei proaspe\i =i rumeori care, c`nd guri\va z`mbe=te, dez=olesc dou[gropi\e ce seam[n[a fi cuibu=oare de amor. Talia, s`nul =i tot trupul ei sunt pl[zmuite]n farmecele cele mai gra\ioase =i ademenitoare, a=a c[nu degeaba dona Burakova in-spir[]n junimea ora=ului o adora\ie frenetic[. Ea era cochet[=i =ugubea\[pentru unii, iar[pentru al\ii aspr[=i destul de iscusit[pentru a se ap[ra de asalturile m[gulitorilor =i desfr`na\ilor ce-i f[ceau cerce. Ea avea caracterul acelor femei care, de ce te apropii de d`nsele, ele se dep[rteaz[, =i, din contra, voind a te dep[rta, te provoac[cu dulci ispite, =tiind a]ntrebuin\va bine fluidul misterios al amorului, cu care multe femei sunt bogat]nzes-trate de natur[. Aceast[puternic[atrac\iune]nvinge orice m[suri de paz[, ce ra\iunea iscode=te spre a se feri de ispit[. Ces\ii² tre-cute prin discu\iile celei mai ad`nci filozofii fiziologice pun cultul amorului]n paralel[cu cultul religiunilor, unii crez`nd]n poliga-mii, al\ii]n monogamii. Iar[civiliza\ia modern[se sile=te s[curme aceste dou[noduri cu t[i=ul filantropiei, anume cu emancipa\ia mutual[a ambelor tabere de lupt[tori. Iscodirea legii libert[\ii =i egalit[\ii drepturilor trupe=ti este cea mai]nsem-nat[proprietate a ambelor sexe. Dar putea=va civiliza\ia s[ajung[la culmea perfec\iunii acestor doctrine? }n cale]i stau multele greut[\i ale luptei pentru existen\[, ale luptei pentru]ndestularea pasiunilor ne]nfr`nate ce dau asalt de nebunii =i gre=eli ra\iunii]nc[]n pruncie. Au nu vedem c[filozofii cei mai]nvelep\i, g`nditorii cei mai ad`nci, asce\ii cei mai aspri precum

=i fanaticii cei mai turba\i au fost =i vor fi totdeauna birui\i de fluidul amorului =i, fiindc[*Les vaincus ont toujours fort*³, zburdalnicul prunc Cupidon =i-a b[tut =i=i va bate joc de ei, silindu-i s[]nchine steagul]nainte a unor perechi de ochi frumo=i? — Dar s[ne]ntoarcem la dona Burakova, pe care am l[sat-o st`nd pe g`nduri l`ng[sobu=oar[.]n c[pu=orul ei se combina atunci strategia cea mai h`tr[pentru a z[d[r] =i aduce la desperare pe adoratorii s[i, care din partea lor asemenea se]ntreceau]n combina\ii, ce fel de capcan[s[iscodeasc[ca s[poat[prinde pe gra\ioasa p[s[ric[ce le m`nca momeala f[r[a intra]n la\. Ei nu o dat[cu ciud[se uitau la frumu=ica cioc`rlie, cum se leg[na]n aer =i]=i ciripea amorul, dar totodat[ochind momeala ce o ademenea.

Iat[deci c[ea se scoal[din jil[,]=i]ndreapt[la ogind[abundenta sa frizur[, studiaz[c`teva z`mbiri =i gesturi, de care]n cur`nd va avea trebuin\[, apoi cam pe g`nduri p[=e=te spre scena luminat[a=tept`nd ridicarea cortinei.

]n parter, pe scaunele de primul rang,]nfocata junime a=tepta ivirea Burakovei, ca s[aduc[la]mplinire r[zbunarea pentru neizbutirea sa]n amor. Complotul era acuma urzit =i hot[r`t, ca prin fluierat =i ostilit\i s[aduc[pe biata artist[la extremul mizeriei, =i atunci ca =oimi r[pitori s[prind[pe ginga=a p[s[ric[]n ghearele lor.

Astfel e soarta multor femei, ce se suie pe lunecoasa estrad[teatral[spre a delecta publicul prin talentul lor. Nu una din acele femei inteligente cade p`n[la infamie, =i apoi suspin[g`ndind la fericirea din haremuri. Eu cu triste\ve]n\elegeam piedica ce-i era pus[]n cale =i prevedeam c[derea ei. Ne]ndura\ii m[gulitori aduser[la]mplinire conspira\ia, c[ci piesa *Hamlet* a fost fluierat[, arti=tii batjocori\i]ntr-un chip]nfrico=at, a=a c[autorit[\ile ora=ului dep[rtar[de la teatru pe b[tr`nul Burakov =i trupa lui se]mpr[=tie. Neav`nd mai mult afaceri cu scena =i a=tept`nd alt[trup[de actori ce trebuia s[soseasc[din capital[, eu pierdui din vedere =i pe Dunea Burakova care, cum auzii, plecase din

ora= inso\it[de un adorator bogat. Apoi]ntr-un timp se vorbea =i se scria prin gazete de renoitele ei roluri prin ora=ele din provincie. }n sf`r=it, gazetele continir[de a mai scrie ceva de Burakova. Se presupunea c[ea cu adoratorul ei s-a dus la America, \ara dispera\ilor =i a aventurierilor.

II

Dona Elvira Salamini

Dup[un lung =ir de ani de c[l[torii prin \[ri str[ine m-am]ntors]n ora=ul O***. M[uit]mprejur, o, Dumnezeule, c`t[schimbare]n decursul acestor ani! Toate s-au renoit, s-au pref[cut, s-au]mbun[t\it, s-au perfec\ionat a=a, de]mi p[rea a privi o fantasmagorie. +ez`nd]ntr-o loj[a teatrului or[=ean =i uit`ndu-m[la grandioasa zidire,]mi =tergeam ochii. Ce, Doamne iart[-m[, nu-mi venea a crede c[din s[r[cu\ul teatru de mai nainte, ce avea asem[nare cu o co=arc[, s-a ridicat m[re\ul templu al lui Apolo din vechea Grecia cu coloanele lui de marmur[, cu arcuri, statui, ornamente de bronz =i de spij[,]nl[untru cu picturi al fresco⁴, candelabre, poleial[, cristaluri, ilumina\ie electric[, loje =i]n ele dame]mbr[cate]n m[tase =i catifea presurate cu pietre scumpe. }n parter junimea civil[avea fracuri =i cravate albe, militarii uniforme cusute cu aur pe piept =i alte decoruri. }n ce parte m[]ntorc, pretutindeni sunt orbit de raze luminoase, pretutindeni lux, civiliza\ie =i dialogul francez. Parisul =i pace... Iar[pe scen[]mi p[rea a vedea aieva pove\tile ce mi le spunea de copil mic b[tr`na mea bunic[, =ez`nd pe divan turce=te, cu fes ro=u]n cap =i cu filigeanul de cafelu\]n m`n[. Ea cu gravitate =i cu un fel de inspira\ie poetic[]mi spunea minunile din \[ri dep[rtate de peste mun\i =i codri, r`uri =i m[ri, cu palate de aur]mpodobite cu pietre scumpe =i locuite de zmei =i paralei, unde lo-

cuiesc Fe\i-Frumo=i i Ilene Cos`nzene cu p[rul de aur]n gr[dini paradisiace cu mere care, desplic`ndu-le, din ele ies z`ne cu haine de rubine =i safir =i alte nenum[rate minun[\ii, ce iscusin\ a modern[a adus la perfec\ie]n iluzia decora\iunilor =i punerea]n scen[a pieselor de feerii =i baleturi.

+i g`ndeam eu: unde se afl[acum fostul director, b[tr`nul Burakov, cu peruca lui =tears[ca o piele de opinc[? Unde sunt colaboratorii lui dramatici, ce cu c[ciula pe-o ureche =i cam ceac`ri declamau la repeti\ii pe Hamlet? Unde e frumu=ica brunet[Dunea Burakova, primadona operetelor =i a pieselor clasice, cu camarazii ei lirico-dramatici? M[uit]n afi= =i citesc,]n loc de Dulakov, Ivanov... numai nume italiene: Tardini, Bardini, Salamini =i al\ii. Se vede, g`ndeam eu, c[b[tr`nul Burakov]mbog[\indu-se =i-a luat o trup[de opere italiene =i, voind a m[]ncredin\ a, m[]ntorc de]ntreb pe un megie= ce]mi p[rea a fi rus, c[ci purta barb[lat[=i tuns[à la cosaque⁵.

— D[-mi voie, d-le, s[te]ntreb, cine este antreprenorul acestei trupe?

Domnul cel tuns cu un ton aspru]mi r[spunde fran\uze=te: „Que me voulez-vous, je ne vous conais pas?!“⁶

Am sfeclit-o! N-am nimerit =i oare=icum ru=inat m[uit]mprejur, de nu voi vedea vreun cunoscut, dar]n zadar. Dumnezeuule, se poate oare ca]n \ara unde m-am n[scut =i]ntr-o a=a mare adunare de public s[fiu cu totul str[in ca un Livingstone sau Delagorg]n pustiurile Africii? O m`hnire nespus[m[cuprinse =i, ie=ind din loj[, m-am dep[rtat spre foié⁷]n speran\ a de a da peste un cunoscut, dar, ne=tiind calea prin labirintul galeriilor, am nimerit]n apartamentul de toalet[al damelor, unde cu m`nie mi-a oprit intrarea o bab[gheboas[cu obrajii ca zb`rciogii, cu buzele uscate =i vinete, dintre care se vedea numai un dinte, pe care, r`njindu-se, mi l-a ar[tat ca un c`ine z[d[r`t.

— Unde intri, mo=ule, mi-a strigat ea, nu ai nimerit, acest[intrare e rezervat[numai pentru dame.

— Ei, =apoi! i-am r[spuns eu cam sup[rat de epitetul ce mi-a dat baba cloan[. Cum mi se pare, m[tu=, noi am`ndoi suntem de-o v`rst[. Apoi, voind a o z[d[r], am adaos: Cum v[d, m[car c[sunt mo=neag, inima tot m[trage unde se adun[frumu=ecele, c[ci la v`rsta noastr[tr[im numai cu suvenirele. De altfel, s-ar p[rea c[suntem ni-te strigoi ie=i[din morminte.

Baba, z`mbind, mi-a ar[tat iar[=i clon[ul, =i acea z`mbire,]ncre\indu-i =i cutremur`ndu-i zb`rciturile obrajilor, o deformase de pare c[o lovise... duc[-se pe pustii. Apoi, dup[un oft horc[itor ce a zbucnit din pieptul ei uscat, ea mi-a r[spuns:

— Ai dreptate c[tr[im numai cu suvenirele tinere\ilor trecute, =i acum, c`nd te ui[]n oglind[, te iau fiori. Da d-ta de unde e-ti?

— Eu sunt de aici, i-am r[spuns, aici m-am n[scut =i aici mi-am petrecut tinere\ile cu extazurile lor nebunatic. Apoi soarta m-a aruncat]n \[ri dep[rtate, de unde acum dup[mul[ani m-am]ntors, =i pretutindeni m[aflu ca =i]n str[ini[tate, c[ci nu g[sesc pe nime din cunoscu[i. Da d-ta, doamn[, de unde e-ti?

— Eu asemenea sunt de aici.]n tinere\le am fost artist[, =i nu pu\in[glorie am c`=tigat cu talentul meu.

— D-ta ai fost actri\?

— A=a este, =i pot zice c[]n timpul meu eram renumit[at`t]n operele, c`t =i]n piesele cele mai clasice. Eu, dle, nu m-a= fi schimbat cu aceste p[pu=i italiene, ce fac deliciu numai auzului, f[r[a de=tepta coardele inimii. Ele joac[numai ca ni-te mario-nete =i, c`nd ies din culise,]s toante ca curcile. Eu cu jocul meu nu numai c[]nc`ntam publicul, ci]l =i st[p`neam plec`ndu-l la dorin\ele mele. El m[pre\uia p`n[la adora\ie =i umbla roi dup[mine. Of, of, scump timp am petrecut eu atuncea!

— Cum se vede, acel public era]nc`ntat, dar pu\in galantom.

Ea m-a]ntrerupt cu gr[bire]n\eleg`nd ce am voit s[zic:

—]mi dai a]n\elege c[m[vezi acum servind]n odaia dame-lor! Tocmai de asta eu m[pl`ng, c[singur[sunt vinovat[de

reversul ce soarta mi-a trimis. Fr[gezimea inimii mele m-a adus la acest hal. Nu degeaba zice proverbul: D[inimii voie, ea te duce la nevoie.

— Socot]ns[c[tot dup[acest proverb nu unul din curtezani a p[timit din cauza d-tale.

— A=a-i, mi-a r[spuns ea, dar[chinul de amor din timpul meu era mai mult idilic, pentru c[curtezanii de atunci din suflet adorau pe artist[, necer`nd de la ea sacrificii grele, ci mul`mindu-se cu un suvenir luat de la d`nsa, bun[oar[, un piept[na=, un pantof =i alte bagatele. Ei purtau la piept un col`un de pe picioru=ul ei, iar[]n suflet chipul ei adorat. Aman`ii de atunci erau copii b[tr`ni, iar[cei de acum sunt copii mo=negi deziluziona`i. Cauza reac`iei timpului provine de la uzul neregulat al luxului, care a n[bu=it din capitale]n provincie. Luxul a]ne=cat, a]ngh`it toate dorin`ele modeste ale timpului trecut. Curtezanii cer acum de la biata femeie tot, o pre`uiesc numai ca un obiect de pl[cere, ca o vremelnic[juc[rie, de care, dup[ce se satur[, o arunc[f[r[]ndurare, c[ut`nd alta. Sim`irile dulci ale amorului s-au pref[cut]ntr-un chin dureros, ce pe mul`i]i duce la disperare =i nu o dat[la sinucidere, dac[nu pot izbuti s[-=i]mplineasc[nes[`ioasele dorin`e.

— V[zut-ai, m[rog, am exclamat eu nevr`nd =i cu uimire, ascult`nd judecata ei.

Ea s-a uitat la mine cu ironie, d`nd din umeri. }`i pare curios, dle, c[m[auzi vorbind]ntr-un stil cam poetic =i oare unde g`nde=ti: De unde strigoaica asta se `ine de prestigiul esteticii, dup[ce mai bine i s-ar =eedea]n rolul unei fermec[toare din *Macbet!* +i ea a r`s cu hohot. O, ce r`s! Sem[na cu horc[itura unei fiare cu g`ti`a t[iat[. — Dar nu te mira, dle, a adaos ea, eu mult am citit]n via`a mea =i am studiat profesia de actri`[nu numai pentru a c`=tiga bani, ci =i pentru a-mi]nzestra mintea cu cele mai alese odoare ale renumi`ilor scriitori. Odat[, c`nd vei avea vreme, vin[]n mansarda]n care locuiesc, =i eu]i voi declama

cele mai alese monologuri din piesele franceze =i germane. La mine aici, a adaos ea ar[t`ndu=i cu degetul uscat fruntea, este o arhiv[de m[rg[ritare beletristice, =i posed o memorie colosal[.

— Bine, i-am zis, dac[d-ta e=ti]nzestrat[cu a=a memorie, apoi socot c[-mi vei putea spune: ce s-a f[cut cu trupa arti=tilor care cu vreo 40 de ani]nd[r[t juca aici?

— Unii s-au]mpr[=tiat prin lume, a\ii au trecut pe ceea lume, =i numai eu singur[am r[mas din acea trup[.

— Dumnezeule, am strigat eu uimit, =i cum te nume=ti?

— Eu sunt Dunea Burakova, a r[spuns ea privindu-m[cu mirare.

— D-ta e=ti]nc`nt[toarea Dunea de odinioar[? Publicul aplauda cu frenezie =i b[tr`na, scul`ndu-se cu gr[bire, mi-a zis: M[duc la func\iile mele. Nu uita, dle, vin[]n mansarda mea, casa lui Fendrich, nr. 17, strada Ri=elie. +i ea cu fuga s-a dep[rtat, intr`nd]n apartamentul damelor.

Publicul elegant s-a]mpr[=tiat, prin foiéul iluminat a *giorno*⁸. Fiecare p[=ea cu grande\e d`ndu=i un aer m[re\, iar[la]nt`lnire cu vreun cunoscut abia cl[tin`nd unul altuia cu capul. Toat[ceremonia aceasta avea asem[nare cu o procesie p[g`n[, din care lipseau numai vechii sacrificatori]n mantiile lor albe. Ei erau]n acele momente]n culise, a=tept`nd ridicarea cortinei spre a se prezenta]n actul al doilea din opera *Aida*.

Oare pentru ce at`ta]n`n\o=are? Pentru ce acest mutism, ce nu exprim[adev[rata sinceritate =i mul\umire? Pentru ce tirana etichet[domnea]n foié? Ea pedepse=te cu epitetul de *mauvais-genre*⁹ pe oricine va vorbi tare, va merge liber, va r`de sau va glumi cu zgomot. Actorii pe scen[imiteaz[pe dimnitarii din pies[, spectatorii imiteaz[pe actori. Pe scen[rochii de m[tase, catifea =i giuvaieruri,]n foié se plimb[acelea=i toalete, expun`nd bog[\ia odoarelor.

Un t`n[r din provincie sosit]n ora= din fundul pustiurilor, cu fa\va dogor`t[de soarele vie\ii muncitoare de agronom, dar cu

buzunarele bine ticsite de bani, se uit[]mprejur cu oare=icare]nsp[im`ntare, silindu-se s[-=i deie maniera liber[de un leu or[=ean. }ns[fa\ a lui devine ro=ie =i pe frunte]i rouează[sudoare. El, trec`nd pe l`ng[o mare oglind[, cu fric[se uit[]n ea cu coada ochiului s[vad[de nu i s-a str`mbat cumva cravata sau c`rlion\ii frizurii de sunt]n r`nduial[. +i iat[c[deodat[el devine palid =i se cutremur[, c`nd o frumoas[camelie cu un lung =lep de rochii]i pune mai sub nas lorneta =i, cam]nchiz`nd genele, i se uit[drept]n ochi cu o z`mbire ademenitoare. Pezevenchea]i de tot frumu=ic[.]n p[rul ei blond str[lucesc diamante minciunoase =i]n ochii ei mari alba=tri sentimente minciunoase. Ea se plimb[à *la brassét*¹⁰ cu o neneac[, cum se pare,]mprumutat[. Neneaca are bucle albe ca laptele =i e]mbr[cat[]n rochie de catifea neagr[.

— *Il n'est pas mal!*¹¹ pronun\ camelia destul de tare,]ntorc`ndu-se c[tre neneac[-sa, care nu]n\lege nici un cuv`nt fran\uze=te. Apoi cocheta arunc[o privire gale=[t`n[rului provincial =i cu grande\ e p[=e=te]nainte. Provincialul la acest[provocare, ca lovit de o sc`nteie electric[, tresare, se]n`n\o=eaz[=i, pun`ndu-=i monoculul]n g[uno=itura ochiului drept, urm[re=te pe frumu=ica camelie =i trage cu urechea, ca din conversa\ia ei cu neneaca s[afle cine-i. El se \ine dup[urma ei =i mai c[nu-i calc[=lepul. Frumu=ica studiaz[cu coada ochiului toate mi=c[rile lui. Acest soi de capcane vii, ce stau]n calea junimii moderne, au nu numai o pereche de ochi]nc`nt[tori, ci =i o pereche observatori ce-i poart[]n ceaf[.

— Pe=ti=orul de aur adulmec[undi\ a! =opte=te ea la urechea neneac[i de contraband[.

— Numai de n-ar fi vreun broscoi de balt[!]i r[spunde respectabila la chip, neneaca]mprumutat[. Apoi ele am`ndou[se gr[besc s[intre]n cabinetul damelor, ca s[afle de la camerista Dunea Burakova, care cunoa=te pe to\i =i-i un fel de Laporelo femeiesc, de este t`n[rul provincial proprietar =i bogat. A=a]ntr-un

p[trar de or], pe timpul pauzei dintre acte, se fac]n acest b`lci elegant al de=ert[ciunilor lume=ti multe acte de dragoste, de cuno=tin\=e =i de c[s[torii de comer\.

Rezemat]ntr-o poz[academic[de pedestalul unei statui de marmur[, un t`n[r tras la fa[, cu chipul caracteristic al israelteanului, cu ni=te ochelari de aur a=eza\i pe nasul s[u coroietic, cu o z`mbire de dispre\ pe c[rnoasele sale buze se uita la un frumos june ce conversa cu el.

Junele e]mbr[cat =i piept[nat dup[jurnal ca o p[pu=[. El cu umilin\ se uit[la cel cu nasul coroietic, pe care de c`teva ori vrea s[-l ieie de m`n[, dar palestinianul cu iscusin\ se ap[r[de a-i da m`na, zic`nd cu indolen\[: „Nu pot, m-am hot[r`t odat[c[nu pot!“

— Nu-mi vine a crede, zice Junele, ca ruga mea s[fie zadar-nic[.]ndur[-te, Davide, tu mi-ai fost camarad la universitate =i amic intim, nu m[respinge]n pozi\ia mea precar[. Au doar[ai uitat c[]n timpul studiilor noastre eu te \ineam gratis]n domiciliul meu, fiindc[p[rin\ii t[i nu-\i trimiteau bani de cheltuial[? +i acuma m[la=i f[r[ajutor?

Amicia cu comer\ul nu se]nfr[\esc, eu sunt finan\ist =i sclav legii finan\elor, r[spunde nasul coroietic. Tat[l meu mi-a]ncredin\at capitalul firmei sale, =i eu trebuie s[iau seama bine, cui s[]mprumut bani.

— Vas[zic[, tu te]ndoie=ti c[-\i voi pl[ti la termen,]l]nterupe t`n[rul cam sup[rat.

Din contra, eu nu a= sta la]ndoial[s[-\i]mprumut, dac[a= =ti c[acel capital]l vei]ntrebuin\ a]n vreo afacere comercial[cu bun chilipir]n perspectiv[. Dar fiindc[cu banii vrei s[intri]n filia\ii de amor cu frumu=ica Lidia, apoi nu este de crezut c[-mi vei]ntoarce datoria. Cupidonul a fost =i va fi tot gol =i, cu toate c[-i place a se l[f[i]n bani,]n fine este u=or la minte =i neb[g[tor de seam[ca un adev[rat *sans culote*¹²... =i nasul coroietic cu m`ndrie se uit[]mprejur, mul\umit de a=a iste\ime.

— Dar ce are a face Lidia cu capitalul ce-î cer împrumut, c`nd eu îî dau poliî cu 24 % la sut[?

— Poliîa îns[negre=it vei fi silit s-o absolvi, cheltuind pe p`r[, avocat =i timbru, iar[la urm[, ce este mai r[u, eu voi fi nevoit s[m[sf[desc cu d-ta.

— Asta nu va fi niciodat[, crede-m[pe onor c[-î voi pl[ti la timp, se sile=te a-l îndupleca t`n[rul.

— Nu vei pl[ti, nu, îl înterupse nasul coroietic, c[ci vrei s[intri înlupt[cu tenorul Sergiu, bogatul clironom, al c[rui tat[nu demult a murit; pe t`n[rul Sergiu l-am v[zut dinioar[petre-c`nd pe Lidia p`n[la apartamentul damelor, unde negre=it prin mijlocirea cameristei Dunea Burakova se vor pune la cale dup[spectacol s[beie =ampanie înl vreun cabinet misterios =i s[înghit[la stridii.

Copilandrul devine palid, îî mu=c[buzele de invidie =i cu îngrijire îî înte=te c[ut[tura spre apartamentul damelor. Tulburarea sufleteasc[îl aduce la desperare =i, des[v`r=it pierz`ndu-=i cump[tul, îl apuc[pe camaradul s[u de m`n[=i cu un ofatat dureros îi zice:

— Apoi nu am ce m[face, m-am hot[r`t s[m[plec voinîei tale, v`nz`ndu-î 300 f[lci de p[dure cu o sut[de galbeni.

Ochii fiului lui Israil sc`nteiar[. Z`mbirea lui de dispre`s-a pref[cut întro z`mbire dulce, el momentan s-a schimbat din leul impun[tor înl tigrul ce se t`r`ie pe labe spre vicitima ce a ochit-o. Deci cu gravitate îî scoase de pe nas sticlele, apuc[pe june cu am`ndou[m`îinile =i cu o voce ginga=[se sili s[-l m`ng`ie.

— Nu-î par[r[u, prietene, crede-m[c[p[durea nu face mai mult, =i cred c[e=ti destul de cuminte s[înlvegi c`t de greu merge comerîul înl ziua de ast[zi.

— Ori=icum ar fi, dar 300 f[lci de p[dure înl megie=ia c[îi ferate are...

— Nu are nimic, înterupe nasul coroietic, ned`nd junelui timp s[calculeze =i s[-î deie seama. Cite=te, adaoase el, ordinul

guvernului, care nu d[voie s[se ard[lemn]n locomotive, ci numai antracit, =i a=a vei]n\lege c[eu cu ast[cump[r[tur[]mi pun capitalul]n risc, =i pe de alt[parte noi, bancherii, nu avem mari sume de bani disponibile pentru afaceri nesigure. Sco`nd apoi din buzunar un portofel buc=it cu bancnote,] deschide dinaintea junelui zic`nd: „M[jur pe stima ce-\i port, c[ast[sum[de bani a fost menit[s-o]mprumut contelui Calicini, dar acum stau la cumpene]ntre amicul meu =i procentul de 50 la sut[ce-mi d[contele cu siguran`\ de amanet pe casa sa din ora=“.

Pupilele ochilor copilandrului se m[resc, arunc`nd o c[ut[tur[avid[]n portofelul cu bancnote. El se cutremur[ca de friguri, =i cu o voce]n[du=it[de emo\iune =i pare c[ru=in`ndu-se de actul ce vrea s[s[v`r=easc[, iute se uit[]mprejur, apoi se pleac[la urechea t`n[rului bancher =i]i zice: „Nu-i de pierdut timpul! Notarul se afl[aici, l-am v[zut]n parter; mergi de-i spune s[preg[teasc[poli\va, care dup[spectacol va aduce-o]n cabinetul de la *Grand otel*, unde eu voi fi cu Lidia la *supé*“⁴³.

— Ferice de voi, flutura=i ai libert[\ii, pentru voi sunt predestinate florile vie\ii, iar nu pentru noi, sclavii finan\elor! Dar gr[be=te de invit[pe Lidia, p`n[ce Sergiu nu \i-o sufl[de sub nas; eu m[duc s[vorbesc cu notarul.

Junele cu gr[bire p[=e=te spre apartamentul damelor, iar[nasul coroietic se uit[pe urma lui zic`nd: „Dobitocului nici prin g`nd nu-i trece c[eu gratis m[voi folosi de pl[ceera dup[care el alearg[...“ +i morm[ind]nc[ceva, se gr[be=te s[intre]n sala reprezenta\iei, fiindc[pe scen[se]ncepuse al doilea act al operei.

Prima dona Elvira Salamini =i tenorul Tardini]nc`ntau auzul publicului cu un duet patetic. }ns[nu to\i sorbeau cu urechile dulcile modula\ii ce]n vibra\ii fermec[toare veneau de pe scen[. Armonia str[b[tea mai cu seam[]n sufletele modeste,]n asisten\va din popor, iar nu]n piepturile goale ale damelor elegante =i ale cavalerilor de mod[ce se l[f[iau prin loje =i prin jil\uri —

dovad[c[ei]n momentele cele mai mi=c[toare,]n mijlocul valurilor de armonii cere=ti, se t[v]leau]n noroiul prozei realismului, discut`nd cu =opot (*pour la bonne tenue*¹⁴) clevetirile cele mai scandaloase ale zilei, b`rfelile cele mai m`r=ave =i intrigile cele mai iscusit \esute.

}ntr-o loj[de bel-étage o neneac[]n rochie de brocar, la piept cu un bold ce reprezenta un fioros p[ianjen de email, =ede \an\o=[]ntre dou[fiice, una cu verigi grele de aur]n urechi, alta piept[nat[à la chinois¹⁵ cu dou[m[ciuci de aur]nfipte]n p[r. Neneaca cu irita\ie dojene=te pe copila cea mai mare c[nu =tie s[]rind[]n la\ pe un t`n[r ce ea] ochise de mire.

— Apoi ce-s eu vinovat[, dac[el e a=a de indiferent fa\ de mine =i t[cut]n vorb[, r[spunde cu voce iritat[fiica cea cu verigi]n urechi.

— E=ti dobitoac[, dac[nu =tii a-l dep[na pe a\i=oar[la ghem, bodog[ne=te neneaca.

— Apoi ce a\i=oar[po\i avea la un t`n[r om dec`t a amoriului? r[spunse ofensata fiic[. Eu]l tr[geam c`t puteam de acea a\[, dar]n zadar. El]mi sta]nainte ca un butuc =i numai holba ochii r`njindu-se. +i fiica cu verigi]n urechi m`nioas[]=i]ntoarce fa\ a spre scen[.

Neneaca cu p[ianjenul, asemenea m`nioas[, se pleac[la urechea fiicei =i]i cite=te morala zic`nd: „Eu =tiu c[]n opinia ta Ian-cu Cucu este un dobitoc, pentru c[el nu =tie a-\i spune palavre filozofice, cu care, cum se vede, tu ai]nceput cu el vorba ca s[ar[\i educa\ia str[lucit[ce eu \i-am dat. Se]n\elege c[el a trebuit s[tac[, fiind numai econom bun, om de munc[, iar[nu sibarit ce cite=te c[r\i]nv[\ate. Pentru aceea el este bogat =i solid, pe c`nd Sergiu, care \ie]i place, bate acum la t[lp]i averea t[t`nis[u ce nu de mult a murit. Pare c[nu l-ai v[zut dineoar[]n foié cum se lipise de o dam[cu rochie de catifea albastr[. Eu, d`nd un bac=i= cameristei Burakova, am aflat de la d`nsa ce soi de poam[este... de acele ce... =i ea f[cu cu m`na un semn echivoc.

— +i ce te-ai legat de capul meu,]i r[spunde fiica cu verigi]n urechi, ro=indu-se pe obraz de m`nie, eu am vorbit cu d`nsul de filozofii?

— Apoi ce-ai vorbit? Eu trebuie s[=tiu ca s[-\i]ndrept gre=eala!

— Eu l-am]ntrebat de ce st[a=a pe g`nduri, poate e amo=rezat...

— Rea]ntrebare! Ei, =i el ce \i-a r[spuns?

— Mi-a r[spuns c[guturaiul i-a picat pe piept, =i se teme a vorbi ca s[nu=ei st`rneasc[str[nutatul.

— +i tu ce ai r[spuns?

— Nimic!

— R[u ai f[cut! A trebuie s[ar[\i comp[timire la guturaiul lui zic`nd: „Cine te va c[uta, dac[vei pica la pat? Cine]\i va fierbe cei=or de floare de soc, pe care eu =tiu a=a de bine a-l preg[ti...“,]ntr-un cuv`nt s[-i fi dat a]n\elege c[tu =tii a gugoli pe bolnavi =i, drept dovad[, s[-l fi trimis s[m[]ntrebe pe mine, cum m-ai c[utat c`nd am fost bolnav[de lungoare. Astfel puteai s[-l faci a]n\elege c[pe l`ng[toate e=ti =i bun[gospodin[, =tii a face =rbeturi de nuf[r, a]ngr[=a curcani, a pune ou[sub clo=c[etc. Nu,]n loc de acestea, tu]\i ar[\i indiferen\,a, pe c`nd el se c[ineaz[de guturai. Of! of! cu voi nu o mai po\i scoate]n cap[t. +i eu, s[r[cu\,a de mine, ca s[vin de la \ar[p`n[aici =i s[pot da goan[dup[Iancu Cucu, mi-am v`ndut la jidani f[r[pre\ gr`u=orul de pe lanuri...

Cine =tie c`t s-ar mai fi v[ic[rat neneaca, de nu s-ar fi deschis u=a =i n-ar fi intrat]n loj[un t`n[r elegant, dar foarte palid la fa\ =i cu ochii urduro=i.

— A, *monsieur Antoin*^{!6} exclam[neneaca]ntinz`ndu-i m`na. Cum te mai afli? *Vous êtes toujours souffrant*^{!7} adaug[fiica cu verigi]n urechi, iar[ceealalt[fiic[cu m[ciucile]n p[r]l pofte=te s[=ad[.

— Mul\umesesc! r[spunde t`n[rul palid. A=a-s de]ndeletnicit, c[s[n[tatea mi-am smintit...

— D-ta tot]n versuri vorbe=ti,]l]ntreupe z`mbind fiica cu verigi.

— +i ce trebi a=a mari ai d-ta?]l]ntreab[neneaca cu interes.

— Of! sunt]mbulzit de afaceri, r[spunde cu gravitate t`n[rul palid. Judeca\i singure, c[de trei nop\i nu am]nchis ochii, alerg`nd de la bal la bal, ast[zi dup[spectacol trebuie s[fiu la un somptuos supeu dat]n onorul primadonei Elvira Salamini, =i pe m`ine sunt angajat la balul cucoanei S[ftica Boteanu, la care socot c[=i d-voastr[ve\i fi.

— Eu sunt poftit[cu copilele, dar mi se pare c[nu vom merge, fiind de tot ostenite. Aici am venit s[ne mai odihnim =i s[ne]ndulcim de vocea]nc`nt[toare a primadonei Salsisoni.

— Salamini! se gr[be=te a]ndrepta gre=eala fiica cu m[ciucile]n coafur[.

— O! adorabila Elvir[, zei\a armoniei, ve\i vedea cum]n al doilea act]i vor oferi o br[\ar[cu diamante scumpe!

— F[r[=ag?]ntreab[cu o exclamare unanim[neneaca =i fiicele. +i cine este galantomul ce face un a=a prezent?

— Se]n\elege c[compania noastr[, adic[Sergiu cu doi camarazi de universitate ai mei, r[spunse t`n[rul palid.

Neneaca arunc[o c[ut[tur[de m`nie spre fiica cu verigile]n urechi, iar[fiica de ciud[]=i mu=c[buzele, love=te]n ele c[tinel cu evantaiul =i, neput`ndu-=i st[p`ni tulburarea, se]ntoarce c[tre t`n[rul palid =i zice cu voce tremur[toare: „P[cat de silin\ a ce v[da\i =i de cheltuielile ce]ntrebuin\ a\i pentru aceste privighe-tori venetice. Ele c`nt[=i ciripesc, apoi, lu`ndu-v[darurile, zboar[unde]nfloresc portocalii. A=a-i c[am dreptate, dle poet, d-ta m[vei]n\elege!“

— Dar mata, duduie, nu vei]n\elege c`nd]i voi spune c[, din contra, p[s[ruica c`nt[rea\ va r[m`ne aici]n colivia c[s[-toriei,]i r[spunde t`n[rul cu un ton misterios.

— Se vede c[se m[rit[cu vreun actor, adaoge neneaca z`mbind cu ironie. +i apoi nu-i de mirare: actri\[cu actor, a=a se cuvine!

— Din contra,]ntreupe t`n[rul palid. Ea nu se m[rit[cu un actor, ci cu un proprietar mare al nostru, cu t`n[rul =i bogatul Iancu Cucu.

Vestea aceasta a lovit ca fulgerul]n loja din bel-etaj. Neneaca cu un mic r[cnet a s[rit de pe scaun =i a picat]nd[r[t ca ame\it[. Fiicele, nevr`nd, lovesc]n palme cu mirare, apoi se silesc a ridica pe neneaca de pe scaun =i a o duce pe subsuori]n apartamentul damelor. Publicul din lojile megie=e privesc cu nedumerire la confuzia celor trei dame. Dar fiica cu belciugii]n urechi, spre a da neneac[i efectul unei ame\eli de mod[, o dojene=te cu glas z`nd: „|i-am spus, neneac[, s[nu ascu]i cu a=a mare aten\iune pasajele patetice, fiindc[muzica]i iriteaz[nervii“. +i din]nt`mplare tocmai]n acel moment duetul de pe scen[]ntru at`ta a]nc`ntat publicul, c[mul\i din asisten\i se ridicar[de pe scaune, trimi`nd furtuni de aplauze =i de laude c`nt[re\ilor. T`n[rul palid,]n\eleg`nd sub ce impresie neneaca s-a tulburat, a ie=it din loj[cu gr[bire.

Pe scen[primadonei i s-a dat un dar de mare pre\, iar[publicul elegant, dup[multe ur[ri, s-a adunat iar[=i]n foi.

Pe o canapea de catifea se pune un b[tr`n cu fiul s[u. B[tr`nul poart[o peruc[foarte neted piept[nat[]n c`rlioi la t`mple, iar[t`n[rul cucona= poart[colerete albe la g`t de m[rimea unor aripi de g`sc[. B[tr`nul se uit[cu o c[ut[tur[z`mbitoare la dou[dame ce vin spre el =i zice fiului s[u: „Ia seama, P[tr[chel, pe l`ng[noi va trece neneaca cu copila ce are 100 mii zestre. Nu sc[pa prilejul,]nchin[-te =i spune-i ceva amabil, da =tii, z`mbind cu a=a gra\ie,]nc`t s[-i po\i ar[ta frumo=ii t[i din\i ca de filde=. Cine mai =tie ce d[norocul, c`teodat[duduiele se amorezeaz[=i de din\ii cavalerilor.

— Curios mai e=ti, t[tuc[, duduia asta]i a=a de falnic[]nc`t

nici nu vrea s[se uite la mine! +i t`n[rul cu colerete face cu m`nile un gest de desperare.

— +i de ce socoli tu a=a? apostrofeaz[t[*tuca*, zi mai bine c[e=ti un n[t[r[u =i nedibaci a face curte, =i cu a=a cusururi nu vei ajunge departe. }mi pare r[u c[tu, fiind unicul fiu, te-am sc[pat de serviciul militar, unde ar trebui mai bine s[sluje=ti,]nv[\\`nd de la ofi\erii sprinteni iscusin\`a de a m[guli femeile =i a te purta cu iste\ime]n societ[\ile elegante,]n care te trag ca pe un urs de urechi. Of! of! =i sunt pe lumea asta p[rin\i feric\i, ce au feciori s[raci, dar destul de h`tri spre a=] g[si mirese bogate f[r[ajutorul p[rin\ilor. Numai eu, p[*catele mele*, am colindat la pe\it prin toate casele cu fete bogate =i de pretutindeni numai cu bostani am ie=it,]nc`t acumam i ru=ine s[m[ar[t pe strad[.

— La ce cau\i numaidec`t bani mul\i,]i r[spunde t`n[rul]ndrept`ndu=] coleretele =i ro=indu-se la fa\.

— A=a se cade, adaug[b[tr`nul, c[ce este mai priincios dec`t o zestre bun[, comoar[g[sit[ca]n drum! Atunci =i b[tr`nii p[rin\i se folosesc, tr[ind bine pe l`ng[copiii. Ia =i s[pt[m`na trecut[s-a]nsurat un biet ofi\er numai cu sabia la br`u, lu`nd zestre o sut[de mii capital numai cu vorbe dulci =i cu zur[ituri de pinteni.

— Dar =i d-ta, t[tuc[, nu te-ai]nsurat cu bogat[.

— A=a-i,]nterupe b[tr`nul cu iu\`eal[, dar]n timpul meu c[s[*toria nu at`rna de la voin\`a miresei*, ci de la a p[rin\ilor. Acum s-au schimbat obiceiurile, copilele nu]ntreab[pe p[rin\i, ci se m[rit[]n ruptul capului dup[porunca sentimentelor de amor.

Cine =tie c`t ar fi mustrat b[tr`nul pe fiul s[u, de nu l-ar fi]nterupt apropierea demoazelei cu o sut[de mii care, plimb`ndu-se prin foié, s-a oprit tocmai l`ng[canapeaua, pe care =eada b[tr`nul cu fiul s[u.

B[tr`nul]mpinge pe fiu cu cotul]n coast[, =optindu-i la ureche: „Unde te ui\i, nu vezi c[l`ng[noi st[*duduia cea bogat[?* Scoal[-te, apropie-te de ea =i spune-i c`teva complimente!“

T`n[rul cu colerete se scoal[repede, se apropie de demoazel[, face c`teva]ndoituri, mozole=te cu gura ceva ne]n\eles, apoi se ro=e=te p`n[peste urechi =i r[m`ne ca]n\epenit,]nv`rtind numai p[l[ria]n m`n[. }n momentul acela doi adjutan\i apropiindu-se de demoazela bogat[, unul din ei prin]nt`mplare love=te]n cot pe t`n[rul cu colerete, =i acesta scap[din m`n[p[l[ria care se duce de-a dura =i se opre=te de u=a unei loji. C`nd t`n[rul se pleac[s[o ridice, o dam[iese din loj[,]l love=te cu u=a]n frunte, =i un hohot general zbucone=te uit`nd fiecare eticheta de *la bien tenue*. Atunci t`n[rul cu colerete, av`nd un cucui ro=u]n frunte =i pierz`ndu-=i cump[tul de ru=ine, arunc[p[l[ria din m`n[=i alearg[]n fuga mare spre ie=irea de parad[.

C`te scene de acestea nu provin]n v`rtejul de=ert[ciunilor omene=ti,]n lupta pentru existen\[, pentru]ndestularea pasiunilor,]n goana nebun[de a se]mbog[\i,]n v`nzarea amorului pe bani... +i acest b`lci se s[v`r=e=te]n templul esteticii, unde se cultiv[frageda floare a poeziei, care se ve=teze=te de recea suflare a realismului¹⁸. Deci ce va fi mai departe]n veacurile viitoare?

Sub toiagul magic al inven\iilor s-au realizat miracolele pove=tilor b[tr`ne, dar s-a adaos =i setea dup[descoperiri noi. Dac[s-a s[v`r=it vreo schimbare bun[]n politic[, to\i a=teapt[rezultatele ei cu aceea=i]nsetare de noi]mbun[t\iri, rena=teri]n actele noastre,]n toate mi=c[rile min\ii industriale. }ns[toate zbuucium[rile omene=ti sunt supuse legii destructive a naturii care d[r`m[, pentru ca din d[r`m[turi iar[=i s[zideasc[. Viitorul va]nghi\i actualitatea, precum actualitatea a]nghi\it trecutul, alc[=tuind acel perpetuum mobile, de care filozofii,]ncep`nd de la Confucius¹⁹ p`n[la secolul nostru, =i-au tocit min\ile.

Zgomotosul carnaval s-a sf`r=it, =i p[s[rele c`nt[re\e, hr[nite cu p[s[\el de aur,]=i iau zborul spre clima cea cald[a Italiei. }n patria lor ele vor intra iar[=i]n via\a casnic[, f[c`ndu-=i cuibu=or moale din penele smulse de pe publicul nostru =i gurluind ca

porumbii de satisfac\ia c`=tigului adus din *terra incognita*²⁰, dup[cum numesc ei \ara]mbel=ugat[ce hr[ne=te la s`nul s[u nese-cat pe at`li venetici fl[m`nzi =i]nseta\i din toat[lumea.

Cam a=a g`ndeam eu afl`ndu-m[la gar[tocmai]n momen-tul c`nd adoratorii ca un roi de albine pline de miere]nso\eau pe primadona Elvira, ce cu trenul de sear[avea s[plece]n pa-tria sa.

Servitorii]nc[rcau prin vagoane l[zi, cutii, leg[turi, cartoane =i alte nenum[rate bagaje ale donei Salamini,]nc`t pornirea ei sem[na cu cea a unei caravane; iar[g[l]giile, vorbele, r`surile, ur[rile, =ampania sc`nteind]n pocale, complimentele de fal[de pe buzele adoratorilor te f[ceau s[crezi c[e=ti]nainte a unei zei\e p[g`ne]n templul cultului ei. +i ea, zei\a armoniei, z`mbea cu mare pl[cere, dar arunca pe furi= =i c`te o privire de satisfac\ie la l[zile sale cu odoare scurse din buzunarele adoratorilor din-tre care, dup[pornirea trenului, mul\i vor r[m`ne pe str[zi cu inimile zdrobite =i cu ne]ndura\ii creditori dup[spate.

Dar iat[c[al treilea sunet al clopo\elului anun\l ultimul mo-ment al desp[r]irii. Dona Elvira trimite cu m`na din fereastra vagonului salut[ri publicului m`hnit =i, c`nd trenul scr`=nind se porne=te, p[l]riile =i batiștele f`lf`ie]n urma lui, p`n[ce]n fine trenul se face nev[zut =i publicul se]mpr[=tie]n toate p[r]ile. Atunci =i eu m-am sculat de pe locul de unde priveam la acel duios r[mas bun, =i cu triste\e mi-am adus aminte de timpul trec-ut =i de fosta primadon[Dunea Burakova. Uitasem cu totul c[s[rmana a=tepta vizita ce i-am f[g[duit, =i cu acest g`nd, suin-du-m[]n s[niu\va unui birjar, i-am spus adresa.

Pe l`ng[trista dispozi\iune ce m[cuprinse, se adaoșe =i o sear[posomor`t[de iarn[. O pulbere sub\ire de om[t str[b]tea prin str[zile ora=ului, acoperind cu o cea\ alb[sticlele lanter-nelor de pe trotuare, din care abia se vedea licurind o lumin[ro=ietic[, =i un v`nt p[trunz[tor sufla prin paltonul meu de mod[, lipindu-mi ochii cu promoroac[. Dup[o a=a penibil[c[l]torie

de vreo dou[ore, birjarul,]n fine, se opri la poarta colosalei zidiri a casei lui Fendrich. Tr[g`nd clopo\elul, portarul mi-a deschis =i cu obr[znicie m-a]ntrebat pe cine caut.

— Spune-mi de locuie=te aici,]n mansarda nr. 17, Dunea Bura-kova!

— +tiu, =tiu, mi-a r[spuns el, d-ta e-ti de la contoarul pompe-lor funebre, unde st[p`nul casei m-a trimis azi diminea\ s[v[comand ca s-o lua\i de aici!

— Ce contoar? pe cine s[iau?]ntrebai eu]ncremenit de mirare.

— Pe calica din mansard[!]n zori s[o iei de aici numaidec`t. Lua-i-ar dracu pe rufo=ii ce se]ncuib[prin mansardele palatelor, unde noi slujim. Alearg[dup[d`n=ii =i-i coboar[pe spinare mor\i de sub coveri=. Apoi cu un gest de m`nie a adaos: „Suie-te acolo =i ia-i m[sura sicriului...“, =i el iar[=i]ncepu a sudui.

Neascult`ndu-l mai mult, cu osteneal[am p[=it peste mul-\imea de sc[ri a etajelor, p`n[ce am ajuns la ultima sc[ri\ a mansardei — locuin\a clasic[a at`tor genii — din care str[-lucitorul soare al inspira\iei str[bate]ntunericul ignoran\ei =i unde se s[v`r=e=te cr`ncena lupt[=i tortur[pentru ideile libert[\ii.]n o a=a camer[trist[=i]ntunecat[culege muza eteric[ultimele sunete armonice de pe buzele poetului]n agonie, spre a le depune =iraguri de m[rg[ritare]n comorile posterit[\ii...

Cu a=a triste g`nduri m-am oprit la u=a nr. 17, sfiindu-m[a o deschide; =tiam eu c[dup[d`nsa zace r[m[=i\ a de lut a unui talent, care odinioar[a r[sp`ndit entuziasm]n jurul s[u.

Nu =tiu din ce parte un v`nt se furi=[prin o cr[p[tur[=i cu un]ndelungat bocet r[sun[]n t[crea nop\ii, apoi bocetul c[tinel combin`ndu-se]n note muzicale,]mi p[rea a auzi]n el vocea]ngereasc[a Dunei. Ea c`nta un cuplet de operet[, a c[rui armonie]mi str[b[tea p`n[la suflet, apoi melodia trecu]ntr-o arie at`t de jalnic[,]nc`t ochii mi se umplur[de lacrimi.]n fine notele sl[bir[treptat =i se dizolvar[]n t[cere. U=cioara se des-

chise c[inel =i frumu=elul c[pu=or al Dunei se ivi z`mbindu-mi cu guri`a ei de m[rgean. Atunci eu cu o mi=care automatic[am deschis des[v`r=it u=a =i am]ntins m`na, dar[n[luca a disp[rut =i dinaintea mea v[zui tabloul mor`ii cu puterea sa ne]ndurat[=i nimicitoare.

La palida lumin[a unei c[ndelu`e se vedea z[c`nd le=ul s[rmanei b[tr`ne. Un fior rece]mi trecu prin trup. Se poate oare ca]n acea ur`cioas[mumie s[se fi p[strat odinioar[at`tea gra`ii =i frumuse`i? Guri`a cu buzi=oarele-i roze acum sem]na cu o coaj[de stejar spintecat[. Ochi=orii ei dr[g]la=i acum erau cufunda`i]n dou[v[g]uni negre ca]n ni=te scafe acoperite cu c`te o pielicic[galben[=i uscat[. Ea z[cea pe o lai\[goal[cu m`inile]ncruci=ate pe piept, \in`nd]n degetele]n`epenite o iconi\[care, cum se vede, i-o puse so`ia portarului. Ea era]mbr[cat[tot]n acea modest[rochi\[de merinos,]n care am v[zut-o]n cabinetul damelor de la teatru. Eu cu evlavie m-am plecat de am s[rutat iconi`a, =i din ochii mei curser[c`teva lacrimi pe m`inile ei uscate... Apoi m-am cobor`t din mansard[, pentru ca]n zori s[m[re]ntorc =i s[petrec pe moart[la loca=ul eternit[`ii.

A doua zi, c`nd m-am sculat, viscolul contenise, iar om[tul pica din nori]n fulgi]mbel=uga`i. Eu am]nt`rziat ceva cu sositrea, pentru c[oprindu-m[cu sania dinaintea por`ii casei lui Fendrich, v[zui sicriul de sc`nduri goale a=ezat pe paie]ntr-o s[niu\[cu o gloab[, l`ng[care se]ndeletnicea cu]nh[matul un servitor de la contoarul pompelor funebre cu p[l[ria lui de parad[]n trei cornuri, ce contrasta at`t de tare cu jocul de dubal[]n care era]mbr[cat. C``iva pa=i mai departe =edeaa zgribulit sub portic un preot b[tr`n =i l`ng[d`nsul un diacon cu o cruce]n m`n[, a=tept`nd ca s[niu`a cu moarta s[porneasc[. Descoperindu-mi capul =i f[c`ndu-mi cruce, am invitat pe preot s[se suie]n sania mea, fiind \intirimul foarte departe =i troianul p`n[la genunchi. Diaconul s-a a=ezat]n sania cu sicriul =i modestul cortegi funebru s-a pornit pe str[zile pustii.

Din înt`mplare noi am trecut pe dinaintea fa\adei grandioasei zidiri a teatrului or[=ean. Pare c[umbra r[posatei trimatea ultimul adio templului esteticii, în care =i ea odinioar[primea cununi de triumf =i aplauze frenetice de la adoratorii s[i.

Dup[o cale îndelungat[am ajuns în sf`r=it la locul ve=niciei, unde biata r[posat[a fost slobozit[în groapa c[scat[=i acoperit[cu om[t. Sicriul ei nu era pres[rat cu flori =i cununi de dafini, ci acoperit cu o p`nz[alb[\esut[din lacrimile cere=ti, ce înghe\ate în cristaluri picau din nori. Cu acel giulgiu nep[tat s-au învelit în somnul etern tinere\ea, frumuse\ea =i spiritul odinioar[at`t de înc`nt[tor al Dunei Burakova.

Astfel am asistat în timp consecutiv la luarea de r[mas bun a dou[primadone, dintre care una s-a întors în patria sa, iar[alta în patria etern[.

*Sic transit gloria mundi!*²¹

}N VIS +I AIEVEA

CUPRINS

I

... Dulcea armonie a orchestrei, ce c`nta un vals fermec[tor,]mi g`dilea auzul =i, c`nd am intrat]n salonul de bal al cazinei de la Spaa, dansul era]n cea mai mare]nfocare. Sute de perechi se]nv`rteau]n acea volbur[atr[g[toare, =i dinaintea ochilor mei treceau at`tea femei frumoase ce sem[nau cu un legion de]ngeri cobor`i din nouri cu aripile ascunse sub stofele bogate ale rochiilor =i horbotelor de m[tase. Ele abia atingeau cu picioru=ele lunecosul parchet.]n coafurile lor str[luceau diamante, care pare c[, trec`nd prin bolta cereasc[, se aninaser[]n m`ndul lor p[ra ca stele din cortegiul nop`ii.

Iat[, g`ndeam eu privindu-le, aici este lumea unde femeia]mp[r]\e=te, unde ea ca o zei\]n capi=tea sa este]nconjurat[=i t[m`iat[de adoratori, unde cu o c[ut[tur[zdrobe=te pavezele ra\unii noastre,]mb[t`ndu-ne nu cu vin, ci cu nectarul nev[zut al amorului,]n care ea plute=te ca steaua]n razele sale de lumin[. La a=a baluri poetul se]nsufle\e=te =i inspira\ia lui se aprinde, p`n[=i ascetul,]ngenunchind, m[rturise=te c[femeia este cea mai aleas[podoab[a naturii.

Filozoful Montegazza,]nfr`ng`ndu-=i m`ndria, ne]ncredin\eam[c[femeia d[]b[rbatului cea mai dulce fericire =i este cea mai mare recompens[, cu care el]=i vede r[sp[]tit[orice munc[ce]ntreprinde, fie acea munc[]ntrebuin\at[]n =tiin\e,]n ajungerea gloriei sau]n agonisirea de avu\ii. Toate trofeiele se depun la urm[la picioarele femeii, pentru c[sub c`rmuirea ei impun[toare se pleac[de-a valma s[]rmanul =i bogatul, regentul =i plugarul, geniul =i s[]lbaticul]nfior[tor.

Marc Aureliu, acest profund cunosc[tor al inimii omene=ti, p`n[]ntr-at`ta adora pe iubita sa Faustina,]nc`t decora =i gratifica pe aman`ii ei, =i p`n[la moarte el nu a contenit s[-i poarte cel mai ad`nc respect, mul`umind zeilor c[l-au]nzestrat cu a=a so`ie credincioas[. Senatorii,]n supunerea lor sclavic[=i spre a se lingu=i pe l`ng[Cezarul, au declarat pe Faustina]n r`ndul zeilor cu atributele Iunonei =i Cererei, iar[junimea la cununii aducea ofrande pe altarul acestei zei`e neprih[nite =i protectoare a c[s]toriilor.

Privind la acea str[lucit[adunare a at`tor frumoase, ce rivaliza una cu alta]n podoabe, g`ndeam c`t[st[ruin`\[]ntrebui`eaz[femeia ca s[plac[la b[rba`i. C`t[]scusin`\[]i trebuie s[a=eze]n simetrie zulful de pe cap, c`t[]n`elepciune]i trebuie modistei ca fiecare]ncre`itur[s[fie la locul s[u, f[r[a strica armonia sau a]ntuneca albea`a unui s`n de marmur[at`t de ademenitor, c[ci el este str[lucitul altar al zeului, pe care nu o dat[se consum[vie`i omene=ti, averi =i onoare.

Femeia a fost, este =i va fi tot femeie, =i Aspaziile moderne pu`in se deosebesc]n princip de Aspazia antic[, care, sf[tuind pe legiuita so`ie a lui Pericle,]i zicea: „De vrei s[fii iubit[, trebuie s[placi; f[r[aceea nu-`i ajut[nici leg[turile de soi mare, nici jur[mintele, nici legile zeilor =i ale oamenilor, ci toat[]n`elepciunea se concentreaz[]ntr-un cuv`nt: *s[placi!* +i femeia place atunci, c`nd ea asta o dore=te =i place cu totul ce este de pl[cut. Femeia nu trebuie s[]nchipuiasc[]n cas[un fel de b[utur[, sau mobil[, podoab[, sau sclav[, =i nici m[car so`ie, pentru c[amorul este ne]nduratul du=man al lui Himen. Femeia trebuie s[fie curtenit[]n tot timpul de b[rbat. Noaptea ea s[intre]n bra`ele so`ului ca mireas[, iar[diminea`a s[se scoale ca fecioar[nevinovat[...“ De a=a princip se `inea Aspazia antic[, =i multe din Aspaziile moderne ar trebui s[g`ndeasc[tot a=a...

Este f[r[]ndoial[c[balurile, cu legioanele lor de silfide]narmate cu toate atributele cochet[riei =i ale frumuse`ii, sunt cele

mai periculoase =i molipsitoare pentru inimile nec[lite]n realism. La baluri se z[mislesc pasiuni nenum[rate]n compara\ie cu via\ a retras[a asia\ilor poligami, la care femeia, fiind robit[=i ascuns[, nu poate inspira sau cuceri prin amor pe altul, dec`t pe st[p`nul s[u. Deci este oare nimerit[ideea poligam[de a paraliza aceast[universal[]ndemnare spre amor, aceast[ispit[irezistibil[, cu care din ad`nc[vechime a luptat omenirea?

Num[rul poligamilor cov`r=ete pe al monogamilor, =i asiatul se uit[posomor`t la femeia roab[, ce se t`r`ie la picioarele lui, tremur`nd de frica schinguirilor =i a iataganului =i ne]ndr[znind nici m[car s[z`mbeasc[, pentru c[orice umbr[de cochet[rie este zadarnic[pentru tiranul ce admir[]n ea numai c[rnurile atr[g[toare spre voluptate brutal[animal[;]n el este stins[orice poezie, precum]n ea orice cochet[rie. Pentru aceea noi nu vedem la asia\i nici scrieri de poezie]nalt[, nici iscodiri aduse la perfec\ia esteticii artelor frumoase.

Concep\ia asiaticului este a\ipit[, el balul nostru aieva]l vede]n vis, dormit`nd sub influen\ a opiumului fumat sau ha=i=ului]nghi\it. Dar =i huriile, ce el le vede]n halucina\ia be\iei pe un munte de pilaf, nu se pot compara cu zei\ele saloanelor noastre, pe care noi le admir[m cu sentimente de extaz, privind gra\iile lor estetice, pe c`nd huriile golite inspir[asiaticului aceea=i dorin\[brutal[ce el o simte]n vis]n vreo oaz[din Sahara sau]n haremul s[u propriu.

Pe de alt[parte]ns[sinuciderile =i uciderile, dramele casnice, despera\iile, nebuniile din cauza amorului cov`r=esc cu nenum[rate procente pe acele ce se s[v`r=esc]ntre poligami. +i, cum se vede, asta au avut-o]n vedere filozofii antichit[\ii, partizanii poligamiei.]ns[oare omul poate fi fericit f[r[poezia amorului? +i ce]nseamn[]n traducere modern[fabula pomului cuno=tin\ei, de care scrie Biblia? Omul a fost =i va fi]n tot timpul]nsetat s[vad[ceea ce nu vede, s[afle ceea ce nu are. Cu acest cusur el se na=te =i cre=te =i cu el r[m`ne p`n[la morm`nt. A=adar[, cum

lesne se]n\elege, acel pom a]nchipuit pe femeie, adic[pe Eva liber[, nu sclav[, pe Eva]nc`nt[toare, Eva m[gulirii =i a ispitei, Eva pentru care Adam a preferat voluptatea amorului]n schimb pentru raiul contempla\iei gra\iilor ademenitoare. +i Adam, nefiind poet, nici platonist, a mu=cat din pomul cuno=tin\ei =i a c[zut...

A=a ast[zi de aceste pilde sunt milioane, pentru c[noi ne-contenit umbl[m r[t[cind prin codri de pomi ai cuno=tin\ei =i,]ncurc`ndu-ne]n mrejele nev[zute ale ispitei, c[dem, ne ridic[m =i iar[=i c[dem, p`n[ajungem la morm`nt, de unde nu ne mai scul[m. +i aceast[mi=care este lupta pentru existen\[, lupta pentru pasiuni =i agonisirea de glorie, de renume, =i din toate aceste dob`nzi c`=tigate cu munc[trupeasc[sau spiritual[coroana tuturor cuceririlor este dragostea unei femei ce o iubim, =i cu c`t acea pasiune este mai idealizat[, cu at`ta este =i mai trainic[=i]ndelungat[.

Dob`ndirea curm[lupta de a dob`ndi, =i tocmai aceea lupt[este dorul, iar[dorul speran\[, =i speran\[, =i imaginea]mpodobit[cu tabloul raiului ad[pat]n c[s]toria din dor printr-o]mbr[\i=are,]n care dou[suflete se unesc sleindu-se numai]ntr-un suflet,]ntr-un g`nd,]ntr-o dorin\[. Acel moment este raiul p[m`ntesc, pe care Adam l-a schimbat pe cel ceresc, =i =arpele alegoric a fost demonul volupt[\ii, care, intr`nd]n rai, a cucerit prin nectarul s[u toate fiin\ele ce locuiau acolo.

II

A=a meditam eu, c`nd din constela\iunea frumuse\elor aceluia bal s-a desprins steaua vie\ii mele — Sofia mea iubit[. Ea vine spre mine]mpodobit[cu hlamida frumuse\ii ca regin[a inimii mele; z`mbirea ce-mi adreseaz[, ca o raz[luminoas[,]mi p[trunde fiin\[,]mpr[=tiind orice alte g`nduri, orice]ndoial[, de care eram cuprins]nainte. Cu suflarea ei ea momentan mi-a sor-

bit toat[ra\iunea. Lu`nd-o de bra\ ne-am retras am`ndoi]ntr-o alee a parcului ce]nconjura edificiul cazinei.

Noaptea era lin[=i luna plutea pe un cer limpede,]nvelindu-se c`teodat[]n noura=i transparen\i, ce p[reau c[sunt pletele ei de argint.]n dep[rtare sub poalele unei p[duri se auzea vocea puternic[a privighetorii ce c`nta imnul de amor, c`nta frumuse\ea codrilor cu m`ndrele frun\i ale stejjarilor ridicate spre cerul senin, pe c`nd florile dumbr[vilor]mpr[=tiau]n aer dulcele lor miros. +i acea armonie, vindu-se cu c`teva sunete ale orchestrei ce ni le aducea zefirul nop\ii, ne p[trundea p`n[la suflet. Eu o \ineam de m`n[=i c[pu=orul ei frumos se rezema de um[rul meu.

— O, ce dulci momente,]mi =opti ea, este oare de crezut, iubit, c[ele trebuie s[treac[, s[se sting[]n uitare?...

— Uitarea va fi odat[cu moartea, i-am r[spuns; dar de ce s[chem[m ursita ne]ndurat[? Ea singur[va veni s[ne r[peasc[podoaba june\ii, s[ne]ntunece iluziile ce dragostea revars[]n noi. +tii tu, nepre\uito, eu nu m[pot]ndestula cu aceea c[spun c[te iubesc, g[sind c[toate cuvintele ce poetul le poate aduna din limbajul omenesc, nu exprim[]ndestul aceea ce eu simt. }i zic numai c[soarta, r[pindu-m[de la tine,]mi va r[pi totodat[=i via\,a, c[ci fiin\,a ta este contopit[]n a mea; ea este ca =i procesul vie\ii, tinere\ii =i amorului]n potirul unei floricele, ce =i serbeaz[fericirea]ntru o raz[a soarelui, sorbind o pic[tur[de rou[aninat[de pistilul ei. +i eu cu pasiune am str`ns-o]n bra\,e, sim\ind cum ea de]nfocatele mele s[rut[ri se tope=te, trupul ei ginga= se mic=oreaz[, lunec[, dispare... +i c`nd m[trezii cu un acces de tuse, \ineam]n bra\,e numai perina de puf, pe care]mi odihneam capul...

III

O, ce noapte firoas[, ce cumplit[iarn[afar[! Viscolul mi-a troienit ferestrele od[\iei]n care m[aflu culcat bolnav de suferin\ele b[tr`nelor; m[doare tot trupul =i ciolanele, =i natura

pare c[din]ndurare mi-a trimis pe c`teva clipe m`ng`ierea din vis a de mult trecutelor fericiri. Nu era mai bine s[fi trecut la ve=nicie cu a=a un vis, dec`t s[aud cum pustiul, care m[]nconjoar[, geme sub izbirea turbat[a criv[\ului ce url[]n hornul ogeagului, iar[]n dep[rtare la cel urlet se adaug[]n r[stimpuri urletele c`inilor satului, ce simt apropierea lupilor fl[m`nzi?

— *Miluie=te-m[, Dumnezeule, dup[mare mila ta!* se auzi dup[sob[vocea amor[it[=i tremur[toare a b[tr`nei mele consoarte Sofia. Ea citea din psaltire, ce zi =i noapte nu o leap[d[din m`n[.

— Sofio, Sofio! strigai eu =terg`ndu-mi sudoarea rece de pe frunte, vin[, te rog, la mine.

=i biata b[tr`n[, =chiop[t`nd, s-a apropiat de c[p[t`iul patului meu =i s-a pus pe un scaun.

— Sofio, i-am zis eu, lu`nd-o de m[nu=i\ a ei uscat[ca de schelet, =tii tu c[eu te-am visat...

— Ei, =apoi, mi-a r[spuns ea cu oare=icare mirare, uit`ndu-se la mine cu ochii stin=i.

— Te-am visat, scumpa mea, cu cincizeci de ani]napoi; poate]i aduci aminte de timpul c`nd tu]mi erai logodnic[=i am`ndoi f[cusem un voiaj de pl[cere la b[ile de la Spaa.]ntr-o noapte]nc`nt[toare, c`nd noi am ie=it din salonul balului s[ne plimb[m pe lun[]n parcul cazinei, eu \i-am luat cea dint`i s[rutare. „*O, ce dulci momente*, mi-ai =optit tu atunci, este oare de crezut c[ele trebuie s[treac[=i s[se sting[]n uitare?...“

Pe buzele ei zb`rcite =i vinete trecu o schimoseal[ce sem[na a z`mbire de dispre\, apoi, retr[g`ndu=i m`na, =i-a f[cut cu ea cruce zic`ndu-mi:

— Dumnezeule, Dumnezeule, \ie]i mai vin visuri de zburd[ciuni, afl`ndu-te cu un picior pe marginea morm`ntului! Dar aceste visuri sunt ispitele Satanei... “*i nu ne duce pe noi]n ispit[, ci ne izb[ve=te de cel r[u*“, adaoase ea iar[=i f[c`ndu=i cruce =i]ntorc`ndu=i c[ut[tura spre icoana din ungher, dinaintea careia ardea o candel[.

— Sofio, Sofio, oftai eu dureros,]ngroap[-m[de viu]n mor-m`nt, numai las[s[iau cu mine visul, cu care nici un paradis ceresc nu se poate compara...

Ea cu disperare =i-a]ncruci=at m`nile pe piept zic`ndu-mi:

— Taci, te rog, b[rbate, c[ci m[iau fiori, tu vorbe=ti ca]ntr-aiure; dar stai, eu te voi stropi cu agheazm[de la Iordan =i duhul cel r[u ce flutur[pe l`ng[tine se va dep[rtat. +i ea a voit s[se scoale.

Eu am re\inut-o.

— Sofio,]n numele lui Dumnezeu,]n care credem =i tu =i eu, te implor nu-mi stinge iluzia trecutei]nc`nt[ri, ce p`lp`ie]nc[]n memoria mea. Tu crezi]n raiul viitor, c[tre el prin rug[sufletul t[u aspir[; al meu rai a fost trecutul =i, v[z`ndu-l]n vis, alt rai nu doresc.

— Ce idei de p[g`n!]mi r[spunse ea iritat[. Dar nu]n\elegi tu c[raiul t[u este raiul p[catului, pentru care omul =i femeia au fost izgoni\i din rai! +i, scul`ndu-se de l`ng[mine, s-a dus s[bat[m[t[nii dinaintea icoanei, =i s[se roage cu evlavie, ca s[m[ocroteasc[Dumnezeu de duhul cel r[u =i de ispit[...

TESTAMENTUL +I MEMORIUL UNUI NEBUN

(Logograf literar)

CUPRINS

C[loria cu calea ferat[este cea mai]ndem`natic[,]ns[c`teodat[=i foarte ostenitoare.

Pornindu-m[de la sta[iunea X*** pe o ar=i[teribil[din luna iulie =i c[lorind r[stimp de 54 de ore consecutive, m[coceam]n cupeul vagonului buc=it de pasageri, care se schimbau necon-tenit, unii ie=ind, iar alvii intr`nd]n cu=ca de fier]nfierb`ntat[ca un cupror de tropicele raze ale soarelui. Eram stingherit]n toate mi=c[rile mele, neav`nd loc s[-mi]ntind m[car picioarele; singur numai capul]l puteam rezema de dosala fotoliului.

Sim`eam c[m[topesc, c[toat[vlaga din corpul meu se scurge din mine]n =iroaie de sudoare. Somnul, de=i m[cuprin- dea, imediat era]ntrerupt de ghiontitura vreunui pasager, ce=i lua bagajul portativ, ca s[ias[. +i c`nd,]n sf`r=it, sosii la Mos- cova, cobor`ndu-m[pe platforma debarcaderei, totul mi se]nv`rtea]nainte ochilor, a=a c[-mi p[rea c[sunt beat.

O sl[biciune nespus[m[cuprinse =i somnolen\`a m[obora de pe picioare. Ie=ind din gar[, m[suii]n prima birj[ce-o]nt`mpinai, uit`nd s[spun birjarului la ce otel s[m[duc[. Iar acesta, fix`nd modestul meu bagaj =i ne\`in`ndu-m[, se vede, de boier mare, m[duse la un mic otel din mahalaua capitalei.

Intr`nd]n odaia ce chelnerul mi-o indicase, nici nu mai b[gai de seam[unde m[aflu, ci]mbr[cat de drum, precum eram, m-am aruncat pe pat, c[z`nd imediat]ntr-un somn at`t de ad`nc,]nc`t p[rea c[a amor\`it sufletul]n mine.

C`t timp voi fi z[cut]n nesim\`irea aceasta letargic[, nu =tiu,

c[ci abia atunci deschisei ochii, c`nd sim\ii]n nas un miros acru =i intensiv, ce-mi ardea]n n[ri, f[c`ndu-m[s[str[nut.

Atunci m[trezii cu des[v`r=ire. Ridic`nd capul, r[m[sei uimit de priveli=tea ce mi se]nf[\i=a: pe perina, pe care am fost culcat, era o balt[de s`nge, iar[l`ng[mine sta un om ce m[\inea cu o m`n[de puls, pip[indu-mi cu cealalt[pieptul. L`ng[u=[observai un poli\ian =i un angajat, care era, precum putui]n\elege dup[uniforma lui, comisarul poli\iei.

S[rind]n picioare =i resping`nd pe acela ce=i puse pe m`na pe al meu piept, m[uitai]n jur, neput`nd s[-mi dau seama ce vor ei de la mine.

Atunci ca fulgerul]mi trecu prin g`nd, ori de nu cumva necunoscu\ii ace=ta sunt ni=te punga=i, ce vor a-mi scoate de la s`n portofoliul cu banii ce-i purtam cusu\i]n c[ptu=eala jiletei. Dar poli\ianul? Ce caut[el aici? S[fie el un camarad al pr[-d[torilor? Iat[]ntreb[rile, ce-mi fr[m`ntau mintea]n acel moment.

— Cine sunte\i =i ce voi\i de la mine? m[adresai furios c[tre d`n=ii.

]ns[comisarul poli\iei, ca =i c`nd n-ar fi auzit]ntrebarea mea, nu-mi r[spunse nimic, ci, plec`ndu-se,]ncepu a se uita pe sub patul pe care adormisem. Apropiindu-se apoi de mine, m[]ntreb[:

— Unde ai aruncat arma?

— Ce arm[? replicai eu, fr[m`ntat de presupuneri.

— Arma cu care te-ai]mpu=cat! Au nu te vezi plin de s`nge din cap p`n-la picioare?

+i-ntr=adev[r, privindu-m[]n oglinda de vis-à-vis,]ncremenii de spaim[: toat[fa\ a mea, p[rul de pe cap =i pieptul erau acoperite, ca de o scoar\, de s`nge]nchegat. Nu m[putui dumeri: visez sau aieva m[aflu]n a=a hal? Dar c`teva pic[turi de s`nge, ce]ncepur[a-mi curge din nas, m[f[cur[s[]n\eleg cauza. Atunci m[adresai furios vizitatorilor mei:

— Domnilor, eu sunt bun s[n[tos =i nici prin g`nd nu mi-a

trecut s[m]]mpu=c: de osteneala =i c[ldura ce am suferit]n de-
cursul lungii mele c[l[torii]n vagon, am s`ngerat din nas. }ns[
aceast[ne]nsemnat[]nt`mplare nu v-a]ndrept[\it deloc s[intra\i
cu for\ a]n odaia mea, =i aceasta cu at`t mai pu\in, cu c`t eu nu
l-am chemat pe nimene. Purtarea d-voastre]ndr[znea\ voi
denun\ a-o unde se cade. Iar[ce s-atinge]n special de d-ta, dom-
nule, care c[utai a-mi scoate banii de la piept, vei fi adus]naintea
tribunalului.

— Gre=e-ti,]mi r[spunse d`nsul, c[ci eu sunt medic: cre-
z`ndu-te mort,]ni ascultam func\iunea inimii. Eu am intrat aici
cu comisia chemat[de chelnerul otelului, care a auzit]n odaia
d-tale o]mpu=c[tur[...]

El voi s[mai adauge ceva, dar se opri subit pe loc =i, ridic`nd
nasul, p[rea c[adulmec[spre u=a]ncuiat[a od[ii megie=e. Prin
borti\ a cheii acelei od[i str[b[tea fum.

— Arde]n acea odaie, exclam[medicul, c[ci se aude fum de
petic[aprins[.

Poli\ianul ie=i cu gr[bire afar[]ntorc`ndu-se peste scurt cu mai
mul\i chelneri.]n tot otelul se f[cu un v[lm[=ag haotic. U=a
]nchuiat[fu deschis[=i noi to\i n[v[lir[m]n odaia de unde ie=ea
fumul. El se ridica dintr-o perin[aprins[de pe pat, iar[l`ng[
pat z[cea pe p[m`nt, cu fa\ a]n sus, un individ sc[lldat]n s`nge,
ce curgea]nc[din t`mpla lui dreapt[dintr-o ran[considerabil[
cauzat[prin un revolver, ce-l \inea]nc[]n m`n[.

Sinuciga=ul era t`n[r: el putea s[aib[cam 25 de ani, era slab
la trup =i cu o fa\ palid[, br[zdat[de tainice chinuri. Pielea fe\ei
lui sem[na cu o h`rtie galben[, iar peste]nfund[turile ochilor =i
ale obrajilor se]ntindeau ale mor\ii umbre vinete.

Strania lui fizionomie nu exprima vreo durere, ci o triste\ e
nspus de ad`nc[, un chin precum]l produc numai giganticele
patimi suflete=ti. Privindu-l, nu sim\ eai]nfiorarea, ce o produc
de altfel trupurile moarte, ci mai v`rtos un fel de comp[timire

duioas[, precum o sim\=ti la desp[r\irea de un bun prieten ce a repausat.

Chelnerii deschiser[fereastra, ca s[ias[fumul, =i cu ajutorul apei din lighean stinser[focul]n pu\ine minute.

Atunci medicul, plec`ndu-se, cercet[pieptul sinuciga=ului, constat`nd subita lui moarte. }ntorc`ndu-se apoi spre noi, a zis:

— Acest nenorocit]mi este cunoscut, =i d=voastr[, domnule comisar de poli\ie, pute\i dresa procesul verbal dup[cele ce vin a vi le comunica.

S[rmanul acesta se trage din clasa copiilor g[si\i =i a fost ad[postit aici]n ospiciul pentru copii lep[da\i. Cine au fost p[rin\ii lui, nu se =tie. Crescut]n ospiciu p`n[la etate de zece ani, a fost trimis]n institutul de orfani al statului. Ar[t`nd o rar[=i marcant[inteligent[, a atras aten\iunea =i simpatia profesorilor, care, descoperind]ntr-]nsul un deosebit talent limbistic, l-au trecut cu studiile]n institutul orientali=tilor*. Ie=ind din acesta cu diplom[, fu trimis ca misionar]n Abisinia. Admirabila sa elocin\ teologic[cuceri toate inimile, captiv`nd chiar =i pe Negu=ul Menelik. El ar fi putut face carier[str[lucit[, dac[nu s-ar fi l[sat condus de inspira\ia sa pentru ni=te idei ciudate, la o disput[ce sta]n contra dogmelor vechilor apostoli.

El]=i alc[tui o filozofie exclusiv[, un fel de cult ce nu se potrivea cu doctrinele ortodoxe. Acuzat de clerul de acolo, fu rechemat]n capital[, judecat de duhovnicii sinodului =i surghiunit]ntr-o m[n[stire p[r[sit[din pustiurile guvern[m`ntului Tomsk. Dar el =i acolo]=i g[si adept\i printre locuitorii nomazi =i refugia\ii de la munca silnic[. Denun\at din nou, ancheta criminal[]l declar[de nebun. Acestui verdict a urmat internarea sa]n ospiciul de psihopa\i.

]n fine,]ns[, consiliul medical, din care am f[cut parte =i eu,

* Acest institut preg[te=te misionari pentru propaganda cre=tineasc[]n Asia =i se]nva\ acolo toate limbile orientale.

a recunoscut c[el nu-i vindecat de ideea sa fix[; ideea aceasta era]ns[at`t de r[t[ci[,]nc` t ori=icine]l putea cunoa=te de nebun; propaganda sa nu putu constitui deci nici un pericol. Comisia hot[r] a=adar[a-l elibera din casa de nebuni. Pasul acesta poate c[a fost gre=it, c[ci, nest`nd mai mult sub nici o control[, a terminat prin a=ei curma firul vie\ii.

— Fie cum va fi, formalit[ile anchetei trebuie s[mearg[drumul lor, r[spunse comisarul poli\iei. +i el]ncepu a c[uta pe masa de scris, pe care g[si o epistol[sigilat[, pus[pe un pachet legat cruci= cu o a\i=oar[. Pe epistol[era scris:

„Domnului prim megie= al od[ii, ce o ocup eu, oricine el va fi. Iar[dac[din]nt`mplare ambele od[i ar fi de=erte, atunci acelui ce dup[moartea mea va intra]nt`i]n una din ele.“

Comisarul poli\iei, lu`nd epistola, mi-a]nm`nat-o cu urm[toarele cuvinte:

— Domnule, mai]nainte de toate scuz[c[dup[ar[tarea chelnerului am intrat cu for\ a]n odaia d-tale. Dar]nsu=i chelnerul, auzind zgomotul]mpu=c[turii, n-a nimerit unde s-a c[zut, =i]n buim[ceal[ne-a ar[tat odaia d-tale, la a c[rei u=[am b[tut f[r[a primi vreun r[spuns sau a auzi vreo mi=care, fiindc[atunci d-ta te aflai cufundat]ntr-un somn ad`nc. Deci, nepierz`nd timpul, noi am silit u=a =i, intr`nd, te-am aflat f[r[mi=care, cu ochii]nchi=i =i cu capul]ntr-o balt[de s`nge. Acea priveli=te imediat ne-a f[cut s[credem c[v-a\i]mpu=cat]n cap, dar la urm[, cum vezi, s-a l[murit chestia. Sinuciga=ul este megie=ul d-tale. Deci dup[voin\ a mortului =i dup[adres[, epistola lui]vi apar\ine d-tale; numai te rog a o citi]naintea mea. Formalitatea cere aceasta.

Eu deschisei epistola, care avea urm[torul cuprins:

„Domnule Necunoscut.

Noi am c[l]torit cu acela=i tren =i, pot zice,]n acela=i cupeu,

dar]n v[]m[=agul =i schimb[rile neconținute ale pasagerilor d-ta nu m-ai b[]gat]n seam[... +i ce interes putut-a s[v[]nspire fizionomia mea, ca s[-\i r[m`n]n amintire? Dar eu, c[ut`nd omul pe care doream a-l]ns[rcina cu testamentul meu, nu te-am l[]sat din ochi, urm[]rindu-te cu inten\ia ca s[]descind la acela=i otel, la care vei =edeia =i D-ta.

Acum, =tiind c[]ncheta judiciar[se va face la fa\ a locului, v[]las 20 de ruble al[]turate pentru]ngroparea mea cre=tineasc[. S[]rac[este ofranda tic[]loasei mele r[]m[=i\i, dar zbuçiumat]n via\, s[]rac m-am n[]scut =i s[]rac am murit, respins fiind din s`nul societ[]\ii ca func\ionar, ce=i c` =tiga p`inea pentru viitor.

Eu am fost n[]scut din r`ndul acelor creaturi nemernice, aruncate ca de prisos pe acest p[]m`nt =i]nstr[]nate de ceata sociabil[, ce-i]nconjoar[. Izgonit din hotarele drepturilor comunei, r[]t[]ceam]ntr-un orizont de=ert =i]ntuneric,]n care pierdusem orice urm[=i orice leg[]tur[cu lumea activ[, v[]z`nd alfa =i omega func\iilor vie\ii numai]n curmarea unui proces f[]r[]\int[=i sf`r=it.

Omul izgonit din principiile sociale plute=te]n spa\iul de=ert ca frunza uscat[, ce se-nv`rte]n aer; zbuçiumat[de v`nt, spre a pica]n leag[]nul putrejunii din recele morm`nt. A=a =i eu n-am avut de unde suga vlaga din creanga matern[, de care m-au detrunçiat, arunc`ndu-m[de la d`nsa]n toat[]vigoarea]nverzirii =i lep[]d`ndu-m[]n seama unei cauze fortunat. Ce putui apoi face, c`nd =tiut este c[]\inta ideal[=i problemele vie\ii pot fi hot[]r`te numai atunci c`nd conobliga\ii prin sprijinul mutual realizeaz[idealurile z[]mis-lite din cererile =i dorin\ele societ[]\ii? Dar exist[]oare acel ajutor at`t de chemat, at`t de dorit?... Nu, =i iar[=i nu!

Cultura actual[a omenimii a distrus via\ a]n deosebite elemente, a sf`=iat-o]n buc[]\i nelegate nici cu o combina\ie filantropic[de fraternitate. Fiecare]=i urze=te mrejele sale =i =ade]n ele ascuns ca p[]ianjenul, a=tept`nd vreo victim[, ce]nt`mplarea i-o va trimite. Nu-i deci de mirare dac[via\ a devine o carte misterioas[, al c[]rei sens e tot at`t de greu de]n\eles, ca ieroglifile antichit[]\ii.

Omul =tiin\elor caut[descifrarea misterelor naturii; filozoful analiza ideilor =i func\iunilor psihologice; artistul izvorul idealului]n sfera artelor; bancherul cultul idolului de aur.

Potentatul]=i sap[drumul cu sabia, prin corpurile supu=ilor s[i, spre a ajunge gloria nemuririi numelui s[u, precum a f[cut-o Napoleon I, numit cel Mare. Acest uria= gelat a ucis dou[milioane de oameni]n vigoarea tinere\ii, =i dac[dup[calculul anatomic se afl[]n om 5.000 grame de s`nge, atunci renumitul cuceritor a v[rsat 800.000 de vedre de s`nge nevinovat. Iar dac[m[sura trupului omenesc e 50 de centimetri]n l[rgime, atunci dou[milioane de le=uri a=ezate de r`nd unul l`ng[altul ar forma un lan\ de 666 kilometri lungime; =i,]n fine, dac[dou[milioane de voci s-ar]ntruni]ntr-un singur glas, atunci acel muget s-ar auzi]ntr-o dep[rtare de o sut[de kilometri.

Astfel de cataclisme destructive au fost =i vor fi produse de ale=ii dintre cei ale=i, care prin ve=nic noi inven\ii de st`rpire cheam[moartea s[intre cu coasa]n lunca]mbel=ugat[a omenimii, unde ea cu s`rguin\[]ncepe a obor[florile vie\ii, spre a le supune reac\iei putrejunei.

Dar iat[c[din ve=nica]mp[r[\ie a ra\iunii zboar[spre c`mpul luptei]ngerul p[ci[i cu cortegiul s[u de sateli\i: artele =i industria, umanitatea =i bel=ugul, fraternitatea =i binefacerea. El cu razele sale de soare p[trunde hidosul]ntuneric,]n care foiesc =i se zv`rcolesc =erpii invidiei =i demonii discordiei, ce \in]n m`na lor uciga=a arm[=i f[clia aprinz[toare. Orbi\i de str[lucire, ei fug =i se cufund[]n pr[pastiile c[scate t`r`ind dup[ei le=uri de uci=i. Iar c[runtul timp vine de]ntinde peste c`mpul luptei =i groz[viile lui v[lul uit[rui; c`mpiile ad[pate cu s`nge]ncep a re]nverzi, for\ta productiv[vine iar la st[p`nire =i pe ruinele tristului trecut]nflore=te nou[via\].

Pacea e restabilit[,]ns[numai]ntre mul\ime. Lupta]ntre indivizi nu]nceat[din veac]n veac, din neam]n neam, pentru c[fiecare om este egoist =i]=i p[streaz[ca un odor ideile sale, ce trec peste hotarul regulii obi=nuite.

Aceste idei individuale odat[scoase la lumin[], Jnt`mpin[imediat opozi\ia majorit[\ii realiste =i senzualiste, =i sunt ap[sate =i prigonite ca culpabile =i destructive, ce se aprind Jn ciocnire cu egoismul ale=ilor c`rmuitori sau cu ignoran\va stupid[a poporului de r`nd.

R[sfoi\i istoria =i ve\i afla o mul\ime de pagini s`ngeroase despre groz\venia prigonirii cre=tinilor =i faptele strig[toare la cer ale inchizi\iei, c[rei cad victim[fiin\ele liber-cuget[toare. Citi\i biografia Jmp[r]tesei Ecaterina II, pe c`nd se ivi Jn pleiada luceferilor spiritului Voltaire, anatomul critic al ideilor p[g`ne =i necioplite ale retrograzilor ru=i, asupra c[roro arunca el sarcasme veninoase =i batjocuri mu=c[toare. B[tr`nii fanatici J] numeau farmazon, satan[Jmpeli\at[. +i de nu sta Voltaire sub maiestuoasa protec\ie a Jmp[r]tesei, negre=it c[ar fi fost ars de viu sau Jn\epat.

Tot a=a =i eu, atomul liber-g`nditor, m-am dedat cu toat[fiin\va mea studiului fiziologic al acelei tic\loase, Jns[totodat[puternice creaturi, ce se nume=te om cu luptele sale pentru via\ =i nu rareori cu dorin\va sa de a muri, fenomen ce cuprinde o mare parte a omenimii, prevestind Jntruc`tva epoci din istorie, timpurile decaden\ei =i ale dizolv[rii temeliilor sociale, precum a fost la greci.

Jn acea epoc[a culturii vechilor elini, c`nd dezvoltarea a=e-z[mintelor sociale =i politice l[sa fr`u liber opiniilor individuale =i c`nd institu\iunile sociale ameliorau via\va cu ale ei exigen\e, atunci nu exista fatala disput[Jntre idealism =i realism. Elinul nu se funda cu g`ndul Jn idei pesimistice, =i sinuciderea era o Jnt`mplare foarte rar[=i excep\ional[; ba ea era chiar interzis[=i prigonit[prin legea local[, dictat[de Socrate, Platon =i Aristotel, Jn virtutea c[rei cadavrul se arunca fiarelor =i corbilor spre hran[.

Dar cu decaden\va =i desfiin\area idealismului =i a ideilor contemplative se Jncinse lupta con=tiin\ei cu grelele probleme ale realiz[rii exigen\elor. Drept urmare sinuciderile Jncepur[a deveni o Jnt`mplare banal[, dictat[de axiomul c[via\va este pl[cut[numai pentru dobitoci, ce se uit[cu indiferen\ la tot ce-i Jnconjoar[; pentru inteligen\i singura moarte este salvarea dorit[.

Idei analoge se ivir[pe timpul decaden\ei]n Roma, c`nd]n na\iunea roman[]ncepu putrejunea moral[=i c`nd abuzurile desfr`n[rii accelerar[degenerarea biologic[=i, prin urmare, =i sl[birea ra\iunii.

Iat[deci pildele ce le-a ales sufletul meu spre a se face ap[r]torul]nveli=ului s[u, desfiin\at acuma prin a mea voin\]. Se]n\elege c[fapta mea va fi condamnat[de cei ce r[m`n]n via\]. Unii din ei vor face concluziunea c[m-am ucis din prostie sau din lips[de hran[, din vreo pasiune desperat[sau din patim[sufleteasc[]n urma deziluziunilor vie\ii.

Aceasta a fost =i opiniunea medicilor, care m-au pus la]nchisoare, r[pindu-mi astfel unica avu\ie ce-mi mai r[m[sese, libertatea mi=c[r]ilor.

Dar nici una din aceste presupuneri n-a ghicit adev[rata cauz[, pentru c[nimene din ei n-a]n\eles c[fiecare om are un orizont spa\ios, care la unii e luminat de razele speran\ei ce-l]ncurajeaz[]n lupta pentru existen\ =i]ndestularea poftelor trupe=ti hr[nite cu vloga corpului s[u; aceste devin la urm[at`t de nes\ioase =i rebelice, c[rod organismul omenesc, sec`ndu-i izvorul vie\ii. Astfel de paraziti se z[mislesc]n organismul omului ori la na=terea lui, ori mai t`rziu c`nd]ncepe a=i]ndrepta zborul spre o]nt[ce =i-a ales... La acea]nt[am ajuns.

Deci primi\i salutul unui suflet care acuma se urc[]n regiunile eterne, spre a fi absorbit de puterea altei planete, poate mai perfecte]n construc\ia vie\ii omene=ti dec`t p[m`ntul nostru...“

* * *

To\i asisten\ii ascultar[indiferen\i =i apatici lectura epistolei.]n fine, comisarul poli\iei, lu`ndu=i p[l[ria,]mi zise: „Socot c[=i-n h`r\oagele ce se afl[]n pachet sunt scrise tot astfel de nerozii, de nu, poate]nc[=i mai gogonate. Ar fi deci de prisos s[mai ascult[m b`iguiala unui nebun, =i d-ta, domnule, po\i lua

pachetul ca o proprietate ce-î aparîne. Procesul-verbal voi scrie acas[.

Adres`ndu-se apoi poli\ianului,]i d[du ordin ca cadavrul sinuciga=ului imediat s[fie dus la casa mortuar[a spitalului, de unde va fi]ngropat. Dep[rt`ndu-se apoi cu to\ii, am]ncuiat u=a dup[ei, r[m`n`nd iar[=i singur =i]nconjurat de o binef[c[toare lini=te.

Nevoind a mai r[m`ne]n acel otel,]mi luai imediat bagajul, mut`ndu-m[]n alt otel, unde]ncepui a citi ciudatele idei ale sinuciga=ului, scrise pe felurite buc[vele de h`rtie bo\ite =i m`njite, fiind, cum se vede, folosite ca]nveli=uri. Pe h`rtia dint`i citii urm[toarele:

* * *

„...]n timpul de acuma, nu mai exist[pedeapsa inchizi\iei pentru persoane cu cugetare liber[, dar drept schimb iat[-m[pus la]nchisoare]ntr-o mic[chilie cu o singur[ferestruic[cu gratii de fier. Acolo m-au b[gat minto=ii nebuni, ca s[-mi petrec zilele vie\ii. Ei]=i]nchipuiesc sufletul ca membru al corpului, iar[nu corpul ca membru al sufletului. Cine =tie, poate c[ei vor a m[vindeca prin hipnotism sau izolare,]nstr[]n`ndu-m[de orice contact cu impresiunile lumii, ce tulbur[repausul sufletesc. Ar putea fi =i a=a, dac[ei ar fi]n stare s[-mi paralizeze g`ndul, care este voin\ a =i voin\ a, care este coarda mi=c[toare a g`ndului.

Deprins fiind a pune]n activitate organul graiului]naintea contra\ilor mei,]nchisoarea solitar[]mi pare o tortur[nespus[. +i pentru aceea vorbesc cu mine]nsumi, iar conversa\ia aceasta este at`t de]nfocat[,]nc`t p[zitorul spitalului, un mojjic necioplit, se n[puste=te subit]n chilia mea, \in`nd]n m`n[un sac mare =i de=ert, menit pentru nebunii furio=i.

El intr[. Eu]l v[d, =i privesc lini=tit la d`nsul; nici prin g`nd nu-mi trece s[-i fac vreun r[u sau s[m-arunc asupra lui =i s[-l sugrum. Aceasta]l uime=te. El d[din umeri =i iese precum a intrat,]ncuind dup[d`nsul u=a cu z[vorul.

Singura mea dorin\ era s[am o buc\vic[de h`rtie, c[reia s[-i]ncredin\ez fugitivele g`nduri ce m[ap[sau =i care ca =i sc`nteile luminoase ale meteorului, abia ivite, la moment se =i stingeau, cufund`ndu-se]n marea uit[rii. Buc\ica cea de h`rtie era idealul la care tindea sufletul meu. Dar mizerabilii m[lipseau =i de acest[becisnic[milostenie.

]ntr-o sear[se dezl[n\ui din ap[satu-mi suflet un orcan oratoric de dojene =i blestemuri]n contra ho\ilor ce-mi r[pir[libertatea. Eu vorbeam c[tre u=a]nchisorii mele cu mica ei ferestruic[, c[ci numai ei puteam s[-i spun chinurile sufletului meu.]n acel moment se deschise ferestruica u=ii =i eu z[rii ceva alb ca o matahal[, c[tin`ndu-se pe loc. Era femeia p[zitorului, care suplinea pe b[rbatul ei, dus undeva, precum se vede. Ea se uita la mine prin ferestruica deschis[. La br`u era]nfipt[o furc[, din care torcea cu s`rguin\]. Fuiorul era]nvelit]ntr-o bucat[de h`rtie alb[=i nescris[.

Eu priveam h`rtiu\ a aceea cu o l[comie s[lbatic[, precum prive=te fiara fl[m`nd[la buc\ica de carne. Atunci deodat[cu iu\eala fulgerului b[gai m`na prin ferestruic[, smulg`nd din furc[fuior, h`rtie, totul. De]ndr[znea cineva,]n acel moment, a-mi disputa acest pre\ios odor, eu numai odat[cu via\ a l-a= fi]napoiat. Baborni\ a cu un r[cnet de spaim[]ncuie ferestruica, fugind]ntr-un suflet.

Iat[-m[]n fine]n posesia h`rtiu\ei ce o doream cu at`ta foc =i ardoare. Dar cu ce s[scriu? Nici negreal[, nici creion, nici m[car un c[rbune stins nu-mi sta la dispozi\ie. Atunci o idee]mi plesni prin cap. Sco\`nd din saltea, pe care dormeam, un pai v`rtos,]ncepui a zg`ria cu d`nsul h`rtiu\ a, adun`ndu-mi ideile fugitive. A=a petrecui tot timpul p`n[]n momentul]n care medicul, f[c`nd bolnavilor obi=nuita vizit[, intr[=i]n chilia mea.]ineam tocmai paiul]n m`n[=i zg`riam h`rtia, c`nd se deschise u=a.

— Ce faci? m[]ntreb[el.

— Cum vezi! }mi scriu impresiunile mele, r[spunsei cam]ncurcat, tem`ndu-m[s[nu-mi ieie h`rtiu\ a.

El m[privi lung cu o c[ut[tur[de comp[timire =i, ie=ind,]mi zise]n treac[t:

— }|i voi trimite h`rtie =i c[lim[ri!

— +i vreun c[pe|el de lum`nare,]l rugai.

— Asta nu se poate; instruc\ia noastr[n-o permite, tem`n-du-ne s[nu da|i foc etablisementului. Dar alta }|i pot face: lampa, care ardea]n coridor; voi pune-o s[ard[pe ferestruica u=ii, =i astfel vei avea lumin[.

El s-a =i \inut de cuv`nt, c[ci imediat mi-a pus servitorul pe m[su\|a mea h`rtie, condei =i negreal[. Ce nespus[fericire a te vedea dup[at`ta timp de suferin\| =i sterilitate re-nviat la o nou[via\| activ[! De=i trupul meu e]nchis, g`ndul =i sufletul vor zbura de acuma]n nelimitatul univers, vor cutreiera }|ri pe care numai pu\ini le cunosc, iar impresiile culese]n acele lumi nu se vor cufunda]n oceanul uit[rii, ci,]ntip[rite acestei h`rtii, vor fi ve=nic]naintea mea. Ce-mi pas[, ori de ele vor fi citite sau nu? Eu le scriu pentru mine. Azi, unde-s p[r[sit de toat[lumea, am numai un singur camarad: acela sunt eu, eu singur...

* * *

C[l[torind mul\i ani]n jurul =i-nl[untrul corpului omenesc, am debarcat pe acea insul[ascuns[=i misterioas[pe care graiul lumii o nume=te inima omeneasc[. Partea ei din regiunile septentrionale e mai larg[=i extins[, cea meridional[]ns[]ngust[=i cam ascu\it[. Dou[r`uri mari =i puternice, nutrite de mii =i mii de afluen\i, traverseaz[=i adap[tainicele sale plaiuri.]n interiorul ei]ns[geme]nc[din ceasul z[mislirii un puternic foc vulcanic, care]n timpurile normale formeaz[vatra ei de c[ldur[=i izvorul ei de via\|. Dar vin momente,]n care acest gigant subteran se-nfurie: atunci clo-cote=te toat[]mprejurimea, insula se zguduie de la nord p`n[la sud, p[m`ntul ei crap[=i lava nimicitoare vars[moarte peste toat[insula, devast`nd =i pref[c`nd-o]n pustiu.

Nu-i insul[pe]ntreg globul terestru, care s[-i samene ei]n vreo privin[. Forma\iunea ei geologic[e unic[]n felul ei, produs[fiind prin ne]ntrerate erup\iuni vulcanice, ce=-i bat joc de orice sistem sau regul[.]n pr[p]stiile ei, de al c[ror fund n-a dat]nc[nici o sond[omeneasc[, zac =i fierb ca]ntr-un tartar pasiuni oarbe, patimi explozive, ce zguduie =i nimicesc insula, mai ales]n regiunile ecuatoriale. Devast[rile =i groz[veniile ce se petrec pe d`nsa sunt indescriptibile.

Dar pe c`nd o parte a insulei este sinistr[=i fioroas[, cealalt[]i ofer[priveli=tea unui rai, ale c[ruia frumuse\i nici gigantica fantezie a unui Milton nu =i le-ar putea]nchipui. Vegeta\ia ei este mai bogat[dec`t comoara lui Iov =i mai felurit[dec`t ale univertului nenum[rate crea\iuni; aici cresc pe binec[ntate plaiuri mii =i mii de flori vindec[toare, colo se nasc =i cresc pe altele milioane de cele otr[vitoare. Fluturii speran\ei cu aripi eterice zbor zburdalnic prin c`mpuri =i dumbr[vi vesele =i mirositoare, mai ales prim[vara, c`nd firea e plin[de farmecul tinere\ii. Ale p[s]rilor c`nturi se-ntrunesc]n armonii cere=ti, executate parc[de]ngeri zbur[tori, mai ales]n p[r]\ile ecuatorului, care formeaz[limita]ntre anii dulci ai tinere\ii =i bruma anilor c[run\i.

Dincolo de ecuator; spre nord, c[ldura]ncepe a scade, florile ve=tezesc, frunzele]ng[lbenesc, totul discre=te sub s[rutarea de ghea\ a v`ntului miaz[noptal cu ai lui fulgi de om[t =i cele nop\i f[r] sf`r=it =i negre, prin care zboar[ca ni=te meteori n[lucile speran\elor trecute, palide =i de=irate, cu aripi destr[mate =i cu suspine de durere, c[ci ele se apropie de limita cea de pe urm[, de unde nu-i re-ntoarcere.

Cete nenum[rate de c[l]tori de toat[ginta =i clasa, de la brudele copil p`n[la mo=neagul cu bucele argintii, pleac[necontenit spre acel hotar, atra=i de irezistibilul =i ne]nvinsul curent magnetic spre polul glacial al nordului. Acolo to\i se opresc, lep[d`nd de la sine orice hain[, cu care i-a]mpodobit de=ert[ciunea egoismului: regele arunc[de la sine hlamida purpurie, s[racul zdren\ele, bogatul

avu\iile, =i to\i r[m`n iar[=i]n goliciunea]n care s-au n[scut, spre a se dizolva]n acele elemente, din care au fost pl[smu\i.

Numai pu\ine procente de c[l]tori de pe insula aceea las[urmele lor ad`nc s[pate pe a ei suprafa\]. Astfel de urme r[m`n nu-mai dup[acei uria=i, ce s[v`r=esc fapte colosale, fie]n bine sau]n r[u. Mul\imea]ntreag[a viet[\ilor vin dinspre sud, =i merg,]n=irate dup[a anilor m[sur[, spre ecuator. Aici]i]nt`mpin[la hotar str[luci\ii]ngeri ai speran\elor, m[gulirilor =i desf[t[rilor. Ei flutur[]n jurul lor, produc`nd cu aripile o adiere at`t de pl[cut[=i fierbinte,]nc`t str[bate prin tot organismul, aprinz`nd s`ngele de voluptatea amorului. +i oricine intr[]n cadrele acelu\i hotar, e cuprins de dorin\a de a pl[cea =i iubi. C[ci via\a produce amor =i amorul via\]. Ace=ia-s gemenii ce nu se desp[r]esc p`n[la moarte.

Ce multicolor[=i m[rea\] priveli=te ne ofer[tumultuoasa sosire a acestor tineri oaspe\i, ce vin ciripind ca r`ndunica prim[vara, c[ut`nd =i form`ndu=ie fiecare cuibul ce are s[fie leag[]n genera\iunii viitoare. Dar desf[t[rile trec iute ca norocul, =i ei sunt sco=i din visurile lor =i arunca\i]n al vie\ii ocean cu ale lui primejdii =i necazuri. Acum]noate, cine poate]nota! Dar ah! pe mul\i repejunea r`ului]i apuc[=i-i duce]nainte, tot]nainte spre]mbuc[tura nem[rginitului noian al eternit[\ii, la al c[rui mal ajung trudi\i =i zbuciuma\i abia la b[tr`ne\e. Mul\i din ei sau se]neac[]n v`rtejul din mijlocul r`ului, sau zdrobi\i de malurile lui pr[p]stioase, sunt arunca\i de vifor pe vreun loc pustiu, unde, lipsi\i de ajutor =i hran[,]i r[pun via\a, dezleg`nd sufletul din obezile cu care a fost ferecat.

Dar ce mai cr`ncen[=i devastatoare lupt[se]ncinge]ntre mul\imea celor sosi\i la intrarea lor, c`nd se gr[m]desc pe vreo parte a insulei; c[ci spa\iul e prea]ngust,]nc`t s[-i poat[cuprinde pe to\i. Atunci cel puternic]l]vinge pe cel slab, dreptul for\ei triumfeaz[fl[r] mil[=i hotar.

Cauzele acestor urgii =i nimiciri]i au ba=tina]n capul omenesc, al c[rui satrap este inima, supus[fiindu-i ca un laborator,]n care se strecoar[=i se combineaz[]n reac\iuni ideile bune sau rele ce i

le trimite capul prin telegraful misterios al curentului s`ngelui, care formeaz[s`rma transmisiv[a fluidului electric.

În tîdva capului se afl[emisfera creierului, unde Împ[r[\esc Înzestrare cu putere absolut[, ra\iunea, calculul =i toate combina\iile ce le iscodesc vibrionii creatori, adic[coaliv[ia atomilor vie\ii. Aceast[conglomerat[ie na=te prin Închegare structura organismului omenesc. Cete de atomi, fiecare cu rolul s[u de activitate =i misiunea sa special[, lucr[la cl[direa complicatului edificiu, unele pref[c`ndu-se În oase =i d`ndu-i corpului scheletul arhitectonic, pe care altele Îl leag[=i orneaz[cu mu=chi =i m[runtaie, altele iar pref[c`ndu-se În s`nge, ce traverseaz[În mii de canale complicatului edificiu, duc`nd hrana În cele mai mici unghiuri, precum duce albina mierea În chiliile fagurilor. Astfel s-au compus =i se compun =i st`ncile de m[rgean submarine.

Anatomii moderni, pionieri zelo=i ai progresului, au cercat prin ajutorul microscopului s[p[trund[În tainele acestui proces, izbutind a afla construc\ia vibrionului. Formarea lui Începe cu un punct microscopic, care este capul, =i cu o codi\ ce ne indic[corpul.

Mi=c[rile acelui atom sunt repezi =i accelerate, smucindu-se Înainte cu iu\eal[, vras[zic[, capul trage dup[sine corpul, care-i este supus din momentul z[mislirii.

C`nd z[mislirea aceasta ajunge În decursul anilor culmea perfec\iunii, c`nd to\i agen\ii func\ioneaz[perfect, Împlinindu-=i destina\iunea lor =i contribuind necontenit, zi =i noapte, la sus\inerea organismului Întreg, atunci din Împ[r[\ia creierilor ra\iunea Începe a c`rmui cu sceptrul ei, s[dind În organism neÎnvinsul dor de a-=i conserva soiul =i a-=i continua genera\iunea, lupt`nd În contra du=manilor ce n[v]lesc asupra ei.

A=a s-a pl[smuit omenimea la Început, dar Încetul alte organisme, supuse fiind =i ele independen\ei individuale =i hranei, intrar[cu asalt ca parazivi În organismul omenesc, zdruncin`nd procesul regulat de legea creatoare, produc`nd astfel schimb[ri =i În sistemul

de cugetare al creierilor]n lupt[cu agen\ii inimii, ce intrar[]n a=a]mp[r[]ie.

Omul primitiv se n[scu, dup[c`t se presupune din legenda antic[,]n v[ile Ca=emirului sub un soare cald =i-ntr-o natur[abundent[, unde n-avea lips[de]ncordarea ra\iunii spre a storce]mprejurimii sale cele necesare pentru via[, afl`nd toate preg[]tite de]nainte de]ns[=i maica creatoare, din al c[rei s`n sugea abundenta hran[.

Dar cataclismele globului terestru aruncar[neamul omenesc]n p[r]vi inospitale =i sterile ale emisferei, unde organismul, sl[bit de neajunsuri =i suferin\e, fu silit a=i concentra toate puterile spre a se ap[ra]n contra atacurilor ce-l amenin\au cu dezorganizarea =i nimicirea primitivului s[u organism. Despre fazele transform[rii acestei fiin\e primitive de la maimu\[p`n[la om, ne istorise=te =i documenteaz[cu dovezi ne]ndoielnice renumitul Darwin, profundul cunosc[tor al anatomiei comparative. Dar care renumit cunosc[tor al anatomiei comparative a studiat fazele de la zidirea lumii =i p`n[la maimu\[? +i]n ce fiin\e se vor transforma la urma urmelor oamenii de acum?...

* * *

... Mi s-a ur`t]n portul inimii omene=ti. Azi ridic odihnită ancor[=i-mi]ndrept nava spre alt[insul[]mp[trit mai mare, numit[capul omenesc.

Multe insule de aceste r[sar din oceanul vie\ii, form`nd un vast arhipelag, ce se-ntinde peste]ntreg globul, de la st`ncile Albionului p`n[-n Marea Antarctic[, de la pustiurile Siberiei p`n[la poalele Cordilierilor. Dar cele mai active =i intresante se afl[pe p[r]ile americane =i]n Europa central[.

Plutesc cu nava mea]nc[]n ad`nc]ntuneric, nu v[d nimic]nainte mea. Totul este acoperit de negura nep[truns[a ne=tiin\ei =i nedumeririi. Pe orizont nu se z[re=te nici cel mai mic far de lumin[al vreunui port. Dar iat[acolo-n dep[rtare str[b[t`nd prin

noapte un luciu miraculos, ce pare a fi coada unui comet r[t[ci
]n a universului cale sau aurora boreal[, ce lumineaz[pustiurile
 de ghea\ ale nordului. M[pornesc spre acel luciu. Apropiin-
 du-m[de d`nsul]ntr-o distan\ de 40 de kilometri, stau uimit de
 grandiosul aspect: m[aflu]nainte a celui mai puternic far, ce=i
 arunc[lumina sa]n mare, farul de la Finisterre, zidit pe malurile
 Spaniei. El r[sp`nde=te o lumin[de 3.600.000 de l[mpi,]ntrunite
]ntr-o singur[flac[r[colosal[, product ingenios al creierilor
 omene=ti.

Slobod deci ancora]n portul]mp[r[\iei ra\iunii,]n mijlocul
 activit\ii mentale a omului,]n sediul inven\iilor miraculoase, ce
]nc[tu=eaz[formidabila putere brut[a naturii.

Aici nu fierb pasiunile oarbe nici se t`r`ie lingu=irea, nici invi-
 dia =i egoismul nu=i vars[veninul lor]n pl[m]direa ideilor; pen-
 tru c[ra\iunea este bazat[pe calcul matematic, pe roti'e meca-
 nice, pot zice, care mi=c[=i]nv`rtesc teoriile, tocindu-le pe cutea
 practicii, d`ndu-le str[lucirea diamantului, ce iese din m`na iscusit-
 ului me=ter, spre a]mpodobi coroana regal[a ra\iunii.

Atmosfera nem[rginit[, ad`ncul m[rilor =i al oceanurilor,
 m[runtaiele p[m`ntului sunt str[b]tute =i puse]n serviciul ome-
 nesc prin magica lucrare a acestei regine f[r] seam[n.

Dar lucr[rile suflete=ti, nu-s ele admirabile? Nu str[bate sufle-
 tul s[u, spre a se]n[l]a]n regiuni ame\itoare,]ntr-o lume miste-
 rioas[, prepus[numai, dar invizibil[=i neaccesibil[materiei
 trupe=ti? }n evul mediu =i la]nceputul evului nou, teologi renumi\i
 ca, de pild[, Giordano Bruno, care fu ars de viu la Roma]n anul
 1600, au dovedit c[prin o credin\ ad`nc]nr[d]cinat[=i umil[
 omul poate produce prin puterea]nchipuirii pe trupul s[u orice ran[
 sau stigm[,]n imita\ie cu cele ce le-a suferit Hristos. Iar]n zilele
 noastre, medicii care se ocup[cu hipnotismul, ca Zimmermann,
 Bülow, Lube, Dujardin, Dumontpellier =i al\ii, au]nt[rit prin ex-
 perimentele lor hipnotice ipotezele veacurilor trecute. Medicul Du-
 prel a dovedit factic, c[pe trupul unuia din pacien\ii s[i cu cre-

din\ [exaltat [=i silnica concentra\ie a]nchipuirii =i a g`ndului asupra patimilor lui Hristos, s-au ar[tat tot acelea=i r[ni ca pe trupul lui Hristos. Actualmente adept\ii hipnotismului =i spiritismului cresc pe zi ce merge, c`=tig`nd pentru doctrina lor o mul\ime de inteligen\i =i filozofi.

Peste toate]ncerc[rile aceste se ridic[]ns[una care, odat[definitiv p[truns[, ar fi de natur[s[le]ntunece pe toate celelalte. Se zice adic[, c[omul se na=te cu deosebite semne stigmatate pe trupul s[u, semne prin care se pot ghici tendin\ele, capacit[\ile sau defectele caracterului respectivei persoane. Acest studiu produse]n veacurile trecute o mul\ime de chiromantici, chirologi, oreonomantici =. m. a. Nescov`nd la lumin[nici un rezultat pozitiv, teoria lor a r[mas]n regiunea ipotezelor hazardate.

* * *

Aici, unde m[aflu acuma, sunt o mul\ime de pacien\i, adic[medicii, pe care medicul]i supune tratamentului hipnotic. Urm`nd =i eu propunerii sale, am l[sat s[m[cufunde =i pe mine]n acel straniu somn, din care nici p`n[azi nu m-am trezit cu des[v`r=ire. Ciu-date halucina\iuni aceste!

Adormind, m[v[zui c[lare pe un velosiped submarin de sistemul inventatorului american Alvarezo Templo. Cu acest velosiped eu m-am cufundat]n ad`ncul oceanului, privind cu mirare tablourile lui de un farmec nespus, incomparabil cu ceea ce vedem pe suprafa\ a p[m`ntului uscat.

Activitatea vital[a fiin\elor submarine e mai poten\at[]n privin\ a sprintenimii mi=c[rilor, ca =i c`nd]n creaturile lichidului via\ a ar fi mai repede =i mai productiv[dec`t]n cele de pe uscat. Dar pentru aceea, via\ a submarin[e mai periclitat[de st`rpire, luptele mai vehemente.

Travers`nd oceanul cu motorul meu, la al c[rui plisc era aninat un mare farar electric ce-mi lumina calea, vedeam pretutinde-

ni acea lupt[ne]ncetat[, colosalul r[zbel pentru hran[. Precum]n noaptea]ntunecat[pe un cer senin sc`nteiaz[miriade de stele, a=a sc`nteiaz[=i plutesc]n ocean stele,]ns[mi=c[toare, ce trec ca fulgerul, se cruciaz[=i se zbucium[]n toate p[r]ile. Aceste stele sunt produse de lumina fosforescent[a felurivilor pe=ti, caracati\e, moluscuri de forme ciudate, polipi, gimno\i electrici =i =erpi-balauri din ginta plezeosaurilor antideluviani. Dar toate aceste evolu\ii =i mi=c[ri se s[v`r=esc]n cea mai absolut[t[cer. Nici un zgomot, nici un sunet, nici o vibra\ie nu]ntrepuie t[ceria din nem[rginita]mp[r]ie a lui Neptun.

Pe uria=e-le st`nci, pe =esuri =i-n pr[p]stii cresc plante de formele cele mai singulare, transparente =i alc[tuite din o substan[\ gelatinoas[, abia lipite cu r[d]cina de vreo piatr[sau de nisip. Nefiind expuse v`ntului =i ne]nt`mpin`nd]n dezvoltarea lor obstacole, se urc[]n[\imi gigantice,]nvelind cu palida lor hain[mun\ii =i pr[p]stiile oceanului.

Plec`nd mai departe, z[rii deodat[la poalele unei st`nci uria=e-le forme ale unui colos, ce p[rea mort. El purta pe spinare un fel de catarguri]nfipte: era un pachebot]neecat, cu coasta spart[, odihnindu-se]ntr-un leag[n de nisip.]n interiorul s[u z[ceau]n cea mai mare dezordine cadavre omene=ti.

Aspectul acesta m[]nfior[: iat[c[=i]n aceste regiuni misterioase g[sii victimele de=ert[ciunilor omene=ti. Dorin\va de a se]navu\i, goana dup[noroc vremelnic i-au f[cut pe ace=ti nenoroci\i s[-=i p[r]seasc[vetrele str[mo=e=ti, leag[nul copil[riei, spre a]ncredin\va a lor via[\]n=el[toarelor valuri ale oceanului,]n care au aflat umedul lor morm`nt. Tineri =i b[tr`ni, b[rba\i =i femei z[ceau acolo]mpr[=tia\i fiecare]n pozi\iunea =i atitudinea]n care i-a]n\epenit ultima agonie; unii fioro=i, cu fe\le convulsive, al\ii cu tr[s]turi dureroase sau ur`cioase, al\ii cu fe\le at`t de lini=tite =i pa=nice, pare c[adormi\i]n ve=nicul lor repaos.

Dar]n acest cerc mic =i restr`ns,]n aparen[\ t[cut =i f[r]mi=care, domnesc]mpreun[dou[puteri, moartea =i via\va, somnul

etern =i descompunerea, amor\irea =i putrificarea, ce d[na=tere la noi fiin\e.

Miriade de pe=ti, de la monstru p`n-la piticul ce abia se z[re=te, foiesc ne]ncetat]n jurul acestei nave.

Un nou =i straniu aspect]mi atrage aten\iunea. Este o femeie cu p[rul despletit, ale c[rui unde bogate s-au aninat]n momentul convulsiilor agoniei de un c`rlig de fier de pe corpul navei. Pe grumazul ei rotund, alb =i puhab st[lipit n[mornicul =i ur`ciosul molusc, p[ianjenul m[rii, iar gurile lui nes[\ioase sug cu voluptate lacom[izvorul vie\ii din trupul nenorocitei victime. Pliscul lui avid se desf[teaz[la al ei s`n, din care odat[poate c[un prunc a supt cu deliciu hrana fragedei sale vie\i. Atunci]mi adusei aminte de a mea mam[... cu ce ne]ndurare m-a aruncat de la s`nul s[up strad[, l[s`ndu-m[]n voia]nt`mpl[rii...

Dar iat[, ochii ei se deschid =i din ad`ncul lor str[bate o lume de dureri: privirea lor m[-mplor[, palidele ei buze se mi=c[=i un =opot, mai lin dec`t al fluturelui suspin, p[trunde la al meu suflet: „Nu m[l[sa,]ndur[-te de mine!“ Fiin\a-mi e cuprins[de ad`nc[mil[; m[apropii de d`nsa =i cu m`na-mi v`njoas[despart de al ei s`n hidosul sug[tor, d`ndu-i apoi lovitura de moarte.

Din r[nile grumazului =i ale s`nului curg line pic[turi de s`nge, boind haina ei de crin, ce p[rea acum hlamid[de m[rgean. Descurc`ndu-i p[rul, o ridic sus pe suprafa\a apei, la lumina soarelui, ce nu-i lucise de mult, de mult... dar abia liber[, m[cuprinde cu ale ei bra\e =i vocea ei]ncepe a-mi =opti:

— O, ce bun mai e=ti tu, fiul meu! Tu]n loc de moarte mi-ai dat via[,]n loc de a v[rsa asupra mea blestemul turmentatului t[ui suflet, mi-ai dat prin miloasa privire a ochilor t[ui balsamul iert[rii. E=ti r[zbunat! Providen\a m-a aruncat pentru crima, ce am s[v`r=it-o fa\ de tine,]n ad`ncul oceanului, unde am hr[nit la al meu s`n, de la care te-am dep[rtat f[r[de mil[, viermele mustr[rii de cuget. E=ti r[zbunat! De acum sufletul meu va fi cu

tine nedesp[r]it în veacuri, p`n[ce ne va chema la judecat[tr`mbi\ a arhanghelului.

Atunci sim\ii fiori de r[ceal[în tot trupul meu, sim\ii c[se zguduie în fundamentele ei arhitectura întregii mele fiin\e, oasele-mi scr`neau, c[dea carnea de pe ele.

Scoal[-te,]mi zise medicul, care se vede c[a observat mi=c[rile mele convulsive, produse prin hipnotizare.

M[trezii, dar în fantezia mea tot r[mase]nfior[torul tablou al celor vizate. C[zui apoi la pat, z[c`nd trei s[pt[m`ni de aprindere de creieri, f[r[a sim\i sau auzi ceva. Nu =tiam nimic[, ca =i c`nd nu existam. C`nd m-am]ns[n[to=it =i ochii mei au putut]n\elege =i distinge obiectele, v[zui l`ng[patul meu un b[rbat: era medicul, despre care am vorbit.

— Experimental hipnotiz[rii, ce l-am]ncercat cu d-ta, n-a adus rezultatele dorite; organismul d-tale e prea iritabil. În urma unui concluz, luat în con\elegere cu colegii mei, sunt]mputernicit a-\i da libertatea. Poate c[distrac\ia =i aerul curat]\i vor ajuta mai mult dec`t arta noastră[. E-ti lipsit de mijloace, nu-i a-a? Cuget`nd la aceasta, am f[cut o colect[, al c[rei rezultat \i-l]nm`nez acuma. +tiu c[\i-a prinde bine. Aici ai 50 de ruble. U=a chillei este deschis[; po\i ie=i c`nd vrei.

Eram a-a de slab,]nc`t abia m[vineam pe picioare. Dar doru-mi de libertate era at`t de mare,]nc`t f[r[a mai cugeta p[r[sii chilia,]mbr[cat precum eram, în hainele spitalului cu num[rul chillei cusut pe ele.

Ca =i c[l[torul de prin de=erturile Saharei, ce se arunc[cu aviditate asupra izvorului din oaz[, spre a=i stinge setea, gustam =i eu aerul liber, ce nu-l respirasem at`ta timp. } tot tr[geam în mine cu l[comie, c[ci mi se p[rea c[]nc[tot m[]n[du=esc. T`r`indu-m[apoi p`n[la o banc[de piatr[de pe marginea str[zii, m[pusei s[=ed tot]nc[sorbind în mine cu aviditate aerul din afar[. Trec[tori nu se prea vedeau, c[ci era o strad[din un suburbiu dep[rtat.

}n perspectiv[se desena }n line contururi orizontul m[r]ii, pe care se mi=cau, abia vizibil, vapoarele, unele intr`nd =i altele ie=ind din port. Pe mal se }ntindea }n }ndr[zne\|e curb[turi re\|eaua drumului de fier. Trenuri lungi se mi=cau pe =inele ei, iar locomotiva =uiera, l[s`nd }n urma ei valuri de fum, ce se pierdeau }n azuriul v[zduh.

La ce m[g`ndeam atuncea? La nimic. Mi se p[rea c[n-am nici sim\, nici suflet. +edeam ca o vit[ce se uit[cu ochii boldi\i, f[r] g`nd, f[r] p[sare, f[r] a cugeta nici la prezent, nici la viitor.

C`t am stat }n a=a atitudine, nu pot spune, afl`ndu-m[}nlemnit f[r] nici o sim\ire moral[sau activitate intelectual[. Dar deodat[tres[r]ii de o voce s[lbatic[, ce-mi tun[la urechi:

— De unde te-ai luat aici? m[-ntreb[un poli\ian, care nu =tiu de unde r[s[ri }naintea mea.

— Vin din spitalul de vis-à-vis, de unde mi-au dat drumul, r[spunsei eu cu voce tremur`nd[.

— Minciuni spui, replic[el cu un gest amenin\|tor: Tu ai fugit de acolo, c[ci por\i }nc[pe tine hainele spitalului. Scoal[-te =i mar=la locul t[u, }mi porunci el cu bruschele.

}n zadar }l rugam s[m[lase }n pace, asigur`ndu-l c[nu fac nim[nuia nici un r[u. „Latri, latri“, bodog[ni el m`nios. „}nl[untrul ogr[zii e locul t[u, nu aici pe strad[}ntre oameni“. +i apuc`ndu-m[cu topuzul de gulerul halatului, m[}mpingea tot }nainte. V[z`nd, }ns[, c[abia }mi mi=c picioarele, m[lovi cu pumnul }n ceaf[. Ame\it picai jos }naintea ogr[zii spitalului. Din fericire, sosi servitorul spitalului, care m[cuno=tea, =i cu ajutorul lui fui ridicat =i a=ezat pe t`rna\ul ogr[zii. G[l]gia aceasta atrase aten\iunea medicului. El dojeni purtarea mojiceasc[a poli\ianului =i, lu`nd halatul de pe mine, m[-mbr[c[}ntr-un palton, d`ndu-mi totodat[un fel de scrisoare, ce avea s[-mi serveasc[drept pa=aport.

— De acum mergi, dragul meu; nu te teme, nimene nu te va mai aresta.

Stam iar[singur-singurel, slab la trup =i trudit }n suflet, f[r] \int[, =i, ce-i =i mai teribil, f[r] speran\| }ntr-un viitor mai bun. }n

acel moment, dac[venea moartea, eu o]mbr[\i=am cu dragoste ca pe un salvator. Ca lep[datul]n pustiuri a=teptam momentul agoniei,]n care peste]ntreaga fiin[se a=eaz[noaptea nesim\irii. Ocupat de aceste g`nduri, dezvelii nu =tiu cum h`rtia, ce mi-o d[duse medicul.

Acolo citii urm[toarele:

„}nf[\i=[torul acestui certificat este ie=it din spitalul pentru psihopa\i, liber fiind de acuma de a=-i c[uta hrana de toate zilele...”

Eu sur`sem amar. Cine va primi serviciul unui nebun? +i =iroaie de lacrimi]mi curgeau peste]ng[]benita-mi fa\[. Pentru ce oare, m[]ntrebai, sunt tocmai eu ales de soart[s[fiu pretutindene prigonit, de to\i p[r[sit ca molipsitul de cium[sau leprosul? Am fost silitor]n via\ a mea, mi-am agonisit =tiin\ e; dar[ce mi-a ajutat, ce-mi ajut[perfec\ionarea aceasta a facult[\ilor mele mentale? Ce sprijin am din activitatea lor? m[]ntrebam ca Faust. Ce mi-a ajutat teologia? ce filozofia =i c[r\ile]n\elepciunii? De=ert[ciuni ale egoismului omenesc, ce v`neaz[o \int[efemer[, lucid[, care se stinge la prima ei atingere cu veninul inimii omene=ti.

M[g`ndeam la fahirii indieni, ce=-i tortureaz[corpul =i-l supun la mii de patimi, spre a ajunge]n Nirvana, raiul promis martirilor pentru religione. Dar eu sunt martir f[r[voie, fahir din sil[, pe care confravii s[i l-au condamnat la chin =i suferin\[ca pe o fiar[s[lbatic[.

+i pentru ce? N[scutu-m-am poate]n contra voin\ei lor? Poate. Dar atunci la ce m-am n[scut? Cine m-a chemat din noianul nimicului spre via\[, d`ndu-mi arma vie\ii, ca s[lupt cu greutate ce-ntrec puterile mele?

Pun`ndu-mi aceste]ntreb[ri nedescifrate,]mi adusei aminte de dogmele lui Hristos, ap[r[torul celor dezmo=teni\i de noroc. El, sublimul suflet de pe malurile Genezaretului, a strigat: „Veni\i c[tre mine, to\i voi, cei osteni\i =i]ns[rcina\i!” +i]n bra\ele lui deschise urgisi\ii aflau liman.

Dar privilegiații urmașii ai marelui martir de pe muntele Golgota urmează ei pașii dumnezeiescului lor Jnv[\\tor? Nu, de mii de ori nu!

În timpul petrecerii mele în Abisinia am observat la s[lbaticii =i p[g`nii felaci din Etiopia mai mult[umanitate decât la acei propov[duitori ai cretinismului de acolo, care Jmbr[ca\\i în haina bisericii nu slujeau altarului, ci formau numai unelte politice, mreje în care se prindea credula mulțime, fiind numai exploatați rafinați, ce duceau turma la strung[spre a o mulge =i tunde. Duhovnici sunt acei ce extirpează rasa indigen[spre a face loc pentru aventurieri de tot soiul, pentru acea plebe str`ns[din mocirlele marasmului moral, pe care ei binevoiesc a-i numi coloniști =i pionieri ai culturii? Jntrebat-au acei evlavioși p[rin\\i, ori de acești pionieri sunt bineveniți rasei indigene? ori de-i place acesteia a fi scoasă cu topuzul din vetrele sale moțenite =i pline de bel=ug?

Politica =i umanitatea sunt tot a=a de dep[rtate una de alta ca zenitul de nadir. Una are drept subiect a=ez[m`ntul teritorial, a doua cel moral.

Eu voi s[fiu lupt[torul genului omenesc f[r[deosebire de grai sau culoare. Cunoșc`nd bine limba arab[, m-am f[cut Jnv[\\tor felacilor, care sorbeau cu aviditate cuv`ntul meu, c[ci ei purtau în sufletul lor ur[în contra acestor sacrificatori ipocriți =i farisei mascați, ce au pe buzele lor sur`sul bl`nd, iar în fundul inimii veninul Jn=el[ciunii.

Propaganda mea f[cea Jntre felaci progrese uimitoare, lucru ce n[scu în adversarii mei team[=i totodată[o animozitate nelimitată[. Ei m[calomniară la superiorii mei, =i eu fui arestat =i aruncat pe o nav[, spre a fi transportat în patria mea.

Patrie, ce dulce =i frumos cuv`nt pentru pribeagul care, zbuciumat de ale vieții nimicoare valuri, J=i pune piciorul pe prietenețile ei plaiuri. Aici izvoarele curg mai melodios, codrii sunt mai veseli, aerul mai limpede =i dulce, oamenii mai buni, c[ci toți sunt fiii

patriei mele. Aici ajunsei =i eu, =i inima-mi =i sufletul se sc[ldau]n dulci iluzii, c[ci credeau a z[ri razele aurorii m`ntuirii mele.

Of, ce deziluzie amar[! C[ci aceast[patrie]ncepu a m[prigoni]nc[mai avan, mai teribil dec`t du=manii str[ini. Uciga=ului legea]i detrage favorurile drepturilor sociale =i]l trimite la ocn[, dar]l hr[ne=te, d`ndu-i astfel posibilitatea de a tr[i. Mie]ns[mi s-a rupt osia vie\ii, r[pindu-mi-se singura =i cea mai pre\ioas[proprietate, lucrarea mental[. Am fost declarat de nebun =i prin aceasta mi s-a luat hove=te posibilitatea de a-mi putea hr[ni h`rbul acest de trup. Acesta-i iadul inimii omene=ti, iad ce]l depl`ng]n legendele lor toate popoarele universului.

Se vede c[=ezui ore]ntregi nemi=cat pe acel loc, c[ci]nserase de mult. Noaptea era]ntunecat[, dar senin[. Miriade de stele clipeau]n imensa dep[rtare a eterului. M[sim\eam bine. Aerul cald =i limpede al acelei nop\i de var[]mi]mprosp[tase via\a.

Privind tabloul nocturn ce m[-nconjura, d[dui cu ochii de calea robilor, imensul colan de stele, ce]ncinge feeric bolta cereasc[. Sufletu-mi atunci se-n[] spre acele regiuni dep[rtate. +i acolo sunt, a=adar[, lumi pline de activitate ce creeaz[=i distruge; lumi cu na=teri =i pieiri, cu]nfloriri =i putrejune.

Cufundat]n aceste contempla\iuni, mi se p[ru c[undula\iunile miriadelor de stele]ncepur[a produce]n aer un sunet dulce, o armonie cereasc[ca dintr-o arf[eolic[, ce s-aude departe, departe... Sunetul p[ru a tot cre=te, trezind ecoul universului. Cete de heruvimi zburau prin v[zduh, c`nt`nd innuri de laud[celui f[r[de]nceput; vocea lor era c`nd trist[=i duioas[, c`nd puternic[=i viforoas[ca acordele unei simfonii. Sufletu-mi sorbea cu]nsetare armoniile, ce sunau la por\ile auzului meu, umpl`ndu-mi firea cu un ce dulce =i misterios, ve=nic ne]n\eles de a trupului materie.

Mai]ncet, tot mai]ncet sun[cereasca armonie p`n[ce se stinse cu totul]n t[cerea nop\ii.

Eu tot ascultam. Deodat[fui surprins de un nou ton: un sopran cu timbru tremur[tor; dar patetic, inton[aria Margaretei din Faust.

Eu cuno=team acel glas, ce nu o dat[l-am auzit]n o chilie dep[rtat[a spitalului,]n care era de\inut[o s[rman[psihopat[.

Nenorocirea ei e o poveste veche. Ea a fost odinioar[o c`nt[rea\] renumit[, un luceaf[r ce str[lucea pe orizontul artei muzicale.]n urma unui amor fatal pierdu mintea =i fu internat[]n spital, unde ne delecta din timp]n timp cu admirabila-i voce, singura comoar[ce-i mai r[m]sese din ruinele fericitului ei trecut.

A=adar[, acea armonie cereasc[, ce-mi transportase sufletul]n sferele divine, nu venea de la str[lucitele stele, ci din]ntunecata chilie a bolnavei. Acele melodii nu izvorau de pe buzele neprih[nite ale serafimilor, ci dintr-un corp p[c[os, dintr-un organ supus putrejunii. Imnul acela nu era adresat eternului creator, ci unui amor vremelnic, unei pasiuni arz[toare =i ne]ndestulate.

Iat[-m[deci iar[=i re-ntors la trista realitate, la materialism cu a lui putrejune.

M[ridicai de pe t`rna\,]ndrept`ndu-mi pa=ii =ov[itori spre gara c[ii ferate. M[gr[beam s[fug c`t mai cur`nd din acel loc de chinuri =i suspine, unde totul]mi aducea aminte de nenorocirea mea =i unde glasul acelei nefericite fiin\|e v[rsa]n sufletul meu oceane de dureri.

Era miezul nop\ii c`nd intrasem]n tinda g[rii, unde-mi luai]n grab[un bilet de c[l[torie, deoarece trenul era deja gata s[porneasc[spre Moscova.

Nu =tiu prin ce ciudat[asocia\iune de idei]mi trecu atunci prin g`nd, la suirea mea]n tren, zicala arab[: „Omul]=i duce oasele sale la acel loc, unde]i este menit s[le]ngroape...”

A=a s-a =i]nt`mplat; presim\irea lui nu l-a]n=elat. El =i-a dus truditele-i oase la acel loc, unde natura le-a z[mislit...

Citind ultimele =ire scrise de acest nenorocit, mi se umplur[ochii de lacrimi. Atunci]mi adusei aminte de cuvintele sf. Ioan Botez[torul: Vox clamantis in deserto!;]n zadar vorbe=ti]n\|elepciunea, nime n-o ascult[...

=i cine =tie, poate c[]n vorbele acestui nebun a fost =i un pic de-n\|elepciune...”

* * *

Trecu mult timp de la strania mea]nt`mplare cu acest nenorocit =i amintirea ei se stinse deja]n sufletul meu. C[ci via\`a cu ale ei schimb[ri necontenite, ce te duc din loc]n loc, e ca =i un teatru, unde o pies[te face s[ui\`i pe alta. }n a=a trai, g`ndul nu se opre=te mult pe hatul unui c`mp, ci trece cu iu\`eala zborului din sfer[]n sfer[, de la o impresiune la alta.

Eram]n Caucazia. Ajung`nd]ntr-o bun[diminea\`]n ora=ul Tiflis, intrai]n o cafenea ca s[dejunez ceva. A=e z`ndu-m[la o mas[, cerui cafeaua obi=nuit[=i o gazet[oare=care. R[sfoind coloanele, d[dui de un anun\` foarte interesant pentru mine, c[ci el]mi reaminti pe nefericitul sinuciga=. Anun\`ul avea urm[torul cuprins:

„O telegram[din Berlin a adus la timpul s[u vestea despre teribila catastrof[, c[reia a picat victim[vaporul „Salier“, care, plec`nd de la Villa-Garcia, mergea cu itinerarul spre Laplata. Dar l`ng[malurile Spaniei, nu departe de farul Finisterre, se dezl[n\`ui un grozav uragan, care, izbind vaporul de o st`nc[submarin[,]l nimici, cufund`ndu-l imediat]n ad`ncime cu 209 oameni. Azi se =tie deja exact, c[]ntre]neca\`i au fost 113 ru=i, 50 spanioli, 10 italieni, 35 gali\`ieni =i un german. }ntre ru=ii c[zu\`i victim[, cel mai]nsemnat personagiu a fost principesa gruzin[Bacuriani, originar[din Tiflis, dup[a c[rei moarte au r[mas dou[milioane. P`n[azi nu s-a aflat nici un mo=tenitor, fiind principesa fl[r[copii =i neav`nd rudenii de linia dreapt[.“

Fiecare om g`nde=te c`teodat[]n via\`a sa la lucruri stranii =i extraordinare, ce pot fi puse]n r`ndul pove=tilor din *O mie =i una de nop\`i*. A=a o ciudat[idee]mi trecu =i mie prin g`nd]n clipa aceea. Oare principesa]necat[cu vaporul „Salier“, nu cumva fost-a ea mama nebunului care]n fantezia sa descrie vaporul naufragiat din fundul oceanului? Biografia acelei femei]ncepu

deci a m[interesa]n acel moment. Dar de la cine s[aflu ceva despre d`nsa? Astfel cuget`nd, v[d c[trece prin sal[cafegiul]mbr[cat]n costumul na\ional al cerchezilor. Acesta desigur c[trebuia s-o cunoasc[sau s[=tie ceva despre via\a ei.

Eu]i f[cui deci un semn de polite\e, rug`ndu-l prin gest s[vin[la masa mea. El]mi r[spunse prin un gra\ios salamal`c obi=nuit la asia\i, pun`nd m`na dreapt[]nt`i la inim[, apoi la frunte, =i se a=ez[pe un scaun l`ng[mine.

— Ce dori\i?]ncepu el vorba; poate cafeaua nu-i bun[? voi porunci s[v[aduc[alta.

— Nu, respectabile, r[spund eu, sunt foarte mul\umit cu cafeaua, dar[m-a\i obliga mult, dac[mi-a\i l[muri o chestie ce m[intereseaz[.

— O chestie? replic[el,]ncre\ind spr`ncenile =i privindu-m[cu o c[ut[tur[de ne]ncredere. Sunte\i angloiat?

— Deloc, sunt un simplu c[l]tor; m-am oprit aici pe c`teva zile.

— Dar sunte\i rus? adaoase el, fix`ndu-m[cu ochii s[i negri =i p[trunz[tori.

— Supus rusc, dar de origine str[in[, r[spunsei eu,]n\eleg`nd ne]ncrederea lui.

— Atunci stau la dispozi\ia d-voastre =i sunt gata a v[r[spunde sub condi\ia dac[]ntreb[rile nu vor atinge c`rmuirea noastr[.

Sco`nd apoi de dup[ceaf[un ciubuc,]ncepu a-l umple cu tutun.

— A= dori s[-mi da\i ni=te l[muriri relative la principesa gruzin[Bacuriani. D-ta trebui s[o fi cunoscut, fiindc[ea a fost de aici.

— Bacuriani! Cum s[n-o fi cunoscut =i cine din noi, b[=tina=ii, n-a cunoscut-o pe nepoata fostului =i renumitului nostru imam =i c`rmuitor +amil?

Aprinz`ndu-=i ciubucul =i tr[g`nd c`teva fumuri, continu[:

— +i ce v[intereseaz[acea femeie? Sunte\i poate un preten-
dent la a ei clironomie?

— Nu, eu abia acuma am citit aici despre naufragiul vaporului „Salier“ =i a= dori s[aflu, ori de principesa a avut copii, r[spunsei eu, ar[t`ndu-i pasajul din gazet[.

El se uit[la gazet[cu un fel de dispre\ =i r[spunse:

— C[a pierit, asta am =tiut-o noi mai]nainte dec`t domnii gazetari, =i nici nu-i de mirare; c[ci ce puteai a=tepta alta de la o femeie ce=-i luase lumea-n cap? Ea a fost unica fiic[a renumitului bog[ta= Ali-M`rza-Bacuriani, care la]nceput a exploatat minele de naft[de la Bacu. Dup[moartea lui a r[mas o avere colosal[. Dar fiica lui, crescut[de p[rin\ii ei]n modul nostru vechi patriarhal, v[z`ndu-se odat[emancipat[=i liber[de orice control, =i fiind de o natur[]nfocat[=i nep[s[toare, nu voi s[se m[rite, ci se arunc[cu tot focul tinere\ilor]n v`rtejul pl[cerilor femeilor voastre emancipate, cutreier`nd lumea]n toate p[r]ile rozei v`ntului. Fiind avut[=i de o frumuse\e extraordinar[, sen\elege c[era ve=nic]nconjurat[de roiuri de adoratori, aman\i, exploataori de tot neamul =i soiul. Ei o urm[reau ca albinele ce zboar[dup[matca bezmetic[, r[t[cit[din prisac[. Astfel tr[ind, averea ei]ncepu repede a se topi ca ceara]nainte a focului. Acte de binefacere n-a f[cut afar[de unul, don`nd o sut[de mii de ruble depuse pentru totdeauna]n banca funciar[a statului cu destina\iunea ca din fructele acestui capital s[se]mbun[t]\easc[ospiciul pentru copii g[si\i din Moscova. Se zice c[fapta aceasta n-a s[v`r=it-o ea din umanitate =i filantropie, ci din cauz[, c[odat[cu capitalul pentru acest ospiciu a depus]ntr-]nsul un copila= al ei, fructul nechemat al zburdalnicei ei vie\i; c[ci ce alt[noim[a putut s[aib[acest act? Inim[sim\itoare n-a avut, c[ci atunci f[cea ceva pentru acel petic de p[im`nt, unde s-a n[scut, unde tat[l ei a agonisit averea, unde cona\ionalii =i coreligionarii ei duc lupt[amar[pentru existen\[, unde mii de s[raci umbl[goi =i f[r[hran[. Pentru ace=tia n-a sacrificat nici un dinar. Eu socot c[peste scurt timp, r[m[=i]a averii va fi lichidat[=i dup[ce se vor pl[ti creditorii, va trece]n tezaurul statului. Iat[o mic[

schi\ a vie\ii acestei femei r[t[cite, ce credea numai]n sine =i]n mamon².

— Dar spune\i-mi ce cauz[v[face s[v[interesa\i de aventura aceasta? A\i cunoscut-o poate?

— Nici defel, nici n-am v[zut-o m[car;]ns[prin o]nt`mplare curioas[mi se pare c[am v[zut pe adev[ratul ei clironom, trecut =i el din via\[. Se-n\elege, presupunerea mea e foarte ipotetic[, hazardat[poate,]ns[posibil[, ba chiar verosimil[.

— Ce am =tiut, v-am spus,]mi zise b[tr`nul, scul`ndu-se de pe scaun. Scuza\i, dar m[duc la ale mele afaceri.

+i, salut`ndu-m[iar[=i]n modul s[u oriental, se]ndrept[spre alte mese unde oaspe\ii sorbeau cafea, fum`nd din lungi ciubucuri.

R[m[sei ad`ncit]n g`nduri. La urm[mi-am cugetat: las descifrarea enigmei acesteia adep\ilor spiritismului, hipnotismului, magnetismului...]ntr-un cuv`nt, celor ce se ocup[cu =tiin\ele oculte; eu nu m[mai cufund]n tainele aceste, ci stau locului la hotarele celor supranaturale =i-mi]ntorc pasul]n via\ a real[.

LUXUL

*Dedicat**Eminen\ei Sale }nalt Preasfin\itului arhiepiscop
=i mitropolit al Bucovinei =i Dalma\iei etc. etc.*

dr. Silvestru Morariu-Andrievici

*Nu anii }mb[tr`nesc pe om, ci via\a, pentru
c[starea normal[a omului este indiferentismul...*Ce exprim[cuv`ntul *lux*?

Expunerea sau deslu=irea de=ert[ciunilor omene=ti,]n care par-tizanii senzualismului caut[desf[tarea trupeasc[, g[sind c[]n ea este originea tuturor ideilor noastre]n contra idealismului.

Ori=icum s[fie, dar luxul este viciul cel mai atr[g]tor, cel mai molipsitor, din care se nasc toate calamit[\ile ce aduc la pieire nu numai individualitatea omenirii, ci d[r`m[=i stinge na\iuni]ntregi.

Odat[ce omul este molipsit de acest demon al ispitei, el contene=te de a fi mul\umit cu aceea ce munca sa]i d[. Nu exis-t[o chestie mai grandioas[=i mai]nsemnat[de discutat dec`t chestia luxului; lupta =i contrazicerile ideilor nu s-au sf`rit]ntre filozofii antici precum =i moderni. Unii sunt de opinia c[luxul este podoaba na\iunii =i al\ii c[el este pieirea ei.

R[sfoind paginile istoriei, g[sim c[unde luxul se m[re=te, n[ravurile se desfr`neaz[=i na\iunea sl[bind cade =i se stinge.

La egipteni, la per=i, la greci =i la romani cu a lor m[rime adaug[=i luxul care, ajung`nd la apogeul s[u,]ncepe c[tinel a smulge din na\iuni virtutea =i puterea lor. La]nceput luxul ridi-c[na\iunea din sl[biciuni =i]ntuneric, d`ndu-i energia puterii, statorniciei, bog[\iei]n arte, industriei =i comer\; apoi ajung`nd la culmea]nfloririi]ncepe a se ve=tezi, a putrezi =i a se d[r`ma. A=a e istoria tuturor na\iunilor, a=a se sf`r=e=te =i via\a a tot ce exist[=i se mi=c[]n natur[.

Este deci luxul favorabil pentru dezvoltarea =i bog[\\ia unui popor? R[spunsul ar trebui s[fie c[atunci numai, c`nd luxul este]n propor\\ie cu industria =i produsele ce le d[p[m`ntul \\[rii. Luxul ar trebui s[aib[numai at`tea obiecte de prisos, c`te poate]ntrebuin\\a bog[\\ia \\[rii, a poporului]n total =i a omului]ndeosebi. Trebuie ca]ndestularea mul\\umirilor trupe=ti s[corespund[chipurilor de a le avea; pentru c[luxul desfr`nat se d[r`m[singur de sine, tr[g`nd cu el]n desfiin\\area sa pe aceia ce-i poart[cultul f[r[calcul =i ra\\iune.

Deci luxul legislativ ar trebui s[fie condus ca un element neap[rat spre]n[\\area civiliza\\iei =i dezvoltarea unei na\\iuni,]ns[totdeodat[]ntrebuin\\at cu paz[ca un product exploziv, supu-n`ndu-l controlului politic-economic.

Dovedit este c[luxul mult influen\\eaz[asupra cre=terii, na-terii =i re]nnoirii genera\\iunii unei na\\iuni.

Nume din b[rba\\ii]n\\elep\\i actuali ai Fran\\ei =i oratorii ei str[luc\\i nu a nimerit s[arate cu degetul rana cea mai periculoas[a na\\iunii lor dec`t dr. Lerua Bolie. El dovede=te c[na\\iunea francez[c[tinel se stinge, statistica mortalit[\\ii cov`r=ind cu]nfrico=ate procente statistica na=terilor; dovede=te c[]ns[\\irile legale mai c[contenesc, c[femeile poporului, emancipate =i nead[postite ca so\\ii, sunt silite s[=-i caute ocrotire]n serviciul privat =i]n ramurile administrative, la birouri po=tale, telegrafice, tipografice etc..., unde, g[sind hran[modest[, nu g`ndesc mai departe cu ce=-i vor hr[ni progenitura nelegiuit[, =tiind c[la a=a caz]ngrijirea o iau asupra lor ospiciile privilegiate de copii g[si\\i. Alt[parte a tinerelor fete neculte se d[desfr`n[rii, nefiind capabil[de vreo slujb[sau din lenevire, sau din m[gulirea luxului, pe care]l dore=te p`n[la nebulie, fiind gata de a s[v`r=i orice crim[josnic[. Dar]n acea ardoare ele cad ca s[nu se mai scoale. Procentele acestora cov`r=esc pe a femeilor productive. Iat[dar chestia]nmul\\irii]n privin\\a poporului de r`nd!

Vine treapta]nalt[a nobilimii bogate, la care luxul este]n

Indestulare; acolo sc[derea na=terii este foarte mare din cauza neregulat[a m`nc[rilor otr[vitoare, a trufiei, lenevirii =i a moliciunii.

Organismele femeilor se zdruncin[]n privin\va productiv[, ad[ug`nd la aceasta via\va p[c[toas[a b[rba\ilor molipsi\i =i stor=i de toat[puterea.

]n privin\va fiziologic[poligamia nu este at`t de productiv[ca monogamia, =i francezii mai c[cov`r=esc poligamia privilegiat[a Asiei prin poligamia ascuns[]n localuri t[inuie p`n[=i]n ospiciile privilegiate,]n care mul\ime de femei]n floarea v`rstei sunt expuse la mezat, =i de unde p`n[=i Asia prin agen\ii s[i tainici cump[r[marf[omeneasc[de la Odesa, Var=ovia, Hamburg =i alte capitale]nsemnate din Europa civilizat[. Europa str[lucit[, ale c[rei raze de lumin[str[bat]ntunericul altor p[r\i ale lumii barbare... Ce contradic\ie!...

Deci cu c`t luxul se dezve=te, cu at`t lupta pentru existen\ devine mai penibil[, p[m`ntul fiind peste m[sur[fr[m`ntat, stors =i sec.

Dispera\ii cu pu\in cuget =i pu\in[r[bdare,]n suferin\ele neajunsurilor zilnice, se dedau crimei, mereu se]nmul\esc adun`ndu-se]n societ[\i, ridic`nd steagul ro= al libert[\ii, cer`nd cu topuzul comunismul =i egalitatea nu a fr[\iei, ci a avu\iei, adic[muncitorul s[=-i]mp[r\easc[agoniseala cu parazitul derbedeu, =i a=a ei ajung mai departe p`n[la lupta]ntre fra\i, p`n[la revolu\iuni cu r`uri de s`nge fr[\esc, unde p[rin\i la baricadeucid pe copii =i copiii pe p[rin\i; pentru c[omul, m[car c[trece prin toate fazele filozofiei, r[m`ne la fond tot om, adic[animal ce poart[]n sufletul s[u de la zidirea lumii =i a mamiferelor instinctul de l[comie =i r[pire, instinctul egoismului spre]ndestularea individual[. Ivindu-se odat[ideea]mbun[t[\irii st[rii gloatelor]n chipul ar[tat, se ivesc =i frunta=i ce duc acele gloate oarbe la cataclisme politice. A=a fenomene se s[v`r=esc =i]n alte animale pe p[m`nt, p`n[=i insectele sunt supuse mi=c[rilor politice, de pild[furnicile =i altele...

Dar s[ne]ntoarcem iar[=i la chestia luxului veacurilor trecute, f[c`nd compara[ie cu veacul nostru.

Filozoful englez David Hume zice c[„epoca dezvolt[rii luxului este epoca cea mai fericit[din via\a unui popor“. Socot]ns[c[el gre=e=te, c[ci, dac[ideea lui este nimerit[, apoi vas[zic[noi tr[im]n cea mai nefericit[epoc[, fiindc[la sf`r=itul veacului nostru din zi]n zi se adaug[sc[derea]n]ntrebuin\area obiectelor de lux. P`n[=i orientul, ce se ad`ncise]n pl[cerile str[lucirii =i ale risipei, ast[zi se]ndestuleaz[cu modestia =i simplitatea at`t]n via\a casnic[c`t =i]n solemnit[\ile publice. Economistul politic Duser observ[c[un popor ce ajunge la culmea dezvolt[rii civiliza[iei d[preferin\[]ndem`n[rilor vie\ii, schimb`nd elegan\a =i str[lucirea obiectelor de mare pre\ cu falsificarea =i imitarea]n mii de inven\ii, la care fabricile lucreaz[zi =i noapte articole ieftine, u=oare de purtat =i]ndem`nate, a=a c[luxul vechilor na\iuni]n compara[ie cu al nostru ni se pare o poveste sau un vis nebunatic al cronicarilor, dar r[sfoind scrierile lor venim la concluzia, f[r[]ndoial[adev[rat[, c[luxul romanilor]ntrecea pe al tuturor na\iunilor antice.

Luxul potent[\ilor romani molipsea pe to\i aceia ce-i]nconjurau, p[trunz`nd nu numai]n obiceiurile na\iunii, ci p`n[=i]n armii]n care solda\ii purtau cu sine saltele =i perine de puf. Romanii, cucerind jum[tate de lume,]ntunecar[cu luxul lor orientul, adun`nd]n capital[bog[\iile Asiei Mici, Arabiei, Mediei, =i tot ce produceau acele \[ri se]nghie\ea =i se mistuia]n b`lciul colosal al Romei, ce era]n acel timp centrul Universului plin de covoarele Babilonului, fimiaturile =i mirodeniile Arabiei, aurul, sticla, vasele =i pietrele scumpe, m[rgeanul, m[rg[ritarul =i safedul Indiei. Toate acele comori nepre\uite erau adunate]n palaturile boga\ilor cet[\eni romani. }n timpul]mp[r[\iei lui Octavian August, damele romane ie=eau la plimbare]mpodobite cu juvaieruri de opt milioane franci, =i toaletele lor nu pot s[fie puse]n r`ndul modestelor toalete ale damelor noastre. Dar se g[sir[

b[rba\i]n\elep\i, care luptau]n contra risipei femeilor, edit`nd legea lui Apius confirmat[de senat, cu care se oprea fiec[rei romane s[poarte juvaieruri mai mult dec`t jum[tate un\] de aur, =i li se da voie a se plimba prin capital[numai]n dep[rtare de un kilometru. Se]n\elege c[damele Romei alc[tuir[un complot misterios spre a r[sturna un a=a regulament barbar dup[opinia lor, =i]n ziua hot[r`t[aceast[armie de femei,]narmat[ca]n tot timpul cu t[iu=ul frumuse\ii =i al ademenirii n[v]li pe forum =i pe str[zile ce duc la Capitoliu, oprind]n cale pe to\i senatorii ce mergeau acolo ca deputa\i =i cer`nd numaidec`t s[li se]ntoarc[libertatea de a=i face cheful]n toat[voia. Deci p[rin\ii patriei, lu`nd]n privire revolta general[a mamelor patriei, g[sir[de cuviin\] s[le intre]n voie, neascult`nd de Caton care fulgera cu cuv`ntul de pe tribun[. Vocea oratorului amu\i, fulgerele se stinser[=i sexul frumos ie=i biruitor, edit`nd singur regulamente cu care nu numai se desf[cu de epitropia b[rba\ilor, ci avu =i dreptul de a=i alege jurist avocat, numit procurator, se]n\elege luat din corpora\ia celor mai elegan\i =i mai frumo=i tineri numi\i de Seneca Formosus. Acel t`n[r era sfetnicul, oracolul =i nu o dat[amantul clientei sale.

Afar[de aceea fiecare dam[de mod[posedea un sclav, de care nime nu]ndr[znea a se atinge f[r[voia st[p`nei sale. El era de o putere herculean[=i slujea ca un fel de gard[personal[a st[p`nei sale; =i dac[]ntre so\i izbucnea vreo discordie, b[rbatul avea a face nu o dat[cu sclavul fioros.

Toaletele =i b[ile damelor aristocrate se s[v`r=eau cu o pomp[=i parad[grandioas[]n mijlocul a sute de roabe, aduse din Asia, Africa =i Grecia, cu pieli\a trupului de diferite culori,]ncep`nd de la negrul t[ciunelui p`n[la albea\a marmurii. Dar lucru mai ciudat era c[fiecare dam[\inea]n casa sa un filozof =i o maimu\[, pe care]i lua la plimb[rile sale de gal[.

Ce ironie! Ce sarcasm]n contra ra\iunii! Umbra acelor nebu-

nii =i ast[zi]nc[se reflect[]n n[ravurile noastre, precum, de pild[,]n reprezenta\iile teatrale.

La romani, dup[cum spune Ovidiu, se juca piesa intitulat[*Elena =i Paris* cu toate pantomimele, mimica =i gesturile cele mai sc`rboase =i a=a f[r[ru=ine, c[la urm[, fiind perechea celor doi actori b[rbatul =i so\ia, piesa se sf`r=ea cu cucerirea complet[a Elenei]n natur[.

Baleturile noastre de ast[zi]nchipuiesc o mic[amintire a reprezenta\iilor romanilor.

A=a =i gastronomia modern[se poate numi numai o umbr[a gastronomiei timpului lui Viteliu, Lucul =i Trimalchiu. Ace=ti trei m`nc[i aduser[consuma\ia gurii p`n[la cultul adora\iunii. Ei se uneau cu al\i discipoli]n comitete gastronomice,]n care se tratau inven\iile culinare, silindu-se a]nnoi gustul limbii t`mpit de]ntrebuin\area neregulat[a m`nc[rilor, introduc`nd]n bucate asafetida puturoas[, v`naturi putrede, br`nzeturi de miros grozav =i alte produse de gust nesuferit =i nepriincios pentru p[l]tu=ul gurii noastre. Gastronomul Apiciu, socotindu-=i capitalul =i v[z`nd c[i-au r[mas numai trei milioane, s-a otr[vit de ciud[c[nu-i vor ajunge bani pentru banchete ce el voia s[deie camarazilor s[i. Saloanele de banchete se numeau triclinium, sau sal[cu trei loji,]n care ei =edeau]n una la dejun,]n alta la pr`nz,]n a treia la cin[. Acele loji aveau paturi acoperite cu prostiri aduse de la Babilon, cost`nd c`te 200.000 de franci bucata, afar[de perinele care erau umplute cu puf de leb[d[=i cusute cu m[r-g[ritare ce costau]ndoit. U=ile se deschideau spre portici cu coloane de porfir, cu havuzuri ce aruncau apele]n rezervoare de marmur[alb[, v`n[t[=i ro=ie, apoi apele trec`nd prin canale se scurgeau]n gropi ad`nci pardosite,]n care erau pu=ii la]ngr[=at \ipari =i al\i pe=ti carnivori ce-i hr[neau nu o dat[cu carnea condamna\ilor robi =i mucenici cre=tini, pe care]i aruncau de vii]n acele cisterne.

De at`ta turbare a luxului erau predomni\i romanii pe timpul

republicii =i monarhiei, c[cuget[torul ame\=te r[sfoind arhivele vechi, =i vr`nd-nevr`nd =i pune]ntrebarea, la ce ar mai fi ajuns fantezia luxului, dac[nu ar fi fost subit desfiin\at[de hoardele s[lbatice ale barbarilor, ce ca un vifor se izbir[]n mijlocul tr`ntorilor romani, care se tologeau pe covoare de Persia]n hlamide de m[tase =i catifea,]nconjura\i de legioane de femei frumoase cu spetele =i s`nurile goale. Iat[dar o mic[schi\ a luxului senzualistic, de care se sim\eau romanii crez[tori]n doctrina „c[din sim\irile]ndestulate ale poftelor trupe=ti se nasc toate ideile]n om“ — tocmai opozi\iunea idealismului.

La greci]ns[luxul era cu totul altfel.

Ei nu-l]ntrebuin\au]n]ndestul[rile poftelor trupe=ti, ci imagina\ia lor]nfocat[se ad[pa cu idealismul, se cufunda]n filozofii, z[mislind neconcentit ideii str[lucite, din care la fine se alc[tui mitologia, adic[omenirea idealizat[]n Dumnezeire, virtutea =i viciul, frumuse\ea =i ur`tul, fapta bun[=i crima, raiul =i iadul, elementele =i puterile, munca =i lenevirea. Tot ce simte =i se mi=c[era]nsufle\it de puterea imagina\iei poetice, astfel se ivi idealismul. La urm[ideile primir[trup]n marmur[,]nchipuind idoli adora\i cu lux pompos, statui, capi=ti, templuri =i alte zidiri]n formele cele mai grandioase =i cu]mpodobirile cele mai di-bace]n arta sculpturii =i arhitecturii.

Pe timpul lui Pericle toate veniturile \rii se cheltuiau pe zidiri- rile acele, pentru c[grecii, primind civiliza\ia de la egipteni, au primit]mpreun[=i luxul care se na=te din civiliza\ie.

Luxul egiptenilor consta din idealismul religios,]n care rolul de c[petenie apar\inea sacrificatorilor, proiectatorii =i ini\iatorii colosalelor zidiri ale piramidelor, sfinc=ilor, obeliscurilor =i ale altor urme nepieritoare ale m[rimii na\iunii stinse de veacuri. C[ci casta sacrificatorilor egipteni poseda singur[numai cultul civiliza\iei, studiind con=tiin\ele =i sorbind din ele esen\ a idealismului religios, precum metapsihoza, metafizica =i chimia, din care =tiin\ e ei iscodeau lucr[ri]n=el[toare]n cele mai misterioase

inven\ii ca prestigiatori, proroci =i alte am[giri, prin care ei dominau nu numai poporul ignorant, ci =i toat[voin\ a dinastiilor c`rmuitoare ale acelu\ popor. Urmele =tiin\elor oculte =i misterioase ale timpului de atunci le vedem]nc[=i ast[zi]ntre fachirii =i brahmanii indieni.

Dar pe c`t la egipteni se adora posomor`tul cult al mor\ii, pe at`ta la greci se adora cultul vie\ii]nchipuit]n petrecerile Olimpului, unde cerul cu p[m`ntul serba ve=nica mi=care a vie\ii cu fablele ei glume\ e,]ns[totodat[at`t de iste\ e, c[=i desfr`narea ur`cioas[era idealizat[]n gra\ioasa ademenire spre amor =i voluptate.

Din acestea se poate face concluzia general[c[luxul s-a ivit]n omenire]n trei faze: *la egipteni — luxul religios; la greci — luxul de bele-arte =i la romani — luxul individual al]ndestul[rilor trupe=ti.*

Veni apoi timpul decaden\ei luxului, fiind el de la na=tere ros la r[d[cin[de filozofia moral[. +i iat[c[din Asia se ivir[doi apostoli uria=i, care r[sturnar[capi=tile cu idolii lor =i]nfr`nar[luxul cu z[balele modestiei =i ale cump[t[rrii patimilor trupe=ti. Acei doi mari reformatori au fost Mahomet =i Christos.

SOFIA KARPOV

(fragment din romanul *Insula Sahalin*.
/ara misterioas[a exila\ilor)

*La force brute de tout temps
Oppresse la faiblesse,
Dans les airs,
Sur la terre,
Partout la même détresse
Partout malheur,
Partout douleur,
Rien n'échappe aux souffrances
Dans cette lutte à outrance...¹*

Ingeniosul turist francez Henri Mérimée]n opul s[u intitulat *Un an]n Rusia*]ntre altele scrie: „Rusia umilit[, subjugat[, mut[, ne=tiut[mai de nime, sufer[jugul =i lan\ul sclaviei. +i abia noi]ncepusem a o cunoa=te mai de aproape, c`nd ea se ridic[ca o puternic[suveran[, purt`nd pe frunte str[lucita coroan[de ghea\ a Nordului =i sc[ld`ndu-=i picioarele]n m[rile calde ale Sudului. Cu prietenie ea]ntinde o m`n[spre surorile sale din Europa, iar alta]narmat[=i]ngrozitoare p`n[la frontierele Chinei. +i umbra acestei m`ini, a=tern`ndu-se pe nem[rginitele pustiuri, \ine]n respect hoardele r[zboinice ale s[lbaticilor...”

Aceea=i compara\ie poetic[o face =i marchizul de Chiustin,]ns[cu totul]n alt sens. Iat[ce zice el: „... +i acest uria= cu picioarele de lut]=i]ntinde bra\ele sale puternice spre a sugruma Europa...”

Ce contrazicere ciudat[]ntre doi eminen\i scriitori francezi! Cui din ei s[dai crezare? Cititorul r[m`ne]n nedumerire, =i mul\i]=i amintesc maxima cosmopoli\ilor: *Ubi bene ibi patria*². Deci s[l[s[m pe unii]ndupleca\i de Mérimée, pe al\ii de Chiustin =i s[]ntoarcem privirea noastr[la capitala]mp[r[\iei Rusiei, la aceast[frumoa[s[cochet[, care, cu bog[\iile ei, ca o siren[mitologic[a

r[s[rit pe nea=teptate din codrii =i mla=tinile nep[trunse, pe a c[rora suprafa\ [nc[nu c[lcase vreun picior omenesc, =i nici t[ceera lor n-o profanase glasul vreunui muritor. +i iat[minu-neia, ast[zi pe acele \[rmuri s[lbatice]nainte ochilor c[l[torului se desf[=oar[un ora= colosal, cu cea mai modern[arhitectur[, luxul cel mai]mbel=ugat al orientului, =i cu inven\iile =i indus-triile =i manufacturile cele mai alese ale Europei. Aici afl[m cea mai pestri\[adunare de popoare, cu diferite idiomuri: cincisprezece limbi vorbite pretutindene: pe str[zi, prin localurile publice =i pe pie\ele comerciale. Petrecerile cele mai variate au aici loc, =i tot ce]n Europa, relativ la arte, apare]nalt =i perfec\ionat]=i face debutul s[u]n acest ora= unde pl[cerile sunt bine remunerate de galantomii ru=i. Arti=tii str[ini scurg anual sume mari de bani de la ru=i.

Dar ca tot ce-i adus la perfec\ie =i str[luce=te, se vede c[este merit s[aib[=i umbra sa]ntunecat[. Precum cocheta ce te subjug[irezistibilei sale atrac\ii =i]n momente de m`nie]i respinge sentimentul ce \i l-a inspirat cu at`ta ardoare =i pasiune, tot astfel =i capitala, dup[ce te-a]nc`ntat cu frumuse\ile sale,]i vine m`nia, c`nd Neva ce-o]ncinge]=i rupe colanul s[u de ghea\[=i cu o furie ministr[porne=te valurile sale tulburate,]nec`nd cu ele cele mai frumoase str[zi; sau c`nd iarna]nfrico=atul viscol, sub un ger nesuferit, o acoper[cu om[t.

Natural c[cet[\eanul cel avut,]n palaturile sale bogate, nu sufer[at`ta c`t acei ce locuiesc]n mahalale, unde furtuna f[r[cru\are d[r`m[=i stric[l[ca=urile slabe ale s[racilor, =i-i las[f[r[ocrotire sub un ger de 40 grade.

* * *

Tocmai]ntr-o a=a o noapte pe la 10 ore, c`nd furtuna =i viscolul turbau mai grozav, pe una din str[zile insulei Vasilievsk, o femeie]mbodolit[]ntr-o blan[rufoas[=ov[ia prin om[t abia

\in`ndu-se pe picioare sub ap[sarea viscolului. Un moment ea se opri pentru a r[sufla =i a orienta la palidele raze argintii ale lunii dinspre c[rarea ce avea s-o apuce]ntre troienele de om[t.

Ulicioara]n care ea se afla era cu des[v`r=ire pustie. Oft`nd, biata femeie porni]nainte =i dup[un drum greu de tot obositor, ea se opri dinaintea unei c[scioare. Aici se a=ez[pe sc[ri nemai-put`nd de osteneal[; capul]i se slobozi pe piept =i ea r[mase c`tova timp f[r[mi=care, ca =i c`nd grele g`nduri i-ar zbucluma mintea. Dar iat[c[scul`ndu-se]ntinse m`na ei uscat[dup[fr`ngheu\`a clopo\`elului at`rnat dinaintea u=ii; ea de c`teva ori se sili s[prind[m[nunchiul clopo\`elului, zbuclumat de furtun[, =i c`nd]l prinse =i voi s[-l trag[, deodat[la spatele ei se auzi o detun[tur].

Tres[rind speriat[ea sc[p[din m`n[m[nunche=ul fr`ngheu\`ei =i se]ntoarse repede]nd[r]t. „Dumnezeule! Dumnezeule! =opti ea f[c`ndu-=i cruce. De ce trebuie s[locuiesc]n megie=ie cu acest[ruin[blestemat[]n care satana]=i serbeaz[petrecre-rile?...“

Detunarea grozav[veni de sub o spa\`ioas[zidire veche, distrus[de un mare incendiu =i din care mai r[m[sese numai c`\`iva pere\`i =i o bucat[de acoperi=. Din maiestuosul palat de odinioar[ce-a r[mas acum? Numai un munte de moloz acoperit cu om[t =i ici-colea se mai z[reau ni=te v[g[uni c[scate]n pere\`i, iar capetele b`rnelor t[ciunite se distingeau din albul cerceaf de om[t.

B[tr`na, dup[ce f[cu o mic[rug[, prinse iar[=i fr`ngheu\`a]n m`na-i tremur[toare =i]ncepu s[sune. Printre cr[p[turile unui oblon ce astupa fereastra, str[luce deodat[lumin[=i dup[sc`r-\`itul unei u=ii se auzir[pa=i rezezi ce coborau pe sc[ri p`n[la intrare =i un glas de femeie, de un timbru pl[cut, r[sun[]n t[cere.

— Cine-i acolo?]ntreb[de dup[u=[.

— Eu sunt! Eu! r[spunse b[tr`na cu gr[bire.

U=a se deschide =i]ndat[pe loc se =i]nchide dup[ea.

— }n sf`r=it, slav[Domnului, m[muc[, c[te v[d iar acas[,]i zice o t`n[r[fecioar[blond[, pun`nd sfe=nicul pe mas[, apoi cu am`ndou[m`inile scutur`nd om[tul ce se a=ezase pe gulerul jubeicei b[tr`nei. Vino, mam[, vino degrab[de te]nc[lze=te b`nd un pahar de ceai, samovarul clocote=te pe mas[.

Am`ndou[intrar[]ntr-o od[i\ abia luminat[de lum`narea pus[pe mas[. Toat[locuin\va avea numai dou[od[i\ve, s[r[cu\ mobilate, numai cu c`teva scaune, dou[paturi, o mas[de lemn de brad =i un dulap]n care erau a=ezate vasele de cuhne. Pe mas[fierbea un samovar fumeg`nd cl[buci de abur.

B[tr`na dezbr[c`ndu-se de jubeic[o scutur[de c`teva ori, apoi pun`nd-o pe un scaun s-a apropiat de samovar =i,]ntinz`nd m`inile]nvine\ite de frig, le \inu c`tva timp l`ng[samovarul fumeg[tor spre a le dezamor\i.

— Of! Doamne, ce viscol e afar[, zise ea. Mai c[nu am fost]ngropat[de vie]n om[t. Dar,]n fine, iat[-m[, m-am]ntors. P[cat numai c[alerg[tura mea a fost degeaba, nedob`ndind nimic[.

— +i ce s[facem noi acum? strig[copila ridic`nd ochii la cer, p`n[]n zi vom pieri de frig, mam[, c[ci am sf`r=it lemnele de foc =i gerul tot cre=te.

— Vom]mprumuta la vreun megie= vreo c`teva vreascuri, iar[m`ine m[voi duce din nou la guvernorul ora=ului, s[-i cer]ncuviin\area ca s[iau lemne de foc din depozitul pentru v[-ducele invalizilor.

— Cum? vras[zic[, guvernorul ast[zi nu te-a primit?]ntreb[fiica cu mirare.

— Nu! Nu m-a primit, copil[drag[, nu! r[spunse b[tr`na sorbind ceaiul. Ace=ti puternici ai]mp[r[\iei sunt mai inaccesibili =i mai m`ndri dec`t]nsu=i \arul. Dumnezeu! ei primesc numai pe boieri =i func\ionarii lor subalterni. Dup[mas[ei se odihnesc, iar sub sear[ies de se plimb[cu sania, expun`nd ochilor preumb[torilor pre\io=ii lor cai trep[tari; apoi se duc la teatru sau la vreun bal de curte. Astfel pu\in timp le r[m`ne pentru a primi

s[racii, ce a=teapt[pe strad[. Tremur`nd de frig,]ntreaga ziu-lic[am =ezut pe sc[rile de parad[, p[zind tot ie=iirea guvernorului; c`nd deodat[spre sear[o dam[elegant[urmat[de un adiutnant, cobor`ndu-se dintr-o caret[ce trase la scar[, s-a suit]n palat. Atunci u=iierul, ie=ind pe peron, ne-a vestit c[Excelen\va sa nu mai prime=te pe nime. Iat[dar povestea]ntreag[a zadarnicei mele alerg[ri, din cauza c[reia, scumpa mea Sofi, puteai s[r[m`i des[v`r=it orfan[.

Rezem`ndu-=i frumosul ei cap pe o m`n[, copila ascult[povestirea mamei. Fizionomia ei exprima o triste\ne nespus[=i o ciud[arz[toare, iar obr[jeii ei se acoperiser[cu ro=a\[=i spr`ncenele i se]ncre\ir[.

— Mai mult tu nu vei merge la guvernor, o]nterupse copila, c[ci eu singur[m[voi duce; =i av`nd mai mult curaj voi dob`ndi cererea. Eu voi =ti a-i spune c[un veteran care pe c`mpul de lupt[=i-a v[rsat s`ngele pentru patrie, a l[sat copilei sale cel pu\in dreptul ca]n caz de nevoie s[cear[ajutor.

— O! draga mea fiic[, dac[tu vei merge =i vei]ncepe astfel a vorbi cu d`nsul, te vor da de spete afar[, zise b[tr`na cl[tin`nd din cap.

Sofia s-a sculat de pe scaun ro=indu-se =i mai tare =i ochii ei mari =i frumo=i sc`nteiau.

— De spete afar[? strig[ea... Apoi voi ie=i ca s[m[]ntorc iar[=i =i iar[=i...

— Lini=te=te-te, fiica mea, poate c[a=a nu se va]nt`mpla, dar ori=icum, nu trebuie s[z[d[r`m m`nia acestor puternici, care pot s[ne nimiceasc[sub picioarele lor, ca pe ni=te viermi=ori. M`ine m[voi duce la megie=ul nostru Kolosov care mi-a scris peti\ia =i socot c[el]mi va da un sfat bun.

— Dar p`n[c`nd s[mai dureze aceste sfaturi =i alerg[ri? Mam[, eu nu pot s[te las s[degeri de frig. Dar s[l[s[m aceste; tu te culc[, iar eu m[duc s[caut]n ruina megie=[, poate c[voi g[si vreun cap[t de lemn t[ciunit.

— Dumnezeule! strig[b[tr`na s[rind de pe scaun, ce \i-a trecut prin minte? E o nebulie s[te g`nde=ti numai la aceasta, dar]nc[s-o faci? Cum se poate ca pe un viscol ca acesta, =i]nc[la miez de noapte, s[umbli prin acea ruin[dr[ceasc[? +i b[tr`na, cu o convingere religioas[,]=i f[cu cruce de c`teva ori. Da =tii tu, drag[, adause ea, c[]n momentul c`nd am voit eu s[sun cu clopoelul, o]nfrico=at[detun[tur[se auzi]n ruin[, =i s[nu-mi fi deschis]n grab[u=a, muream de spaim[pe prag.

— Pentru c[e=ti fricoas[, m[muc[, r[spunse copila z`mbind. Ce alta putea fi zgomotul, dec`t numai d[r`marea vreunuia din pere\i, din cauza furtunii. Dar mai la urm[ce ne pas[nou[de to\i dracii ruinii, s[vorbim mai bine de neajunsurile noastre. A=adar, e lucru hot[r`t: m`ine eu,]n persoan[, voi]nm`na puternicului demnitar peti\iunea, iar tu, mam[, te vei duce s[aduni ceva parole de pe la doamnele ce-mi sunt datoare pentru lucrul meu de cusut, c[ci p`n[ce ajutorul ne va veni din sus, trebuie s[-l c[ut[m jos.

— Bine, fiica mea, bine. F[, drag[, cum =tii tu, dar eu m[duc s[m[odihnesc, c[ci sunt de tot ostenit[. +i b[tr`na, s[rut`nd-o cu fr[gezime pe frunte, s-a retras]n od[i\sa. Sofia, scul`ndu-se de pe scaun, o petrecu pe maic[-sa cu o c[ut[tur[trist[, p`n[ce u=a s-a]nchis dup[ea; apoi rezem`ndu-=i ceafa de spetele scaunului]=i a\inti ochii]n tavan pierz`ndu-se]n felurite g`nduri, c[ci ea era de un caracter foarte ciudat. P[rea c[natura prin gre=eal[o f[cu femeie]n loc de b[rbat, pentru c[toate apucaturile ei erau]ndr[zne=e =i de o energie nespus[. Ea sem[na cu viteazul s[u tat[, c[pitan de artilerie, care]n cr`ncenul r[zboi, suindu-se c[lare pe al s[u tun, abia atunci sf`r=i a-l ap[ra, c`nd baionetele]i str[b[tuser[pieptul. Fiica]i sem[na lui, nep[s`ndu-=i ei de nimic[, fiind curajoas[. Iar pe l`ng[acest caracter aprins, se ivi]n ea =i sim\irea femeiasc[, c[ci Sofia era contemplativ[.

]n acest moment, uit`nd de necazurile casnice, ea trecu cu medita\ia]ntr-o lume ei necunoscut[, misterioas[, plin[de eve-

nimente nea=teptate. +i ciudat lucru c[tocmai acum ea g`ndea la ruina din care se auzi detun[tura. Acel zgomot subit o intrig[, a`nd]n ea o dorin[curioas[de a afla cauza. Poate c[imagina\ia ei trist[p[stra]nc[impresiunile pove=tilor pline de minuni, cu care mama ei o adormea]n copil[rie. Nefiind ca mama ei supersti\ioas[, pentru aceea ori=ice enigm[era pentru d`nsa un ideal. Sofia absolvise gimnaziul =i dob`ndise diploma de cea mai distins[student[]n toate ramurile =tiin\elor prescrise]n program. Rezultatul fu str[lucit, c[ci ea acum, la v`rsta de 20 ani ce avea, putea s[]ntre]n discu\iuni serioase cu cel dint`i profesor, mai ales c[graiul ei avea ceva foarte atr[g[tor, =i era de un colorit poetic. Multe familii aristocrate se gr[bir[a-i oferi locul de instructoare pe l`ng[copiii lor.

Dar Sofia refuz[cu]nd[r]tnicie, nesim\indu-se]n stare s[reziste mult timp unei ocupa\iuni a=a de lini=tite, petrec`nd ore =i zile]ntregi]ntr-o odaie, fie m[car c`t de bogat decorat[, care tot are asem[nare cu o]nchisoare,]n care]i va fi p[rut c[este arestat[pentru vreo gre=eal[. Ea aspira libertatea, spa\iul, nevoind a fi]mpiedicat[de a putea p[trunde tot ce-i misterios =i a vedea tot ce-i nev[zut. Ea g[si o pl[cere]ntr-o agita\ie intelectual[=i nu ar fi schimbat-o nici pentru orice bog[\ie.

A=a sunt =i vor fi to\i acei pe care nervii]i domnesc. A=a =i]n acele momente de medita\ie,]n mijlocul nop\ii sub impresia vijelei, ce urla pe str[zi =i se bocea jalnic prin cr[p]turile obloanelor =i ale ferestrelor, g`ndul ei zburta scotocind prin toate unghiurile]ntunecate ale ruinei luminate ca de razele soarelui prin imagina\ia ei lucid[.

— Voi g[si =i voi afla totul! =opti ea intr`nd]n odaia]n care mama ei dormea lini=tit[. Plec`nd urechea la gura dormindei, ascult[r[suflarea; apoi acoperind-o]ncetinel cu blana s-a uitat la ornicul aninat de perete. „Miez de noapte, =opti ea]n g`nd, =i gerul]ncepe a se furi=a]n odaie!...” Apoi]mbodolindu-se cu un =al, stinse lum`narea de pe mas[=i]ncet, pe v`rful degete-

lor, a ie=it din odaie, a cobor`t sc[rile =i ie=ind]n strad[a]ncuiat dup[d`nsa u=a, pun`nd cheia]n buzunar. F[c`nd c`\iva pa=i]n om[tul ce-i ajungea p`n[la glezne, ea se opri \intind ochii la ruin[.

}n jurul ei totul era pustiu. Numai viscolul o zbuciuma cu furie]n contra c[ruia trebuia s[lupte ca s[n-o r[stoarne la p[m`nt. Nouri de om[t se]nv`rteau trec`nd pe dinaintea discului lunii ca ni-te valuri transparente sau ca ni-te stafii uria=e.

Sofia f[cu c`\iva pa=i spre ruin[, dar se opri pe loc ascult`nd cu aten\ie la loviturile de ciocan ce se auzeau, pare c[din ruin[. Acest zgomot nea=teptat z[d[r] =i mai mult curiozitatea fetei. Un impuls nest[p`nit, o putere nebiruit[o]ndemna s[cerceteze ruina. Imagina\ia ei se aprinse =i cu grab[ea]ncepu s[urce sc[rile zidirii d[r`mate, acoperite cu om[t; sc[rile deuceau spre etajul dint`i, a c[rui galerie de columnae era pe jum[tate d[r`mat[. Urc`nd vreo 20 de sc[ri]n sus, ea ajunse la o u=[de sticl[cu geamurile stricate, dar]ncuiat[. F[r[s[=tie ce face, atras[numai de ideea fix[s[mearg[tot]nainte, ea a]mpins u=a, care se deschise cu un mic zgomot. Un curent rece trecu prin lungul =ir de tinzi, dar Sofia nu sim\ea nimic; cu aviditate nest[p`nit[ea]=i]mpl`nt[c[ut[tura]n acel =ir de camere, unele cu totul]ntunecate, altele luminate de razele lunii, care]n r[stimpuri se ivea =i lumina printre nouri. Din acele galerii cu tavanurile pr[bu=ite se vedeau multe od[i =i saloane cu pictur[*al fresco*³ =i sculpturi rare, acum toate stricate, sf[r`mate sau de tot nimicite. }ntr-un ungher erau r[m[=i\ele unei colec\ii de tablouri =i ale unui altar, din care sp`nzurau]nc[c`teva icoane pe jum[tate p`rlite =i o cruce mare poleit[, r[sturnat[pe o coast[. Podeala era pretutindenea acoperit[cu moloz, c[rbuni =i cenu=[. Dar ciudat lucru c[cu toat[aceast[neor`nduial[=i pustietate]n odaia din fundul galeriei, podeala era ceva cur[\it[de d[r`m[turi =i tencuit[. +i mare a fost uimirea Sofiei c`nd ea a dat de o m[tur[rezemat[de perete. Aceasta dovedea c[ruina era locuit[. Dar

În ce fel =i cine putea să fie locuitorul unei odăi f[r] sob[=i cu ferestrele stricate =i]nc[pe un ger a=a de mare? Nici o urmă de culcu= sau mobil[nu se z[rea nic[ieri. Viscolul spulberase o p`nz[de om[t pe podeal[, dar nici pe ea nu se vedea vreo urmă de om. Sofia]ncepu să ocolească odaia uit`ndu-se la pereții goi =i dispoe\i de tencuial[, c`nd deodată]ntr-un ungher z[ri]ncres-t[ura unei u=i secrete, ascuns[]n perete. Ea se opri =i o z`mbire de mul\umire]ncr[ie buzele ei, c[ci această descoperire realizase ideea ce prin imagina\ie ea =i-o]nchipuise. Iată dar cheia misterioasă a enigmei pe care o c[uta prin vis cu at`ta dorin\|. Cu gr[bire puse m`na pe clempu= nep[s`ndu-i ce este după u=[, =i o deschise]nainte. U=a s-a deschis =i Sofia r[mase pe loc,]ncr[ementit[.

Înainte ea]ntr-o c[m[ru\ abia iluminat[de o lum`nare sub\ire, pe o mas[de lemn se vedeau]n=irate multe unelte de chimie, precum colbe, retorte, alembici, strec[tori, felurite p[h[ru\ =i o lamp[Berzelius aprins[, deasupra creia]ntr-o tingire clocotea un lichid necunoscut. L`ng[mas[, pe o lai\[, =edeau un om,]ntors cu spatulele spre u=[; p[rul de pe cap =i barba]i erau zburlite. Era preocupat cu un calcul ce-l f[cea, copiiind cu creionul dintr-o carte deschis[. Acest om]nc[t`n[r =i foarte usc[cios sem[na să fie din clasa inteligent[a studen\ilor-arti=ti, c[ci purta p[rul s[u blond]n plete. Buzele lui sub\iri =i palide =opteau ni=te cuvinte ne]n\elese =i c`teodată el]i arunca privirea spre tingirea ce clocotea =i]mpr[=tia un abur alb[strei =i]n[du=itor.

El era]mbr[cat]ntr-o redingot[bl[nit[cu pielicele de c`rlan negru, iar pantalonii, de postav ordinar, erau aduna\i]n turetcile cizmilor. Costumul lui sem[na a fi de \[ran finlandez, din olaturile capitalei. T`n[ra copil[imediat a =i]n\eles pozi\iunea sa =i a necunoscutului, care după presupunerea ei trebuia să fie sau un falsificator de monede, ori un membru din corpora\ia revolu\ionar[, sau de nu, apoi student s[rac, care, neav`nd mijloace

de trai =i o locuin\ [apt [pentru studiul chimiei, =i-a ales acea ruin [unde nu-l cost[nimic =i se]ndeletnicea gratis. Ori=icum, dar ea se sim\i deziluzionat[. Atr[g[toarea fantezie a imposibilitului, ceva fantastic,]=i slobozi v[lul dinaintea adev[rului factic, obi=nuit, al unui om ce caut[prin chimie dezlegarea problemei.

„Iat[dar la ce ne duc pove=tile fantastice,]=i zise copila. O! cum poate cineva fi a=a de dobitoc s[cread[]n astfel de b`rfeli. Dar la toat[]nt`mplarea trebuie s[caut s[ies din aceast[localitate periculoas[, c[ci, precum se vede, acest om nu dore=te s[aib[martori la lucr[rile sale.“ A=a g`ndind,]=i]ntoarse privirea spre u=[, voind s[fac[un pas]nd[r[t, c`nd u=a, r[mas[pe jum[tate deschis[,]mpins[de un curent, se]nchise cu zgomot. La moment necunoscutul]=i]ntoarse capul =i, v[z`nd pe Sofia dinaintea u=ii st`nd nemi=cat[ca un spectru, speriat =i ca fript s[ri de pe lai\ []n picioare r[m`n`nd un moment ca]ncremenit, apoi apuc`nd]n m`n[lum`narea]ntr-o s[ritur[o apropie de fa\`a copilei.

Atunci Sofia g`ndi la mam[-sa...

— Cine e=ti? =i de unde te-ai luat aici?]ntreb[el cu un glas iritat.

— Din c[su\`a de peste drum, r[spunse Sofia cu s`nge rece.

— +i ce cau\i aici?

— Lemne de foc, c[ci eu =i mama deger[m de frig.

Necunoscutul s-a uitat la ea cu o a=a m`nie c[biata copil[se]nfior[.

— +i nu alta ceva te-a adus pe aici? adause el.

— Da! r[spunse copila nevr`nd =i uit`nd pericolul.

Necunoscutul cu gr[bire a v`r`t m`na]n buzunar.

— +i ce cauze sunt acele?]ntreb[el]ncrev`nd spr`ncenele.

— Curiozitatea care nu are ra\iune, r[spunse Sofia silindu-se a z`mbi spre a=i acoperi gre=eala.

— +i frica nu te-a cuprins?

— De ce s[am fric[?

Necunoscutul p[rea ceva]ncurcat.

— Apoi de stafii, de strigoi,]n sf`r=it, de dracul... adause el g`ng[vind.

— Dracul fiind un spirit are spirit, =i odat[ce el este a=a, va]n\velege =i venirea mea aici.

Necunoscutul, auzind acest r[spuns]ndr[zne\, p[ru a pierde cump[tul sco`nd m`na din buzunar =i a=e z`ndu=i cu dou[degete dup[ureche c`teva j[rgiu\e de p[r ce-i acopereau vederea, t[cu c`teva minute \intind o privire p[trunz[toare asupra tinerei copile. Sofia sim\ind acea c[ut[tur[fix[se]nro=i =i zise:

— Dac[d-ta, domnule, ai sf`r=it interogatoriul, apoi eu pot s[m[retrag.

— Din contra, nu vei ie=i de aici, r[spunse necunoscutul cu gr[bire. Eu de acuma nu am voie s[-\i dau drumul, =i ar[t`ndu-i o lai\] adause: „Po\i =eeda aici =i vei a=tepta p`n[ce al\ii vor hot[r] aceast[chestie. Ce at`rn[de la mine te mai]ntreb una: dac[ai]n\eles ce]nseamn[lucrarea mea]n care m-ai g[sit acufundat“.

— Prea u=or de]n\eles, r[spunse Sofia, z`mbind. D-ta studiezi o problem[chimic[.

— +i ai ceva cuno=tin\e]n aceast[=tiin\{?

— Acele care le-am]nv[\at]n gimnaziu la profesorul Urbanov, pe care sunt sigur[c[]l cuno=ti, zise Sofia arunc`nd o c[ut[tur[]ntreb[toare asupra necunoscutului, care p[ru ceva confuz.

— Adev[rat, zise el, cine nu cunoa=te pe acest eminent profesor. Vas[zic[, domni=oar[, d-ta po\i ghici, din exala\iunea ce d[tingirea, ce fel de lichid con\ine?

— Mirosul este a acid de nitrat ce d-ta]l evaporezi, mestec`ndu-l cu alt product sau nu, r[spunse Sofia. Ori=icum,]ns[, acest lichid este exploziv, fiindc[baza lui o formeaz[salitra. Din el se poate combina sau nitrat de argint, sau glicerin[, sau piroxilin[; asta at`rn[de la voin\a manipulatorului care are]n m`n[-i acest pre\ios product. Deci vezi, dle, c[eu nu sunt a=a de igno-

rant[, cum domnii studen\i ai universit[\i au idee de sexul nostru, adause ea cu oare=icare fal[.

— Tocmai pentru salvarea d-tale ar trebui s[fii ceva mai mult ignorant[,]nterupte necunoscutul. El vroi s[mai adauge ceva, dar deodat[din podeal[se ridic[o clap[=i ca din fundul p[m`ntului s[ri deodat[]n odaie un om]nalt la stat. Sofia s[ri]n-sp[im`ntat[de pe lai\[, vroind s[fug[, dar m`na necunoscutului o opri pe loc.]n grab[tot pe aceea=i u=[ie=ir[a\i trei oameni. Cel dint`i, ar[t`nd cu degetul pe copil[, a zis: „Ea este Sofia Karpov, ce o cunosc de pe nume, fiindc[locuie=te]n c[su\ a de peste drum.“ Apoi uit`ndu-se la ea cu o privire m[rea\ o]ntreb[:

— Cum ai intrat aici? At`ta]ndr[zneal[la o femeie este un lucru de necrezut. Deci ascult[: de la adev[rul ce ne vei spune at`rn[=i sentin\ a care vom face-o. Eu sunt adev[ratul locuitor al acestei ruine, iar d-lor sunt camarazii mei ce m[viziteaz[. D-ta trebuie s[ne m[rturise=ti dac[ai fost adus[aicea de cineva sau ai venit singur[. C[ci te socot destul de inteligent[ca s[po\i]n\elege c[nea=teptata d-tale sosire]ntre noi poate s[-\i fie fatal[, mai ales dac[ie=ind de aici printr-un cuv`nt ai putea s[ne tr[dezi.

Sofia nu =i-a pierdut cump[tul.

— Dac[, zise ea, dup[nume m[cunoa=te\i, apoi asemenea trebuie s[cunoa=te\i =i glorioasa moarte a tat[lui meu, al c[rui nume este scris pe paginile istoriei patriei. Dac[el nu a fost un tr[d[tor, apoi mai cu seam[copilul lui nu poate fi o astfel de creatur[! D-str[cere\i m[rturisirea mea. Asculta\i dar: eu sunt de un caracter entuziast pentru tot ce este neobi=nuit =i nea=teptat.]n timpul studiilor mele la gimnaziu, multe din camaradele mele]mi f[ceau descrierea unei societ[\i politice misterioase, a c[rei ac\iune era]ndreptat[]n contra guvernului. Pe mine nu m[interesa s[cunosc organizarea lor, dar ardeam de dorin\[s[asist nev[zut[la una din adun[rile lor, ca s[v[d cu ochii mei

proprii pe ace=ti exalta\i, care pentru o idee]nr[d[cinat]n creierii lor merg f[r] p[sare la e=afod. Una din camaradele mele pierduse pe fratele s[u, alta pe tata =i alta pe logodnicul ei. Eu, neav`nd pe nime, eram geloas[de doliul inimii lor. De multe ori,]n timpul nop\ilor furtunoase, =ez`nd pe pragul c[su\ei noastre, m[uitam lung timp la aceast[ruin[=i m[sim\eam atras[c[tre ea de o putere nev[zut[. Eu tot a=teptam s[v[d ie=ind din ace=ti pere\i afuma\i o creatur[misterioas[. Dar]n zadar]mi era a=teptarea, nimic[nu-mi oferea un semn c[ea ar fi locuit[. T[ceera se]ntreupea numai de scr[=netul lemnelor dezbr`nate =i de vaietul jalnic al cucuveicii. Dar iat[, cu o or[]n urm[mama mea,]ntorc`ndu-se din centrul capitalei, s-a]nsp[im`ntat de o detunare ce ie=i din ast[ruin[. Acela=i zgomot l-am auzit =i eu. Atunci]mi veni]n minte c[aici se petrece ceva neobi= nuit, =i c[acest zgomot trebuie s[fi fost pricinuit de oameni. Dar mie nu-mi pas[dac[ei sunt bandi\i sau conspiratori, precum asemenea nu g`ndeam c[curiozitatea mea poate s[m[aduc[la pieire.

Ideea de a afla cauza m-a predominat nebiruit[de nici un comentariu al ra\iunii =i iat[-m[-s aici. Deci dac[va trebui s[pl[tesc cu via\ a nebunia mea, apoi voi pl[ti-o,]ns[numai cu moartea, iar[nu cu ru=inea. Sunt sigur[c[oamenii care proiecteaz[idei m[re\ e nu se vor]njosi s[p`ng[reasc[o biat[copil[nevinovat[. A=adar, hot[r`\i mai]n grab[os`nda sau da\i-mi drumul s[m[]ntorc la mama, pe care am l[sat-o singur[=i f[r] lemne de foc pe un ger a=a de cumplit.]n acest moment ea doarme, dar]n odaie frigul cre=te; =i de m[ve\i opri aici, apoi nu uita\i de mama mea v[dan[, c[va degera acolo. Nu o uita\i, dac[]ntru adev[r sunte\i scutul s[racilor.

Sofia conteni de-a mai vorbi, uit`ndu-se la judec[torii ei cu o c[ut[tur[plin[de demnitate. Ea, o biat[fat[, se afl[dinaintea acestor oameni]ndr[zne\i, care sem[nau mai mult a bandi\i dec` t a judec[tori =i care reprezentau legea]n organiza\ia lor pompoas[. Ei se sf[tuir[]n t[cere, numai cu semne masone, apoi unul

din cei mai tineri, mic la trup, cu ochii alba=tri =i h`tri =i cu totul ras, av`nd asem[nare cu o femeie,]nterurpse t[cerea.

— Chestia de via\[sau moartea acestei persoane, zise el, trebuie votat[, fiindc[p[rerile noastre sunt diferite. Numai s[nu uit[m c[jur[m`ntul nostru este de a st`rpi]n noi orice sentiment moral, ce ne leag[cu via\va =i interesul nostru individual. Noi de la sine ne-am r[zle\it =i ne-am lep[dat de orice afinitate, de orice pasiune a inimii, care pot s[]mpiedice mersul tendin\elor noastre. +i dac[la vreunul din noi se urzesc a=a piedici, trebuie imediat s[le rupem, s[le nimicim. Nu trebuie s[avem]ndurare supun`ndu-ne inspira\iei vreunui sentiment, acolo unde at`rn[siguran\va unei m`ini de oameni voinici ce merg la o \int[, pe o potec[lunecoas[. Noi suntem purt[torii steagului libert[\ii =i noi trebuie s[p[=im tot]nainte, chiar de vom c[ca pe trupurile p[rin\ilor, fra\ilor, surorilor =i iubitelor, c[ci noi deschidem calea pentru o na\iune]ntreag[, r[spunz[tori fiind dinaintea tribunalului con=tiin\ei noastre. Deci votul meu este moartea acestei femei, care, ie=ind de aici, poate, f[r[a voi, s[ne tr[deze. Cuv`ntul este al D-voastre, domnule pre=edinte, a adaus el adres`ndu-se c[tre acela ce se zice locuitorul ruinei.

Sofia devenise palid[ca o moart[.

— Dup[un a=a scurt timp de via\[s[mor? Apoi la ce dar m-am n[scut? =opti ea oft`nd dureros.

Pre=edintele]i f[cu un semn s[tac[, arunc`ndu-i o c[ut[tur[care numai femeia, prin instinctul sexului s[u, a putut p[trunde =i]n\elege.

— Acela ce este r[spunz[tor dinaintea cugetului s[u, a]nceput pre=edintele, nu poate fi uciga=ul nevinovatului, =i acela ce ridic[arma]n contra ap[s[rii nu poate s[fie un opresor. Adunarea voinicilor no=tri nu reprezint[o ma=in[distructiv[ce d[r`m[orbe=te tot ce]nt`mpin[]n cale. Domnilor asocia\i!]nainte de a primi titlul cu care m-a\i onorat v-am prevenit c[deviza \intei mele este numai reforma, iar nu st`rpirea, c[ci sunt

dou[sisteme de opozi\ie revolu\ionar[, una prin fapte brutale, adic[terorismul, =i alta prin propagand[, ce arat[poporului adev[rata cale care duce spre progres.

Deci noi reprezent[m c[l[uză unui popor orb, iar nu su-grum[tori fanatici. Noi suntem apostolii unei religii noi, ce este dreptul omului]n lupta pentru existen\[, precum au fost apostolii lui Hristos ce dictau lupta pentru con=tiin\].

Aceea=i ap[sare a drepturilor individuale a fost]n timpul lui Hristos, =i dac[acel mare reformator ar fi]nceput a cere omorul, apoi cu religiunea lui nu se vor fi cultivat sute de veacuri.

Morala a fost cea]nt`i piatr[de temelie, pe care el a =tiut s[puie mijlocul puternic prin care a r[sturnat barbarismul na\iunii sale.

Morala este cimentul care]nceag[zidirea unui monument pentru c[el]nt[re-te mutual sim\urile iubirii de omenire. A=a a fost dumnezeiescul utopist care nu a apucat a sf`r=i lucr[rile definitive pe temelia templului republicii sale, fiind curmate prin moarte hativ⁴. +i de atunci p`n[ast[zi acele lucruri se schimb[]ntr-o direc\ie contrarie, c[ci pe temelia libert[\ii pus[de el se zidi templul ap[s[rrii al ingenio=ilor, care au =tiut a]n=ela un popor credincios, ignorant =i nep[s[tor. C[tre acei h`tri noi]ndrept[m lupta, c[ci ei numai profaneaz[templul libert[\ii, pun`nd]n sacrificiu pe altarul lui binele poporului. Pe de alt[parte, dispari\iunea acestei copile va aduce cercet[ri judec[tore=ti, care pot descoperi =i asocia\ia noastr[]n aceste ruine. Eu o cred pe cuv`ntul ei, ce ne va da]n numele tat[lui ei, a c[rui umbr[o respecteaz[, =i votez c[ea este liber[de a se retrage de aici.

Camarazii =optind se sf[tuur[, apoi chimicul, apropiindu-se de Sofia, i-a pus dou[degete pe inim[zic`ndu-i: „Aici este emblema demnit[\ii omului. Jur[c[vei p[stra taina acestei nop\i, =i adu-\i aminte c[la cea mai mic[tr[dare nu vei sc[pa de a noastr[r[zbuinare.“

— Jur! r[spunse Sofia cu convic\iune.

— Apoi e-ti liber[de a te dep[rta.

Sofia era urm[rit[de chimicul.

— Eu te voi petrece p`n[pe strad[,]i zise el, ca s[m[]ncredin\ez de nu te a=teapt[cineva.

Sofia mergea]ncet pe aceste tinzi friguroase cu capul plecat =i pe g`nduri, fa\a ei era m`hnit[. Alta]n locul ei, sc[p`nd de moarte, ar fi fost mai voioas[. Dar ea]n acel moment, uit`nd pericolul ce o]ngrozise, g`ndi la t`n[rul prezident care cu at`ta ardoare a ap[rat cauza ei, =i-i p[rea r[u c[debutul a fost a=a de scurt.]n grab[ea ie=i pe marginea str[zii =i]ntoarse capul s[vad[]nc[ultima oar[pe unul din acei oameni ciuda\i ce o petrecea. Dar chimicul se f[cu nev[zut.

F[c`nd c`\iva pa=i]nainte, ea se opri pe strad[, parc[nefiind hot[r`t[]ncotro s[mearg[.]n ea]ncetase toat[mi=carea g`ndului =i a trupului, nu vedea, nu sim\ea nimic, parc[era un le=]nghe\at, st`nd]ncremenit pe picioare.

Viscolul]ncetase =i t[cerea nop\ii nu era]nterupt[de nici un zgomot. Luna plin[plutea pe un cer senin. Om[tul de o albea\ orbitoare]n unde]nghe\ate str[lucea]n miriade de diaman\i pe marginile pere\ilor d[r`ma\i, pe col\urile b`rnelor =i pe strad[,]n unele locuri troienite de movile ce se urcau p`n[la ferestrele c[su\elor, unele astup`ndu-le de tot. C`teodat[numai]n acea t[cere se auzea geam[tul dureros al bufnei ce =eedea zgribulit[]n geamul unei ferestre stricate a ruinei. Aerul era limpede, dar uscat =i gerul ca c[rbunii aprin=i ardea m`nile goale ale Sofiei, dar ea nu sim\ea nimic[, c[ci]n al ei s`n ardea un foc ce se aprinse subit, neprev[zut... R[suflarea ei]mpr[=tia aburi care de frig se cristalizau]n prisme de promoroac[sub\ire ca acele, ce se a=ezau pe tulpantul ei, pe spr`ncene =i gene. Ea f[cu o mi=care, apoi p[=ind cu iu\ea[strada ajunsese la u=a c[su\ei sale, o deschise =i, iar [=i]nchiz`nd-o,]n grab[intr[]n od[i\va cu samovar, abia luminat[de lumina ce venea de afar[strecur`ndu-se prin sticlele ferestrelor]nghe\ate. Sofia dezbdolindu-se s-a pus

pe un scaun =i cu coatele pe mas[rezem`ndu=-i]n palme fruntea ei fierbinte, un =iroi de lacrimi n[v]li din ochii ei. Ea pl`ngea singur[ne=tiind pentru ce. Ea sim\ea o ap[sare a pieptului suferind de o triste\e nebiruit[, de o dorin\[ne]n\leas[, =i]n acest paroxism,]nt`iul simptom al amorului, obosit[, slobozind capul pe mas[, a adormit, dar de un somn nelini=tit, nervos, cu toate c[natura ei ostenit[se silea s[potoleasc[vijelia sufletului tulburat.

C`nd deschise ochii, zorile dimine\ii se mrejeau lupt`nd cu slaba lumin[ce trimitea]n od[i]\ cu razele sale. Ea scutur[capul, parc[vroia s[se trezeasc[din ame\eala ideilor, pe care voia s[le coordoneze pentru a=-i]nchipui mai lini=tit trecutul at`t de mi=c[tor =i care a l[sat,]n sufletul ei, urme ad`nci. }n acel moment ra\iunea ei lupta cu adev[rul =i fantasticul, ideile ei se l[mureau precum se l[murea]n odaie lumina de]ntuneric, ea se]ntoarse cu amintirile spre un trecut ce-i p[rea c[a fost un vis plin de]ngrijire, de groz[vie, dar totodat[de o fericire abia n[scut[, aprinz[toare, ce subit lu[foc ca iasca din o sc`nteie s[rit[din lovitura unui amnar. +i toate acele c`teva momente]i p[rea c[trecur[ca un lung =ir de ani cu peripe\iile =i impresiunile lor diferite. C[ci ciudat este ornicul amorului: momentele de pl[cere trec ca fulgerul, iar dorul dup[ele se t[r]g[neaz[cu veacurile...

Sofia se g[sea]ntr-o sl[biciune sufleteasc[ca dup[un vis]nfrico=at, dar totodat[priincios,]nc`nt[tor. C`nd deodat[]n od[i]a megie=[ea auzi tusea seac[a mamei sale.

Scul`ndu-se cu gr[bire, s-a apropiat de patul b[tr`nei.

— Cum, tu e=ti acum]mbr[cat[=i te-ai sculat a=a de diminea-\[? o]ntreb[mama.

— Nu! i-a r[spuns Sofia cam]ncurcat[. M[cam doare capul. Apoi, nedorind ca mama s[-i vad[ochii pl`n=i, a alergat la sobu=oara de spij[=i, pip[ind-o, a zis: Rece! rece ca ghea\! Tu,

mam[, nu te scula din pat, eu]ndat[-\i voi trimite un bra\ de lemne, dup[aceea m[voi duce la guvernor.

— Socot s[nu te duci,]i zise b[tr`na.

— Nu m[opri, mam[, fii]ncredin\at[c[, dac[eu nu voi reu=i, tu nici at`ta!

B[tr`na ridic`ndu-se pe pat a adaos: „Numai una te rog, copil[drag[, nu te]nfoca, st[p`ne=te-te, nu te m`nia]naintea lui... Of, Dumnezeule! de ast[dat[]ndr[zneala ta tare m[]ngrije=te“, =i b[tr`na s-ar mai fi c[inat]]nc[, dar v[z`nd c[Sofia a fost ie=it, a]ncetat.

La dou[sprezece ore de amiaz[Sofia sta, rezemat[de o coloan[,]n marele salon de audien\[al guvernorului.]ntr-o m`n[ea \inea o h`rtie ce era o chitan\[pentru suma ce i se cuvinea pe ultimul trimestru din capitalul rezervat pentru copiii veteranilor c[zu\i]n r[zboi.

Palatul era n[v]lit de solicitatori de ambele sexe =i diferite na\iuni, v`rste =i pozi\iuni sociale. }ns[cu toate c[era o a=a mare adunare de oameni, o t[cere morm`ntal[domnea]n acel colosal salon, decorat cu un lux vrednic de palatul unui rege.

Nici cel mai mic zgomot sau mi=care nu se auzea]n el. Fie=tecare]=i re\inea p`n[=i r[suflarea; c`teodat[se auzea numai o tuse]n[du=it[a vreunui b[tr`n sau a unui astmatic. O temere, o]ngrijire molipsitoare se putea observa pe fizionomiile palide =i serioase, nici o z`mbire, nici un =opot nu le mi=ca.

Doi adjutan\i]n uniforme aurite, cu decoruri str[lucite pe piept, ca doi arhangheli cu palo=ele goale =i ridicate, p[zeau nemi=ca\i o mare u=[ermetic]nchis[, spre care ochii]ntregului public erau a\inti\i. Pentru c[aceea u=[]n cur`nd trebuia s[se deschid[, pentru unii spre fericire, pentru al\ii spre refuz =i prigonire f[r[apel; a=a c[mul\i din public erau at`t de]nfrico=a\i, c[ale lor fe\e se acoperiser[de o paloare mortal[=i ale lor buze tremurau convulsiv. C`\iva ciunti\i =i podagra=i, neput`nd sta mai mult timp]n picioare, =edeau jos, zgribuli\i =i f[r[mi=care, av`nd

asem[nare cu bon\ii din capi=tea budi=tilor. +i tocmai acel salon spa\ios p[rea a fi un templu de sacrificiu,]n care jum[tatele de zeu, m`ndrul parvenit avea s[apar[ca Joe tun[torul, \in`nd fulgerele]n m`n[, pe care le va arunca de multe ori]n orb, nep[s`ndu-i unde ele vor detuna.

Guvernorul era un general de artilerie, iscusit s[a=eze la \int[un tun =i s[poarte sabia, dar nu predestinat de-a putea \ine cump[na drept[\ii]n m`n[, plec`nd urechea la glasul despera\ilor cer=etori. Dar lui ce-i pas[dac[disciplina domnea]n mijlocul acelor cer=etori. Pentru el era destul dac[nime nu]ndr[znea a pronun\va un cuv`nt dinaintea lui, ci numai prin o mi=care automatic[s[-i]ntind[m`na cu peti\iunea, pe care demnitarul o lua, =i, gr[m[dindu-le una peste alta, le]nm`na, f[r-a le citi, adjutan\ilor s[]i, care dup[audien\ele le duceau]n cabinetul unde func\ionarii subalterni, numerot`ndu-le alfabetic, le treceau pe r`nd demnitarului spre deciziune. Acesta le trecea]n revist[,]nsemn`nd pe ele cu creionul nu o dat[ciudate hot[r`ri, c[ci]n acele minute el g`nde=te poate la picioru=ul =i pulpele vreunei balerine. Generalul, cu toate c[era un om de un spirit eminent, dar suvenirele desfr`n[rilor tinere\ii lui trecute]l stinghereau nu o dat[]n]ndeletnicirile lui, a\``ndu-i dorin\ele amor\ite de neputin\va unei v`rste de cincizeci de ani. C`teodat[el, r[sfoind peti\iile, pe unele uita s[le hot[rasc[, =i astfel ele se]ntorceau iar la registratur[spre a fi]nsemnate prin alte numerota\ii, t[r[g[n`nd astfel nelini=tea =i a=teptarea nenorocitului solicitator luni =i nu o dat[ani]ntregi. A=a se]nt`mpl[c[fl[m`ndul trebuie s[moar[de foame, sau]n desperarea sa s[se apuce de pr[dat; bolnavul, neav`nd ajutor, s[treac[la eternitate; s[rmanii, tremur`nd de frig, s[]n\epeneasc[degera\i. Groz[vie! C`nd cineva cite=te faptele marilor inchizitori, care cu s`nge rece priveau efectele o\elului ce sf`=ia carnea vie omeneasc[, dar oare foametea, frigul =i boala, nu sunt acelea=i unelte distructive ce chinuiesc pe s[racii neputincio=i?

+i demnitarii regimului trecut din Rusia, dac[=i nu erau aceia=i inchizitori ce ascultau cu indiferen[gemetele =i r[cnetele nenorociilor,]ntr-at`t erau de acufunda[i]n propriile lor interese ce-i m[guleau lingu=indu-le iubirea lor de sine, c[uitau a da nenorociilor ajutor.*

Dar iat[c[sunetul unui clopo\el de argint se aude =i u=a s[lii de audien[s-a deschis]n tot largul ei. Un murmur]n[du=it ca adierea unui v`nt trecu dintr-un cap[t la celalt cap[t al salonului. Solicitatorii cu gr[bire se]n=ir[]n dou[r`nduri dinaintea u=ii. Pe prag s-a ivit guvernorul, un frumos om, cu toate c[era]n v`rst[, dar cu ajutorul cosmeticelor p[rea a fi]nc[t`n[r. P[rul =i din\ii nu te]ndemnau la un prepus c[ar fi fal=i. El r[sp`ndea un miros pl[cut de cele mai alese parfumuri. }mbr[cat]n uniform[militar[cu mul\ime de decora\ii: stele, stelu\e =i cruciuli\e ce-i acopereau pieptul; cu epolete de aur sleit, \ar\amuri =i g[itane de acela=i metal str[lucit, el se opri]n prag, arunc[o privire m[rea\ peste toate capetele plecate cu umilin\ =i apoi]ncepu a p[=i]nainte cu un pas m[surat, adun`nd peti\iunile ce i le]ntindeau sute de m`ini tremur[toare.

Trec`nd pe l`ng[Sofia, aceasta cu]ndr[zneal[]i]ntinse peti\iunea sa. Atunci c[ut[tura lui rece =i ceva somnoroas[, pentru c[toat[noaptea p`n[]n ziu[a fost petrecut la un bal, c[tinel]ncepu a se]nvio=a; lu`nd din m`inile ei h`rtia, s-a gr[bit s[scoat[din cheutoarea uniformei un monoclu pe care l-a a=ezat pe ochi.

P[rea c[acest jum[tate de zeu voia s[vad[mai de aproape pe micul viermi=or, ce se t`r`ie mai c[nev[zut la picioarele lui de colos.

Frumuse\ea Sofiei l-a frapat, =i el, ca =i naturalistul pasionat c`nd cerceteaz[ceva foarte mic, =i-a]narmat ochiul cu un microscop, ca s[cuprind[prin el cu de-am[nuntul f[ptura acestei fiin\e.

* Toate aceste abuzuri au fost desfiin\ate prin reforma legislativ[introdus[de Alexandru al II-lea]n anul 1866.

O z`mbire de pl[cere lunec[pe buzele lui. N[rile lui se l[rgir[adulmec`nd de aproape un bonbon at`t de gustos... El o]nghìvea cu c[ut[tura... o sorbea cu r[suflarea...

Onoarea deosebit[de a fi distins[de Excelen\sa sa intrigase pe to\i solicitatorii. Sute de ochi se pironir[cu invidie asupra bieteii copile ai c[rei obraji rumeninindu-se de ru=ine mai adause-r[la farmecul frumuse\ii ei de]nger.

Excelen\ei sale i se p[rea c[vede dinaintea sa o n[luc[]nc`nt[toare, =i un moment el uitase de tot ce-l]nconjura. Puternicul sacrificator al templului drept[\ii se cobor`se de pe al s[u altar spre a se face adoratorul vulgar al sexului frumos. El se pref[cu]n curtezanul trivial care prin vreo fraz[aleas[cearc[se sloboad[cea]nt`i s[geat[a ispitei.

— Cine e-ti d-ta? a]ntrebat-o el uit`nd c[suplica ei o \inea]n m`n[.

Sofia prin instinctul cu care natura a]nzestrat-o pe femeie, instinct care la timp o face a]n\elege chiar =i g`ndul amicului sau du=manului, a]n\eles g`ndul puternicului, =i o flac[r[de m`nie sc`nteie din ochii ei frumo=i, ce-i ridicase spre Excelen\sa sa.

— Toate detaliurile r[spunsului meu sunt l[murite]n suplica ce am avut onoarea a o pune]n m`nile Excelen\ei voastre, a r[spuns ea cu un glas tulburat.

Governorul p[ru cam confuz; z`mbirea]n moment a disp[rut de pe buzele lui =i o mic[zb`rcitur[]i]ncrevi spr`ncenele. El se]ntoarse de la copil[=i cu pasul s[u maiestuos =i cu gravitate a mers]nainte colect`nd suplicile de la ceilal\i.

Dar un observator iscusit, care ar fi privit la mi=carea degetelor lui, ar fi b[lgat de seam[cum el a]ndoit un col\ al supliciei ce a luat-o din m`na Sofiei.

Governorularend`nd r`ndurile de solicitori a intrat]n alte apartamente =i u=a s-a]nchis dup[d`nsul. Audien\sa era sf`r=it[. To\i s-au]mpr[=tiat, care]ncotro, =i Sofia asemenea, ie=ind din

palat, dus[pe g`nduri, cu pas iute =i cu ochii]n jos, o apuc[]nainte. Ea era palid[=i spr`ncenele i se]ncre`iser[.

Biata porumbi\[, ascuns[]n iarb[, z[ri]n spa`iul aerului pe =oimul cu aripile]ntinse gata a se slobozi ca o s[geat[spre victima f[r[arm[. Ea merse]n bobot, nelu`nd seama]ncotro se duce. +i din strad[]n strad[ea se dep[rt[de calea ce trebuia s[o ia spre cas[. C`nd deodat[ea aude un glas cunoscut, =i inima ei tres[ri]n piept.

— Unde mergi a=a de repede, domni=oar[?

Ea ridic[ochii, dinaintea ei sta prezidentul din noaptea memorabil[.

Sofia se opri ca]ncremenit[de agita`iunea ce o cuprinse, abia mai put`nd a-i r[spunde:

— M[duc acas[.

— Dar cum de te]ndrep`i spre nord, c`nd trebuie s[te]ntorci spre sud, se vede c[ai r[t[ci?

Sofia arunc[o privire]n jur.

— Bine zici, domnule! Eu am r[t[ci dep[rt`ndu-m[de mahalaua]n care locuiesc.

— Cum]mi pare, te fr[m`nt[ni=te g`nduri? adause pre=edintele.

— Se prea poate, r[spunse Sofia st[p`nindu=emo`iunea. C[ci]n lupt[pentru o existen`\[onorabil[trebuie bine s[ne p[zim, pentru ca s[nu pic[m victim[puternicului ce ne pri-gone=te.

— +i cine este acel puternic cu care vei trebui s[lup`i, spune-mi, se prea poate ca s[-i pot fi de ajutor]n acea lupt[.

— V[mul`umesc pentru bun[tatea ce ave`i pentru mine, =i cred c[sunte`i gata a veni]n ajutorul sexului nostru, umilit de vechii rutinieri, care socot c[o femeie, care nu are st[p`n, este un obiect r[t[ci =i lep[dat =i care-l pot lua]n posesiunea lor dac[le pic[sub m`n[.

O z`mbire de o deosebit[expresiune lunec[pe buzele prezidentului.

— Da\i-mi voie, domni=oar[, zise el, a v[observa c[cuvintele d=voastr[au o mare]nsemn[tate, nu sunt spuse f[r' oarecare cauze importante. Deci da\i-mi voie s[v[fiu un ap[r[tor vremelnic; c`teodat[un ajutor de un moment, dar la timp, scap[]ntreaga via\ din pericol.

— Precum mi-a\i dovedit-o, dle...

— De asta nici un cuv`nt, se gr[bi a o]nterupe prezidentul. Trecutul trebuie uitat, precum nici nu a fost. G`ndi\i-v[numai c[la cea mai mic[impruden\ eu trebuie s[o pl[tesc cu via\a.

— Ah! Destul! destul!]nterupse de asemenea =i t`n[ra fecioar[cu o spaim[sincer[, =i subit ea se ro=i la fa\ de acest[mic[m[rturisire.

Prezidentul a z`mbit, dar cu o z`mbire ce exprim[toat[sim\irea inimii, z`mbire ce nu are glas, spune]ns[mai mult dec`t un =ir de cuvinte. Dar subit, parc[]=i aduse aminte de ceva dureros, fruntea lui se]ncre\i =i o m`hnire nespus[]i acoperi fa\, =i cu glas moale el o]ntreb[:

— De unde vii acum?

— Dac[voie=ti s[te faci ap[r[torul meu,]\i voi spune tot adev[rul; eu m[]ntorc de la guvernorul, c[ruia i-am]nm`nat suplica pentru pensia ce mi se cuvenea ca unei orfane dup[invalid, comitetul nepl[tind-o ne las[pe mine =i pe mama]ntr-o mizerie nespus[.

— +i ce a zis el?

— Cu gura nimic, dar prin priviri prea multe. Eu prea bine am]n\eles acea c[ut[ur[=i am ie=it ofensat[=i sup[rat[.

O paloare semnificativ[acoperi fa\ a t`n[rului om.

— La astfel de]nt`mplare, zise el, sunt chiar silit s[-\i dau m`n[de ajutor, fiindc[=tiu c[te afli]n cel mai mare pericol]n care o fecioar[se poate afla, c[ci ceea ce d-ta ai]n\eles, eu =i mai bine am]n\eles. Ace=ti puternici nu rabd[mult dorin\ a ce-i

st[p`ne=te. Ei nu sunt deprin=i s[a=tepte. +i nu mai departe dec`t ast[zi sau m`ine de la d`nsul vei avea o =tire.

— Of, Dumnezeule! +i ce trebuie s[fac?]ntreb[Sofia devenind palid[.

— S[nu r[spunzi la chemarea lui. S[te prefaci bolnav[, =i at`rn[de la]mprejur[ri ce va fi mai departe. Din partea-mi eu voi urm[ri toate pasurile lui ostile, pentru ca s[pot paraliza atacurile lui contra d-tale. Adio, domni=oar[, adaoase el, nu pierde[i curajul, cu toate c[ave[i a lupta cu un Goliat. Se prea poate ca pentru d`nsul eu s[fiu David. Al meu nume este Dimitri; pentru d-ta e destul s[=tii numai at`t.

Cu aceste cuvinte, prezidentul s-a dep[rtat,]ntorc`nd]n drumu-i de c`teva ori capul spre Sofia care sta pe loc f[r]mi=care, petrec`ndu-l cu ochii vii p`n[ce a disp[rut]n colul unei str[zi.

A=adar, audien\la guvernora a fost pentru Sofia prevestirea unui pericol. Dar se urzea oare]n adev[r acel pericol? Pe ce putea ea s[-=i]ntemeieze presupunerea? Nenum[rate g`nduri treceau prin creierii ei.

Poate c[t`n[rul prezident a istorisit totul mai grozav, =i]n culori mai negre decum era]n realitate, fiindc[ace=ti oameni privesc cu du=m[nie =i ochi r[i la tot ce are puterea]n m`n[=i este chemat a c`rmui. Pentru ce privirea]ndelungat[a guvernorului s[o explici numaidec`t]ntr-un sens m[gulitor =i doritor? Cum? Se poate ca un om at`t de eminent s[aib[timp a se g`ndi numai la o biat[copil[ce alearg[la el s[-i cear[ajutor? Se poate el oare cobor] din luxul ce-l]nconjoar[=i s[vie p`n[la pragul bordeiului unei s[race,]n mizerie, ca s[caute o pl[cere de un moment? Sau este ea a=a de frumoas[ca dintr-un moment s[poat[pl[cea p`n[la adora[iune, p`n[la uitarea de sine =i]nc[unui om at`t de desfr`nat =i nesim\itor?

Dus[pe g`nduri, ea p[=ea]nainte =i mintea i-o fr[m`ntau toate aceste]ntreb[ri. Ea cu minte ager[cump[ni toate detali-

urile]nt`mpl[rii, =i din toate combina\iile ce at`t de nea=teptat o]mpresurar[ajunse la rezultatul c[pericol pentru ea nu exist[; c[pericolul ce ar exista pentru ea este numai o inven\ie, n[scut[din ura]n creierii unui conspirator politic, ce se aca\ de tot ce str[luce=te =i este puternic, spre a putea numai sf[rma =i forma totul dup[sistemul s[u. +i tot acel prezident al conspiratorilor, ce se numea Dimitri, odat[a sc[pat-o din pericol =i acum]i f[g[duie=te iar ocrotirea sa.

Dar pentru ce o face el asta? O iube=te el oare? Totul]i dove-dea c[a=a trebuie s[fie. Dar apoi se poate =i aceea, ca el din gelozie s[aib[un prepus fals, n[scut din m[rturisirea ei relativ[la privirea provocatoare a guvernului.

Toate aceste g`nduri, deopotriv[rezonabile,]i fr[m`ntau mintea, =i]ntr-o ame\eal[nemaipomenit[, f[r[a =ti c`nd =i cum, ea se v[zu`deodat[dinaintea c[su\ei sale.

Ciudad[priveli=te i se dezvelea]naintea ochilor! Str[di=oara era buc=it[de mul\ime de s[nii cu lemne de foc gata t[iate.

Sofia trecu printre s[nii =i f[r[a se opri intr[]n od[i\va de]nt`i, apoi]n a doua. Neg[sind pe mam[, ea a strigat-o. Nime nu a r[spuns.]n od[i\va]n care dormise b[tr`na ea a observat oare=care neor`nduial[; unul din scaune era r[sturnat, iar tulpapul cu care maic[-sa]=i]mbrobodea capul z[cea jos l`ng[pat.

O presim\ire nepl[cut[]i trecu prin g`nd. Pentru ce scaunul era r[sturnat =i ce grab[mare a fost c[mama ie=ind nici nu a avut timp s[-l ridice? Cheia era]n u=[, pe c`nd ea trebuia s[fi fost ascuns[sub sc[ri, la un loc =tiut numai de ele am`ndou[.

— Vas[zic[, g`ndi Sofia, mama a alergat]n grab[la megie=[, s[merg s[o caut.]n ast[credin\[ea]ncepu s[coboare sc[rile ca s[ias[afar[pe strad[, dar pe prag]nt`mpin[un hamal cu o sarcin[de lemne pe spinare.

— Unde te duci? I-a]ntrebat copila cu ner[bdare.

— Duc lemn de foc pentru v[dana Karpov,]i r[spunse hama-lul, au doar[ea nu locuie=te aici?

— Aici. Dar cine te-a trimis?

— Eu sunt trimis de la biroul pentru transportul lemnului de foc din mahala. Opt s[nii sunt destinate pentru doamna de aici. Este ea acas[ca s[-mi deie o chitan[de primire?

— Doamna nu-i acas[. }ns[eu, fiica ei, pot s[v[dau chitan[a. Numai spune\i-mi, nime din d-voastr[nu a\i v[zut pe b[tr`na mea mam[ie=ind din cas[?

— Nu am v[zut-o, trebuie s[]ntrebi pe camarazii mei, care au sosit mai]naintea mea.

Sofia cu grab[a cobor`t]n jos]n strad[, l[s`nd hamalii]n nedumerire unde s[puie lemnele.

G`f`ind de mersul grabnic, cu un glas tulburat, ea a]ntrebat pe ceilal\i vizitii ce st[teau la scar[de nu au v[zut pe b[tr`na ie=ind din cas[pe strad[.

— O dam[? r[spunse unui din vizitii. Ba cum nu. Am v[zut-o suindu-se]ntr-o sanie bogat[,]nh[mat[cu doi telegari de mare pre\.

— O sanie bogat[... doi telegari de mare pre\... b`igui biata copil[, uit`ndu-se]n jur cu o privire r[t[ci[...]

— Dar a cui putea s[fie acea sanie cu telegari?]ntreb[ea.

— Negre=it c[a guvernatorului; c[ci cine nu cunoa=te arm[sarii lui murg[, a r[spuns unul din vizitii, ce sta aproape de Sofia. Dar ce te-a apucat, domni=oar[? Parc[nu te sim\i bine. +i zic`nd aceste cuvinte, el o prinse]n bra\ele, la timp, c[ci Sofia le=in`nd abia c[nu a picat sub picioarele cailor. Pe puternicele sale m`ini vizitiul a dus-o]n od[ile ei =i a a=ezat-o pe pat, apoi a a`\at focul]n sobu=oar[.

]ncepuse a]nsera =i]n od[i\ se f[cuse]ntuneric, numai soba, prin u=i\ a sa de spij[, lic[rea o lumin[ro=ietic[ce se juca pe pere\i =i tavan. Vizitii de mult s-au fost dus =i totul era cufundat]n t[cere ad`nc[pe care din c`nd]n c`nd o]ntrebu=au numai plesnetele lemnului ce ardeau]n sob[. O c[ldur[priiicioas[adia de la sob[=i trecea pe fruntea rece a Sofiei. Ea deschise

ochii =i, oft`nd ad`nc, vroi s[se scoale]n picioare; dar o sl[bi-ciune nespus[o cuprinse =i ea iar a c[zut pe patul ei. Un fior rece]i cuprinse tot trupul, din\ii]i cl[n\neau... s[rmana, o cuprinsr[frigidurile.

Deodat[u=a se deschise cu gr[bire =i b[tr`na ei mam[intr[]n od[i\]. Ea de c`teva ori strig[pe Sofia, dar neprimind nici un r[spuns s-a apropiat de patul ei.

— Of, Doamne! a strigat b[tr`na, ce este asta? Tu e-ti bolnav[, tu tremuri =i \i-e frig? =i de c`nd asta?

— Nu-mi e nimic, mam[, se sili s[-i r[spund[copila, cu un glas amor\it, vr`nd s[o lini=teasc[pe b[tr`na, ce bojb[ia prin toate ungherele c[ut`nd lum`narea pe care la urm[g[sind-o o aprinse =i a apropiat-o de fa\ a copilei.

— Cum de zici tu nimic? Dar fa\ a ta e tulburat[.

— }i spun s[nu te]ngrije=ti, mam[, m[cam scutur[frigidurile, dar va trece. S[vorbim mai bine de ale noastre afaceri.

B[tr`na sim\indu-se lini=tit[]ncepu a vorbi cu un ton vesel zic`nd:

— De ast[zi]nainte pentru noi necazul =i mizeria s-au sf`r=it. +tii tu, drag[copil[, c[ni se deschide un =ir de fericiri neateptate. M`ine noi ne mut[m de aici =i trecem]ntr-un l[ca= bogat ce seam[n[a un palat. Of, c`nd numai m[g`ndesc la asta mi se]nv`rte=te capul. }nchipuie=te-\i, scumpa mea, perdele de catifea, cortine de m[tase, mobile de mahon =i...

— Destul, mam[! destul! o]ntrerupe Sofia cam iute. Spune-mi rezultatul, te rog, pentru ce r[splat[nou[ni se dau toate aceste fericiri? o]ntreb[mai departe cl[tin`nd din cap.

— Of, Doamne! da este prea u=or de]n\eles. Pentru serviciul nostru ce-l vom avea la guvernor. Eu ca chel[ri\[, tu ca camerier[. +i soco\i tu c[vom avea pu\in lucru, p`n[vom pune]n r`ndual[gospod[ria unui holtei b[tr`n sau v[duvoi? Sigur nu =tiu, dar cum]mi pare el copii nu are. Ast[zi am picat ca detunat[din cer c`nd majordomul guvernorului a intrat]n odaia mea =i,]nchin`ndu-mi-se cu respect, mi-a zis:

— Stimat[doamn[! sania Excelen\ei sale st[la scar[. Exce-
len\sa va v[a=teapt[. V[rog ca pe loc s[merge\i cu mine.

Eu]n fug[nici nu am mai luat seama cum am ie=it. +i c`nd
m-am suit]n sanie, mi-a p[rut c[m-a luat o vijelie; mi se]nchidea
r[suflarea, a=a fugeau de tare telegarii lui. Sosit[,]ndat[am fost
introdus[la Excelen\sa sa. O, ce om! Nici n-ai]nchipuire c`t e de
bun, generos =i amabil! Lu`ndu-m[de m`n[, m-a tras spre d`nsul
la o canapea zic`ndu-mi: „Poftim de =ezi, respectabil[v[dan[a unui
erou al patriei“ =i, lu`ndu-m[de umeri, m-a a=ezat l`ng[d`nsul.

„Copila d-tale, mi-a zis el, a c[rei frumuse\e =i modestie]ni
face onoare, mi-a]nm`nat o suplic[relativ[la pensiunea ce i se
cuvine dup[b[rbatul d-tale, picat]n r[zboi. Eu am adunat toate
informa\iunile =i m-am]ncredin\at c[v[afla\i]n mare lips[, mai
mult din cauz[c[comitetul invalizilor a]nt`rziat s[v[vie]n
ajutor. Drept zic`nd, =i eu sunt cam vinovat, dar ocupa\iunile fe-
lurite ce m[n[v]lesc din toate p[r\ile nu-mi permit s[pot su-
praveghea toate =i]n tot locul. Deci am trimis s[te aduc]n per-
soan[s[-\i propun urm[toarele: poate c[vei consim\i s[ei asu-
pra-\i]ngrijirea casei mele, se]n\elege c[cu copila d-tale, pe care
negre=it nu o po\i l[sa singur[. Pentru un a=a serviciu ve\i avea
am`ndou[o locuin\] frumoa[s[, dar nu tocmai]n casa mea, asta
ar putea s[m[stinghereasc[fiindc[sunt f[r] familie“. Apoi el a
sunat clopo\elul =i majordomul s-a ar[tat. „Mergi, i-a poruncit
el, =i arat[dnei locuin\sa]nsemnat[pentru ea“ =i,]ntorc`ndu-se
c[tre mine, a adaos: „Deci, dn[, m[vei]n=tiin\sa de consim\=ti
la propunerea mea. Un viitor fericit v[a=teapt[, =i de la d-ta
at`rn[ori de-l vei avea sau ba. La revedere, dn[!“ +i eu am ie=it
cu majordomul.

Sofia ascult[cu capul plecat la vorbele maicei sale. Frigurile
ce o scuturau mai odinioar[se schimbaser[]ntr-o fierbin\eal[
arz[toare.

— +i soco\i, mam[, s[consim\=ti la asta?]ntreb[Sofia cu
un glas mai de tot stins.

— Ei! +i n-ar fi o dobitocie dac[a= refuza, r[spunse b[tr`na cu iu\eal[. Un noroc nea=teptat ca acesta m[bezmetice=te de cap. Dar tu ce socoli? Oare ne vom putea str[muta chiar azi?

V[z`nd]ns[fa\ca cu totul schimbat[a copilei, b[tr`na adaoase: „Of, Doamne,]n ce hal ne aduce boala ta. M[tem c[,]nt`rziind cu r[spunsul, acest om generos s[nu=-i ia la urm[pe seam[sau s[uite f[g[duin\a. Deci c`t mai]n grab[tu trebuie s[te ridici din pat. Alerg pe loc la farmacie, ca s[-\i aduc vreun medicament“. +i]n grab[, lu`ndu=-i numai =alul pe cap, a ie=it, nevr`nd s[asculte]nduplec[rile Sofiei, ce se silea s[o opreasc[.

„De acum sunt pierdut[... g`ndi biata copil[... prorocul meu bine mi-a mai prevestit, c[nu voi avea sc[pare!... Nu, =i iar[=i nu!...“ +i s[rmana, cu capul]nfierb`ntat, cu trupul tot]n durere, s-a r[sturnat pe pat, suspin`nd =i acoperindu=-i fa\ca cu am`ndou[m`inile. S`ngele]i n[v]lea bulbuc la cap =i b[tea ca cu un ciocan]n t`mple =i]i r[suna]n urechi cu sunete ciudate. Deodat[i s-a p[rut c[pe ale ei t`mple s-a atins o m`n[ce pip[ia loviturile pulsului. Ea deschise pe jum[tate ochii =i prin genele plecate z[ri l`ng[patul ei pe Dimitri, care se uita la d`nsa cu o privire]ntristat[. El era palid =i cu p[rul pe cap zburlit.

— D-ta e=ti bolnav[, =i p[time=ti, domni=oar[,]i zise el cu un glas =optitor. Eu am aflat totul. Pentru c[, dac[opresorii au la dispozit[ia lor poli\ia secret[, noi, opozan\ii, avem pe-a noastr[. Eu am combinat toate =i la urm[m-am]ncredin\at c[nu ai sc[pare. Mama d-tale, orbit[de lux =i m[gulit[]n de=ert[ciunea ei, nu vede pentru d-ta numai o fericire efemer[, nu prevede c[acele flori presurate pe calea d-tale ve=tezindu-se vor l[sa la urm[numai ni=te spini]nghimp[tori. Opresorul cu o m`n[te atrage la undi\[, cu alta prin puterea sa brutal[te va]ndoi ca pe o nuia sub voin\la lui.

— Niciodat[!!! strig[Sofia s[rind din pat ca cuprins[de un delir =i ochii ei sc`nteiau de m`nie. Niciodat[def[imarea nu va p[ta numele =i onorul tat[lui meu, c`=tigat cu s`ngele s[u. Eu cu m`ndrie port acest nume, l[sat mie ca cea mai pre\ioas[

clironomie =i demnitatea mea este mai presus dec`t cea a multor dintre princesele ce =i-au c`tigat titlul prin tr[dare =i lingu=ire. Eu =tiu, adause ea =terg`ndu-=i cu o m`n[tremur[toare fruntea sa]nfocat[, =tiu c[pieirea mea este irevocabil[, eu voi pica victim[pe arena tiraniei, precum picau odinioar[martirii sexului meu sub c[ngile leilor... Mi=eii vor aplauda pe biruitor, genero=ii vor judeca cu dispre\ fapta lui ur`cioas[.

— +i se vor r[zbuna! adause Dimitri cu o voce tun[toare.

— Da eu nu voi l[sa nedreptatea neisp[=it[; r[zbunarea este dreptul meu. +i pupilele ochilor ei lumineau]ntr-un straniu foc de ur[=i m`nie. Eu singur[m[voi r[zbuna! adause ea]nsufle\it[de eroism, =i voi muri la urm[]ndestulat[.

— +i eu, p[rta=ul d=voastre, strig[Dimitri, voi lovi acolo unde va sl[bi m`na de femeie. Viitorul va hot[r] despre soarta noastr[am`nduror...

Peste dou[luni dup[aceasta, prin saloanele de mod[se =opeteau zvonuri despre o ciudat[dispari\iune a unei copile. Se presupunea c[ar fi fost r[pit[de guvernor. Al\ii istoriseau c[ea ar fi fost arestat[din cauze politice =i dus[nu se =tie unde. Iar limbile cele mai veninoase =i mai]ndr[zne\e nu =tiau alta dec`t c[copila a fost luat[cu de-a sila spre a fi concubina guvernorului.

Cea de pe urm[faim[p[ru s[fie cea adev[rat[, =i mai ales atunci c`nd toat[capitala a fost surprins[=i]nsp[im`ntat[de catastrofa ce-l ajunsese pe guvernor — o t`n[r[copil[]l ucise cu trei focuri de revolver ce i le slobozise drept]n p`ntece.

Trecur[]nc[trei luni la mijloc, c`nd toate gazetele scriau de descoperirea unui complot revolu\ionar, ce se]ncuibase]n centrul capitalei =i pe ai c[rui membri, poli\ia afl`ndu-i aduna\i laolalt[, dup[o lupt[desperat[, a putut la urm[s[-i aresteze =i s[-i]ntemni\eze.

De alte detaluri gazetele nu mai vorbeau fiindc[procesul s-a f[cut]n secret,]n puterea legii administrative. Cum se presupunea, ei au fost exila\i la Sahalin.

II.
STUDII
+I EPISTOLE

CARPA | II, BASARABIA +I UN REZUMAT ISTORIC ASUPRA CET{ | ILOR EI

CUPRINS

În Basarabia, înutul Hotinului, 8 kilometri departe de Prut, se află pe hotarul moșiiilor Caracușeni și Ghilavăț, care este cea mai înaltă din tot înutul. Privind de pe această stâncă, într-o seară senină cu o atmosferă limpede, pe când soarele la apus luminează cu raze purpurii orizontul, atunci în depărtare se zărește destul de înmărit contururile munturilor munților Carpați, al căror înir se reazemă cu un capăt în Galiția, iar cu altul în România.

Cu toate că după atlanturile geografice aceste munți sunt izolați de Basarabia, eu am ferma opinie, că ramurile lor, cu un capăt dinspre sud sub gradul al 14-lea al înclinațiunii acului magnetic, trec de-a curmezișul Basarabia în două lanțuri, unul de spre sud-est de la Ungheni până la Orhei și Nistru, iar alt lanț spre nord-est din Bucovina spre Hotin, înîrându-se de-a lungul Nistrului până la Soroca și alcătuind cele mai pitorești stânci, ce ca și niște ziduri colosale stau între Basarabia și Podolia.

Carpații sunt pentru românii în privința istorică, climatologică, minerală și vegetală de enorm interes.

Acești munți cu ramificațiile lor în mijlocul Europei cuprind un loc de primul rang în geografia globului terestru. Ei trec prin Ungaria și Transilvania, alcătuind un colan de vreo 1200 kilometri, al cărui piept este întors spre orient și care desparte aceste două provincii de Galiția și înspre sud de Turcia europeană. Acest ram, înconjurând curgerea râurilor Tisa și Dunăre, se unește cu Balcanii la Poarta de Fier, numită turcește Demis-Kapu. Se presupune că această poartă este formată prin o prăbușire vulca-

nic[,]nt`mplat[]nc[]n timpuri imemorale, c`nd planeta noastr[era mai adeseori zgduit[de focul intern =i de gazele ei.

Ace=ti mun[i se]mpart]n Carpa[ii orientali =i Carpa[ii occidentali, numi[i Tatra sau Carpa[ii din centru; cei orientali erau numi[i]n vechime mun[ii Bastarnici sau Dacici, iar]n geografia modern[Alpii Dun[rii. Ace=ti din urm[acoper[cu numeroasa lor ramifica[ie]ntreaga Transilvanie.

De=i]n privin[a]n[]imilor Carpa[ii nu pot fi pu=i]n r`nd cu Alpii, totu=i se poate sus[ine, c[culmile lor maiestuoase stau]n r`ndul celor mai m[re[i mun[i ai Europei.]n[]imea lor ajunge la 3300 metri maximum, la 1195 metri minimum peste nivelul m[rii. Renumitul geolog-topograf Valenberg a alc[tuit urm[toarea scar[a]n[]imilor:

]n[]ime peste suprafa[a m[rii: Surul 3306 m., Budas 2383 m., Lomni\ 3000 m., Crivan 2020 m., Lipet 2010 m., Petra= 1773 m., Strivan 1380 m., Cerehob 1560 m., Zeleno-Ozero 1195 m., Eistaller 2000 m., Stegetan 1860 m., Rusca-Poiana 3389 =i Piatra-Ceahl[u 2025 m.*

Valenberg g[se=te c[raionul ome[ilor seculari ai Carpa[ilor]ncepe de la]n[]imea de 2020 metri, adic[cu 66 metri mai jos dec`t ome[ii Alpilor.

]n ramifica[ia de la apus predominiaz[culmile Eistaller, ce se compun din ramifica[iile]ntrunite ale culmilor Lomni\ =i Crivan. Este remarcabil c[partea Carpa[ilor de la r[s[rit este mai oabl[dec`t cea de la apus.

Forma[ia geologic[a acestor mun[i const[mai cu seam[din piatr[v[roas[, st`nci de trachit =i bazalt; iar poalele mun[ilor

*Pe culmea acestui munte se afl[o st`nc[numit[„Piatra Ceahl[ului“ sau „Dochia“. Se zice c[acea st`nc[are chip de femeie, iar de ea din vechime deja se leag[o interesant[legend[cunoscut[la locuitorii din Transilvania, Bucovina, Basarabia, Podolia p`n[la Kiev sub numirea de *Baba Dochia cu 12 cojoace*, ce este descris[de mine]n urm[.

Înspre Dun[re =i Marea Neagr[, at` t ale Carpa\ilor, c` t =i ale Balcanilor, sunt mai mult forma\ii plutoniene, precum este =i rami\ica\ia ce trece prin Bucovina, Gali\ia =i Basarabia.

Pietrele de moar[ale H`rl[ului, a c[ror calitate este renumit[, se alc[tuie=te din scoicu\e]ncremenite de forma\ie plutonian[. Aceste pietre formeaz[un ram de comer[, ce aduce un]nsemnat venit \[rii, fiind duse pe plutele Nistrului =i ale Prutului p`n[la Odesa, iar de acolo]n Rusia, unde sunt pre\uite]n r`nd cu pietrele de moar[cele fran\uze=ti. }n Basarabia se pl[tesc p`n[la 656 fr. perechea.

Mun\ii Carpa\ilor, cu privire la mineralele ce le con\in, se socoteau odinioar[de cele mai bogate mine din Europa, con\in`nd mari cantit[\i de fier, aram[, plumb, \inc, argint viu, aur =i argint. Fiind]ns[acum prea pu\in exploatare, dau =i pu\in profit. Minele de aur =i argint din +emni\]n Ungaria =i din S[c[r`mb*]n Transilvania =i cele din Moldova nu sunt]nc[special =i sistematic lucrate =i multe p[тури r[m`n actual cu des[v`r=ire neexploatare.

Dintre toate aceste produse dau mai mare av`nt comer\ului minele de sare, care cov`r=esc pe toate celelalte din Europa. Ele se afl[]n Bochnia,]n Wieliczka (Gali\ia),]n Ungaria, Ocna Mare,]n Moldova.

]n Basarabia se exploateaz[sare de mare numit[*tuzla*, ce se formeaz[la g`rlele Dun[rii,]n =esurile b[ltoase ale apelor marine. Acest product aduce guvernului un venit anual de peste un milion ruble.

Codrii Carpa\ilor se]ncep de la poale =i se urc[cu cre=tere de la 45 metri p`n[la 2070, unde vegeta\ia p[durilor]nceteaz[

* Partea aceasta a Transilvaniei: S[c[r`mbu, Abrudu, Ro=ia etc., este mai bogat[]n metali.]nutul]ntreg este curat rom`nesc, cu toate acestea]ns[mun\ii sunt r[pi\i din m`nile rom`nilor, =i exploata\i de stat =i str[\ini. Pentru aceea se j[lesc ve=nic rom`nii de acolo, numi\i mo\i,]n poeziile lor populare:

„Mun\ii no=tri aur poart[,
Noi cer=im din poart[-n poart[!“

=i se]ncep mu=chii, care acoper[ici-colo cu hain[de verdea\[m[gurile, colosalele st`nci =i pr[p]stii. La poalele mun\ilor se]n=ir[\arinile cultivate cu sem[n[urii =i renumitele pogoane de vii. Vinurile din Ungaria (Tokai =i altele) sunt vestite, iar cele din Moldova, de la Cotnar =i Odobe=ti, stau]n paralel[cu vinurile de l`ng[Rin (Johannesberg etc.). Este de mirat cum de vinurile Rom`niei nu ajung nici m[car p`n[]n Basarabia, c[ci ele ar fi pre\uite]n Rusia]n r`nd cu vinurile alese ale Rinului =i ale Fran\ei. Dac[o butelie de vin de Akkerman se pl[te=te la Moscova cu 8 franci, apoi c`t de bine ar fi pl[tit vinul de Cotnar =i Obode=ti?

P`raiele ce izvor[sc din ace=ti mun\i]=i vars[toate apele lor]n r`urile cele mari, care, pe l`ng[Dun[re, mai sunt]nc[: Nistrul, Vistula =i Tisa, care ud[adeseori cu apele sale]mbel=ugatele c`mpii ale Ungariei. Mai e de amintit Mure=ul, ce trece prin Transilvania; Prutul, ce traverseaz[Bucovina =i se vars[]n Dun[re; Siretul, ce desparte Muntenia de Moldova. Celelalte r`urile r[m`n cu numirile =i cu]nsemn[tatea lor local[, neav`nd deosebit[valoare general[.

Dar s[ne]ntoarcem la forma\ia geologic[a Carpa\ilor =i la ipoteza mea c[ale lor ramifica\iuni trec =i]n Basarabia, reprezent`nd azi numai ni=te modeste st`nci, unicele r[m[=i]e din giganticii mun\i ai forma\iunii ter\iare, nivela\i =i du=i]n vale prin ve=nic distructiva lucrare a apei. S[aducem o pild[. Dac[s-ar putea aduna d[r`m[turile mun\ilor Vozezi,]mpr[=tiate de la bazinul r`ului Mosel p`n[la Rin =i de la al Saonei p`n[]n =esurile Alsaciei, am alc[tui un munte, fa\[de care uria=ul Mont-Blanc n-ar fi dec`t o s[r[c]cioas[movil[.

Geologia ne face s[credem c[grozavele erup\iuni vulcanice ale globului nostru au aruncat pe suprafa\a lui]n timpuri preistorice ni=te mun\i at`t de gigantici,]nc`t noi nici cea mai palid[]nchipuire nu ne putem forma despre d`n=ii. +i dac[adev[rul este c[toate planetele sistemului nostru solar au trecut prin

acelea=i faze ale dezvolt[rii, atunci nu mai]ncape]ndoial[c[p[m`ntul nostru a trebuit s[aib[mun\i =i pr[p[stii]nsutit mai mari dec`t ale lunii, care sunt =i azi destul de considerabile.]ncet`nd]ns[pe lun[orice proces organic =i lipsind puterea nivelatoare a apei, mun\ii =i pr[p[stiile ei au r[mas sta\ionare, pe c`nd forma\iunea suprafe\ei globului terestru st[]nc[=i azi sub influen\a for\ei distructive a apei, care nu sufer[inegalitate de teren. Astfel vedem, de pild[, c[o mare bucat[din coasta Norvegiei este dus[prin ap[]n ocean, =i c[insula Helgoland numai cu anevoie va sc[pa pe un timp oare=icare de mortiferele valori ale apei, ce-i spal[=i prad[malurile. Acest proces, dup[mii =i mii de ani, negre=it c[va face din p[m`ntul nostru o sfer[neted[, care e, dup[cum sus\ine deja Aristotel, singurul corp de o perfec\iune inalterabil[. A=adar,]ntemeindu-m[pe ipotezele]nv[\a\ilor geologi =i astronomi ca Arago¹, Feri, Humboldt² =i al\ii, cred c[col\i=orul nostru de p[m`nt s-a alc[tuit din bazinul M[rii Negre, ce s-a umplut prin dezghiocarea =i nivelarea aripilor din Carpa\i, duse]n acest bazin de apele Dun[rii, Prutului, Nistrului =i ale Niprului. Pe acela=i temei se poate presupune c[pustiurile Hersonului erau odat[acoperite tot de apele M[rii Negre. Ipoteza aceasta pare cu at`t mai verosimil[, cu c`t piatra scoas[din p[m`ntul acelor stepe e de aceea=i forma\iune =i compunere ca =i cea din solul M[rii Negre, adic[de culoare gl[bie, foarte bortoas[=i alc[tuit[din acela=i nisip =i acelea=i scoicu\e de mare pietrificare. Tot pe atuncea =i Dun[rea acoperea cu apele sale imensele =esuri ale Bugeacului =i \inuturile Basarabiei septentrionale cu secularii ei codri.

P[str`nd plantele de la a lor crea\ie primitiv[genera\ia]n mod destul de conservativ, ele pot servi]n tot locul de cel mai sigur document geologic. +i astfel vedem c[plantele Basarabiei nordice sunt acelea=i ca =i ale mun\ilor alpini.

]n decursul c[l[toriei mele prin mun\ii Elve\iei am colectat un erbar al florei alpine, spre a-l compara cu flora din \inutul

Hotinului =i am aflat exemplare aproape congruente cu ale acestuia. Crez`nd a face un serviciu botanicilor no=tri rom`ni, le voi]n=ira aici. Reprezentant\ii cei mai marcan\ii ai florei noastre sunt cule=i din p[durile Bucovinei =i de pe mo=iile de pe frontiera uscat[a \inutului Hotin: Peribic[u\i, Grozni\va, Cli=c[u\i =.a. Iat[numele:

1. *Oxytropis campestris* pe Mont-Blanc, la]n[]l\ime de 2000 m.
2. *Hutschinzia alpina* pe Gotthardt, la]n[]l\ime de 1300 m.
3. *Potentilla aurea* pe Vollhorn, la]n[]l\ime de 1800 m.
4. *Gnafalium lestopod* pe Scheideck, la]n[]l\ime de 1500 m.
5. *Ranunculus montanus* pe Scheideck, la]n[]l\ime de 1500 m.
6. *Anemone vernalis* pe Furca, la]n[]l\ime de 800 m.
7. *Gnafulium montanus* pe Rosenlau, la]n[]l\ime de 1000 m.
8. *Crocus vernis* pe Rosenlau, la]n[]l\ime de 1000 m.
9. *Linaria alpina* etc. etc. pe Grimzel, la]n[]l\ime de 1200 m.

St`ncile v[roase, ce trec din Bucovina hotarul]n \inutul Hotinului, se desfac]n dou[ramuri: un cap[t merge spre Kamene\ -Podolski, altul se]ntinde tot pe malul Nistrului, spre r[s[rit p`n[la Soroca, iar[spre sud p`n[la Jorele de Sus. Ele stau pe malul Nistrului ca un zid colosal, ce desparte Basarabia de Podolia, acoperite de tufe lemnoase, =i reprezint[prin forma\iunea lor pitoreasc[o panoram[grandioas[. C[l[torul ce trece pe plute de la Hotin la Soroca pe curgerea Nistrului, simte nespul[pl[cere privind ace=ti martori mu\i ai veacurilor stinse. Societatea de naviga\iune din Odesa a construit un vapor foarte]ndem`natic pentru c[l[tori,]nzestrat cu tot confortul, plec`nd de dou[ori pe s[pt[tm`n[de la Soroca la Movil[u]n contra curgerii, tr[g`nd]n remorc[galerele de=erte ce se]ntorc la Movil[u.]ns[]n timpul secetei de var[, sc[z`nd Nistrul la o ad`ncime de numai trei metri la Hotin, iar[la Movil[u de la 4-5 metri, micul vapor trebuie s[suspendeze excursiunile sale. Plutele =i galerele nu o dat[se sparg la pragurile Nistrului din

cauza micii ad`ncimi, astfel c[cu timpul circula\ia pe acest fluviu va]nceta cu des[v`r=ire, deoarece negustorii prefer[a transporta marfa cu trenul de acum, ce leag[Movil[ul cu Odesa =i Noua-Suli\]; iar milioanele cheltuite cu spargerea pragurilor Nistrului r[m`n pentru totdeauna pierdute.

P[durile din \inutul Sorociei =i al Hotinului sunt foarte]mpes-trite]n soiuri =i cresc mult mai]ncet dec`t p[durile din \inutul Orheiului, a=a c[, dup[o t[iere, mlada abia]n decurs de 70 de ani produce lemn bun pentru construirea acareturilor, pe c`nd]n]nvecinata Podolie o p[dure de stejar, r[s[rit[din ghind[, ajunge]n decurs de 30-40 de ani la o grosime, pe care stejarii no=tri o cap[t[abia la 70 de ani. Bradul cre=te numai p`n[la frontiera Bucovinei; mai departe]n Basarabia nu se extinde, ca =i c`nd natura i-ar fi pus aici hotar. Toate silin\ele botanicilor de a aclimatiza acest copac au r[mas zadarnice.

P[durile Basarabiei s-au st`rpit cu o repeziciune]nsp[im`nt[toare, =i falnicii codri ce acopereau mijlocul Basarabiei p`n[la]nceputul veacului nostru, unde Bujor =i Tobultoc, renumi\ii cavaleri ai codrului, c`ntau doina voinicului =i puneau pe c[l[tori la d[jdii, din acei codri n-au r[mas dec`t ni=te p[durici becisnice, prin care =uier[locomotiva trenului, ce duce de la Chi=in[u la Ungheni.

Cauza acestei devast[ri?

A fost ora=ul Odesa. El concentrase]n sine tot luxul =i toat[depravarea apusului. Vapoarele Fran\ei =i ale Londrei, ce veneau s[]ncarce gr`ul din bogatele jitni\e ale Odesei, l[sau drept schimb aceste sedimente otr[vitoare. Tinerii proprietari ai Basarabiei, agronomi muncitori, ce tr[iau de altfel]n c[su\e modeste, cu prispe =i cuptora=e, acoperite cu stuf, umpl`ndu=si buzunarele cu aur din v`nzarea produselor agricole,]ncepur[a zidi palaturi vene\iene =i casteluri feerice. Iar[veneticii, comercian\i greci =i evrei, veni\i pe mare cu nave umplute cu portocale =i l[m`i, marf[colonial[=i spi\erii,]nc[rcau navele de=ertate cu gr`u

cump[rat de la proprietari cu pre\ de nimic[, p`n[la 32 franci 384 de kilograme, ce-l vindeau apoi la Marseille =i Londra]m-p[trit. }n decurs de 20 de ani aceia=i mici negustori de portocale =i m[sline se f[cur[milionari, ce au }n Odesa firme str[lucite de bancheri.

A=adar, Basarabia }n acel timp era ca =i California la]nceputul exploat[rii, cu singura deosebire c[pepitele de aur erau]nlocuite }n Basarabia prin kilele de gr`u, ce le dau]mbel=ugatele c`mpii de \elin[ale stepelor basarabene, pe care numai ici-colea se z[reau satele s[r]cu\ ale \[ranilor b[=tina=i, ce mai sc[par[ca prin urechea acului de sabia t[tarului. }ns[cu trecerea Basarabiei la ru=i, aceast[provincie binecuv`ntat[deveni prada h[mes]ilor locuitori din guvern[mintele]nvecinate, locuite de ruteni =i poloni, care, nemaiput`ndu-se hr[ni pe p[m`ntul lor stors de toat[m[duva, se n[puştir[cu mii =i mii de familii asupra Basarabiei, unde fur[primi\i cu bra\ele deschise de vechii proprietari, care aveau trebuin\ de m`ini muncitoare, spre a putea exploata p[m`ntul cum se cade.

Precum alearg[cerbul la izvoare =i =oimul }n \ara bogat[]n ale v`n[torii, a=a n[v]lir[exploatatorii pe nea=teptate asupra naivilor =i credulilor agronomi ai \[rii, care, ame\i\i =i buim[ci\i de pl[cerile seduc[toare ce le g[seau]n abunden\]n Babilonul de pe malurile M[rii Negre, cu opere =i primadone, baleturi =i sirene, cancanne =i bachanale, se l[sar[m`na\i de noul curent ca frunza de v`nt. +i iat[c[]ncepu risipa capitalurilor c`=tigate din roada p[m`ntului; uzurierii puser[]n grab[haps`na lor m`n[pe toate comorile =i beneficiile, datoriile cre=teau pe zi ce merge, b[nci locale nu existau =i astfel \ara deveni o satrapie a str[inilor, care luau sut[la sut[. Singura ancor[de sc[pare din naufragiul universal erau p[durile, pe care uzurierii le ocneau de mult. +i acum]ncepur[v`nz[rile cu pre\uri dictate de capriciul atotputer-nicilor cump[r]tori.

T[ieturile p[durilor din Basarabia se pornir[de-a lungul =i

curmezi=ul f[r[cru\are =i sistem, p`n[c`nd guvernul,]ntr-un t`rziu trezindu-se, a adus un regulament prin ucazul de la 1884,]nfr`n`nd acest abuz =i norm`nd exploatarea p[durilor dup[sistemul introdus]n \[rile civilizate, adic[anual s[se taie numai a zecea parte din num[rul total al hectarelor.

Exploatarea p[durilor]ns[a l[sat urm[ri p[gubitoare pentru \ar[pentru un lung =ir de ani, c[ci, precum u=or se]n\elege, prin aceasta s-au zdruncinat limitele izotermale =i clima din Basarabia, ce era]nainte de aceasta cu 60 de ani. Iernile de acum din \inuturile Hotinului =i ale Sorociei ajung la aceea=i intensitate a frigului ca =i]n guvern[mintele din nordul Rusiei, iar secetele =i ar=i\va \inutului B[lului =i din sudul Basarabiei sunt egale cu cele din Asia Mic[.

P[m`ntul de \elin[din \inuturile Hotinului, B[lului =i Sorociei s-a st`rpit aproape des[v`r=it prin l[comia unei culturi silnice extins[asupra p[m`nturilor de gr`u de mii =i mii de f[ci. De la anul 1884]ncoace se]ncepu]n Basarabia]ngr[=area p[m`ntului cu gunoaie, dup[sistemul Germaniei,]ns[aceast[]ngr[=are de p[m`nt]nghite capitaluri colosale, fiindc[cost[la o mie franci hectarul. La urm[se]n=ir[=i alte calamit[\i financiare pentru proprietarii de p[m`nt, precum ridicarea boierescului oblig[m`nt, criza valutei =i lupta bursei din Berlin, =i la urm[colosala concuren[\ a Indiei =i Americii, care =i-au deschis jitni\ele lor Europei, astfel c[Basarabia cu fosta sa jitni[\ a Europei de primul rang a r[mas actualmente cu totul izolat[, p`n[chiar =i portul Odesei se pleac[din zi]n zi spre decaden[.

A=adar, cu c`t aceast[provincie s-a]mbun[t[\it]n privin\ a civiliza\iunii prin]nfrumuse\area zidurilor, prin inova\iuni, a=e-z[minte legale, prin drumuri de fier, =osele, spitale etc., cu at`t a sc[zut]n bel=ugul productiv al p[m`ntului.

Popula\ia]ns[se adaug[cu o nespus[repeziciune, a=a c[dup[statistica de la 1885 se num[rau]n Basarabia 1.397.842 suflete, iar p`n[acum sunt 1.775.000 suflete de ambele sexuri,

care se hr[nesc din vlaga p[m`ntului, fr[m`nt`ndu-l ne]ncetat, p`n[ce va ajunge s[se prefac[]n lut neroditor.

R[mase]nc[un ram de comer\ foarte rentabil, cu trecerea boilor =i a porcilor]ngr[=a\i la Viena, dar]n urma protestului ridicat de Ungaria, Austria a]nchis grani\ a =i acum aceast[marf[vine dus[la Var=ovia, dar profitul r[m`ne tare problematic, fiind-c[at`rn[de la bun[voin\ a Germaniei, care c`nd deschide, c`nd]ns[pe nea=teptate =i sub pretext de epizotii]nchide grani\ a, l[s`nd astfel pe negu\ [tori mofluzi.

Deci Basarabia, ce s-ar putea numi California Europei, fiind lipsit[de fabrici ce dau poporului hran[material[, ast[zi se poate numi o \ar[s[rac[, c[ci \[ranul tr[ie=te vara muncitor, iar iarna retras]n bordei, unde r[m`ne 6 luni]n somnolen\ [ame-\itoare, neav`nd unde s[-i c`=tigate hrana. Ace=ti \[rani stau iarna tologi\i pe cuptor, m[n`nc[produsele adunate de cu var[de pe \arini, =i de au =i cru\at ceva bani, apoi ace=tia sunt]ntrebuin\ a\i]n d[jdii =i neajunsurile familiei, ce se adaug mereu, c[ci =i \[ranii sunt molipsi\i de pasiunea luxului.] [ranul nostru de acum se ru=ineaz[s[poarte opinci =i suman de fabrica\ie casnic[=i femeile lor catrin\ [=i =tergar pe cap,]n modul vechilor r`mieni. Opincile s-au schimbat, \[ranul umbl[acum]n ciubote de la 18 p`n[la 20 ruble perechea, iar catrin\ a a f[cut loc mantilei de mod[de 25 p`n[la 30 de ruble* =i altor nenum[rate obiecte de lux rustic, ad[ug`nd]nc[benchetele la hramuri cu r`uri de holerc[, botezurile, nun\ile =i]ngrop[ciunile.

Presupunem c[unii dintre \[rani sunt proprietari de p[m`nt de la 8 p`n[la 12 hectare de familie. P[m`ntul acela]ns[este a=a de r[u lucrat =i plin de m[r[cini,]nc` t produsele, necurate

*Costumurile =i]mbr[c[mintea b[rba\ilor =i a femeilor vechilor b[=tina =i s-au desfiin\at; acum hainele lor sunt o amestec[tur[bulg[reasc[=i malorus[. Astfel sunt =i dansurile, din care a r[mas original[numai hora, numit[„joc“.

fiind, le cump[r] ovreii cu pre\uri de nimic[, ba ce-i mai mult, aceste produse sunt la mul\i locuitori z[logite cu ani]nainte.

Astfel \[ranul nostru este asuprit]n cele financiare, dar cauza acestei asuprii este]ndeosebi a se ascrie lenii altoite]n s`ngele rom`nului. +i cu toat[pozi\ia lui materialice=te zdruncinat[, \[ranul este mul\umit cu sine =i se]mpac[u=or cu]mprejur[rile =i nevoile ce-l]nt`mpin[]n via\ =i]n familie.

Guvernul Rusiei este condus de dou[principii morale, ce sunt cunoscute ca cele mai trainice temelii ale unui stat absolutistic. Aceste principii sunt credin\ a]n religieune =i filantropia. To\i amploia\ii statului, care fac adic[parte din oc`rmuire, sunt oameni ce au absolvit vreo facultate cu diplome =i sunt condu=i de o fanatic[umanitate. Astfel comitetul legislativ al senatului alc[tuit din membri de ace=tia, a anulat orice pedeaps[de b[taie, de care se foloseau mai]nainte prim[riile, av`nd dreptul de a aplica 25 lovituri cu vergile]n asisten\ [public[, ceea ce nu o dat[aducea pe \[ran la ru=ine =i desperare. Legea actual[]ntru at`t a ridicat vrednicia \[ranului,]nc`t judec[torii de pace condamn[la]nchisoare de 7 zile pe cel ce m[car cu vorba l-a asuprit.

Toate ziarele =i buletinele sunt ticsite cu mii de proiecte filantropice pentru poporul de la \ar[. Oricine poate purta condeiul, gr[be=te a=i trimite redac\iunilor ideile filantropice spre publicare. Se]n\elege c[toat[aceast[]ngr[m[dire de idei se cerne =i se strecoar[prin consiliul senatului, dar, fire=te, se acceptiaz[pu\ine, c[ci greu este de a sc[pa pe cel ce se]neac[, dac[el]nsu=i nu=i d[silin\ a =i nu face nici o mi=care*.

] [ranul nostru este acum proprietarul celor 8 hectare de p[m`nt. Dar ce ar face, bun[oar[, un neam\ din Germania cu

*A=e[m`ntul monopolului pe b[uturi, rachiu =i vin s-a s[v`r=it]n Rusia la 1 iulie 1896, cu zidiri colosale de piatr[]n toate t`rgurile =i t`rgu=oarele, cost`nd fiecare la 60.000 ruble. Prin aceasta s-a pus oarecare]nfr`nare be\iilor ce se s[v`r=eau prin cr`=me, cuiburile deprava\iunii generale.

a=a o proprietate bogat[? Negre=it c[el]n c`iva ani ar avea un capital la vreo banc[, cum le =i au, de pild[, coloni=tii ce au emigrat din Prusia =i s-au a=ezat]n pustiurile Hersonului =i ale Bugeacului. Ei au venit pe la anul 1825 din \ara lor numai cu traista pe b[\, iar acum rar g[se=ti unul dintre ei, care s[nu aib[la b[ncile din Odesa vreo c`teva mii de ruble, s[nu aib[a=ezare temeinic[de piatr[, boi, cai =i oi de Spania, de alte mii de ruble. Dar ace=tia au fost =i sunt activi]n]ntreprinderi, =i la deschiderea portului din Odesa, ei =i bulgarii coloniza\i]n Bugeac, au procurat toate proviziunile de munc[pentru acest ora=, proviziuni ce se pl[teau atunci cu pre\uri fabuloase de galantomii consumatori. Astfel c`=tigau sut[la sut[* =i mai ales c[acest ora=era]nconjurat de pustiuri mai nelocuite.

Deci, eu ca rom`n m[uit cu oarecare invidie la ace=ti venetici din lume, ce s-au]mbog[\it atunci, pe c`nd \[ranul nostru st[tea pe loc,]n mare mizerie]n compara\ie cu d`n=ii. Dar ce misterioas[cauz[i-a]mpiedicat s[imiteze =i ei pe venetici]n acel timp? De ce,]n loc de nenum[ratele care cu mangal, ce le duceau tocmai din codrii Orheiului la Odesa, nu duceau acolo produsele \[rii de mii de ori mai]mbel=ugate dec`t cele din pustiurile Hersonului? Pentru c[ei nu le aveau, nelucr`ndu=i p[m`ntul, =i mai bucuros preferau s[v`nd[la Odesa un car de mangal cu 10 ruble,]n loc de a lua pe un car de o sut[de c[p[\`ni de curechi 100 ruble, pe o g[in[3 ruble, pe un ou 1 franc — tot acelea=i pre\uri ce se pl[teau]n California la]nceputul exploata[r]ii. Pe c`nd lupta pentru existen\[const[din exploatarea diferitelor bran=e, \[ranul rom`n nu cunoa=te dec`t c`=tigul ce rezult[din munca cu bra\ele, ce de multe ori nu i se r[scump[r] cu mari profituri. El nu g`nde=te c[el munce=te numai,]ns[]n cele spirituale

* Toate v`nz[rile =i cump[r]turile din acel timp se s[v`r=eau]n aur =i argint de agiul 84. Bancnote nu existau. Portul Odesei s-a deschis la anul 1817 cu privilegiul de Port-franc pe 30 de ani.

l`nceze=te. El este curajos, dar totodat[=i fricos]n orice afacere ce nu o cunoa=te, ce str[mo=ii lui nu au f[cut-o; orice]ncercare pentru el este o problem[grea, o ipotez[]ncurcat[. Benevol =i cu supunere se las[a fi exploatat, f[r[a=i da silin\va de a sc[pa din mreaj[.

Sunt mul\i care]nvinov[\esc pe evrei. Dar antisemi\ii trebuie s[aib[]n vedere =i aceea c[ace=ti lipitori sunt pretutindeni r[sfira\i =i printre nem\i =i bulgari, care locuiesc]n \ar[. Ace=ti coloni=ti g[sesc]ns[c[evreii sunt un r[u trebuincios acolo unde trebuie pus[]n activitate patria, r[bdarea =i calculul]n grelele opera\ii de comer\, tocmai precum drojdiile fac s[creasc[p`inea dospind.]ndat[ce p`inea este]ns[coapt[, trebuie s[le-o iei din m`n[imediat, s[le-o]mp[r\ve=ti numai o parte, c[ci altfel ei o m[n`nc[]ntreag[. Dar \[ranul, av`nd libertatea lucrului, f[r[zapcii ca mai nainte, fiind acum ocrotit, z[c]ie=te dezmiertat cu „bog[\ii de p[m`nt“ =i ca proprietar tot r[m`ne cu punga de=art[. Ogoarele lui sunt m`r=av lucrate =i pline de buruieni =i de tot felul de semin\ce ca: m[z[riche, neghin[, m[selari, volbur[, t[ciune etc., etc. Apoi exploatarea celor 8 hectare se face f[r[repaos, astfel c[]n grab[vor trebui a fi]ngr[=ate; la o astfel de opera\ie agricol[]ns[trebuiesc puteri de c[rat, care numai tot al zecelea gospodar le are =i chiar acesta este adeseori lipsit de ele prin epizootie.

Apoi ce va fi mai departe, este greu de prev[zut; dar va fi vai de \[ranul nostru, c`nd va ajunge la str`mtoare cu privire la p[m`nt, cum este acum]n Germania. Oare atunci \[ranii rom`ni fi-vor ei capabili s[=i g[seasc[hrana]n emigra\ii? Deci m[]ntorc la]ntrebarea mea: Fost-a mai bine c`nd a fost mai r[u, sau fost-a mai r[u c`nd a fost mai bine?...

Dar s[l[s]m ca viitorul s[aduc[cu sine ceea ce este merit de soart[=i s[ne]ntoarcem la vechile cet[\i ale Basarabiei ce au fost odinioar[pavezele \[rii]n necontenitele lupte ce se s[v`r=eau pe acest col\ de p[m`nt, pomul de discordie al dife-

ritelor popoare din Asia =i Europa, ce se n[usteau asupra provinciei acestei, ca asupra unui pod strategic ce le st[tea]n cale, f[c`nd din \ar[o aren[de gladiatori, care]=i l[sau ciolanele]ngroate la temelile acestor zidiri.

]ns[precum am zis]n alte opuri ale mele, nici o =tiin\[nu este at`t de =ugubea\]=i plin[de gre=eli, ca istoria unui popor, ce locuie=te]n pustiuri sau pe]n[\imeea mun\ilor, izola\i de cultur[. Istoriograful, neav`nd documente temeinice, manuscrise sau alte monumente, scrie trecutul acelu popor]ntemeindu-se pe ipoteze, pe p[rii create de sine]nsu=i cu ajutorul fanteziei, pe glume cu diferite tendin\e, c`nd l[ud`nd pe cuceritori =i]njosind na\iunea, c`nd l[ud`nd na\iunea =i def[im`nd pe cuceritori. Neav`nd istoriograful nici urme de dovezi (=i consider`nd c[orice contrazicere ivit[este o lupt[, iar lupta o r[zbunare),]l r[m`n m[car aceste mijloace, cu ajutorul c[ror se poate achita aproximativ de datorin\ele sale. Tocmai]n acest[pozi\ie se afl[=i acela care cuteaz[a scrie adev[rul asupra \[rii rom`ne]n vechile hotare ale lui Traian.

I. Cetatea Hotinului

Dup[cronicile istorice ale Basarabiei, alc[tuite de]nv[\a\ii diferitelor na\iuni*, t`rgul Hotin cu cetatea lui juca un rol]nsemnat odinioar[at`t]n privin\a comercial[, c`t =i ca fortifica\ie de ap[rare]n contra n[v]lirilor feluritelor neamuri de cuceritori, ce]mpro=car[cu s`ngele lor pere\ii acestei zidiri.

Precum se presupune, fondatorul Hotinului a fost voievodul

* Noti\ele istorice sunt adunate din opurile vechiului istoric-geolog Strabon; apoi de la modernii istorici episcopul din Rom`nia, Gavriil En[ceanu]n „Revista Nou[“, 1888; Za=ciuk, A. Nacu, Gherard, Marchetar, Xenopol, D. Cantemir, Stadnicki, Polauzov etc., etc. To\i ace=ti scriitori moderni ai diferitelor na\iuni adunar[=tirile istorice din arhivele Kievului, din Moscova =i din consistoriul Chi=in[ului.

dacilor Cotizon, în veacul al III-lea al erei creștine. După numele fondatorului țărgul se numea la început Cotin, iar în urmă Hotin. Turnul primitiv al cetății ar fi fost început de genezezi, care stăpâniseră acele țăluri. Turnul este zidit pe o stâncă oablă pe malul Nistrului, slujind ca o cetate ocrotitoare a navelor cu marfă și produse, ce circulau pe curgerea apei de la Hotin la Akkerman și îndrăt. Cu decăderea puterii genezeilor de pe Marea Neagră, Hotinul s-a făcut un punct însemnat în comerțul Moldovei, fiindcă prin pașnica convenție de la 1459 între domnul Moldovei +tefan al IV-lea și craiul Poloniei Cazimir, acesta s-a îndatorat să nu stingherească pe locuitorii Hotinului în comerțul cu pescărie și cu produsele țării pe curgerea Nistrului până la Akkerman. Se presupune că în același timp +tefan al IV-lea sfârșea zidirea fortărei începută de genezezi, cu scopul de a se întări în acest punct strategic în contra năvălirilor maghiarilor.

Această îngrijire și-a avut și rezultatul, căci la anul 1476 +tefan al IV-lea, biruit în război de Mahomed al II-lea, s-a retras în Hotin, unde se pregătea de o nouă luptă cu turcii, care s-a și pornit peste 8 ani, cînd a biruit pe turci.

Dar după moartea lui +tefan, turcii iarăși cuceriseră Moldova luând Hotinul. La acea luptă, povestește legenda, cetatea Hotinului a fost apărată în persoană de soția repausatului +tefan Vodă. Vizirul comandant al oștirilor care împresurau cetatea înănd-o în blocadă, văzu cu prilejul unui asalt ce nu reuși, pe frumoasa văduvă cum stimula cu deosebită prezență de spirit pe apărătorii cetății; s-a nămorat de frumoșea și curajul ei și îndată i-a trimis soli, ca să o ceară de consoartă legiuită și să-i promită că-i va pune la picioare tot ce are mai prețios. Țânăra eroină s-a învoită să se deie vizirului de soție, însă numai dacă vor să pășă în jurul ei un an adînc nărmă cu tunuri. Vizirul s-a unit să împlinească dorințele domniței și a depărtat oștirile, după ce a săpat anul. Luând însă atunci moldovenii anul în folosință lor, vizirul a devenit furios, a comandat un mare asalt și a cucerit cetatea. Iar

domni\ a, v[z`nd c[de acum nu mai are sc[pare, s-a aruncat din turnul Hotinului]n Nistru.

Peste c`t[va vreme Hotinul iar[=i a fost]ntors moldovenilor. la 1600 Mihai Viteazul birui o=tirile lui +tefan Movil[=i ale fratele lui, Ieremia Movil[, care la urm[fugi]n \ara le=easc[. Mihai Viteazul]ns[cuceri toat[Moldova, alc[tuind o nou[domnie cu Hotinul la un loc. La 1617 Hotinul a fost luat de cazacii Ucrainei, dar ace=tia, izgoni\i fiind de poloni, au fost sili\i s[]ntoarc[Hotinul turcilor, =i retr[g`ndu-se au nimicit dou[t`rgu=oare zidite de ei pe malul Nistrului.

La anul 1650 Hotinul trecu iar[=i la moldoveni =i]n acest[cetate =i-a g[sit sc[pare voievodul Lupul, ascunz`ndu-se]n ea, prigonit fiind de hatmanul Hmelni\ki, care voia s[-l sileasc[a=i de fata dup[fiul s[u Timu=. Apoi la anul 1678 Hotinul devine iar[=i turcesc.

Regele Poloniei Ioan Sobieski, folosindu-se de v[]m[=agul =vezilor =i g`lceville seimului de la Cracovia, adun`nd o o=tire de 50 de mii, lu[de la turci Hotinul,]mpresur`nd Kameni\ a din Podolia. Dar cu sosirea o=tirilor musulmane ale lui Mahomed al IV-lea, polonii au fost sili\i s[se retrag[, iar Mohamed, lu`nd]napoi Hotinul, l-a]ntors moldovenilor.

La 1711, dup[emigra\ia domnului Dimitrie Cantemir al III-lea]n Rusia, cetatea Hotinului a fost din nou luat[de la moldoveni de turci =i reconstruit[de inginerii francezi; ea alc[tui]mpreun[cu satele din jurul ei raiaua Hotinului, adic[provincia cre=tineasc[a turcilor.

]n urm[, pe timpul r[zboaielor ru=ilor cu turcii, Hotinul a avut o soart[foarte schimb[cioas[luat fiind de ru=i,]nt`ia oar[de mare=alul campestru Minich, care cu o armat[de 30 de mii =i cu rezerva condus[de generalul Rumean\ev³, birui cu des[v`r=ire asupra turcilor =i lu[cetatea. Dar prin pacea de la Belgrad de la 18 septembrie 1739 Hotinul a fost]ntors turcilor.

Iar[la 1768 sultanul Mustafa al III-lea, declar`nd Rusiei r[zboi, =i-a concentrat armata]n Hotin. Atunci comandantul su-

prem al armatei ruse=ti =i-a }n=irat o=tirile pe malurile Nistrului, iar cu energie resping`nd pe turci l`ng[satul Nou[Suli\ [=i trec`nd cu toate puterile peste Nistru, b[itu pe turci tocmai l`ng[Hotin =i }mpresur[cetatea. Nu s-a hot[r`t }ns[s[-i dea asalt, neav`nd la }ndem`n[artileria. Asta s-a }nt`mplat la 19 aprilie, tocmai }n ziua de Pa=ti. Apoi la 2 iunie turcii iar[=i fur[}nvin=i, dar cetatea tot n-a fost }nc[luat[. }n sf`r=it, la 6 septembrie turcii fur[cu des[v`r=ire birui\i de ru=i, iar garnizoana turceasc[a Hotinului fugi peste Dun[re, =i cetatea fu ocupat[de ru=i. Dup[luarea cet[\ii Benderului, Hotinul servea ru=ilor ca un punct de reazema la invaziunile lor }n Basarabia. Dar prin pacea de la Kuciuk-Kainargi la 1774 Hotinul iar[=i a fost }ntors turcilor.

}n r[zboiul urm[tor de la 1787 Hotinul a fost asediat de armatele aliate austro-ruse=ti, c`nd comandantul armatei austriece, principele Koburg, dup[o zadarnic[}ncercare de a lua cetatea de la turci, s-a retras. Dar }n luna iunie divizia lui Salt`kov, trec`nd Nistrul, a pus cetatea Hotinului sub blocad[, ce a durat p`n[la 18 septembrie, c`nd apoi turcii s-au hot[r`t s[predea cetatea prin capitulare. Deci Hotinul din nou a fost ocupat de o=tirile ruse=ti p`n[la 1791, c`nd, prin pacea de la Ia=i, toate cet[\ile luate de ru=i fur[}ntoarse turcilor.

}n sf`r=it, }n al treilea r[zboi al ru=ilor cu turcii, la 1806, generalul Michelson, comandantul a 70 mii de solda\i }n Podolia, a trimis pe generalul Essen cu o parte a armatei ca s[ieie cetatea Hotinului. Comandantul cet[\ii, Mohamed Pa=a, v[z`nd preg[tirile de asalt, a dat cetatea }n capitulare cu acea condi\ie ca garnizoana s[poat[ie=i }n pace cu femeii =i copiii =i s[treac[Dun[rea }n domeniile Turciei, precum =i cu toate hergheliile de cai ale cavaleriei ce p[=teau pe c`mpiile raialei Hotinului, sub privegherea =i seama p`rc[labilor turce=ti C[r[cu= =i Taban*.

* Mo=ia Caracu=eni dup[documente se nume=te Du=ceni, precum =i Tabanii Mih[lc[u\i. Dar totu=i aceste dou[mo=ii au p[strat =i numele dat de turci, care locuiau pe c`mpiile acelora, p[zind caii artileriei.

Dup[acest period, prin tratatul de la Bucure=ti, Hotinul]mpreun[cu Basarabia]ntreag[au fost al[turate =i date Rusiei]n st[p`nire, la anul 1814, dup[c[derea lui Napoleon. Atunci cetatea Hotinului, cu toate c[r[mase numai de al 2-lea rang, totu=i mai fu]nt[rit[din partea ru=ilor, care au adaus unele fortifica=ii, cheltuind de la 1814 p`n[la 1840 o sum[]nsemnat[de ruble, p`n[ce la 1856 strategii ru=i au constatat c[cetatea Hotinului nu mai corespunde]nsemn[t[]i sale, ca punct strategic]n contra Austriei =i]n acela=i timp dep[rt`nd din ea garnizoana, a fost dat[]n proprietatea =i la dispozi=ia t`rgului. +i or[=enii au pornit apoi a scoate din ziduri piatra, pentru a zidi case =i t`rg.

T`rgul Hotin era pe timpul oc`rmuirii turcilor unul dintre cele mai frumoase ora=e din Basarabia at`t]n privin=a caselor c`t =i a gr[dinilor grandioase. T`rgul se distingea prin o cur[venie deosebit[, avea pardoseal[pe str[zi =i pitore=ti olaturi. Dar st[p`nirea ru=ilor =i nenum[ratele lor invaziuni r[zboinice aduser[ora=ul]n starea lui actual[, ce reprezint[o mare =i glodoas[mla=tin[,]n care parc[plutesc bojdeucile evreie=ti, negre =i tulpilate. Din turnul genovezilor a r[mas numai o parte, ce ca un veteran ciung[rit st[plecat[spre morm`nt, iar zgomotul cet[]i turce=ti de odinioar[a]ncetat. +i dac[acum vreun turc b[tr`n ar vedea]n ce hal a ajuns elegantul ora= de odinioar[, ar pl`nge amar ca =i maurul care p[=e=te pe p[m`ntul Alhambrei. Deci timpul]nghi=ii trecutul acestui loc strategic, cimitirul osemintelor de eroi de diferite gin=ii, unde]n]ncruntate m[celuri se ciocneau neamuri cu neamuri cu nenum[ratele lor o=tiri, pe o palm[de p[m`nt. +i aceste neamuri au l[sat astfel o pagin[de s`nge]n istorie. Rar detot se g[sesc]ntre cet[]ile lumii astfel de cet[]i, care s[fi fost at`t de zbuciumate]n lupte ca Hotinul. Dar ast[]i ea reprezint[o ur`cioas[ruin[, neagr[=i posomor`t[pe malul Nistrului, care asemenea n[molit]n acel loc, cu lenevire]=i trage apele sale spre Marea Neagr[.

A=adar, un istoric =i arheolog rom`n, =ez`nd pe ruinele acestei cet[vi, ar putea crea]ntr-o inspira\ie poetic[o adev[rat[*Iliaad*] cu frumoasa Elen[, ce ar fi v[duva domni\va Casandra, ale c[rei oseminte odihnesc pe fundul Nistrului, care cu apele lui a]nvelit-o de vie ca =i un giulgiu rece =i omor`tor.*

2. Cetatea Sorocii

Acest ora= este foarte vechi, de pe timpul st[p`nirii genovezilor, coloniza\i pe malurile M[rii Negre =i ale Nistrului. Ace=tia f[cur[acest punct drept depozit pentru produsele =i m[rfurile lor aduse pe mare =i numir[ora=ul Olhinia.]ns[cum se presupune, Soroca a fost]nc[]nainte genovezilor construit[=i anume pe timpul prigonirii cre=tinilor, care, desf[c`ndu-se de legiunile idolatre ale lui Traian, g[sir[aici ad[post =i sc[pare, ascunz`ndu-se cu cultul lor cre=tinesc]ntre st`ncile =i codrii din olaturi. Asta o documenteaz[schiturile =i m[n]stirile cioplite]n st`nci, ca locuin\e subterane]n modul catacombelor Romei.

C`nd Mahomed al II-lea cuceri Constantinopolul =i coloniile r[mase de pe malurile m[rii =i ale Nistrului, cetele de cre=tini se desfiin\ar[=i renumele Olhiniei se stinse.]n veacul al XV-lea]ns[+tefan cel Mare, al c[ruai scop era de a sc[pa \ara de invaziunea polonilor =i a ungarilor, zidi =i re]nnoi vechea cetate Olhinia, f[c`nd din ea un punct strategic de ap[rare]n contra opresorilor =i a numit-o S[raca**, ca o aluziune la bie\ii locuitori pe care

* Zbucium[rile prin care a trecut acest ora= tr[iesc p`n[azi]n viua memorie a poporului rom`n din toate unghiurile, =i nu rareori auzi doina de jale:

Hotine, Hotine,
|ine-te bine,
C[moscalul vine
Cu oaste dup[tine.

** Ru=ii din S[raca au poreclit-o Soroca, ce vrea s[zic[co\ofan[]n limba lor.

+tefan cel Mare |i g[si |n cel mai trist hal, zbuciuma\i =i os`ndi\i de n[v|lirile =i pr[zile polonilor, ungurilor, turcilor, t[|tarilor =i cazacilor zaporoji. La mijlocul veacului al XVII-lea trimise hatmanul Hmelni\ki, din r[zbunare fa\| de Lupu Vod[, o=tirile sale s[prade \ara, dar |n sf`r=it |nrudindu-se cu Lupu Vod[,]=i conteni ostilit[\ile =i, restituind |n Moldova domnia lui Lupu, se a=e|z[cu o=tirile sale |n cetatea Sorocii. La 1711 Mustafa Pa=a izgoni pe poloni din cetate =i se a=e|z[|nsu=i |n locul polonilor. }n urm[\arul Petru cel Mare n[v|li asupra turcilor =i lu`nd Soroca =i-a f[cut |n ea jitni\| pentru proviantul armatei sale, ce mergea s[treac[Prutul |n Moldova.

Actual din cetatea Sorocii a r[mas numai o ruin[ne|nsemnat[, iar t`rgul re|noit cu zidiri |n stilul modern este foarte pitoresc, uit`ndu-te la el de pe Nistru.

|n privin\|a agricol[, a sem[n|turilor, \inutul Sorocii st[|n al 3-lea rang dup[\inutul Hotinului. }n lipsa p[|durilor seceta de var[este de o mai mare intensitate, dar aceast[secet[|nlesne=te coacerea poamelor =i tutunului. Vinurile de la Naslavcea stau aproape de calitatea vinurilor Akkermanului, iar tutunul |epilanei aproape de calitatea tutunului Crimeii.

Elementul locuitorilor \[rani din acest \inut se compune acum |ndeosebi de maloru=i =i poloni, trecu\i de peste Nistru |n Basarabia =i a=eza\i mai pe |ntregul mal al Nistrului p`n[la Hotin. Apoi din clasa proprietarilor mai |nsemna\i sunt armenii de la Movil[ul Podoliei, |mbog[\i\i |n comer\ul cu boi =i porci |ngr[=a\i, ce ei |n special =i f[r| vreo concuren\| din partea moldovenilor |i duc spre v`nzare la Viena. Ace=ti venetici |n Basarabia, folosindu-se de eftin[tatea v`nz[rii mo=iilor, cump[rar[de la b[=tina=i proprietari cele mai mari =i mai |ntinse mo=i din \inut, fiindc[pe la anii 1840 se vindea hectarul de veci cu 80 franci benevol, iar de la me|at cu jum[tatea pre\ului.

Deci nu este nici o mirare dac[toat[Basarabia este ticsit[de proprietari de diferite neamuri, na\ionalit[\i =i religiiuni. P`n[ce

ucazul]mp[ratului Nicolai I-iul a oprit cump[r]turile mo=iilor de veci evreilor, polonilor catolici, precum =i oric[rui sudit str[in, nu era aceast[aglomera\ie de neamuri. Ucazul]mp[ratului Alexandru al II-lea]ndatori pe fie=tecare sudit str[in s[se desfac[de mo=iile cump[rate, dac[nu se]nvoie=te a fi supusul Rusiei.

3. Cetatea Orheiului

Unii dintre istorici presupun c[acest ora= se afl[pe locul unde odinioar[se afla cetatea dacilor numit[Petrodava. Urmele acelei cet[\i se v[d =i acum pe culmile unei st`nci cu ad`nci subteran-e,]n care s-au g[sit monede =i diferite obiecte de]ntrebuin\are. Dup[decaden\a dacilor, Orheiul la sf`r=itul veacului al XIII-lea =i la]nceputul veacului al XIV-lea figura ca cel mai]nsemnat ora=din Basarabia, slujind ca re=edin\[domnilor basarabi. Cu cucerirea Basarabiei de turci, Orheiul a ajuns la aceea=i soart[care a fost =i a Hotinului, Sorociei =i a altor t`rguri =i cet[\i din Basarabia, expuse pr[d]rii =i prigonirii turcilor =i t[arilor, care]mpilar[locuitorii \[rii]ntru at`ta]nc`t ace=tia]=i c[utar[sc[parea]n codrii nep[trun=i =i prin pr[p]stii. Ei se ascundeau de frica robiei ce le-o aduceau t[tarii nogaici*, care pe nea=teptate =i ca l[custele n[v]leau din Crimeea sub comanda ghireilor =i pe b[rbai]i ucideau =i le pr[dau averea, dar pe femeii =i pe copilele rom`nce le legau cu =treangul de g`t, iar un cap[t al =treangului] legau de obl`ncul =eilor =i astfel c[l]ii t[tarii t`r`iau pe nenorocitele fiin\e p`n[la Bahcisarai]n Crimeea. Crimeea era cuibul central al acestor minotauri infernali sau, mai bine zis, fabulo=i draconi, care]nghi\eau f[r]]ndurare toate viet[\ile alese ale \[rii.

=i acest nemaiauzit barbarism se s[v]r=ea]n centrul Europei,]n ochii paladinilor =i ai cavalerilor crucia\i, care]=i rupeau l[ncile

* Porecli\i din ruse=te. *Nagaika*, adic[biciul ce t[arul]l purta totdeauna cu sine.

pentru omenire. +i aceste cruzimi r[maser[nepedepsite de megie=ele]mp[r[\ii puternice, care ascultau cu indiferen\[\ ipe-tele bie\ilor cre=tini, ca =i c`nd s-ar fi]nt`mplat]n Australia canibal[, — p`n[c`nd]ntr-un t`rziu]mp[r[teasa Rusiei, Ecaterina a II-a, nu a spart acest cuib de ho\i, st`rpind fiarele]nsetate de s`nge cre=tinesc]n vizuinile lor. Ce deriziune a soartei rom`nilor de atunci s[se nasc[=i s[tr[iasc[pe acel timp!...

4. Cetatea Bender

Aceast[cetate a fost zidit[de genovezi]n timpul st[p`nirii lor pe malurile M[rii Negre =i se numea Tighin, iar]n urm[,]n epoca st[p`nirii turcilor]n Basarabia, cetatea a fost luat[de Mohamed al II-lea, care a numit-o Bendere, adic[: „Eu vreau“. Cetatea a fost reconstruit[=i m[rit[de turci, spre a conserva]n ea proviantul garnizoanei, ad[ug`nd l`ng[cetate c`teva sate numite raiaua Benderului, al c[rui guvernator era un pa=a. }n timpul r[zboiului ru=ilor cu turcii, aceast[cetate a fost de trei ori cucerit[c`nd de unii, c`nd de al\ii. La 1789 ajunse iar[=i]n posesiunea ru=ilor, iar dup[tratatul de pace de la Ia=i, ru=ii au]ntors-o din nou turcilor. }n grab[,]ns[, dup[o discordie politic[, fu redat[ru=ilor, care,]nt[rind-o, f[cur[un punct strategic impun[tor =i]nsemnat]n evolu\iile militare,]nsemn`nd trecerea peste Dun[re.

Cronica istoric[poveste=te c[pe locul Benderului a fost odinioar[tab[ra lui Darius Histape, domnitorul Persiei. Aceea=i cronic[spune c[divul Traian a zidit peste Nistru un pod de piatr[, ale c[rui urme =i ast[zi se v[d. L`ng[cetatea Benderului, viteazul Carol al XII-lea, regele =vezilor, fugind cu r[m[=i=ele armatei sale b[tute de Petru cel Mare la Poltava, s-a a=ezat pe acel =es]nt[rindu-se. Iar izgonit de ru=i, abia a putut fi m`ntuit de turci, care cu o armat[]ntreag[i-au venit]ntru ajutor, lu`ndu-l sub scutul lor.

Astfel dar pe arena \[rii Moldovei s-au adaus =i ciolanele per=ilor, turcilor, =vezilor din nord, peste osemintele polonilor, t\[tarilor, cazacilor etc., etc.,]nc` t cu drept cuv`nt putem zice c[acest p[m`nt este un mozaic de oase alc[tuite de coasa mor`ii ce= i alese re=edin\ a]n acest[provincie fatal[pentru rom`ni...

5. Cetatea Ismailului

Aceast[cetate a fost zidit[tot de aceia care zidir[=i celelalte cet[\i din Basarabia. A fost]ns[reconstruit[=i re]nt[rit[cu mult[s`rguin\ [=i cu cheltuieli de turci, care]=i concentrar[aici cele mai mari puteri r[zboinice]n contra ru=ilor. Epopeile acestei cet[\i s-au sf`rit]n 1789, c`nd mare=alul campestru rusesc Suvorov dup[o]nfrico=[toare bombardare a luat-o cu asalt.]n acea lupt[memorabil[au fost m[cel[ri\i la 23.000 turci =i 10.000 ru=i. Dup[tratatul de la 1791 a fost =i aceast[cetate]ntoars[]n st[p`nirea turcilor, iar la 1809 iar[=i]n a ru=ilor.

Ora=ul Ismail este foarte]semnat din punctul de vedere al comer\ului de la Marea Neagr[, st`nd]ntr-un r`nd cu portul Odesa. Dar din cauza afacerilor vamale dintre Rusia, Rom`nia =i Turcia =i din cauza concuren\ei iscate]n urma deschiderii calei ferate de la Reni la Odesa,]semn[tatea comercial[a Ismailului a sc[zut, iar cele mai mari firme ale bancherilor s-au mutat la Odesa.

A locui]n acest ora= este tare nes[n[tos din cauz[c[sunt foarte aproape mla=tinile de la g`rlele Dun[rii, apoi vara domne=te o insuportabil[ar=i\[, iar nenum[ratele roiuri de `n\ari n[v[lesc noaptea asupra dormitorilor]n cele mai ascunse locuin\e.]n timpul c[l[toriei mele pe l`ng[gurile Dun[rii, cu o companie de v`n[tori, m-am]ncredin\at]n persoan[despre aceast[calamitate, asist`nd la]ngroparea unei perechi amorezate prigonite de p[rin\i. Aceast[pereche, voind a trece pe furi= g`rlea cu o luntre de pescari,]nainte de a fi ajuns la mal, a fost acoperit[de un

roi mare de \n\ari, care i-au supt s`ngele p`n[la ultima pic[tur[de s`nge, astfel c[le=urile lor g[site reprezentau ni=te burei de c[rnuri, lipsite de cea mai mic[vlag[.

]`n\arii Dun[rii sunt mai mari dec`t cei obi=nui, iar din]mpuns[tura lor]ndat[]zbucne=te s`ngele ca de sub o lancet[, l[s`nd]n urm[o umfl[tur[dureroas[. Aceste nefavorabile]mprejur[ri, clima v[t[m[toare, ar=i\va, p[m`ntul neroditor, ne]ncetatele torturi ale \n\arilor fac malurile Dun[rii la]mbuc[turi aproape nelocuite. Numai lipovenii nekrasov\i fugi\i din Rusia se a=ezar[pe acele locuri,]ndeletnicindu-se cu pesc[ria, un ram de comer\ foarte c`=tigos, care, de=i nu ajunge la rezultate at`t de mari ca pesc[ria de pe Volga sau ca cea din portul Hamburgului, totu=i aduce capitaluri destul de mari prin moruni, nisetri etc., =i prin icrele din ace=ti pe=ti, care se v`nd]n toat[Basarabia p`n[]n Europa central[.

6. Cetatea Akkermanului

Rar se afl[]n istorie vreo cetate sau loc care s[poarte at`tea numiri ca cetatea Akkermanului, care]n existen\va sa de veacuri trecu]n st[p`nire la diferite popoare =i neamuri.

Pe locul Akkermanului de ast[zi, cu 6 veacuri]nainte a lui Hristos, se afla colonia de fenicieni numit[Ofuzia, iar]n timpul lui Herodot se numea Tiras. Romanii, cucerind Dacia, au numit-o Alba-Iulia. Cu 5 veacuri]nainte de Hristos, grecii a=ezar[aici o colonie numit[Nicoma. Pe la 545 dup[Hristos Akkermanul se numea Turis, iar trec`nd la polov\i =i cumani, se chema Akliba, tver\ii =i maghiarii]i ziceau Belgorod, vene\ienii, care dup[a 4-a cruciad[st[p`neau comer\ul de pe Marea Neagr[,]l numir[Mon-Castron sau Mauro-Castron.]n timpul r[zboiului genovezilor cu turcii, ace=tia din urm[]i deter[numele Akkerman, adic[piatr[alb[sau t`rgul alb. Ungurii]n tratatele lor de pace cu moldovenii]l numir[Fehérvar, iar moldovenii Cetatea Alb[. La urma urmelor ora=ul r[mase cu numirea turceasc[: Akkerman.

La anul 1438 +tefan Vod[al II-lea a zidit pe temelilele cele vechi o cetate, iar deasupra por\ii a ingravat]n limba greceasc[urm[toarele:

„1438 s-a zidit aceast[poart[de blagoslovitul Vod[+tefan,]n zilele lui Lucian German“.

]n veacul al XVI-lea cetatea fu luat[de turci, care cucerir[Basarabia, iar pe Bogdan Vod[]l f[cur[vasalul Por\ii otomane. Dar la 1812 cetatea, cucerit[de Potiomkin⁴, trecu]n proprietatea ru-ilor, care p`n[la 1832 \inur[]n ea garnizoan[, c`nd apoi fu de=ertat[=i =tears[de pe harta strategic[ca fortifica\ie de ap[rare.

Aceast[cetate e cea mai]nsemnat[din construc\iile de ap[rare de pe terenul Basarabiei, cuprinz`nd]n spa\iu 2 kilometri p[tra\i cu 26 turnuri, iar]nl[untru cu o citadel[zidit[de geno=ezi, ce a r[mas acum aproape de tot n[ruit[.

Actual cetatea este dat[]n dispozi\ia t`rgului, ai c[rui or[=eni scot din ea piatr[trebuincioas[pentru zidirea caselor.

Pozi\ia acestei cet[\i se poate numi poetic[, fiind zidit[pe malul golfului]mbuc[turii Nistrului, ce ca o colosal[p`nz[se]ntinde]n dep[rtare unindu-se cu apele m[rii.

Un vapor foarte elegant =i sprinten trece pe pasageri]n 15 minute la cel[lalt mal cu ora=ul Ovidiopol, construit de Ecaterina a II-a =i numit astfel]n onoarea renumitului poet Ovidiu, surghiunit]n acele olaturi unde se presupune c[a fost]ngropat.]n jurul Akkermanului se desf[=oar[pogoanele de vii, ce aduc mare venit]n comer\ul cu vinurile duse]n poloboace =i butelii p`n[]n centrul Rusiei =i din care acum se fabric[=ampania ce st[paralel[cu =ampania de Don, v`nz`ndu-se butelia cu c`te 6 jum[tate =i 7 franci. Dar de cur`nd acest product a fost aproape pe jum[tate paralizat de filoxer[, care a luat =i aici]nfrico=[toare dimensiuni. Cu toate c[administra\ia \[rii]=i d[toate silin\ele cheltuind capitaluri mari pentru st`rpirea acestui r[u, rezultatul acestor]ncerc[ri este mic =i sunt mul\i de aceia care prezic viilor Akkermanului aceea=i soart[de care p[rta=[a fost insula Malaga cu vile sale.

Concluziunea mea este aceea c[nu este mirare dac[str[inii se]mbulzesc at`t de tare]n aceast[\ar[, =i]ndeosebi cei din nord, care, desf[c`ndu-se de averile lor nemi=c[toare, au venit cu locuin\`a aci]n Basarabia, g[sind]n ea cele mai alese produse, precum: p`ine ca mana cea cerceasc[, vinuri ca nectarul Olimpului, tutun demn de ciubucul sultanului, un cer azuriu de Italia =i rom`nce cu haruri =i frumuse\`e ca =i cad`nele lui Mohamed. Astfel aproape toate fiicele bogavilor proprietari b[=tina=i ai \[rii s-au m[ritat dup[cavaleri ruse=ti, generali, colonei =i amploia\`i de frunte, care st[p`nesc acum propriet[\`ile date lor de zestre.

Eroii musulmani, care au c[zut]n lupt[pe p[m`ntul Rom`niei cre=tine, vor ajunge]n]n\`elesul f[g[duin\`ei din coranul lui Mohamed,]n cele =apte raiuri:]nt`iul de argint, al doilea de aur, al treilea de pietre scumpe, al patrulea de safir, al cincilea de cristal, al =aselea de culoarea focului =i al =aptelea cu livezi]nc`nt[toare stropite cu ap[de trandafiri, cu rou[=i vinuri, cu untdelemn, miere =i lapte. }n acest rai vor fi mese]nc[rcate cu cele mai bune bucate,]n=irate]n saloane =i palate. La aceste mese vor =edeia chema\`ii raiului =i vor fi hr[ni\`i =i ad[pa\`i de cad`ne frumoase, ai c[ror ochi]nc`nt[tori str[lucesc ca =i stelele de pe cer, fecioare neprih[nite care se re]nnoiesc la fiecare s[rutare =i ale c[ror buze sunt at`t de dulci,]nc`t, ating`ndu-se de apele amare ale m[rii, le prefac]n dulcea\`... Acest al 7-lea rai l-au c`=tigat cuceritorii inimioarelor rom`ncelor noastre, cuceriri ce stau mai presus de toate biruin\`ele cet[\`ilor neaccesibile...

Eminen\ a voastr[!

Din ceasul c`nd am avut onoarea a V[]nt` mpina pe calea vie\ii mele, am =tiut a V[]n\elege =i a V[]pre\ui,]ncredin\`ndu-m[c[]nu]n zadar Dumnezeu V-a]nsemnat soarta de c`rmaci al unui popor, care negre=it V[]adoreaz[ca pe un eminent apostol al ad`nc]n\eleptei noastre religii. Eu, smuls de soart[de la s`nul mamei patrii, r[m[sei ca orfan din leag[]n]nstr[inat de ea p`n[acum aproape de morm`nt. Numai din spusele str[inilor =tiam c[]sunt o p[rticic[]din corpul viguros al unui popor brav, pe care nu l-am cunoscut, un atom din o patrie pe care nu am v[]zut-o. Ca utopistul eu p[]stram]n suflet acel ideal prin instinctul s`ngelui, gugolindu-l]n inima mea,]mpodobindu-l]n g`nd cu cele mai str[]lucite odoare, precum face un logodnic cu mireasa sa. Eu cercai cu lira mea poetic[]s[]vorbesc limba patriei,]s[]dezmiard acel odor scump, cum mama Rom`n[]m[]dezmierda c`nd m[]leg[]na]n pruncie. Ea, murind, m[]str`nse]n bra\ele]n`ndu-mi obrazul lipit de buzele sale; eram atunci]n v`rst[]numai de patru ani. }mi]nteam ochii mei]n ai ei =i nu pricepeam de ce pleoapele i se]nchid, de ce adoarme]n`ndu-m[]la piept.]n cur`nd buzele ei se r[]cir[=i bra\ul]i]n\epeni; ea adormise somnul etern, pe care eu nu-l]n\elegeam, precum nu =tiam =i ce soart[]m[]a=teapt[. Trist]mi este g`ndul c[,]ajung`nd la ultima sta\iune a c[]l[]toriei vie\ii mele, nu-mi voi vedea aieva patria.

Genii renumi\i]mpodobesc altarul patriei cu cununi nemuritoare, cu trofee cucerite]n lupt[]cu du=manii, cu comori de mare pre\]. Eu]ns[,]neav`nd alta nimic[,]i aduc lum`n[]rica]s[]racului, ce o lipesc de altarul ei, aprins[]de flac[]ra unei sincere iubiri.

+i dac[invidio=ii sacrificatori ai acelui altar vor g[si de prisos modesta mea jertf[, apoi trimit[-i o mic[suflare de ur[, =i ea subit se va stinge, nefiind nici stea, nici luceaf[r..

}nchin`ndu-V[studiul intitulat *Luxul*, am socotit c[Eminen\`a Voastr[ca renumit }nv[\[tor poate ve\i g[si c`teva idei demne de a le insufla rom`nilor no=tri =i, dac[dintr-un pumn de gr[un\`e va r[s[ri m[car un fir pe brazd[rom`n[, eu voi fi fericit.

Binevoi\i, V[rog, Eminen`\[, a primi deosebita mea stim[.

Caracu=eni]n martie 1894.

C. de Stamati-Ciurea

Domnule R[dulescu-Niger!

Neav`nd onoarea de a V[cunoa=te]n persoan[=i ne=tiindu-V[adresa,]mi iau permisiunea de a V[spune prin „Gazeta Bucovinei“ p[rerea asupra lucr[rilor literare ale D-voastre, cele trei volume *Rustice*, pe care le-am citit cu mare pl[cere. Am r[mas uimit de]nsemnatul talent ce ave\i a p[stra limba]n toat[naivitatea =i neprih[nirea ei. Deci alt[compara\ie nu-mi vine a V[face, dec`t s[V[numesc un Béranger¹ rom`n.

Admirabil[este dib[cia cu care pune\i]n ritmuri gusturile, ospe\ele, =[gile =i toate naivit[ile]nsu=irilor \[ranului rom`n, fiind scrierile caracteristice =i fiziologice.

Dar[chestia este a limbii, chestie foarte]nsemnat[]n privin\a reformei filologilor rom`ni moderni, care \intesc s[cure\le idiomul de vechile cuvinte ca de o rugin[, d`ndu-i lustrul unei limbi civilizate. V[]ntreb]ns[: o veche moned[nu va pierde valoarea sa nepre\uit[, atunci c`nd ea va fi cur[\it[=i din nou poleit[? S[nu uit[m c[na\iunea noastr[tocmai]n antichitatea sa are preponderen\ asupra altor na\iuni moderne. Na\iunea noastr[cu m`ndrie]=i ridic[fruntea din noianul veacurilor =i prive=te]n jur cu dispre\ spre fo=tii ei du=mani, ce au fr[m`ntat-o sub picioare =i la urm[singuri s-au desfiin\at, neput`nd-o r[sturna de pe temelii a=eazate de uria=ul Roman. Pe a=a temelii se]nal\ piramidele]n mijlocul pustiurilor, m[car c[peste ele trecur[genera\ii multe cu sume\e cuceriri, care la urm[se pref[cur[]n nisip, atunci c`nd acele zidiri uria=e stau =i vor sta neclintite sub ar=i\[=i vijelii,]n preajma urgiilor elementelor tulburate. +i ce ar fi dac[sculptorii moderni ar]ncepe a le]mpodobi cu ornamente =i statuete, fantezii de scurt timp, ce las[numai amintiri, iar[nu nemurirea ce se c`=tig[numai prin =iruri de veacuri?

Nu este îndoială că pe suprafața globului pământesc fie=tecere colă de pământ a avut istoria trecutului său în privința geologică, etnografică, etnologică etc. Pentru că totul ce există se prefacă, se destrămă, apoi iarăși se reînnoiește, trece iarăși se întoarce de unde s-a pornit, sub neobosită și neadormită activitate a naturii. Asemenea au fost, sunt și vor fi și prefacerile politice între oameni, cu ale lor cataclisme, reînnoiri, glorie și decadențe. Dar mai ales unele din prilejurile pământului pare că sunt predestinate a fi arena de luptă între felurite generații, pentru că acele locuri au slujit ca o întinșă și năprăvălitoare, atrăgând spre sine aviditatea de cuceriri a națiunilor megice. Provinciile daco-române au și fost acel colă de pământ nefericit, peste care trecu, ca peste un pod de oase omenești, felurite generații de națiuni în oarde sălbătice, ce nu lăsară în urma lor nici monumente, nici ieroglife, căci erau copiii geniului întunericii și ai stăpîrîrii; dar lăsară un șir de cuvinte, ce, cum zic, se pstrează pînă și astăzi în numismatică limbajului român. Ele sunt unicul document al antichității de care noi trebuie să ne mîndrim, prețios pînă și astăzi. Iarăși barzii noi moderni ar trebui să vă imiteze aici-colea, printre mîrgăritarele retorice și literare să așeze și cîte o monedă antică a trecutului națiunii noastre.

Deci vă gratulez, scumpule Române, la ideea strălucită de a cultiva literatura pentru poporul rural, pentru că românul cult, se înțelege, va prefera literaturile străine, bogate, strălucite și cioplite în tot felul de gusturi, în destul și tot felul de simțiri, de pasiuni și tendințe. Volumele ce ies din mâinile lor de tipar au inundat toată lumea. Ele zăducesc ca o lavă din bafta unui crater aruncînd foc și pînă laie, aprinzînd dorințele, așezînd puterile distrase de abuzuri, detunînd opiniile ce nu le plac, desființînd, nimicînd și iarăși zăducînd din nou. Apoi unde putem noi, pigmeii literari români, să luptăm în concurență cu așă Jupiteri, ce în înmîna o pană de gîscă și paratoner de oel? Dar în rezumat eu sunt gata a crede că autorul, poporul rustic, stă mai presus de poetul și scriitorul clasic și estetic. Pentru că cel întîi deșteaptă și civilizează prostimea, iar cel de-al doilea delectează numai pe cei civilizați. Unul este profesorul, altul muzicantul...

NOTE

CUPRINS

INTRODUCERE

S-a publicat în fruntea volumului *R/sunete din Basarabia*, Cernăuți, 1898, de unde reproducem acum textul.

¹ În realitate descrierea excursiunii vântore-ti a apărut în rusește la Odesa în 1854.

² Drama consacrată lui M. Lermontov s-a publicat în rusește la Odesa în 1885.

³ Oare, o situează.

⁴ Pornind de la această mențiune a autorului, s-a considerat într-un timp că Stamati-Ciurea a fost ales membru de onoare al Academiei de științe, ceea ce nu corespunde adevărului.

⁵ 1) Copiii condamnatului; 2) Alexis, fiul lui Petru cel Mare; 3) O ceartă în urmările ei; 4) Tegetthoft la Polul Nord; 5) Sihastrul din pustiu; 6) Scene din viața marelui imperiu de la nord; 7) Poezii (*ff.*).

O VĂNĂ TOARE ÎN BASARABIA

Această scriere a apărut în variantă rusească cu titlul *Amintiri despre o vânătoare în Basarabia (Vospominania ob ohote po Bessarabii*, Odesa, 1854; Chișinău, 1891). Față de textul rusesc varianta românească a suferit schimbări esențiale. Astfel, în versiunea în limba română este descrisă numai vânătoarea la sudul Basarabiei, pe când în rusește un anumit spațiu este consacrat descrierii vânătoriei în centrul și în nordul regiunii. Există deosebiri și în ceea ce privește itinerarul, peripețiile călătoriei, dovada că povestirea nu este strict documentară, că scriitorul a imaginat unele situații întâmplătoare. Important este însă faptul că autorul a reușit să evoce tablouri vii ale naturii, diferite momente ale vânătoriei, îmbinând impresiile de călătorie cu detalii concrete privind bogățiile Basarabiei, ocupațiile locuitorilor ei = a.

Textul e reprodus dup[volumul *R/sunete din Basarabia*, Cern[ui, 1898, unde s-a tip[rit pentru prima oar[.

- ¹ Lumea este o goan[, unde e=ti pe r`nd ba v`n[tor, ba v`nat (*fr.*).
- ² Veche moned[fran\uzeasc[(*fr.*).
- ³ Volumele *Arta iubirii* =i *Leacuri contra iubirii* ale poetului latin Ovidiu (43).e.n. — 17 e.n.) (lat.).
- ⁴ Eldorado (*figurat*). |ar[fabulos de bogat[, fermec[toare.
- ⁵ *Se r/m/=eau*. Puneau r[m]=ag.
- ⁶ *Galantom*. Darnic, generos.
- ⁷ *Bonvivant*. Om vesel, glume\ (*fran\uzism*).
- ⁸ *Mes/rii*. Probabil, de la rusescul *measo*, adic[m`nc[ruri din carne.
- ⁹ *Buc[tarul majordom*. Buc[tarul=-ef.
- ¹⁰ Iat[-m[ajutor al unei buc[t[rese iscusite (*fr.*).
- ¹¹ *Marmiton*. Ajutor de buc[tar.
- ¹² *Botfori*. Cizme cu turetc[tari =i]ncre\ite.
- ¹³ *Clironomie*. Mo=tenire.
- ¹⁴ Gustare (*fr.*).
- ¹⁵ Ostropel, tocan[din v`nat (*fr.*).
- ¹⁶ Triclinium. (La romani). }nc[per[]n care se m`nca =i care cuprindea trei paturi a=ezate pe trei laturi ale mesei.
- ¹⁷ *Biscocte*. Biscui\i.
- ¹⁸ *Friandeze*. M`nc[ruri delicioase.
- ¹⁹ Dup[re\eta ducesei (*fr.*).
- ²⁰ *Corle*. P[s[ri migratoare, care tr[iesc]n b[]nile =i iazurile cu stof.
- ²¹ *S[recuireze*. S[cear[.
- ²² Instrument muzical de suflat.
- ²³ Dragul meu Augustin (*germ.*).
- ²⁴ *T`rmosind*. Arunc`nd.
- ²⁵ Fiecare medalie are reversul s[u (*fr.*).
- ²⁶ *Voltijori*. Dansatori pe fr`nghie.
- ²⁷ *Matlot[*. M`ncare de pe=te dreas[cu vin.
- ²⁸ Omlet (*fr.*).
- ²⁹ *N[pl/ire*. Co=mar.
- ³⁰ Cvintete (*fr.*).
- ³¹ Dansul]ndr[ci\ilor (*fr.*).
- ³² Marcus Aurelius Antonius Carac[lla,]mp[rat roman (186-217).
- ³³ La bra\ (*fr.*).

³⁴ *H`ng*[=, +an\, hindichi.

³⁵ Medicament (*lat.*).

³⁶ *M*[*cortea*. *M*[]ndemna.

³⁷ *Vulne*. *R*[ni.

38 Scriitor francez (1755-1794).

39 *Lloyd*. Asocia\ie de transport.

FLORICICA CODRULUI

Povestirea a ap[rut ini\ial]n limba rus[cu titlul *Z`na Niprului (Dneprovskaia rusalka. Ukrainskaia leghenda*, Odesa, 1887; Chi=in[u, 1890). }n rom`ne=te a fost inclus[]n culegerea *Trei suvenir*i, editat[de C. Stamati-Ciurea la Cern[u\i]n 1890, apoi]n volumul *Caleidoscop literar*, Cern[u\i, 1895, de unde am preluat-o pentru edi\ia de fa\[. Condamn`nd =erbia, scriitorul a prezentat prin contrast via\a desfr`nat[a boierilor =i via\a oamenilor simpli — purt[tori ai adev[ratelor virtu\i: onestitatea,]naltul sim\al demnit[\ii, dragostea de libertate.

¹ O lucrare cu acest titlu — *Memorii dintr-o c[l[torie]n Rusia*, 1852, — nu e cunoscut[.

² Ultimul rege babilonean (sec. al VI-lea].e.n.).

³ Zei\a justi\iei.

⁴ Ultimul rege al Lidiei (Asia Mic[), sec. al VI-lea].e.n., considerat cel mai bogat om din lumea antic[, numele s[u devenind simbol al bog[\iei.

ISTORIA UNUI |~N|AR

Scrierea s-a tip[rut prima oar[]n ruse=te: *Istoria odnogo komara*, Chi=in[u, 1891. }n acela=i an a ap[rut]n rom`ne=te]n „Gazeta Bucovinei“, nr. 37-45, ulterior fiind inclus[]n *Caleidoscop literar*, Cern[u\i, 1895. Povestind despre via\a insectelor, scriitorul are]n vedere totodat[=i se refer[la via\a ome=neasc[, ob\in`nd astfel un important efect artistic.

¹ *Lotus*. Plant[acvatic[din \rile calde.

² }mi succese. Mi-a izbutit.

³ }mi scliviseam. }mi netezeam, lustruiam.

⁴ *Haydn*. Compozitor german (1732-1809).

⁵ *Ordru*. Ordin.

⁶ *Plum-pudding*. Pl[cint].

UN AJUN DE ANUL NOU

Schi\`a dateaz[din ultimii ani de via\` ai scriitorului, fiind tip[rit[prima dat[]n „Gazeta Bucovinei“ (1895, nr. 104; 1896, nr. 2-3) =i tot atunci editat[]n bro=ur[aparte la Cern[u\i, apoi inclus[]n volumul *R[sunete din Basarabia*, Cern[u\i, 1898.

¹ *Reprimand[*. Dojan[, mustrare.

² *Olat*. Provincie, \inut.

³ *Haron*. Personaj din mitologia greac[, luntra=]n lumea subteran[, care transport[cu barca sa sufletele celor mor\i.

⁴ *Hades*. Iad.

⁵ *Capi-te idolatr[*. Templu]n care se]nchin[la idoli.

OMUL ENIGMATIC

Povestirea are dou[variante ruse=ti: prima, cu titlul *Ferdinand Pufner*; a ap[rut]n culegerea *Scene din via\`a de provincie* (S\`en)]z provin\ial\`noi jizni, Odesa, 1857), fiind apoi reeditat[]n volum la Chi=in[u]n 1890, iar a doua variant[a ap[rut cu titlul *Omul enigmatic*. (*Din experien\`a magnetismului*) (*Zagadocin`i celovek. Rasskaz. Iz op`ta magnetizma*. Odesa, 1887).]n limba rom`n[s-a tip[rit ini\ial]n culegerea *Trei suveniruri* (Cern[u\i, 1890), apoi]n *Caleidoscop literar* (Cern[u\i, 1895), de unde o reproducem]n edi\`ia de fa\`.

DOU[PRIMADONE

Prima parte a acestei schi\`e memorialistice]n variant[ruseasc[— *Scene din culise* (*Zakulisn`e s\`en*) a ap[rut]n culegerea *Scene din via\`a de provincie* (Odesa, 1857), fiind reeditat[aparte la Chi=in[u]n anul 1890, odat[cu varianta]ntregit[— *Din culisele trecutului =i]n foaierul prezentului. Amintiri teatrale* (*Za kulisami pro=logo i v foie nastoia=cego. Teatral`n`e vospominania*, Chi=in[u, 1890), care, sub titlul *Dou[primadone*, s-a tip[rit]n *Caleidoscop literar* (Cern[u\i, 1895).]nainte de a ap[rea]n volum, prima parte a povestirii s-a publicat]n revista „Vatra“ (1894, nr. 5) sub titlul *Dunia Burakova*. *Amintiri teatrale*, fiind semnat[C. Ciurea.

¹ *Depins*. Zugr[vit.

² *Ces'ii*. Probabil, chestii.

³ }nvin=ii n-au niciodat[dreptate (*fr.*).

⁴ Dup[felul frescei (*ital.*).

⁵ C[z[ce=te (*fr.*).

⁶ Ce vre'ì de la mine, nu v[cunosc (*fr.*).

⁷ *Foié*. Foaier.

⁸ Ca =i ziua (*ital.*).

⁹ Purtare ur` t[(*fr.*).

¹⁰ La bra\ (*fr.*).

¹¹ Nu e r[u! (*fr.*).

¹² Ca un adev[rat rebel (*fr.*).

¹³ Cin[u=oar[.

¹⁴ Pentru buna cuviin\ (*fr.*).

¹⁵ Dup[moda chinez[(*fr.*).

¹⁶ A, domnul Antonie! (*fr.*).

¹⁷ Sunte'ì totdeauna bolnav! (*fr.*).

¹⁸ *Recea suflare a realismului*. Aici, ca =i]n alte lucr[ri, C. Stamati-Ciurea folose=te cuv`ntul *realism* pentru no'ìunea de realitate.

¹⁹ *Confucius*. Filozof chinez (551-479].e.n.).

²⁰ |ar[necunoscut[(*lat.*).

²¹ A=a trece gloria lumii! (*lat.*).

}N VIS +I AIEVEA

S-a publicat prima dat[]n volumul *Caleidoscop literar*; Cern[u'ì, 1895, de unde reproducem textul]n edi'ia de fa\.

TESTAMENTUL +I MEMORIUL UNUI NEBUN

A ap[rut]n volumul *Caleidoscop literar*; Cern[u'ì, 1895, de unde reproducem textul]n această edi'ie.

¹ Glasul celui care predic[]n pustiu (*lat.*).

² *Mamon*. Zeul bog[\iilor la vechii sirieni.

LUXUL

Eseul a ap[rut] n *Caleidoscop literar*; Cern[u\i, 1895, fiind dedicat lui Silvestru Morariu-Andrievis (1818-1895), mitropolit al Bucovinei =i al Dalma\iei, cu care scriitorul se]ncuscise, c[s[torindu-=i una din fiice cu fiul acestuia Vasile. S. Morariu-Andrievis s-a remarcat ca om de]nalt] cultur[, scriind =i edit`nd manuale, c[r\i de cult religios,]ncerc`ndu-se =i]n beletristic[.

SOFIA KARPOV

Romanul cu titlul deplin *Insula Sahalin*. /*ara misterioas[a exila\ilor* a ap[rut]n rom`ne=te la Cern[u\i spre sf`r=itul anului 1894. }ntr-o not[la *Introducere* la volumul *R[sunete din Basarabia* (1898) Stamati-Ciurea]=i calific[romanul ca „apendice la opul lui Kennan“. Este vorba despre opera jurnalistului american J. Kennan *Siberia =i exilul*, scris[de acesta]n urma c[l[toriei]ntreprinse]n Siberia]n anul 1885. }n lucrarea sa Kennan a descris am[nun\it locurile vizitate,]nt`mpl[rile la care a fost martor =i oamenii pe care i-a cunoscut]n timpul c[l[toriei.

Cartea lui Kennan face parte din literatura de c[l[torii, =i Stamati-Ciurea]=i considera romanul ca un adaos al acesteia, evident,]n sensul c[]n prefa\el a descris alte locuri, ac\iunea desf[=ur`ndu-se, par\ial, pe insula Sahalin, de unde =i titlul lucr[rrii.

Se =tie c[scriitorul basarabean n-a c[l[torit la Sahalin, iar]n prefa\ a romanului el a descris nu insula, ci partea continental[]nvecinat[cu ea, precum =i via\ a locuitorilor b[=tina=i — a ghileacilor, folosind]n acest scop, dup[cum a men\ionat el]nsu=i, „c`teva noti\ve de la c[l[torul Maak“ =i informa\ii „din gura unor exila\i, ce s-au]ntors de acolo, dup[expirarea exilului“ (p. 11). Este vorba de R.K. Maak (1825-1886) — naturalist =i cercet[tor rus al Siberiei =i R[sritului Dep[rtat, care]n 1859 a editat la Sankt-Petersburg lucrarea *C[l[torie pe Amur;]ntreprins[prin decizia Sec\iei siberiene a Societ[\i geografice ruse]n anul 1858*.

Romanul *Insula Sahalin* cuprinde Prefa\] =i =ase capitole: *Sofia Karpov, Surghiuni\ii, Evaziunea, Matilda Untilov, O cuno=tin\nea=teptat[=i Agonia*.]n edi\ia de fa\ am reprodus primul capitol ca fiind cel mai semnificativ sub raportul artei =i al con\inutului de idei.

¹ For\ a brutal[a tuturor timpurilor
Asupre=te omul slab
]n aer,

- Pe p[m`nt,
 Pretutindeni aceea=i am[r[ciune,
 Pretutindeni nefericire,
 Pretutindeni durere,
 Nimic nu se sustrage suferin\ei
 }n această[lupt[]nver=unat[(fr.).
² Unde-i bine, acolo-i patria (lat.).
³ A se]mbodoli. A se]ncoto=m[na.
⁴ Moarte hativ[. Grabnic[, subit[.

CARPA | II, BASARABIA +I UN REZUMAT ISTORIC ASUPRA CET{ | ILOR EI

]ntr-o variant[redus[studiul s-a publicat]nt`i]n ruse=te sub titlul *Carpa]ii =i raporturile lor cu Basarabia (Karpát) i ih otno=enie k Bessarabii*, „Bessarabski vestnik“, 1890, nr. 164, 167 din 25 =i 29 martie), apoi integral]n rom`ne=te]n „Gazeta Bucovinei“, 1897, nr. 6-8, 10, 12, 14, 16, 18, 20. A fost tip[rit]n volumul *R[sunete din Basarabia*, Cern[u\i, 1898, de unde am reproduc textul =i]n edi\ia de fa\.

¹ Arago, François (1786-1853), astronom =i fizician francez.

² Humboldt Alexandr von (1769-1859), naturalist =i geograf german.

³ Rumean\ev Piotr Aleksandrovici (1725-1796), mare=al rus.

⁴ Potiokin Grigori Aleksandrovici (1739-1791), om de stat, diplomat =i militar rus.

Epistola adresat[lui Silvestru Morariu-Andrievici s-a publicat]n *Caleidoscop literar*; Cern[u\i, 1895,]nso\ind eseul *Luxul*.

Epistola adresat[lui N. R[dulescu-Niger (1861-1944) a ap[rut mai]nt`i]n „Gazeta Bucovinei“, 1897, apoi]n volumul *R[sunete din Basarabia*, Cern[u\i, 1898.

¹ Béranger, Pierre Jean de (1780-1857), poet francez.

GLOSAR

CUPRINS

Areopag — (*fig.*) adunare de magistra\i, de judec[tori

ascrie (se) — se]nscrie, se datoreaz[(cuiva)

atlant — atlas

baft [— gur[(la animale)

bagatel [— lucru de nimic, lipsit de importan\]

bon\i — preo\i budi-ti

brud — brudiu: care este]nc[prea t`n[r; necopt la minte; f[r[experien\]; naiv

c[l[uz — c[l[uz[

coleret [— gulera= (fr. *colerette*)

contoar — birou

convic\iune — convingere

cuhne — buc[t[rie (din rus. *kuhnea*)

culpabil — vinovat

demoazel [— domni-oar[

depinge, a — a zugr[vi

deriziune — luare]n r[u, b[taie de joc

detrage, a — a lua]napoi, a retrage

elocin [— elocven\[, arta, darul de a vorbi frumos =i conving[tor

etablissement — cl[dire, construc\ie (fr. *établissement*)

eunuc — b[rbat castrat,]ns[rcinat cu paza haremului]n Orient

exala\ie — degajare, r[sp`ndire de vapori, de mirosuri etc.

extirpare — distrugere

g[v[uni — v[g[uni

gugoli, a — a dezmierda, a]ngriji

gubernur — guvernator

heruvim — (]n cre=tinism) rang inferior]n ierarhia]ngerilor

hurie — femeie foarte frumoas[promis[de Mahomed credincio=ilor musulmani]n paradis

finan\ist — bancher, c[t[mar

imam — preot mahomedan

]mbodoli, a — a]ncoto=m[na

]ngrijat —]ngrijorat

j[rghiu\e (de p[r) — =uvi\e

jilet [— jilet[c[, vest [

limbistic — lingvistic

logograf — (*fig.*) lucru spus]n termeni obscuri, greu de descifrat; enigm[

mortifer — ucig[tor

noim [—]n\eles, sens

oable (st`nci) — pr[p[stioase

oaspe — oaspete

obor], a — a dobor]

olat — ocol, \inut, mo=ie

opuri — opere

orcan — uragan

ospital — ospitalier

otel — hotel

pachebot — nav[maritim[folosit[pentru transportul pe=telui =i al pasagerilor

paleto — palton

parenda, a — a parcurge

pasport, pa=port — pa=aport

pe=in (bani) — bani ghea\[, bani]n numerar, pl[ti\i pe loc

pepit [— bucat[de aur nativ

podeal [— podea

poliviant — poli\ist

portofoliu — portofel

porumb — porumbel

recuza, a — a respinge, a contesta

resfira, a — a r[=chira, a]mpr[=tia

r[zbel — r[zboi

salamal`c — gest de salutare la orientali

satrapie — guvernare despotic[; \ar[guvernata[de un satrap

serv — rob, sclav

sp[rcoci — spurcaci

sudit — supus

sug[ri — \ig[ri

sujet — subiect

=**vezi** — suedezi

tempestate — catastrof[

ucaz — decret

uzurier — c[m[tar

v[dane — v[duve

ventriloc — cel care posed[arta de a vorbi f[r[a mi=ca buzele

APRECIERI

CUPRINS

... Valorosul Stamati-[Ciurea] e un bun patriot, cu iubire c[tre =tiin\a patriei, care are]n sufletul s[u toate elementele trebuincioase pentru progres.

Alexandru H~JDEU, *Dintr-o scrisoare c[tre B. P. Hasdeu* de la 24 mai/5 iunie 1866.

Am sorbit cu nesa\ teatrul =i suvenirele negr[it de ating[toare, at`t prin originalitatea formei, c`t =i a fondului prin care cavalerul Stamati-[Ciurea] =i ridic[marcanta personalitate literar[=i iscusin\a artei de a=i]mbr[ca ideile]n ve=m`ntul cel mai curat =i mai dr[g[la= al cuv`ntului [...]. At`ta bog[ie de idei frumoase =i de sim\iri alese ce se revars[cu]mbel=ugare asupra cititorului]nc`ntat [...]. Pe unele locuri]nal\] tablouri m[re]e cu idei ginga=e poetice =i originale =i la fiecare pas se vede ochiul neadormit al p[trunz]torului observator, care =tie a alege bunul =i frumosul =i c[ruia nimic nu-i scap[din vedere. St[p`n des[v`r=it pe limb[, el =i-o ml[die dup[voie cu siguran\[,]n culori]nc`nt[toare, cu m[iestrie =i cu farmec ne]n]eles.

Elena SEVASTOS, *Dintr-un articol consacrat lui C. Stamati-Ciurea*,]n „Rom`nul“, 1891, 21 octombrie.

Spirit vast =i multilateral, dl Stamati-Ciurea e poet, istoric, etnograf, mitolog, critic, ce urm[re=te cu aten\iune orice manifestare de via\[a poporului nostru, ba chiar politic =i pedagog, a=a]nc`t reprezint[prin mul\imea cuno=tin\elor sale un produs fericit al timpului nostru.

Mihai TELIMAN, *Dintr-un articol consacrat lui C. Stamati-Ciurea* (ziarul „Patria“, Cern[u\i, 1897, 23 noiembrie).

[Stamati-Ciurea] a fost un frunta= rom`n basarabean care a \inut sus stindardul na\ional, care, f[r] a trece hotarele prescise de legile autocrate ale atotputernicului de pe malurile Nevei, a ridicat sim\ul rom`nesc, acest singur fapt merit[s]-i glorific[m numele.

Mihai TELIMAN, *Din articolul-necrolog ap[rut la moartea lui C. Stamati-Ciurea*]n ziarul „Patria“, Cern[u\i, 1898, 13 martie.

[Constantin Stamati-Ciurea] a fost, f[r]]ndoial[, un scriitor de tip romantic prin viziunea sa poetic[asupra lumii, prin pasiunile puternice ale eroilor s[i, prin lupta lor pentru idealuri iluzorii, prin abordarea elementului conven\ional, prin preferin\la pentru subiectele terifiante =i pentru]nt`mpl[ri misterioase, prin trat[rile unor conflicte specific romantice, prin apelul larg la elementul fantastic...

Elementul fantastic [...]]ndepline=te de multe ori]n opera scriitorului func\ia de contrast pentru realitatea, de multe ori crud[, pe care o zugr[ve=te. Uneori (ca]n *Omul enigmatic*) el vine s[dovedeasc[atotputernicia =tiin\ei, altele — for\la imagina\iei umane (*Testamentul =i memoriul unui nebun*). Elementul fantastic persist[]n opera scriitorului nostru de natur[romantic[=i]i serve=te drept mijloc artistic de evadare din realitatea neutr[g]toare a timpului s[u. Totodat[, fantasticul din opera lui este dovada cert[a propriei for\ve de imagina\ie creatoare de valori literare, facultate inseparabil[a talentului. Credem c[anume datorit[elementului fantastic =i]ncord[rii subiectului opera lui se cite=te =i azi cu interes. Lipsit[de elementul fantastic — elementul caracteristic autorului ca individualitate artistic[—, opera lui C. Stamati-Ciurea ar p[rea banal[=i plin[de platitudini. El a avut]ndem`narea de a ne conduce printre aceste dou[st`nci — lumea real[=i lumea fantasticului, f[c`ndu-ne s[ne]mbog[\im suflete=te din ambele.

Leonid CURUCI, *Elementul fantastic]n opera lui C. Stamati-Ciurea*,]n „Limba =i literatura moldoveneasc[“, 1978, nr. 3, p. 24, 30.

Povestirile din volumele *Trei suveniri*, *Caleidoscop literar*, *R/sunete din Basarabia*, fantezii, amintiri, episoade din via\la rom`nilor basarabeni, sunt scrise]ntr-un stil elegant =i erudit, scriitorul fiind mereu interesat de etnografie,

istorie, religii, filozofie. *O v`n[toare]n Basarabia*, av`nd ca model declarat proza lui Gogol =i Turgheniev,]ncepe printr-o am[nun`it[descriere etnografic[a]nutului. Astfel de digresiuni erudite sunt specifice stilului lui Stamati-Ciurea. Scriitorul este un descriptiv,]i reu=esc tablourile de natur[s[]batic[, dezl[n]uit[. Viforul, lupii, singur[t[]le albe, bu`ile de catran arz`nd]n fa`a cur`ii boiere=ti pentru a alunga fiarele compun un tablou de o real[plasticitate.]n povestirile romantice realitatea alunec[pe nesim]ite]n vis =i legend[, apar personaje demonice, stranii, victime ale veacului; scriitorul se arat[interesat de magnetism, istoria religiilor, cultiv[de preferin\[contrastul romantic.]n *Istoria unui `n`ar* deosebite efecte comice sunt ob]nute prin parodiarea rela]iilor umane, atribuite insectelor. Romanul *Insula Sahalin*]ine s[atrag[aten]ia at`t asupra poeziei aspre a]nuturilor s[]baticale ale Siberiei =i ale Amurului, c`t =i asupra barbariei regimului autocratic `arist =i s[trezeasc[mil[pentru surghiuni]i, zogr[vi]i]n m[re]ia =i tic[lo=ia lor. Istoria fetei seduse de guvernator =i a lupt[torului politic exilat]n Siberia este construit[anume pentru a ilustra ideile autorului. Dialogurile artificiale, lipsa de preocupare pentru psihologia eroilor, maniera aproape poli]ist[a povestirii accentueaz[schematismul romanului.

St[nu`a CRE]U,]n *Dic]ionarul literaturii rom`ne de la origini p`n[la 1900*, Bucure=ti, 1979, p. 807-808.

]ncep`nd cu sincera confesiune c[„limba rom`n[rustic[, precum o vorbe=te poporul nostru din Basarabia, a fost singurul izvor din care m-am ad[pat“, continu`nd cu elogiul pe care]l aduce unui scriitor al timpului („Am r[mas uimit de]nsemnatul talent ce ave]i a p[stra limba]n toat[naivitaea =i neprih[nirea ei...“) =i termin`nd cu interpretarea teoretic[a tentativei unor filologi moderni de a epura limba veche de unele elemente autohtone („chestie foarte]nsemnat[]n privin]a reformei filologilor [...] care]ntesc s[cure]e idiomul de vechile cuvinte ca de o rugin[...“), ba chiar cu atitudinea violent[fa\[de atare tentative („V[]ntreb]ns[: o veche moned[nu va pierde valoarea sa nepre]uit[atunci c`nd ea va fi cur[]it[=i din nou poleit[?“), C. Stamati-Ciurea se dovede=te un scriitor fidel limbii vorbite de p[str[torii adev[ra]i ai valorilor nepieritoare ale graiului nostru matern.

Ion CIOCANU, *Permanen]e*, Ed. Literatura artistic[, Chi-in[]u, 1983, p. 84-85.

Scriind mai]nt`i]n ruse=te (de asemenea]n german[=i francez[),]=i elaboreaz[versiunile rom`ne=ti ale operelor de tinere\ve =i trece definitiv la limba „mamei rom`ne“ [...]. Spre deosebire de tat[l s[u, „autoriu popular, rustic“, este un scriitor de factur[modern[, cu o scriitur[n[scut[spontan din jocul sc`nteietor al inteligen\ei, ce se desprinde (cum zice un personaj al s[u] din *noroiul realismului* =i se scufund[]n iriz[rile opulente ale m[r]g[r]itarelor idealismului.

Alura lui voluntar[, osianic[,]mpresurat[parc[de ce\urile nordului =i sculptat[pe suprafe\le dure de camee cu proeminen\ele osoase ale fe\ei =i bucele scor\oase ale p[r]ului tr[deaz[, dup[cum ni-l prezint[opera, un solar meridional, un *homo ludens* cu „tendin\va vesel[a g`ndului“ (cum afirm[undeva). Fire=te c[=i fraza sa dinamic[, economicoas[, colorat[, rezultat[din acrobatiile spectaculoase ale inteligen\ei, este angajat[]ntr-un joc intertextual, atr[g`nd numeroase referin\ve livre=ti, comentarii culturale]ntr-un plan unic ce conjug[proza, drama, poezia, eseul, documentarul =i fic\iunea, „criv[\ul realismului“ =i efluviile estivale ale visului. Este — adic[— un intertextualist *avant la lettre*.

Maestru al c`opiilor de pe natur[, al scenelor balzaciene de provincie, al contrastului, paradoxului romantic, farsei =i *qui pro quo-ului* comic, precum sunt at`ia]n secolul al XIX-lea, Constantin Stamati-Ciurea proiecteaz[o original[viziune a *lumii ca prad[* =i a omului care v`neaz[\inte =i care el]nsu=i este o \int[de v`nat. V`n[torul suprem este, bine]n\eles, destinul care \inte=te =i s[geteaz[vie\i, anihileaz[voin\ele, r[stoarn[sau]ntunec[perspective, arunc[]n neant.

Mihai CIMPOI, *O istorie deschis[a literaturii rom`ne din Basarabia*, Ed. Arc, Chi=in[u, 1996, p. 56-57.